

Social tryghed i de nordiske lande 2009/10

Social tryghed
i de nordiske lande
2009/10

Omfang, udgifter og finansiering

Social tryghed i de nordiske lande

Omfang, udgifter og finansiering 2009/10

Version 46:2011

© Nordisk Socialstatistisk Komité 2011

Udgivet af Nordisk Socialstatistisk Komité (NOSOSKO)

Islands Brygge 67, DK 2300 København S

Tlf. +45 72 22 76 25 • Fax +45 32 95 54 70

E-mail: mail@nom-nos.dk

Website: www.nom-nos.dk

Redaktør: Johannes Nielsen & Gry Metz Meillier

Omslag: Sisterbrandt designstue, København

Layout og grafik: Ditte Søndergaard & Gry Metz Meillier

ISBN 978-87-90248-50-5

Forord

Nordisk Socialstatistisk Komité (NOSOSKO) er en permanent komité under Nordisk Ministerråd. Komitéen har til formål, dels at koordinere de nordiske landes statistik på det sociale område, dels at foretage sammenlignende udredninger og beskrivelser af de sociale tryghedsforanstaltningers indhold og omfang.

Komitéen er sammensat således, at hvert land har tre repræsentanter og et antal suppleanter. Formandskabet går på skift mellem landene hvert tredje år. I perioden 2011-2013 er det Finland der har formandskabet.

NOSOSKO offentliggør sine resultater vedrørende den løbende udvikling i de sociale forhold i rapporten *Social tryghed i de nordiske lande*. I 2005 blev Færøerne fuldgældigt medlem af komitéen, og data for Færøerne indgår i publikationen fra og med 2003-udgaven.

Da alle nordiske lande som følge af deres EU-medlemskab eller som deltagere i EØS-samarbejdet er forpligtet til at indrapportere data om social sikring til EUs statistiske kontor, EUROSTAT, har NOSOSKO valgt at følge opstillingerne og definitionerne i EUROSTAT's nomenklatur, ESSPROS.

Rapportens data er de senest tilgængelige i foråret 2011, dvs. data fra 2010, hvor det er muligt, og ellers fra 2009. Lovgivningsmæssigt og med hensyn til satser for ydelserne refereres der til den gældende lovgivning og satserne i 2010.

I forbindelse med udfærdigelsen af rapporten har NOSOSKO nedsat en redaktionsgruppe til at bistå Komitéens sekretariat med arbejdet. Desuden har en arbejdsgruppe vedrørende typetilfælde og indkomstdistribution bidraget med beregninger. På www.nom-nos.dk findes en oversigt over NOSOSKOs medlemmer og arbejdsgrupper.

Denne udgave af rapporten er kun tilgængelig elektronisk på NOSOSKOs hjemmeside sammen med supplerende informationer. Sekretariatsleder Johannes Nielsen, NOSOSKOs sekretariat, er redaktør af *Social tryghed i de nordiske lande, 2009/10*.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1. Ændringer i den nordiske socialpolitik i 2010 og 2011	7
Kapitel 2. Befolkning og indkomstfordeling.....	21
Kapitel 3. Familier og børn.....	33
Kapitel 4. Arbejdsløshed.....	71
Kapitel 5. Sygdom	97
Kapitel 6. Ældre, funktionshæmmede og efterlevende.....	125
Kapitel 7. Boligydelser.....	195
Kapitel 8. Andre sociale ydelser	204
Kapitel 9. De sociale udgifter	222
Bilag 1. Metode.....	244
Bilag 2. Grundlaget for reguleringen af de sociale ydelser	257
Bilag 3. Den nordiske socialpolitik.....	261
Bilag 4. Yderligere informationer.....	266
Publikationer udgivet af NOSOSKO.....	271

Symboler anvendt i tabellerne:

Oplysninger foreligger ikke
Tal kan ifølge sagens natur ikke forekomme
Mindre end halvdelen af den anvendte enhed	0 eller 0,0
Nul	-

Kapitel 1

Ændringer i den nordiske socialpolitik i 2010 og 2011

DANMARK: Efter den internationale finanskrisen i 2008 og 2009 kom dansk økonomi ind i et moderat opsving i 2010, som blev understøttet af høj vækst på nærmarkederne i Sverige og Tyskland. Den negative vækst på -5,2 pct. i 2009 blev i 2010 vendt til en positiv vækst på 1,7 pct. I 2011 ventes en mindre positiv vækst på 1,3 pct. på grund af den internationale gældskrise. I 2012 ventes væksten igen at stige til 1,8 pct.

Beskæftigelsen faldt med 60.000 personer fra 2009 til 2010. I 2011 ventes beskæftigelsen at falde med 2.000. I 2012 ventes beskæftigelsen at stige med 7.000 personer.

Ledigheden målt i pct. af arbejdsstyrken (jf. EU-definition) steg fra 6,0 i 2009 til 7,4 pct. i 2010. Ledigheden ventes at være stort set uændret i 2011 og 2012.

Inflationen steg fra 1,3 pct. i 2009 til 2,3 pct. i 2010. I 2011 ventes en inflation på 2,8 pct., hvorefter det ventes, at den falder til 1,8 pct. i 2012.

Underskuddet på de offentlige finanser steg fra 46,5 mia. DKK i 2009 til 48,3 mia. DKK i 2010. Underskuddet ventes yderligere at stige til 68,2 mia. DKK i 2011 og til 84,5 mia. DKK i 2012.

Lyspunktet i den økonomiske udvikling er betalingsbalancen over for udlandet, hvor der på de løbende poster var et overskud på 59,0 mia. DKK i 2009 og på 89,9 mia. DKK i 2010. I 2011 ventes et overskud på 83,8 mia. DKK, og i 2012 ventes et overskud på 76,8 mia. DKK.

På socialsikringsområdet er følgende ændringer gennemført eller vedtaget i perioden fra 1. juli 2010 til 1. juli 2011:

Harmonisering af regler om opgørelse af bopælstid for ret til folkepension med virkning fra 1. januar 2011. Loven afskaffer, at flygtninge kan medregne bopælstid i deres oprindelsesland ved beregning af folkepension.

Dermed gælder de samme principper for flygtninge, som gælder for øvrige indvandrere og danskere, der har haft ophold i andre lande. Loven indeholder en overgangsbestemmelse, så den hidtil gældende bestemmelse om at sidestille bopæl i oprindelseslandet finder anvendelse for flygtninge, der er ankommet til Danmark inden 1. januar 2011.

Lov om meddelelsespligt ved længerevarende midlertidigt ophold i lande udenfor EU/EØS og Schweiz samt mulighed for øget kontrol med udbetaling af social pension. Meddelelsespligten omfatter folke- og førtidspensionister med fast bopæl i Danmark, der opholder sig midlertidigt i udlandet i en periode af mere end 2 måneders varighed. Dette indebærer blandt andet, at pensionisten skal give kommunen meddelelse om afrejsedato og forventet dato for hjemkomst inden afrejsen, og umiddelbart efter hjemkomsten skal give meddelelse om den faktiske dato for hjemkomst. Loven trådte i kraft 1. juli 2010.

Indførelse af et optjeningsprincip for børnefamilieydelse og børnetilskud, forbedret kontrol og udvidet modregningsadgang ved udbetaling af børnefamilieydelse. Der indføres et optjeningsprincip for børnefamilieydelse og børnetilskud, således at ydelsesmodtageren skal have haft bopæl eller beskæftigelse i Danmark i to år inden for de seneste 10 år for at få fuld ydelse. Ændringen betyder, at der vil være optjent ret til 25 pct. af den fulde ydelse efter et halvt års bopæl eller beskæftigelse i Danmark og 50 pct. efter et år osv. Efter to års bopæl eller arbejde i Danmark vil der således være optjent ret til fuld ydelse. Indførelsen af optjeningsprincippet har virkning fra 1. januar 2012.

I de kommende år forventes der gennemført en større administrativ ændring på det sociale område. Til dette formål er der etableret en selvejende institution ”Udbetaling Danmark”, som forventes at overtage en række kommunale sagsbehandlingsområder, hvor afgørelserne hovedsageligt træffes på baggrund af objektive kriterier, på områderne folkepension, førtidspension, boligstøtte, barseldagpenge, børnetilskud, børne- og ungeydelse, opkrævning af og forskudsvis udbetaling af børnebidrag samt opkrævning af underholdsbidrag. Det forventes, at der senere fremsættes et lovforslag, som skal gennemføre ændringer i de enkelte ydelseslove med en nærmere præcisering af, hvilke opgaver ”Udbetaling Danmark” skal overtage fra kommunerne, samt et lovforslag om de nærmere regler for sagsbehandling og administration i ”Udbetaling Danmark”.

På kontanthjælpsområdet er følgende ændringer gennemført eller vedtaget i perioden fra 1. juli 2010 til 1. juli 2011:

Den 1. januar 2011 gennemførtes en omlægning af statens refusion, så kommunerne får et øget incitament til at give aktive tilbud til kontanthjælpsmodtagerne. Ændringerne indebærer, at kommunen modtager 30 pct. refusion af udgifter til kontant- og starthjælp i passive perioder og 50 pct. refusion i aktive perioder (perioder med hjælp under revalidering, for-revalidering, under ordinær uddannelse eller virksomhedspraktik). For modtagere af ledighedsydelse og særlig ydelse får kommunen ligeledes 30 pct. af udgifterne til ydelserne i passive perioder og 50 pct. refusion i aktive perioder (virksomhedspraktik).

For at sikre en mere kontinuerlig tilknytning til arbejdsmarkedet for kontanthjælpsøgtepar, er det hidtidige tilknytningskrav (hver ægtefælle skal have haft mindst 450 timers arbejde inden for de seneste to år) ændret til en 225 timers regel. Et ægtepar, hvor begge ægtefæller modtager kontanthjælp, skal fremover hver især have haft mindst 225 timers ordinært og udstøttet arbejde inden for de seneste 12 måneder, for fortsat at være berettiget til at modtage kontanthjælp. Reglen trådte i kraft den 1. juli 2011 og får virkning fra den 1. juli 2012.

Som led i indsatsen mod socialt bedrageri er sanktionsreglerne ændret. Fra 1. juli 2011 har det sanktionsmæssige konsekvenser, hvis en kontanthjælps- eller starthjælpsmodtager uberettiget og mod bedre vidende modtager ydelser under ophold i udlandet. Endvidere er det blevet præciseret, at der skal foretages fradrag i hjælpen i perioden fra en person afmelder sig som arbejdssøgende og frem til en fornyet tilmelding.

På det sociale serviceområde er følgende ændringer gennemført eller vedtaget i perioden fra 1. juli 2010 til 1. juli 2011:

Pr. 1. oktober 2010 er der indført frit valg af alle typer af hjælpemidler og boligindretning til borgere med funktionsnedsættelse. Lovændringen giver borgere med nedsat funktionsevne, der er visiteret til et hjælpemiddel, adgang til frit leverandørvalg, ligesom borgerne mod betaling af en eventuel merpris kan vælge et dyrere hjælpemiddel end det, de er visiteret til. Endvidere giver lovændringen borgere med funktionsnedsættelse, der er visiteret til kompenserende boligindretning, mulighed for at vælge en anden håndværker til udførelse af boligindretningen end den, som kommunen har anvist. Desuden kan borgerne mod betaling af en eventuel merpris vælge andre materialer end dem som kommunen har bestemt.

Adgangen til tolkning blev udvidet pr. 1. august 2010, hvor døve fik ubegrænset adgang til tolk, når de arbejder frivilligt. Derudover blev der givet bedre muligheder for tolkning i forbindelse med fritidsaktiviteter og i forbindelse med deltagelse i handicap-politiske arrangementer i udlandet.

Efterfølgende er der givet yderligere adgang til tolkning. Det gælder bl.a. i forbindelse med deltagelse i større fester, fødselsforberedelse samt handicappolitiske aktiviteter og handicapidrætsstævner i udlandet. Den fælles tolkeløsning giver adgang til ubegrænset tolkning til en lang række initiativer som er nødvendige for at deltage i samfundslivet på lige fod med andre. De seneste ændringer trådte i kraft den 15. juni 2011.

Socialministeren har udstedt en ny bekendtgørelse om aflønning og befordringsudgifter mv. i forbindelse med beskyttet beskæftigelse, særligt tilrettelagte beskæftigelsesforløb og aktivitets- og samværstilbud. Blandt andet er der indført en ændring, der sikrer, at borgere, der er visiteret til beskyttet beskæftigelse, ikke oplever, at udgifterne til befordring til beskæftigelsesstedet overstiger 30 procent af de pågældendes indtægt fra den beskyttede beskæftigelse efter fradrag af skat. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. september 2011.

Fra den 1. januar 2011 blev tilskuddet til privat udleverede høreapparater nedsat med 10 pct. fra 6.230 kr. til 5.607 kr. pr. apparat.

Fra den 1. januar 2011 blev der indført et loft over ydelsen for tabt arbejdsfortjeneste ved pasning af handicappede børn i hjemmet, så der ved pasning på fuld tid udbetales maksimalt ca. 20.000 kr. om måneden.

Fra 1. juli 2011 skal tosprogede børn, der ikke går i dagtilbud, og hvor mindst én af forældrene ikke er i beskæftigelse, modtage et sprogstimuleringsstilbud i form af et dagtilbud 30 timer om ugen, hvis en sprogvurdering af barnet viser, at barnet har behov for en sprogunderstøttende indsats. Dagtilbuddet er gratis for forældrene.

Kommunalbestyrelsen skal senest den 1. august 2011 tilbyde et sundt frokostmåltid i alle daginstitutioner. Forældrebestyrelsen i den enkelte daginstitution har mulighed for at fravælge et sundt frokostmåltid i daginstitutionen. Forældrene afholder udgifterne til frokost. Forældrebetalingen for frokost kan nedsættes med søskendetilskud og fripladstilskud efter de samme regler som nedsat takst for pladsen i daginstitution.

FÆRØERNE: Den økonomiske udvikling efter finanskrisen har de senere år sat sine spor i det færøske samfund. I efteråret 2010 medførte udviklingen at en af de største banker på Færøerne gik konkurs. Banken, der stod for 60 pct. af markedet blev reddet af Finansiell Stabilitet, som det færøske banksystem har været en del af siden indførelsen. Efter bankprivatiseringer i midten af 2000-tallet har en stor del af den færøske befolkning sat

opsparinger i det færøske banksystem, og disse småauktionærer blev ikke reddet ved konkursen.

Følgevirkninger af konkursen har ikke været stor for de almindelig bankkunder, men for industrien har konsekvens været, at den største fiskerifabrik på Færøerne gik konkurs i før jul 2010, og efterlod mange arbejdsløse. Flere byggeprojekter i området omkring Tórshavn er tilsvarende blevet sat i bero eller ophørt, som følge af bankkrakket. Resterne af banken er i løbet af 2011 blevet rekonstrueret af indenlandske investorer.

Den mest synlige følge af bankkrakket har været stigningen i arbejdsløsheden, der fortsat ligger på knap 7 pct. Det færøske økonomiske råd forventer tilsvarende en reduktion i væksten i samfundet.

Det politiske ønske om reduktion af offentlige udgifter har medført lovændringer, der blandt andet betyder en reduktion af fremskrivning af offentlige ydelser fra 3 pct. til 1 pct. Tilsvarende har lovændringer betydet at førtidspensionister, der bor i servicebolig fået frataget retten til varmetillæg. Desuden er det offentlige bidrag til forældrepenge er blevet reduceret.

Politisk har den siddende regering mistet sit flertal i foråret 2011, hvorefter skiftende tværpolitiske flertal har været med til at gennemføre lovændringer. De reformer som landsstyret har arbejdet med indenfor blandt andet pensions- og kommuneområdet, har det imidlertid ikke været muligt at gennemføre endnu. Der skal være Lagtingsvalg senest 19. januar 2012, og man afventer resultatet af valget før reformerne kan blive lagt frem på ny.

Pensionsreformen, der blev lagt frem for Lagtinget i foråret, skulle betyde tvungen opsparring af bruttolønindtægten til bidrag til adlerspensionen og omlægning af eksisterende pensionsydelse til alderspensionister. Reformen om kommunesammenlægninger skulle blandt andet betyde at ældreplejen blev kommunalt anliggende. Det betyder at der skal udarbejdes lovgivning, der sikrer ældrepleje og ældreservice.

Der arbejdes fortsat med at udforme arbejdsfremmende tiltag knyttet til forsorgsloven. Dette skal gøre det mere smidigt at få folk med nedsat arbejdsevne tilbage på arbejdsmarkedet.

Det er blevet besluttet at der skal foretages en sammenlægning af den færøske socialforvaltning (Almannastovan) og den nationale hjemmeplejeordning (Nærverkið). Der bliver tale om en sammenlægning af de 2 største offentlige arbejdspladser i landet. En af målsætningerne har været at skabe besparelser og give borgerne en offentlig myndighed at henvende sig til, når man har behov for hjælp fra det offentlige.

Den tidligere omtalte folketælling er planlagt til gennemførelse i efteråret 2011. I efteråret 2010 blev gennemført et pilotprojekt forud for den endelige optælling.

FINLAND: Mot slutet av år 2010 började nationalprodukten att öka och jämfört med föregående år ökade bruttonationalproduktens volym 3,1 pct. År 2011 har nationalprodukten förväntas öka 3,6 procent och därefter cirka 2,5 procent per år.

År 2010 höll sig sysselsättningen och arbetslösheten i genomsnitt på föregående års nivå. Sysselsättningen försvagades och arbetslösheten försämrades ännu i början av året men därefter förbättrades situationen. Sänkningen av männens sysselsättningsgrad stannade upp, men kvinnornas sysselsättning fortsatte att sjunka. Arbetslöshetsgraden var i genomsnitt 8,4 procent. Ungdomsarbetslösheten förblev hög medan sysselsättningsläget för äldre arbetstagare, dvs. dem som fyllt 55 år förbättrades något.

Utmaningarna för den sociala tryggheten var det internationella ekonomiska läget, den nya teknologins effekter, att befolkningen blir äldre, sysselsättning, finansiering av välfärden, tillgång till social- och hälsovårdstjänster, skillnader i välfärd mellan befolkningsgrupper och social utslagning. Förbättringen av sysselsättningen har börjat minska behovet av utkomstskydd för arbetslösa. Socialutgifterna stiger dock fortfarande och år 2010 var de ca 55 miljarder euro. I förhållande till bruttonationalprodukten var de ca 30–31 procent åren 2009–2011 när deras andel av bruttonationalprodukten åren 2006–2008 var 25–26 pct..

Kommittén (SATA-kommittén) som dryftat en totalreform av den sociala tryggheten avslutade sitt arbete år 2009. Kommitténs förslag anknyter till förbättring av grundskyddet och inkomstrelaterade förmåner, främjande av sysselsättning, förtydligande av social trygghet och minskning av byråkratifällor. Ett av kommitténs mål var att förbättra arbetets dragningskraft. Förmåner med anknytning till utkomstskydd för arbetslösa och vuxenutbildning har reformerats från ingången av år 2010. Som en del av reformerna infördes ett förhöjt stöd i utkomstskyddet för arbetslösa som betalas under tiden för aktiva åtgärder. Stödet gäller såväl inkomst- som grundskyddet.

I enlighet med kommitténs förslag fortsatte man att förbättra situationen för personer med låga inkomster år 2011. Nivån för minimiförmånerna (barnbidrag, minimibeloppen av rehabiliterings-, sjuk-, moderskaps-, faderskaps- och föräldradagpenning, stöd för hemvård av barn och stöd för privat vård av barn) hade höjts tidigare genom separata riksdagsbeslut. Från

och med 1.3.2011 knöts dessa förmåner till folkpensionsindex. För att förbättra utkomsten för personer med lägsta pensionsinkomster infördes samtidigt den s.k. garantipensionen, som är 690 euro per månad. Grundskyddets tillräcklighet ska i fortsättningen bedömas regelbundet vart fjärde år. Första bedömningen gjordes våren 2011 före riksdagsvalet.

Enligt reformen som trädde i kraft vid ingången av år 2010 justeras klientavgifterna inom social- och hälsovården och avgiftstaket för hälso- och sjukvården i fortsättningen med folkpensionsindex och dagvårdsavgifter med prisindex för social- och hälsovården vartannat år. Inkomstgränserna för dagvårdsavgifter justeras samtidigt med inkomstnivåindex.

Åldersgränsen när det gäller skyldighet att delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte för personer under 25 år slopades från ingången av år 2010. Även de som fyllt 25 år och som vägrar delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller avbryter denna förlorar nu rätten till arbetsmarknadsstöd under 60 dagar från tidpunkten för vägran eller avbrytandet. Samtidigt blev det möjligt att sänka utkomststödet grunddel för en 18–24-åring med 20 procent, om han eller hon förvägrats arbetslöshetsförmåner på grund av vägran att delta i utbildning eller har avbrutit denna utan grund. En sänkning av stödet får dock inte äventyra den utkomst som personen oundgängligen behöver.

I och med kommun- och servicestrukturreformen (Paras-projektet) har antalet kommuner minskat betydligt. År 2005 fanns det 432 kommuner medan de år 2011 var 336. Däremot har reformen inte ännu påverkat servicestrukturerna. Därför har man börjat bereda en omfattande reform av servicestrukturerna och finansiering av tjänsterna inom social- och hälsovården.

Den nya hälso- och sjukvårdslagen trädde i kraft 1.5.2011. Avsikten med lagen är att främja lika tillgång, kvalitet och patientsäkerhet i fråga om hälso- och sjukvårdstjänster samt öka klientorienteringen i tjänsterna och primärvårdens verksamhetsbetingelser. Lagen ökar stegvis patientens möjlighet att välja över kommungränserna den verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården som ska vårda honom eller henne.

Från ingången av år 2011 har en person som placerats i långvarig vård som sin hemkommun kunnat välja den kommun inom vars område han eller hon faktiskt lever. Lagändringen möjliggör också sökande av tjänster i en annan kommun än hemkommunen och på det sättet till exempel en flyttning närmare sina anhöriga.

Arbetet med att reformera socialvårdslagstiftningen som inleddes år 2009 har fortsatt. I lagen om barndagvård har lagts till möjligheten att få

kommunöverskridande dagvård. Faderskapsledigheten förlängdes vid ingången av år 2010 från 24 vardagar till 36 vardagar.

Utvecklingsmålen och de mest centrala åtgärderna för social- och hälsovården för åren 2008–2011 har fastställts i det nationella utvecklingsprojektet för social- och hälsovården (KASTE). Understöd har beviljats ur programmets anslag till projekt med vilka delaktigheten stärks samt den sociala utslagningen förebyggs och minskas. Prioriteringar är bl.a. utveckling av tjänster för barn, unga och familjer, mentalvårdstjänster och missbrukarvård, minskning av långtidsbostadslöshet samt utveckling av handikappservicen. Förverkligandet av Kaste-programmets mål för servicesystemet har främjats genom statsunderstödda projekt som bryter mot sektorsgränser och sedvanliga verksamhetsätt. Målet för dessa projekt är hållbara strukturella och funktionella förändringar vid organisering av social- och hälsovården.

En förlängning av arbetskarriärerna utreddes år 2010 i två arbetsgrupper. Avsikten är att höja den genomsnittliga pensioneringsåldern med tre år fram till år 2025.

Finansieringen av den sociala tryggheten förtydligades vidare genom att folkpensionsavgiften för arbetsgivare slopades från ingången av år 2010. Avgiften slopades för alla arbetsgivare inom både den privata och offentliga sektorn. Staten finansierar nu helt folkpensionerna. Dessutom reformerades det s.k. statsandelssystemet vid ingången av 2010.

ISLAND: Finanskrisen, ifölge kollapsen av banker og finansfirmaer den 6. Oktober 2008 i Island har hatt alvorlige økonomiske konsekvenser. Island har funnet seg i en lavkonjunktur fra starten av den økonomiske krisen. Den økonomisk vækst i 2008 var 1.4 pct., i 2009 var den -6.9 pct. og i 2010 var den -3.5 pct. For å sette dette i sammenheng så var veksten 3.8 pct. i 2007 og 7.5 pct. i 2005. Inflasjonen økte kraftig mot slutten av 2008 som konsekvens av den økonomiske krisen og den islandske valutas devaluering. Inflasjonen var 18.1 pct. i gjennomsnitt i 2008, 12 pct. i 2009 og om 7 pct. i 2010.

De politiske innsatsene i Island etter den økonomiske krise har fokusert på å dempe virkningene av krisen og søke å stabilisere økonomien og skape forutsetninger for så rask opprydning og oppretting i økonomien og arbeidsmarkedet som mulig. Den islandske regjeringen har samarbeidet med IMF fra krisens start.

Island har tradisjonelt hatt høy arbeidsdeltaking og lav arbeidsledighet i befolkningen totalt, even i sammenlikning med de andre nordiske land.

Arbejdsløsheten var omkring 2 prosent i de siste ti årene før kollapsen og økte til ca 8 prosent i 2009 og 2010. I Juli 2011 var arbeidsløsheten 6,6 pct. Arbeidsledighet er høyere blant unge en ældre, høyere blant menn enn kvinner og høyere i hovedstadsregionen enn i andre deler av landet. Med den store væksten i unges arbeidsledighet lansjerte Islands regjering programmet "Unge i aktivitet" i Januar 2010 for å motvirke ungdomsarbeidsløsheten. Omtrønt 9 prosent av alle under 25 år i Island i år 2010 deltog i programmet og om lag 40 pct. av deltakerne begynte i arbeid, videre utdanning eller andre arbeidssøkende aktiviteter etter å ha deltatt i programmet i 2010.

Althing og regeringen har lansjert nogle spesielle tiltak/institutioner ifølge den økonomiske krisen. Velfærdsvakten blev lansjert av regeringen kort efter den økonomiske krisen for att vokte velfærden og krisens fiskale og sosiale konsekvenser og att beskytte de svageste stilte i samfundet. Velfærdsvaktens hovedopgave er å komme med forslag til måter å hjelpe familier, barn og individer på Island med spesielt fokus på forebyggende innsatser. En Etterforskningskomité blev opprettet av Altinget for å søke og belyse krisens årsaker. Resultatene blev publiserte i april 2010. Et nyt embæde -en Spesiell anklager, blev opsat ifølge lovgivning, kort eftir kollapsen. Embædet arbejder udelukkende med kriminelle sager hos foretag og individer vedrørende optakten til kollapsen av det økonomiske system i 2008. Althinget opprettede også et spesielt embæde -Ombudsmann for gjeldstyngede. En Konstitusjonskomitee blev valgt i et demokratisk landsvalg i 2010 for att revidere Konstitutionsloven. Komiteen har fuldført sit arbejde og lagt frem sine rekommandasjoner til Althing i 2011.

Regjeringens handlingsplan om initiativer for å lette gjeldsbyrden av individer og familier og oppklare deres utestående gjeld består av en kombinasjon av generelle rettelser og nye spesielle løsninger. Det har vært satt i gang mangfoldige initiativer for å imøtekomme enkeltpersoner og familier som sliter med økonomiske problemer. Disse initiativene inkluderer blant annet en bedre lovgivning om gjeldstilpasning, betydelige hjelpeordninger for folk med utenlandske billån og initiativer knyttet til boliger. En spesiell arbeidsgruppe på regjeringens vegne lagde i år 2011 fram sine forslag om bostadspolitikken, hvor der bl. a. legges vekt på endringer i Islands ensformige bostedspolitik, som har til størst del støttet egenejrbostedsformet. Forslagene vedrør bl.a. oppbygning av en mere mangfoldig bostedsmarked med diverse løsninger, ikke mindst med hensyn til unge familier og lavindkomstfamilier.

Ifølge regjeringens handlingsplan om att værne om de smst stiltes stilling i samfundet blev den beslutning taget i midt r 2011 att tte milliarder isl. kr. skulle gå til udbetalinger til invalidpensionister, ldrepensionister og arbejdsløse som har lavest forsøgelse fra henholdsvis Trygdeetatens og Arbejdsstatens.

Udgifter hos Trygdeetatens til betaling av alders- og invalidpension er lavere 2009 og 2010 end i år 2008. Dette beror bl.a. på att der foreligger i dag. bedre oplysninger om pensionisters indtkter, specielt finansindtkter, som regnes som indtkter, ligesom indtægter fra lønnet arbeid og betalinger fra pensionsfonderne. Det var dog ikke fr en 2010 att indtægter fra pensionsfonder havde en effekt Trygdeetatens udbetalinger til pensionister. Regeringen har besluttet att i årene 2013-2015 vil der blive igangsat en handlingsplan vedrørende udbetaling av ldrepension hos Trygdeetatens. Målsætningen er at mindske indkomstfald hos ldrepensionister på grund av vxselverkan mellan, udbetalinger fra pensionsfonder og udsbetalinger fra Trygdeetatens. Regeringen besluttede også att ldrepensionister indkomster fra andre kilder end Trygdeetatens vil blive gradvis hjet i r 2013, 2014 og 2015, så att i år 2015 vil de være ligesatte med invalidpensionister vedrørende indkomster man kan ha uden att de påvirker statens udetaling av pension.

Den 1. januar 2011 blev Helsedepartementet og Sosial- og Trygdedepartementet slået sammen i ett nytt departement – Velfrdsdepartementet. 1. januar 2011 blev handikappomsorgen overført fra stat til kommuner og det er på agenda att ldreomsorgen overføres fra stat til kommune i år 2013. Disse forndringene er skritt i utviklingen mot att ansvaret for driften av tjenestene blir forankret i kommunene, mens ansvaret for tilsyn, rettigheter, regelverk og klager ligger hos staten.

NORGE: Konjunktursituasjonen i Norge er nå vesentlig lysere enn den var for ett år siden. Mens BNP for fastlands-Norge (ekskl. oljeinntekter og utenriksfart) kte med 2,2 prosent fra 2009 til 2010 regnet i faste priser, økte BNP totalt med 0,4 prosent i samme periode. Lavere vekst i BNP totalt sett skyldes lavere utvinningstempo i petroleumsvirksomheten.

Utviklingen på arbeidsmarkedet indikerer også att konjunkturedgangen i fastlandsøkonomien stoppet opp i første halvår 2010. Etter att utførte timeverk nådde en bunn i 1. kvartal 2010, har de økt siden også når man holder offentlig forvaltning utenom. Det var vekst i utførte timeverk både i industrien og bygge- og anleggsvirksomheten, som er to konjunkturfølsomme næringer i fastlandsøkonomien.

Arbeidsstyrken (summen av de sysselsatte og de arbeidsledige), var i 2010 2.602.000 personer, dvs. en økning på 12.000 fra 2009. Yrkesdeltakelsen i alderen 15-74 år ble redusert fra 72,8 prosent i 2009 til 71,9 prosent i 2010. Yrkesdeltakelsen gikk ned i de fleste aldersgrupper, men mest for de under 30 år. Yrkesdeltakelsen for menn er på 75 prosent mot 68,7 prosent for kvinner. Kjønnforskjellene er størst for de eldste aldersgruppene. Andelen arbeidsledige i alderen 15-74 år har økt fra 2,3 prosent i 2009 til 2,6 prosent i 2010. Knappt 40 prosent av de arbeidsledige er kvinner, og flere menn enn kvinner er blitt arbeidsledige det siste året. I 2010 var 31 prosent av de ledige langtidsledige, dvs. sammenhengende ledig i over et halvt år, mot 25 prosent i 2009.

Utdanningsnivået i arbeidsstyrken fortsetter å øke. I perioden 2006-2010 økte antall personer i arbeidsstyrken med høyere utdanning med 16,7 prosent, og i 2010 hadde 36 prosent av arbeidsstyrken fullført utdanning på universitets- eller høghskolenivå.

I 2010 var 28,1 prosent av alle personer i alderen 15-74 år utenfor arbeidsstyrken. Av disse var 36 prosent førtidspensjonister eller arbeidsuføre, 24 prosent var alderspensjonister, 28 prosent var under utdanning, mens 5 prosent var hjemmearbeidende (7 prosent uoppgitt). Ved utgangen av juni 2010 mottok om lag 9,5 prosent av befolkningen mellom 18-67 år uføreytelser.

Arbeids- og velferdsforvaltningen ble i årene 2006-2009 reorganisert. Et hovedmål for organisasjonsreformen var at flere skal være i arbeid eller aktiv virksomhet, og at færre skal ha trygd eller stønad som hovedkilde for forsørgelse. En mer brukervennlig, samordnet og effektiv forvaltning var også sentrale mål med reformen. Det er etablert til sammen 457 arbeids- og velferdskontor (NAV-kontorer) basert på en samarbeidsavtale mellom Arbeids- og velferdsetaten og den enkelte kommune. Det pågår i perioden 2007 til 2013 en evaluering av reformen, både en prosess- og effektevaluering. Resultater fra effektevalueringen vil først foreligge på slutten av evalueringsperioden.

Nytt pensjonssystem trådte i kraft fra 1.1.2011. Det overordnede målet er å gjøre pensjonssystemet økonomisk bærekraftig på lang sikt. Pensjonsmodellen skal stimulere til økt arbeidstilbud, samtidig som den skal bidra til inntektsutjevning. Fra 2011 er det åpnet for fleksibelt uttak av alderspensjonen i folketrygden fra 62-75 år, og det er mulig å kombinere alderspensjon og arbeid uten at pensjonen avkortes. Pensjonen til nye alderspensjonister blir justert i forhold til forventet levealder for aldersgruppen på uttakstidspunktet. Alderspensjon i den nye

opptjeningsmodellen består av en inntektpensjon og en minstesikring i form av garantipensjon. Inntektpensjonen tjenes opp av arbeidsinntekt fra første krone opp til et tak, og alle år teller med. Den nye opptjeningsmodellen gjelder fullt ut for personer født i 1963 og senere, og fases gradvis inn for årskullene 1954-1962. Fra 2011 er det satt i gang en evaluering av pensjonsreformen i regi av Norges Forskningsråd som skal pågå fram til 2018. Formålet med evalueringen er bl.a. å undersøke om reformen bidrar til et økonomisk og politisk bærekraftig pensjonssystem, samt hvilke virkninger reformen har på mulighetene for fleksibilitet og på fordeling og likestilling.

I februar 2010 ble regjeringen og partene i arbeidslivet enige om å videreføre intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv. Målet i den nye avtalen er å forebygge og redusere sykefravær, styrke jobbnærværet og bedre arbeidsmiljøet, samt hindre utstøting og frafall fra arbeidslivet. Hovedfilosofien i samarbeidet er tidlig intervensjon og at tiltak skal forankres i arbeidslivet og på den enkelte arbeidsplass. Som et ledd i arbeidet med å redusere sykefraværet, har regjeringen lagt frem forslag til endringer i både arbeidsmiljøloven og folketrygdloven for å sikre tidlig og relevant oppfølging av sykmeldte arbeidstakere og økt bruk av gradert sykmelding. Det er også satt i gang et arbeid for å utvikle tiltak rettet mot sykmeldere (som i all hovedsak er fastlegene).

SVERIGE: År 2010 präglades Sveriges ekonomi av en rekordstark utveckling och BNP ökade med 5,5 procent. En stark finansiell ställning i både privat och offentlig sektor möjliggjorde ökad konsumtion och ökade investeringar. Vidare gynnades svensk export av utvecklingen på världsmarknaden. Tillväxten mattas dock av år 2011 och beräknas hamna på 4,3 procent. Bidragande orsaker till detta är att konjunkturuppgången i världsekonomin har stannat av. Återhämtningen tar en paus då osäkra hushåll och företag skjuter upp konsumtion och investeringsbeslut, så även i Sverige. Under andra halvåret 2012 kommer återhämtningen igång igen. BNP beräknas öka med 1,9 respektive 3,4 procent år 2012 och 2013.

Sysselsättningen steg med 1,1 procent år 2010 och antalet sysselsatta i åldern 15-74 år var 4 546 000. Ökningen förklaras av att 43 000 fler män var sysselsatta. Näringslivets anställningsplaner tyder på att sysselsättningen kommer att fortsätta stiga även år 2011, även om den svagare efterfråge- och BNP-tillväxten under hösten och vintern i år innebär att företagen drar ner sina anställningsplaner. Ökningen beräknas bli 2,1 procent år 2011 och 0,6 procent år 2012, vilket sammantaget innebär en ökning med ca 125 000

personer. Utbudet av arbetskraft ökar dock snabbt, vilket innebär att arbetslösheten faller relativt långsamt.

Under 2010 uppgick antalet arbetslösa i genomsnitt till 416 000 personer, 223 000 män respektive 193 000 kvinnor. Detta motsvarar 8,4 procent av arbetskraften och det är inte någon skillnad mot 2009. Däremot ökade antalet långtidsarbetslösa under 2010 till 132 000 personer, en ökning med 17 000 personer jämfört med 2009. Arbetslösheten beräknas sjunka till 7,5 procent 2011 och ligger kvar på samma nivå 2012.

Efter många år med minskande antal sjukpenningdagar, stiger antalet ersättningsdagar med sjukpenning år 2011. Ökningen fortsätter år 2012, men därefter väntas antalet dagar minska igen. Att antalet sjukpenningdagar ökar år 2011 och 2012 är bland annat en följd av att tidsgränser har införts i sjukförsäkringen. Tidgränserna innebär att många lämnade sjukförsäkringen under 2010. En stor andel av de utförsäkrade återgick till sjukskrivning med sjukpenning efter tre månader, vilket leder till att antalet personer med sjukpenning beräknas öka 2011 och 2012.

År 2009 började antalet helårsekvivalenter vilka försörjdes med sociala ersättningar och bidrag såsom sjukpenning, sjuk- och aktivitetsersättning, arbetsmarknadsstöd och ekonomiskt bistånd att öka. Detta efter flera år med sjunkande siffror. En helårsekvivalent motsvarar en person som försörjs med full ersättning ett helt år, dvs. två personer som varit arbetslösa i ett halvt år var blir en helårsekvivalent tillsammans.

År 2010 var antalet i stort sett oförändrat, däremot skedde stora förändringar mellan de olika ersättningsformerna. Antalet med sjukpenning, sjuk- och aktivitetsersättning samt arbetslöshetsersättning minskade samtidigt som antalet med arbetsmarknadsåtgärder ökade med 45 procent.

År 2011-2012 väntas antalet helårsekvivalenter minska och minskningen förklaras av att antalet med sjuk- och aktivitetsersättning samt antalet personer med arbetsmarknadsersättningar minskar.

För att få fler i arbete och minska utanförskapet har skatten på förvärvsinkomster sänkts. Detta har dels skett genom ett jobbskatteavdrag i fyra steg och dels genom att den statliga inkomstskatten på förvärvsinkomster begränsats. Jobbskatteavdraget är konstruerat så att låg- och medelinkomsttagare får en större skattelättnad i förhållande till sin lön än höginkomsttagare.

År 2007 sänktes inkomstskatten med 40 miljarder kr, år 2008 och 2009 med 10 respektive 15 miljarder kr och år 2010 med ytterligare 10 miljarder kr. Det fjärde steget i jobbskatteavdraget innebär att jobbskatteavdraget höjdes för dem som inte har fyllt 65 år och vars arbetsinkomster överstiger

cirka 38 600 kronor per år. För de allra flesta löntagare innebär förstärkningen av jobbskatteavdraget att de får mellan 200 och 250 kronor mer kvar i plånboken varje månad. Det fjärde steget i jobbskatteavdraget trädde i kraft 1 januari 2010.

För att förbättra de ekonomiska villkoren för pensionärer, sänktes skatten i ett tredje steg för de som fyllt 65 år den 1 januari 2011. Skattesänkningen skedde genom att grundavdraget höjdes ytterligare för dessa personer. Utformningen av sänkningen är sådan att de med lägst inkomster gynnas mest. Vidare höjdes under 2010 höjdes bostadstilläggen för personer med sjuk- och aktivitetsersättning.

År 2010 kompletteras sjukförsäkringen vilket innebär att man i undantagsfall kan få förlängd sjukpenning utöver de 550 dagar som tidigare gällt. Förstärkta insatser till personer som utförsäkras från sjukförsäkringen, samt till arbetslösa, för att de ska kunna återgå till arbete genomförs 2010 i form av bland annat förstärkt förmedlingsverksamhet, arbetspraktik samt utbildning.

Den 1 januari 2010 inrättades Pensionsmyndigheten i Sverige. Pensionsmyndighetens uppdrag är att administrera den allmänna ålderspensionen, men även bland annat bostadstillägg till pensionärer och allmän efterlevandepension. Pensionsmyndigheten övertar viss verksamhet från Försäkringskassan och all verksamhet från Premiépensionsmyndigheten.

Den 1 juli 2010 höjdes flerbarnstillägget med 50 kr för det andra barnet, 100 kr för det tredje barnet, 150 kr för det fjärde barnet och 200 kr för det femte barnet och varje ytterligare barn.

Den 1 januari 2011 inrättades Myndigheten för vårdanalys (MYVA). Dess uppgift är att ur ett patient-, brukar- och medborgarperspektiv följa upp och analysera verksamheter och förhållanden inom hälso- och sjukvård, tandvård samt i gränssnittet mellan vård och omsorg.

En ny socialförsäkringsbalk infördes den 1 januari 2011. Balkens tillämpningsområden omfattar i princip samtliga socialförsäkringsförmåner som administreras av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten och ersätter ett trettiotal lagar inom socialförsäkringen.

Den 1 januari trädde en ny patientsäkerhetslag i kraft. Den nya lagen innehåller bestämmelser om vårdgivares skyldighet att bedriva ett systematiskt patientsäkerhetsarbete.

Kapitel 2

Befolkning og indkomstfordeling

Link til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[EU-SILC database](#)

Tabel 2.1 Samlet fertilitetskvotient i EU, Færøerne, Island og Norge 2009

Danmark	1,84	Belgien	1,84	Italien	..	Slovakiet	1,41
Færøerne	2,33	Bulgarien	1,57	Letland	1,31	Slovenien	1,53
Finland	1,86	Cypern	1,51	Litauen	1,55	Spanien	1,40
Island	2,23	Estland	1,62	Luxemburg	1,59	Storbritannien	1,94
Norge	1,98	Frankrig	2,00	Malta	1,44	Tjekkiet	1,49
Sverige	1,94	Grækenland	1,52	Polen	1,40	Tyskland	1,36
		Holland	1,79	Portugal	1,32	Ungarn	1,32
		Irland	2,07	Rumænien	1,38	Østrig	1,39

Kilde: EUROSTAT; Færøernes Statistik

Befolkning

Befolkningernes sammensætning er noget forskellig fra land til land, hvilket har betydning, både når det gælder pasningsbehovet for småbørn, aktiviteter for børn og unge, størrelsen og alderssammensætningen af de arbejdsløse, antallet af alderspensionister og behovet for omsorg og pleje i de ældste aldersklasser.

Den samlede fertilitetskvotient har været relativt stabil i de seneste år i de nordiske lande, med de højeste fertilitetskvotienter på Færøerne og i Island.

Samtidig er antallet af personer i de ældste aldersklasser øget i alle landene og dermed også behovet for omsorg og pleje. Der er dog markante for-

skelle både fra land til land og mellem de to køn. Det gælder for alle landene, at der i de ældste aldersklasser er flest kvinder, hvilket medfører at mange ældre kvinder lever alene i de sidste år af deres liv.

Blandt de nordiske lande har Sverige og Finland den ældste befolkning, mens Island og Færøerne har den yngste.

Udviklingen i fertiliteten, den forventede middellevetid og migrationen fremgår af tabel 2.3. Det skal bemærkes, at der er forskelle med hensyn til de forudsætninger, som de enkelte lande ligger til grund for beregningen af tallene i tabel 2.3. Af figur 2.1 fremgår udviklingen af de nordiske befolkninger frem til 2050 ud fra de nationale befolkningsfremskrivninger.

Tabel 2.2 Middelfolketallet efter køn og alder 2010

	Danmark		Færøerne		Finland		Island		Norge		Sverige	
	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.
<i>Kvinder</i>												
0-6 år	223	8	2	10	204	8	16	10	207	8	347	7
7-17 "	368	13	4	16	328	12	24	15	334	14	556	12
18-24 "	229	8	2	9	225	8	16	10	217	9	434	9
25-49 "	923	33	7	31	846	31	55	35	827	34	1.510	32
50-64 "	542	19	4	18	586	22	27	17	448	18	883	19
65-79 "	364	13	3	11	370	14	14	9	270	11	649	14
80- "	147	5	1	5	172	6	6	4	142	6	329	7
I alt	2.796	100	23	100	2.732	100	158	100	2.445	100	4.708	100
<i>Mænd</i>												
0-6 år	235	9	2	10	213	8	16	10	218	9	367	8
7-17 "	387	14	4	16	342	13	25	15	352	14	586	13
18-24 "	239	9	3	10	236	9	17	11	227	9	457	10
25-49 "	937	34	8	33	882	34	56	35	866	36	1.572	34
50-64 "	542	20	5	18	576	22	28	18	461	19	891	19
65-79 "	327	12	3	10	304	12	13	8	242	10	602	13
80- "	81	3	1	3	79	3	4	3	78	3	196	4
I alt	2.748	100	25	100	2.632	100	160	100	2.444	100	4.670	100
<i>Kvinder og mænd</i>												
0-6 år	458	8	5	10	417	8	32	10	426	9	714	8
7-17 "	755	14	8	16	670	13	48	15	686	14	1.141	12
18-24 "	468	8	5	10	461	9	33	10	443	9	891	9
25-49 "	1.860	34	15	32	1.728	32	111	35	1.693	35	3.082	33
50-64 "	1.084	20	9	18	1.162	22	55	17	908	18	1.774	19
65-79 "	691	12	5	11	674	13	28	9	512	10	1.252	13
80- "	228	4	2	4	252	5	11	3	221	5	525	6
I alt	5.544	100	49	100	5.363	100	318	100	4.889	100	9.378	100

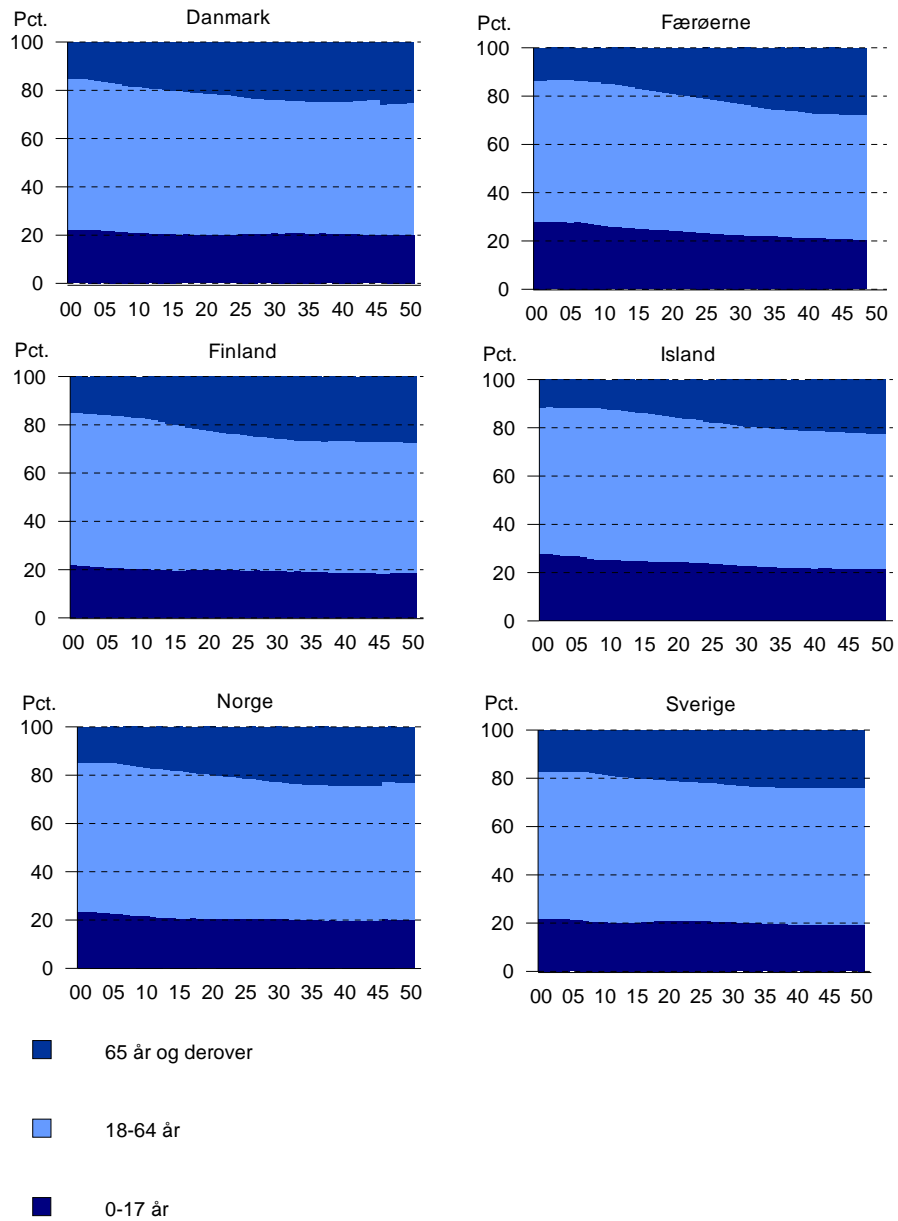
Tabel 2.3 Oversigt over forudsætningerne for befolkningsfremskrivningen for de nordiske lande

	Danmark ¹⁾		Færøerne ²⁾		Finland		Island		Norge		Sverige	
	2010	2050	2010	2048	2010	2060	2010	2050	2010	2050	2010	2050
<i>Middellevetid</i>												
- Mænd	77,5	84,8	78	80,4	76,7	86,8	79,8	84,8	78,9	85,7	79,5	84,1
- Kvinder	81,7	86,8	83	82,5	83,2	90,3	83,1	87,0	83,2	88,9	83,4	86,4
Fertilitetskvotient	1,9	1,9	2	2,5	1,9	1,9	2,2	1,9	2,0	2,0	2,0	1,8
Antal fødte børn i 1.000	62,6	67,6	1	..	60,9	62,5	4,8	5,0	61,0	78,5	115,6	94,3
Netto migration i 1.000	9	9	-281	3,5	14	15	-4,0	0,9	42	22	45	20

1 Kun fertilitet for personer med dansk oprindelse

2 Befolkningsfremskrivningen 2050 stammer fra 2009, da Færøerne ikke kunne levere nye beregninger i år

Figur 2.1 Middelfolketallet procentvis fordelt på aldersgrupper 2000-2010 og fremskrivning 2011-2050

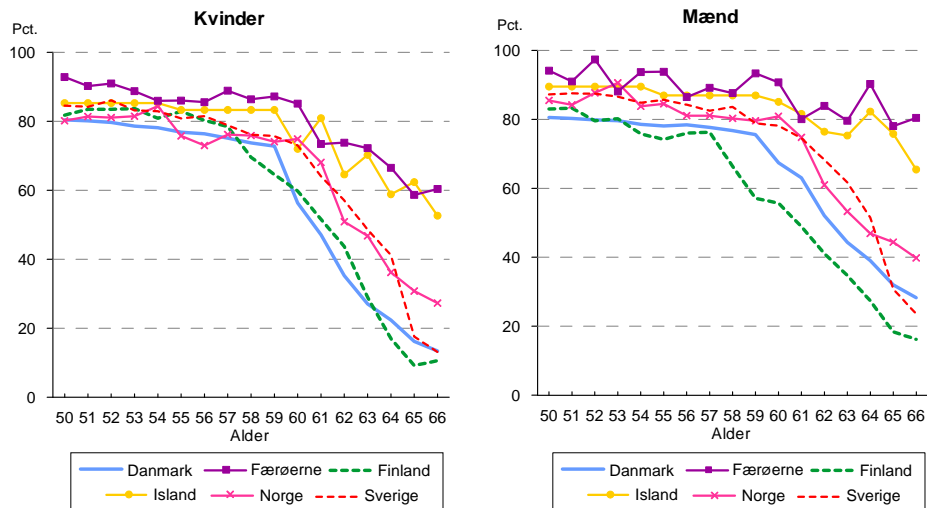
Tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet

Det som spiller en betydelig rolle i forhold til udgifterne til de ældre og de funktionshæmmede er især, hvor lang tid de erhvervsaktive forbliver på arbejdsmarkedet.

Figur 2.2 viser beskæftigelsesgraden for mænd og kvinder i alderen 50-66 år i 2010, og figur 2.3 og 2.4 viser udviklingen i beskæftigelsen for henholdsvis 60- og 64-årige mænd og kvinder i perioden 2000 til 2010.

Som det ses af Figur 2.2, har mændene generelt set en højere beskæftigelsesgrad end kvinderne. For både mænd og kvinder falder beskæftigelsesfrekvensen markant med alderen i alle de nordiske lande. Der er dog også store forskelle mellem landene. Forklaringer skal hovedsageligt søges i forskellige erhvervsstrukturer med deraf følgende konsekvenser for lønmodtagernes helbred, forskelle i arbejdsløsheden, samt forskelle i de muligheder der findes for at trække sig tidligt tilbage fra arbejdslivet med offentlige indkomsterstatende ydelser.

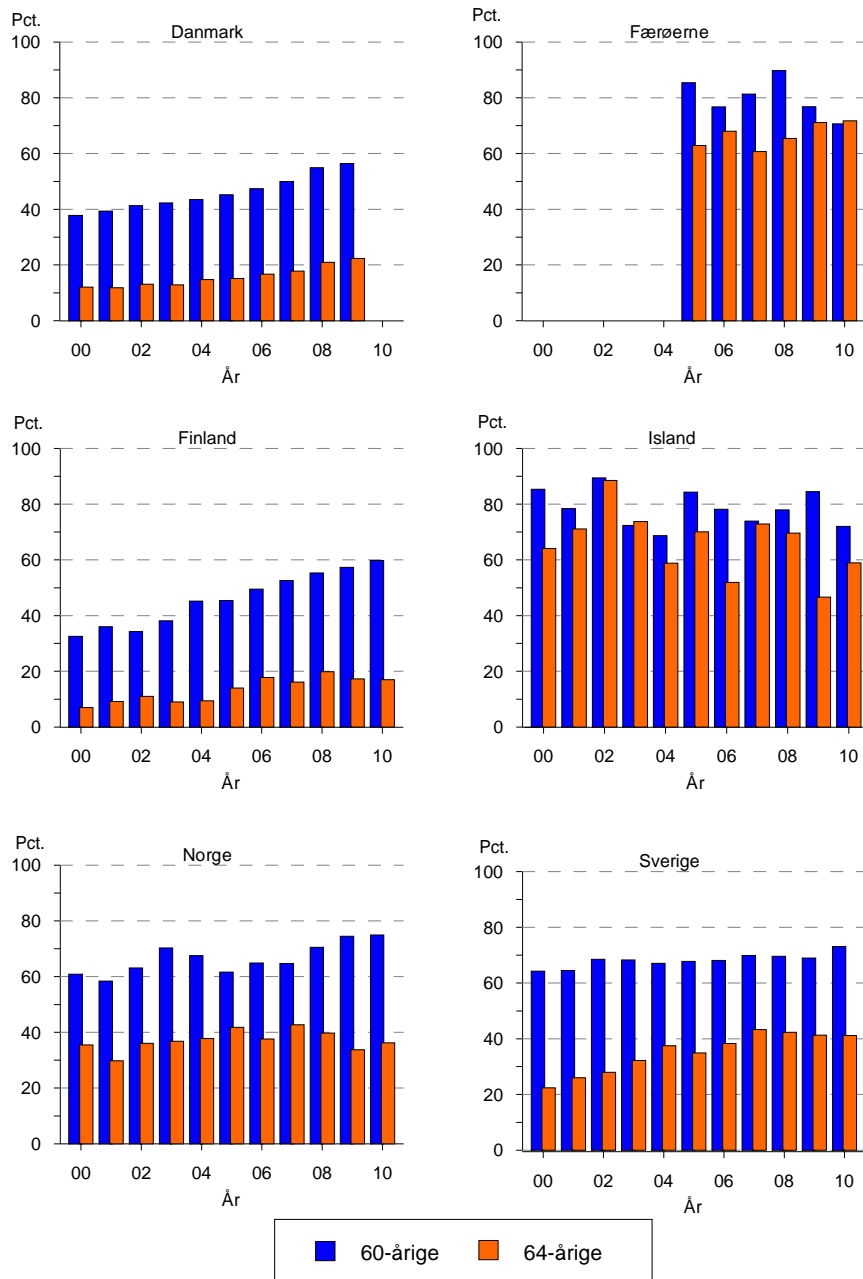
Figur 2.2 Personer i beskæftigelse i pct. af befolkningen. Fordeling efter alder og køn 2010

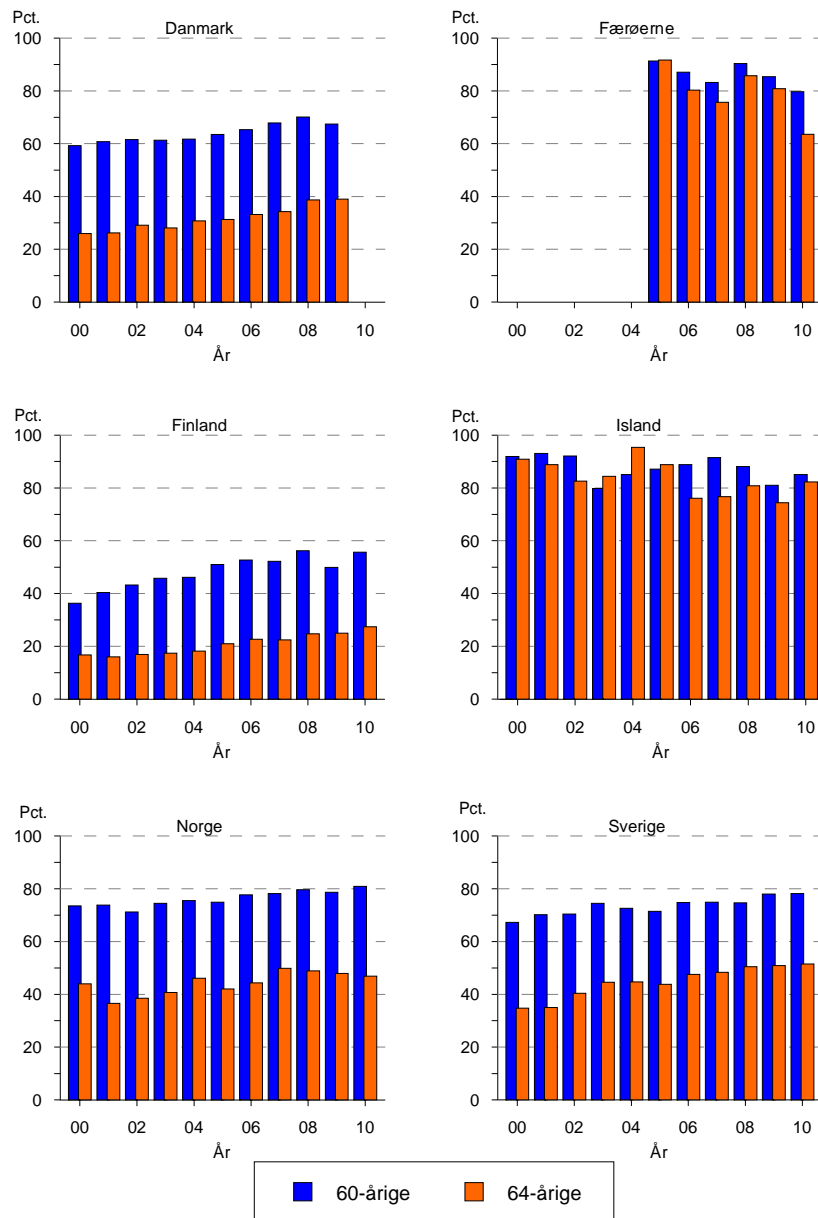
Den tidlige tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet er mest udbredt i Danmark og Finland. Disse to lande har de mest omfattende offentlige tilbagetrækningsordninger. På Færøerne er der ikke andre offentlige tilbagetrækningsordninger end helbredsbettinget førtidspension. I Island er der ikke andre offentlige tilbagetrækningsordninger end helbredsbettinget førtidspension, med undtagelse af sømænd der får offentlig pension fra 60 års alderen. Sverige indtager en midterposition, hvad angår tilbagetrækningsalderen.

Der er markante forskelle mellem landene i beskæftigelsesfrekvensen for de 60- og 64-årige mænd og kvinder. Udviklingen i løbet af perioden 2000-2010 varierer også mellem landene. Især i Finland og Danmark har der i de senere år været en stigende beskæftigelsesfrekvens for de 60-årige og i mindre grad for de 64-årige. Dette gælder for både mænd og kvinder.

Figur 2.3 Andel beskæftigede blandt 60- og 64-årige kvinder. Pct. 2000-2010

Figur 2.4 Andel beskæftigede blandt 60- og 64-årige mænd. Pct. 2000-2010

Indkomstfordeling

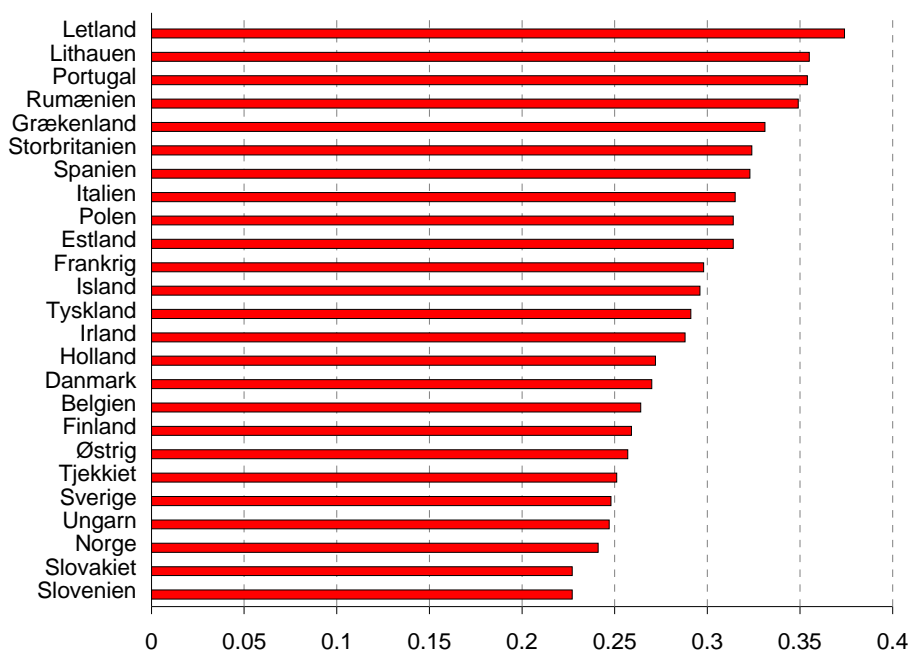
Figur 2.5 viser indkomstfordelingen udtrykt ved Gini koefficienter for de nordiske lande og udvalgte EU lande i 2008 (Gini koefficienten er et spredningsmål for graden af ulighed i f.eks. en indkomstfordeling. Ved en helt lige fordeling er værdien 0 og ved den mest ulige fordeling er værdien 1).

Sammenlignet med andre lande er indkomstforskellene i de nordiske lande små. Forskellene er mindst i Norge og Sverige og noget større i Danmark, Finland og specielt i Island.

Ligheden i indkomstfordelingen i de nordiske lande er et resultat af mange faktorer.

Indkomstoverførslerne og beskatningen har uden tvivl stor betydning for ligheden.

Figur 2.5 Gini koefficienter for de nordiske lande og udvalgte EU lande i 2008

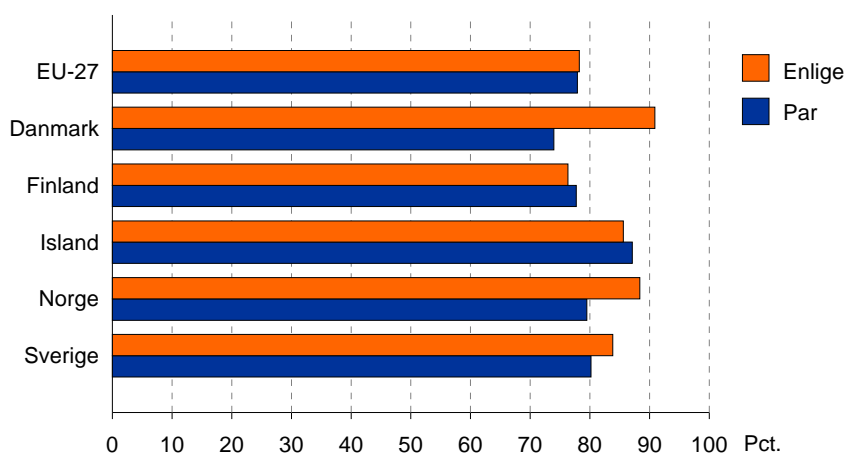
Kilde: EU- SILC

Pensionisters indkomst sammenlignet med andre husstande

Figur 2.6 viser den disponible indkomst for familier, hvor mindst den ene i husstanden er 65 år eller derover. Indkomsten er vist i pct. af den disponible indkomst for enlige og par under 65 år.

Som det fremgår af figuren, har familier på 65+ år i alle de nordiske lande en lavere gennemsnitlig disponibel indkomst end familier, der er under 65 år. Dette gælder både for enlige og parfamilier, hvor enlige dog har en højere procentandel end par, på nær i Finland, hvor det modsatte gør sig gældende.

Figur 2.6 Ækvivalente indkomster for enlige/par på 65+ år i pct. af de ækvivalente indkomster for enlige/par under 65 år, 2009

Kilde. EU- SILC

Risiko for fattigdom

Tabellerne 2.4 og 2.5 viser andelen af befolkningen, der lever i husstande med en indkomst under henholdsvis 50 og 60 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst i 2008.

Det skal dog bemærkes, at beregninger af risiko for fattigdom er sensitive i forhold til de definitioner, der anvendes. Det er især for enlige med børn, for enlige ældre og for par, hvor mindst den ene er fyldt 65 år, der er de største forskelle mellem landene og i forhold til EU-gennemsnittet.

Tabel 2.4 Andel af den samlede befolkning der lever i husstande med en indkomst på under 50 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst, pct. 2008

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige	EU27
Enlige med børn	9,8	11,7	10,3	14,7	14,8	20,2
Enlige under 65 år	20,1	18,0	17,1	21,3	19,8	17,6
Par under 65 år	3,4	3,6	5,6	4,6	4,7	6,7
Par med børn:						
- par med et barn	3,5	3,2	3,3	3,7	4,8	6,9
- par med to børn	2,6	3,0	1,8	1,2	3,1	8,9
Enlige 65+	6,4	13,5	9,1	5,7	10,3	13,8
Par hvor mindst den ene er 65+	2,9	1,6	0,0	0,5	2,4	6,9
Alle husstande	7,2	6,4	5,0	6,9	7,6	9,8

Kilde: EU-SILC

Tabel 2.5 Andel af den samlede befolkning der lever i husstande med en indkomst på under 60 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst, pct. 2008

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige	EU27
Enlige med børn	20,3	24,3	22,8	28,9	28,9	34,0
Enlige under 65 år	28,0	29,0	25,9	27,4	26,7	24,7
Par under 65 år	5,5	6,7	9,5	6,7	6,6	10,5
Par med børn:						
- par med et barn	5,6	6,8	5,8	4,3	7,1	11,4
- par med to børn	5,2	7,4	4,2	2,9	5,1	14,5
Enlige 65+	23,2	42,2	31,0	28,5	33,1	26,8
Par hvor mindst den ene er 65+	14,7	8,4	2,7	1,6	5,9	13,8
Alle husstande	13,2	13,8	10,2	11,7	13,3	16,3

Kilde: EU-SILC

Kapitel 3

Familier og børn

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[EU-SILC database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

Mens de nordiske lande anvender næsten samme andel af de sociale udgifter i pct. af BNP til familier og børn, er der en noget større forskel på EU-landenes udgiftsmønster.

Tabel 3.1 Udgifter til familier og børn i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2008

Danmark	3,8	Belgien	2,1	Italien	1,3 ^p	Slovakiet	1,5 ^p
Færøerne	5,9	Bulgarien	1,3	Letland	1,4	Slovenien	1,8 ^p
Finland	3,0	Cypern	2,1	Litauen	1,9 ^p	Spanien	1,5 ^p
Island	3,0	Estland	1,8	Luxemburg	3,9 ^p	Storbritannien	1,7 ^p
Norge	2,8	Frankrig	2,5 ^p	Malta	1,3	Tjekkiet	1,5
Sverige	3,0 ^p	Grækenland	1,6	Polen	0,7	Tyskland	2,8 ^p
		Holland	1,8 ^p	Portugal	1,3	Ungarn	2,8
		Irland	3,1	Rumænien	1,5	Østrig	2,8

^p Foreløbige data.

Anmærkning: Kilden er EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts. Kilden for Færøerne er Socialministeriet.

De nordiske lande adskiller sig desuden fra de øvrige europæiske lande ved, at kvinder har en høj erhvervsfrekvens (jf. kapitel 4). Dette øger behovet for pasningstilbud til børnene, mens forældrene er på arbejde. Desuden er pasning af børn placeret under uddannelsessystemet i det øvrige Europa, og derfor er tallene i tabel 3.1 ikke helt sammenlignelige.

Et karakteristisk træk ved de nordiske familier er, at der er relativt mange enlige forældre med børn. I alle landene er der betydeligt flere enlige kvinder med børn end enlige mænd med børn. De mange enlige med børn skyldes de hyppigt forekommende opbrud i familieforholdene.

Tabel 3.2 Antal familier fordelt efter familietype, 2010

	Danmark	Finland	Island ¹⁾	Norge	Sverige ^{2,3)}
<i>Antal familier med børn i alderen 0-17 år (1.000)</i>	766	582	51	629	1.107
- i pct. af alle familier	27,2	19,8	41,2	27,5	19,9
Heraf (pct.):					
- Gifte	61,7	61,3	57,4	54,4	{76,7
- Samboende	16,1	18,4	22,8	23,9	
- Enlige	22,1	20,2	19,9	21,7	23,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Fordelingen af børn (pct.)</i>					
-1 barn	40,8	43,7	45,6	44,8	44,2
-2 børn	42,8	38,2	33,3	39,0	41,6
-3 eller flere børn	16,4	18,1	21,1	16,2	14,2
Gennemsnitligt antal børn pr. familie	1,8	1,8	1,6	1,8	1,7
<i>Antal familier uden børn (1.000)</i>	2.048	2.362	73	1.657	4.447
Heraf (pct.):					
- Gifte	27,5	25,6	42,5	30,3	{27,7
- Samboende	8,4	8,7	4,5	6,9	
- Enlige	64,1	65,7	53,0	62,8	72,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Enlige med børn (pct.):</i>					
Kvinder	83,0	86,6	91,4	80,8	80,2
Mænd	17,0	13,4	8,6	19,2	19,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Enlige uden børn (pct.):</i>					
Kvinder	50,0	51,4	48,7	50,3	48,9
Mænd	50,0	48,6	51,3	49,7	51,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Gennemsnitligt antal personer pr. familie</i>	2,0	2,8	2,4	2,2	1,7

1 Tallene er hentet fra Hagstofa Islands udvalgsundersøgelse vedrørende levevilkår (EU-Silc).

2 Tallene er fremskrevet med hjælp af simuleringsmodellen FASIT og bygger på SCB's udvalgsundersøgelse vedrørende husstandenes økonomi.

3 Samboende inkluderet i gifte.

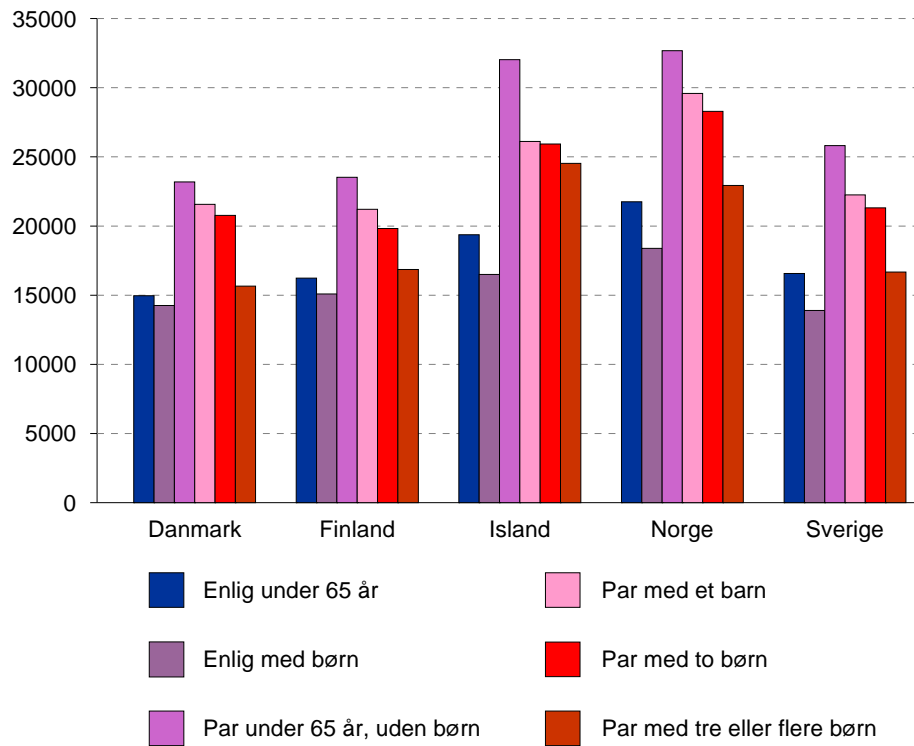
Figur 3.1 viser de gennemsnitlige disponible indkomster fordelt på familietyper målt i KKP-euro i 2008. Indkomsten er justeret (ækvivalent indkomst) i forhold til husstandens størrelse og sammensætning for at gøre de forskellige husholdningsstørrelser mere sammenlignelige (se bilag 1).

Formålet med figur 3.1 er at sammenligne forskellige husholdningstyper, hvor figuren viser den disponible indkomst for de voksne i husstanden, hvorfor husstande uden børn kun omfatter husstande uden ældre medlemmer. Især under enlige husstande er der mange studenter og andre, der ikke er i kontinuerligt arbejde. Dette forklarer delvist de relativt lave indkomster for enlige voksne husstande. I alle landene har enlige forsørgere de laveste indkomster.

I alle landene har par med mange børn en lavere indkomst end par uden børn eller et par med et barn. Antallet af børn forøger den divisor, der er anvendt til at beregne den ækvivalente indkomst.

Desuden er der adskillige andre faktorer, der bidrager til niveauet i indkomsterne for de forskellige husstandstyper. Beskæftigelsesgraden og uddannelse vil variere for de forskellige husstandstyper, ligesom den gennemsnitlige lønindtægt stiger med alderen.

Figur 3.1 Ækvivalente gennemsnitlige disponible indkomster fordelt på familietyper KKP-Euro 2008

Kilde: EU-SILC data. Gennemsnitlig ækvivalent nettoindkomst i KKP.

Kontantydelse til familier og børn¹

Dagpenge ved fødsel og adoption

I alle nordiske lande ydes der kompensation ved indkomstbortfald i forbindelse med fødsler de sidste uger før og mindst de første måneder efter fødslen. Der gives i alle landene en tilsvarende ydelse ved adoption.

I alle landene beror ydelsens størrelse på den tidligere løn, men ydelsen beror også på orlovsperiodens længde.

I alle lande kan der gives fuld løn i henhold til kollektive aftaler.

I Danmark er det en forudsætning for at opnå ydelsen, at man opfylder beskæftigelseskravet, dvs. at man enten har arbejdet i 120 timer inden for de seneste 13 uger, er berettiget til dagpenge, har afsluttet en erhvervsmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed inden for den sidste måned eller er elev i lønnet praktik.

På Færøerne er det også en forudsætning for at opnå ydelsen, at man er tilknyttet arbejdsmarkedet som lønmodtager eller selvstændig erhvervsdrivende, eller personen modtager arbejdsløshedsdagpenge. Andre personer modtager behovsprøvet socialhjælp.

I de øvrige nordiske lande modtager personer, som ikke er tilknyttet arbejdsmarkedet, også en ydelse. I Finland, Island og Sverige er der dog tale om et mindre beløb (et grundbeløb) og i Norge om en éngangsydelse. I 2010 er dette beløb på 35.236 NOK per barn.

I alle landene kan moderen få kompensation for indkomstbortfald, hvis hun på grund af arbejde, der giver risiko for svangerskabet, eller hvis graviditeten har et sygeligt forløb, bliver nødt til at afslutte arbejdsforholdet tidligt i svangerskabsperioden. Reglerne for dette varierer noget mellem landene, hvor der i nogle lande udbetales barselsdagpenge, i nogle tilfælde sygedagpenge og i andre en særlig ydelse.

¹ Ydelser der udbetales til børn som har mistet én eller begge forældre, omtales i kapitel 6.4. Særlige ydelser, der gives som supplerende sociale ydelser til familier og børn, er omtalt i kapitel 8

Tabel 3.3 Reglerne for udbetaling af indkomsterstattende kontantydelse ved fødsel 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>I erhverv (lønmodtagere)</i>						
Den maksimale periode (uger), hvori der kan ydes fødselsdagpenge	50 ¹⁾	52	44 (48) ²⁾	39	46/56 ⁴⁾	69
- Fødselsdagpenge til mor før fødselen (i uger) *	4	4-8	5-8	4	3	9
Fødselsdagpenge (i uger):						
- Kun mor	18	14	18	13	9	8
- Kun far	.	4	(4) ²⁾	13	10	8
- Enten mor eller far	32 ¹⁾	30	26 ³⁾	13	27/37	52
Derudover:						
- Far sammen med mor	2	2	3	-	2 ⁵⁾	2 ⁷⁾
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
<i>Uden for erhverv</i>						
Det maksimale antal uger, hvori der kan ydes fødselsdagpenge	44	39	Engangsbeløb ⁶⁾	69
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Nej	Ja
Kan orlovsperioden deles med faderen?	Ja for max. 26 uger	Ja	⁵⁾	Ja

* Anm: De uger, moderen kan få dagpenge før fødselen, indgår i det samlede antal uger, moderen kan få fødselsdagpenge.

1 Den fælles orlovsperiode på 32 uger kan forlænges med 8 eller 14 uger til 40 eller 46 uger. Den samlede orlovsperiode bliver dermed 58 eller 64 uger. Ved forlængelse af orlovsperioden sker der en nedsættelse af dagpengene, således at det samlede beløb for de 40 eller 46 uger svarer til dagpengene for de 32 uger.

2 En far der modtager forældredagpenge i de sidste 12 hverdage af forældredagpengeperioden har ret til fædre dagpenge i yderligere 24 hverdage (såkaldte bonus fridage).

3 Hvis flere børn fødes samtidigt forlænges fødselsdagpengene med 60 dage for det andet og hvert derpå følgende barn.

4 46 uger med 100 pct. erstatning eller 56 uger med 80 pct. erstatning.

5 Faderen har ret til 2 ugers ulønnet orlov i forbindelse med fødselen. De to ugers orlov kan enten holdes lige før barnet bliver født eller umiddelbart efter fødselen. Retten til 2 ugers ulønnet orlov gælder ikke ved adoption. I det offentlige og i store dele af den private sektor findes der imidlertid kollektivt aftaler der giver lønkomensation i de to uger.

6 Engangsbeløbet på NOK 35.263 er skattefrit. Faderen har ret til et engangsbeløb hvis moderen er død og/eller han har overtaget forældreansvaret alene

7 Man kan ikke modtage fødselsdagpenge samtidigt, men en anden forsikret end moderen kan modtage 2 ekstra ugers ydelse i forbindelse med barnets fødsel.

Tabel 3.4 Størrelsen af de indkomsterstattende kontantydelse ved fødsel 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>I erhverv (lønmottagere)</i>						
Fødselsdagpengenes størrelse (pr. uge) i pct. af tidligere indkomst	100 ²⁾	100	Normalt 70-90 ⁴⁾	75-80 ⁵⁾	80/100	77,6/80 ¹⁰⁾
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation ¹⁾	4.087	6.250	Intet loft	89.147	8.728	8.127
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation KKP-Euro ¹⁾	385	589		496	740	711
Minimumsbeløb pr. uge	.	.	132,24	19.113 ⁶⁾	727 ⁸⁾	1.260 ¹¹⁾
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	.	.	108	106	62	110
Maksimumsbeløb pr. uge	3.760	5.580 ³⁾		69.767	⁹⁾	6.307
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	354	526		388	.	552
<i>Uden for erhverv</i>						
Dagpengenes størrelse (pr. uge)	.	.	132,24	11.559 ⁷⁾	⁸⁾	1.260
Dagpengenes størrelse (pr. uge) i KKP-Euro	.	.	108	64	.	110

1 Indkomstloftet er den indtægtsgrænse (tidligere indkomst) som fødselsdagpengene er beregnet i forhold til. Beregningen af indkomstloftet sker efter forskellige principper i de enkelte lande.

2 Ved forlængelse af den fælles orlovsperiode på 32 uger til 40 eller 46 uger sker der en ned-sættelse af dagpengene, således at de i 40-ugersperioden svarer til 80 pct. og i 46-ugersperioden til ca. 70 pct.

3 Maksimumbeløb pr. uge er fraregnet bidrag til feriepenge på 12 pct.

4 For de 56 første dage moderen har orlov er det 90 pct. af arbejdsindkomsten op til 49.003 Euro per år. Indtægter over 49.003 Euro 32,5 pct. For de følgende 49 dage 70 pct. af arbejdsindkomsten op til 31.850 Euro per år.

5 Indtægter de sidste 12 måneder før fødsel bestemmer kontantydelsen på følgende måde: de er 80 pct. af arbejdsindkomsten op til 46.512 ISK per uge, men 75 pct. af ugeløn over det og til indkomstloftet (69.767 ISK).

6 Minimumsbeløbet udbetales når beskæftigelsen har været 25 til 49 pct. Minimumsbeløbet når beskæftigelsen har været 50 til 100 pct. er 26.489 ISK pr. uge. Der udbetales 26.489 ISK pr. uge til heltidsstuderende.

7 Udbetales også når beskæftigelsen er mindre end 25 pct.

8 For de der ikke har oparbejdet ret til fødselsdagpenge kan der gives et engang beløb på NOK 35.263 per barn

9 Beregnet som fødselsdagpenge for erhvervsaktive bliver maksimalbeløbet 8.728 NOK per uge ved 100 pct. kompensation i 46 uger, eller 6.982 NOK ved 80 pct. kompensation i 56 uger.

10 Kompensationsgraden er 80 pct., men omregningsfaktoren for den tilgrundliggende indkomst gør at kompensationen bliver 77,6 pct.

11 Ydelser på det laveste niveau (i alt 90 dage) gælder både for forældre i og uden beskæftigelse.

I Danmark, Færøerne, Finland og Sverige kan faderen desuden modtage dagpenge i et antal dage umiddelbart efter fødslen, samtidig med at moderen modtager dagpenge. I Norge har faderen ret til 2 ugers ulønnet orlov i forbindelse med fødselen. I det offentlige og i store dele af den private sektor findes der imidlertid kollektivaftaler, der giver lønkompensation i de to uger.

I Island er 13 uger af fødselsorloven forbeholdt faderen, 13 uger er forbeholdt moderen og derudover har forældrene 13 uger, som de frit kan dele mellem sig. I Norge er 10 uger forbeholdt faderen, og for fødsler efter 1. juli 2011 vil denne kvote blive udvidet til 12 uger.

Den periode, hvori der kan modtages dagpenge ved fødsel og adoption, er generelt relativt lang i de nordiske lande. Barselorloven er imidlertid betydeligt længere i Sverige end i de andre lande. Antal dage med forældre-dagpenge udgør 480 dage per barn. Hvis forældrene tager ligelig del i pasningen har hver af forældrene ret til halvdelen af disse.

I Danmark er barselorloven på et år og meget fleksibel. Forældrene kan bl.a. frit fordele de sidste 32 ugers orlov mellem sig og holde orlov enten på skift, i forlængelse af hinanden eller samtidig. De 32 uger kan forlænges med 8 eller 14 uger, dog uden det samlede dagpengebeløb ændres. Forældrene kan endvidere udskyde dele af orloven til senere afholdelse inden barnet fylder 9 år.

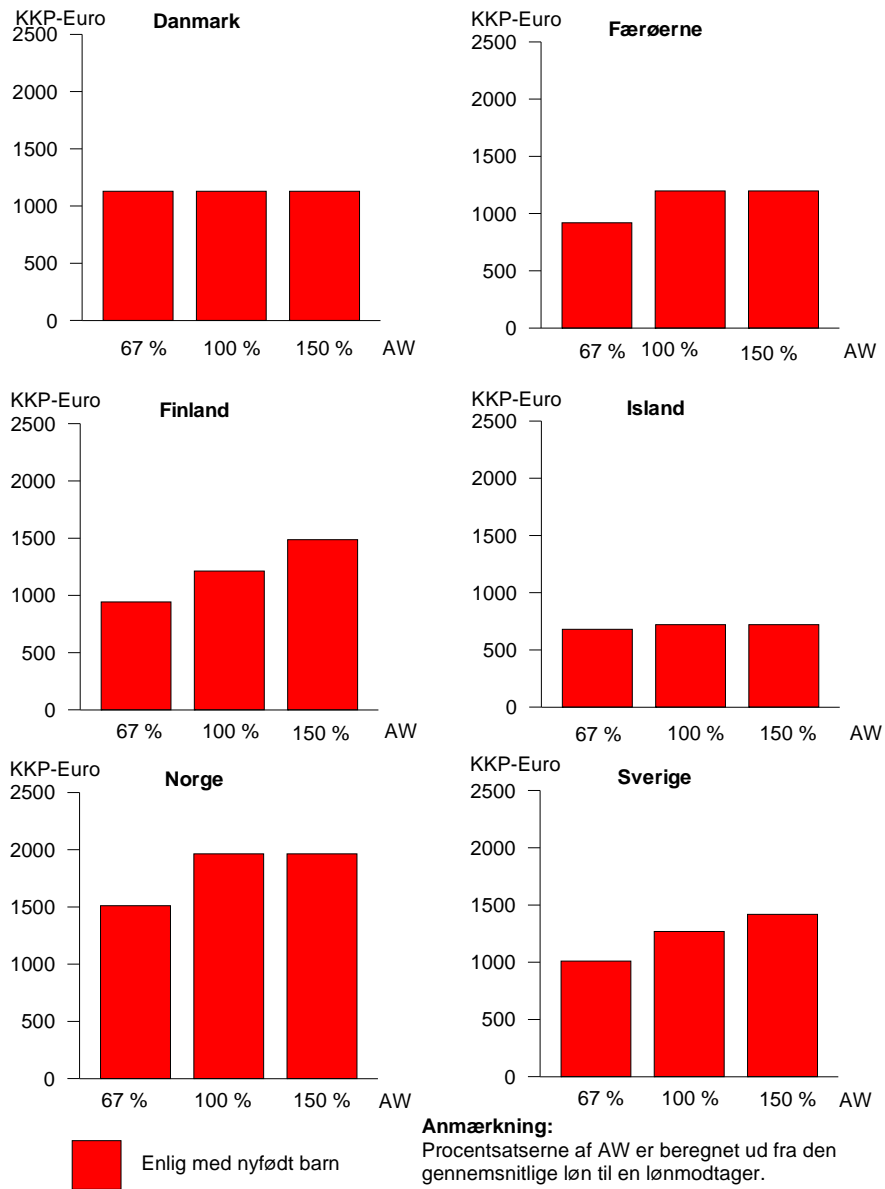
Ækvivalent disponibel indkomst og kompensationsgrader ved modtagelse af fødselsdagpenge

Figur 3.2 viser den ækvivalente disponible indkomst på tre indkomstniveauer for en enlig med et nyfødt barn, som modtager fødselsdagpenge.

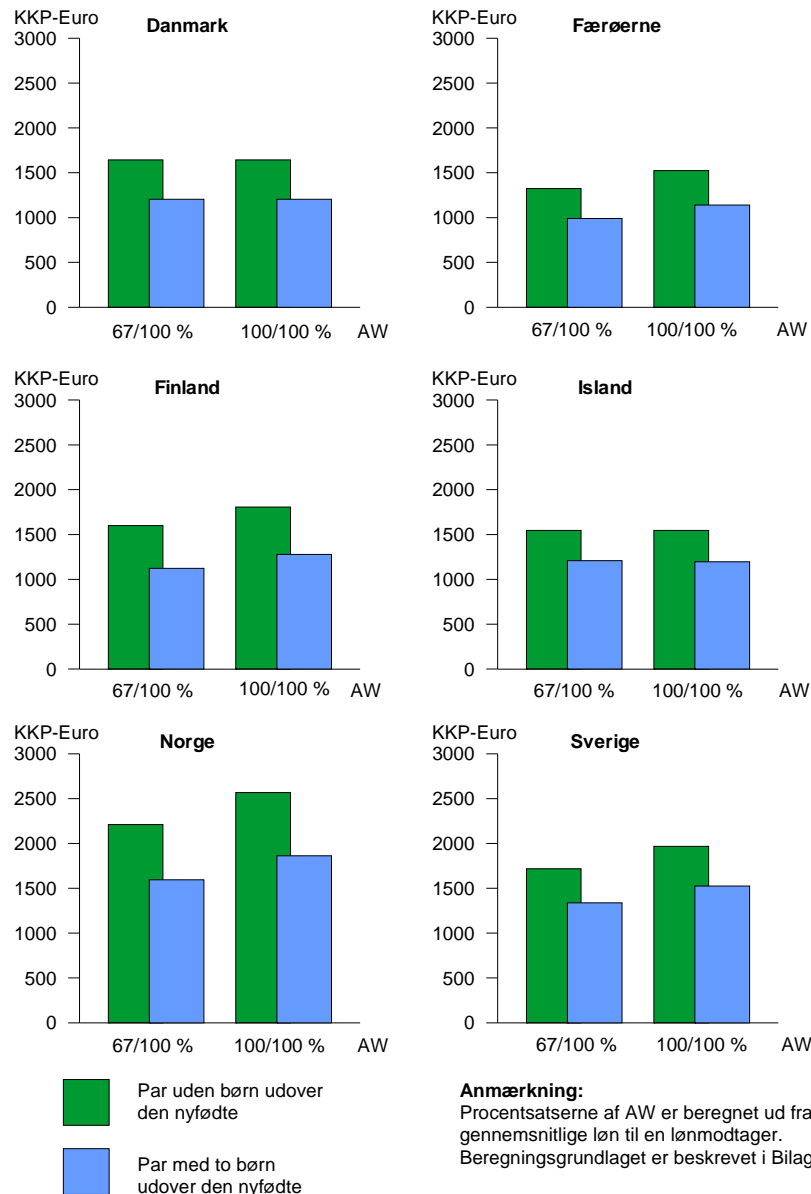
Figur 3.3 viser den ækvivalente disponible indkomst på to indkomstniveauer for et par med et nyfødt barn, der henholdsvis er uden andre børn og som i forvejen har to børn. Definitionen på de ækvivalente indkomster fremgår af bilag 1.

Som det fremgår af tabel 3.5, er kompensationen noget forskellig i de nordiske lande for en enlig, der modtager fødselsdagpenge. Den højere kompensation i Danmark, Færøerne og Norge for AW (gennemsnitslønnen for en arbejder)=67 pct. skyldes primært børnetilskuddet til det nyfødte barn, men hænger også sammen med, at boligstøtten er højere til familier med børn end til familier uden børn.

Figur 3.2 Ækvivalent disponibel indkomst for en enlig ved modtagelse af fødselsdagpenge pr. måned (december) 2010 i KKP-Euro

Figur 3.3 Ækvivalent disponibel indkomst for et par når den der tjener mindst modtager fødselsdagpenge, pr. måned (december) 2010 i KKP-Euro

For parfamilier med to børn, ud over den nyfødte, hænger den lavere kompensationsgrad i forhold til den enlige uden andre børn i Danmark, Færøerne, Norge og Sverige for AW=67/100 pct. sammen med betalingen for daginstitutionspladser til de to andre børn. Kompensationsgraden for en enlig er højest på Færøerne og i Norge, mens Island har den laveste kompensationsgrad. Kompensationsgraderne fremgår af tabel 3.5 og 3.6.

Tabel 3.5 Ækvivalent kompensationsgrad for en enlig, når denne modtager fødselsdagpenge, i pct. af disponibel indkomst ved arbejde for en enlig uden børn (december) 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
67 pct. AW	89	95	70	94	94	73
100 pct. AW	64	90	67	48	86	63
150 pct. AW	46	66	59	34	62	53

Tabel 3.6 Kompensationsgrad for et par ved fødselsdagpenge i pct. af disponibel indkomst ved arbejde når den der tjener mindst modtager dagpenge 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Par uden børn</i>						
<i>udover den nyfødte</i>						
67/100 pct. AW	82	86	78	89	85	76
100/100 pct. AW	70	86	78	77	84	74
<i>Par med to børn</i>						
<i>udover den nyfødte</i>						
67/100 AW	86	89	71	94	89	81
100/100 AW	73	89	72	83	88	78

Kompensationsgraden er generelt høj på Færøerne og i Norge, også for de høje indkomstgrupper. I Sverige og Finland er kompensationsgraden ligeledes relativt højt for de høje indkomstgrupper, mens det i Danmark er relativt lavt for disse grupper.

Mænd og kvinders brug af dagpengeordningerne

Det er karakteristisk at flere og flere mænd gør brug af dagpengeordningerne i forbindelse med fødsel og adoption. Der er dog store forskelle fra land til land, både når der ses på antallet af modtagere og på antallet af dage, hvori der modtages fødselsdagpenge.

Tabel 3.7 Antal dage med dagpenge ved graviditet, fødsel og adoption i løbet af året 2000-2010

	Danmark ¹⁾	Finland	Island ²⁾	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
<i>Antal dage (1.000)</i>					
<i>hvor der er modtaget fødselsdagpenge</i>					
2000	13.150	15.232	696	10.920	37.100
2005	20.281	15.751	1.122	11.026	44.254
2009	21.475	16.534	1.282	12.647	49.561
2010	22.913	16.668	1.236	12.755	51.451
<i>Heraf mænd i pct.</i>					
2000	5,5	4,2	2,9	6,9	13,7
2005	5,9	5,5	32,7	8,8	20,5
2009	7,3	6,7	33,9	11,6	23,1
2010	7,7	7,1	31,7	14,7	23,9

1 Opgørelsesmetoden er revideret fra og med 2002.

2 Indtil 2000 bortfaldt retten til dagpenge under barselsorlov, hvis moderen var berettiget til fuld løn fra sin arbejdsgiver.

3 Tallene omfatter forældrepenge ved fødsel og adoption samt under graviditet.

4 Oplysningerne gælder nettodage med forældredagpenge, graviditetsydelse og midlertidig forældredagpenge i forbindelse med fødsel og adoption

Dette afspejler dels forskelle i, hvor mange der er omfattet af ordningerne, dels forskelle i længden af den periode, hvori man er berettiget til ydelsen. I Danmark blev barselsorloven udvidet til et år i 2002. I Island blev den nye lov vedrørende barselsorlov, med virkning fra 2001, helt udbygget i 2003, hvorved fædre fik en selvstændig ret til orlov på 13 uger, ligesom moderen. Disse ændringer afspejler sig i statistikken, der viser at der er betydeligt flere mænd end tidligere, der modtager fødselsdagpenge.

I Norge blev ordningen med eksklusiv ret for fædre til en del af ydelsesperioden (fædrekvoten) udvidet fra fire til fem uger i 2005 og seks uger i juli 2006. Den hidtil sidste udvidelse kom for fødte efter 1. juli 2009. Kvoten er nu på 10 uger. Hidtil har udvidelsen vist sig i statistikken ved at fædre udtager flere dage med fødselsdagpenge. Antallet af fædre, som udtager mere end fædrekvoten, stiger også, men relativt langsomt. Fædres ret til fødselsdagpenge, udover fædrekvoten, er fortsat afhængig af at moderen efter fødslen er i arbejde, tager en offentlig godkendt uddannelse eller på grund af sygdom eller skade er afhængig af hjælp til at tage sig af barnet.

De svenske tal er ikke sammenlignelige med de øvrige landes, da ydelsen udbetales i flere dage pr. barn end i de øvrige lande. Desuden kan forældredagpenge udbetales indtil barnet fylder 8 år. Af det samlede antal dage, hvori der blev udbetalt fødselsdagpenge i 2009 var 83 pct. for børn op til 3 år, i 2008 var det 84 pct. For kvinder var ca. 87 pct. af dagene i 2010 for børn under 3 år, for mændene var det ca. 65 pct.

Adoptionstilskud

Adoptivforældre får stort set de samme ydelser som biologiske forældre. Hvis et barn adopteres fra et andet land gives et tilskud, som delvist dækker de udgifter som adoptionen indebærer. Adoptionsbidraget er et skattefrit engangsbeløb og varierer fra land til land.

Der er dog visse forskelle de nordiske lande imellem, men i alle lande er det en offentlig myndighed, som godkender forældre til adoption.

I Danmark udbetales efter ansøgning et engangstilskud på 46.214 DKK til forældre, der adopterer et udenlandsk barn. Beløbet udbetales af kommunen, når adoptionsnævnet attesterer, at barnet er ankommet til Danmark. Adoptionstilskuddet får kommunen refunderet af staten.

I Sverige er det en forudsætning at barnet er født af udenlandske medborgere, som ikke er bosat i Sverige når barnet bliver adopteret. Desuden må barnet heller ikke være fyldt 10 år.

Tabel 3.8 Nytilkomne adopterede børn i løbet af året, der modtager adoptionstilskud 2005-2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
2005	625	9	607	976
2009	511	13	197	34	315	720
2010	382	7	161	31	344	692

Forældreydelser ved pasning af børn

Tabel 3.9 Reglerne for orlovsordninger for pasning af børn pr. december 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Findes der orlovsordninger for personer i erhverv	Ja ¹⁾	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja
Orlovsperiodens længde	52 uger	-	Frem til barnet fylder 3 år.	-	3)	480 dage ⁴⁾
Tilskuddets størrelse	60 pct. af dagpenge-maksimum.	-	314.28 EUR per måned + 94.09 EUR for følgende børn under 3 år + 60.46 EUR for hver følgende barn under 7 år + indkomst prøvet til-læg max. 168.19 EUR	-	Graduerede forældre-dagpenge	390 på sygedagpenge grundbeløb og 90 dage med mindstebe-løbet.
Antal børn der er omfattet ordningen	1.633 ²⁾	-	97.337	-	..	225.725 ⁵⁾

1 Børnepasningsorloven er ophævet med virkning fra 2011.

2 Antal forældre 2009 (helårspersoner)

3 Perioden for at modtage forældredagpenge kan forlænges indtil barnet er fyldt 3 år i kombination med deltidsarbejde.

4 Niveaueet på forældredagpenge der udbetales, står i forhold til hvor meget ydelsesmodtageren arbejder. Hvis moderen arbejder 50 pct. modtager hun 50 pct. af forældredagpengene.

5 Antal børn forældredagpengene udbetales til i december 2010.

I Danmark er reglerne om børnepasningsorlov, i forbindelse med udvidelsen i 2002 af barselorloven til et år, blevet ophævet med virkning fra 2011.

På Færøerne findes der ingen ordninger om forældreydelse ved pasning af børn.

I Finland har forældrene efter en forældredagpengeperiode ret til at vælge mellem en kommunal daginstitutionsplads eller tilskud til pasning af små børn. Tilskuddet kan enten gives som et tilskud til pasning i hjemmet eller som tilskud til privatpasning. Tilskud til pasning i hjemmet gives, hvis familien har et barn under 3 år.

Forældrene kan også vælge at nedsætte deres arbejdstid, hvis de har børn under 3 år. I den situation har de ret til et delvist pasningstilskud på 90 EUR pr. måned.

I Norge er det at modtage forældrepengeydelsen gradueret. Ordningen gælder ved fødsel eller adoption og giver mulighed for, at en del af fødselsdagpengene kan udbetales i kombination med arbejdsindtægt over en længere periode end den ordinære 44- eller 54-ugers periode. Dagpengene skal benyttes inden barnet fylder 3 år.

I Sverige har forældre ret til at modtage forældredagpenge i 69 uger i forbindelse med et barns fødsel. Perioden kan strækkes over flere mindre perioder, indtil barnet fylder 8 år eller har afsluttet sit første skoleår.

Der findes desuden ordninger, som giver forældre ret til at blive hjemme uden løn for at passe børn i Norge, Finland og Sverige.

I Norge gælder dette som en ret i op til et år per arbejdstager efter endt forældredagpengeperiode. I Norge gives der kontantstøtte til børn mellem 12 og 35 måneder (et- og to-årige), som ikke går i en heldagsbørnehave. Beløbet er på 3.303 NOK per barn per måned. Ydelsen er uden behovs- eller indtægtsprøvning og er skattefri. Der gives et forholdsvist mindre beløb i det tilfælde, at barnet har en deltidsbørnehaveplads.

I Sverige gælder denne ordning indtil barnet fylder 1½ år. Derudover har man ret til deltidsarbejde, 75 pct. af heltid, indtil barnet fyldes 8 år. I Sverige blev der 1. juli 2008 indført et frivilligt kommunalt pasningsbidrag. En kommune kan give et pasningsbidrag på højst 3.000 SEK for børn, der er mellem et og tre år og som ikke benytter børnepasningsordningerne. Pasningsbidraget kan ikke kombineres med forældrepenge for bidragsmodtageren eller dennes sambo eller ægtefælle. Pasningsbidraget er skattefrit.

For børn, der er født fra 1. juli 2008, findes der en mulighed for at søge om ligestillingsbonus. Bonussen omfatter forældre med fælles pasning og indebærer en reduktion af skatten med maksimalt 3.000 SEK per måned (100 SEK per dag) til forældre som har modtaget minimum forældredagpenge. Bonussen kan maksimalt udgøre 13.500 SEK per barn.

Pasning af syge børn

I alle nordiske lande har forældre i et vist omfang mulighed for at blive hjemme for at passe et sygt barn. I Norge og Sverige er dette reguleret ved lov, i de øvrige lande efter overenskomst.

I alle landene gælder det, at forældrene selv vælger, om det er moderen eller faderen, som skal blive hjemme for at passe barnet. I Sverige er det også muligt, at overlade det til en anden forsikret person end forældrene at holde fri for at passe et sygt barn og modtage dagpenge. I Norge har enlige forsørgere ret til 20 dages fravær og par har ret til 10 dages fravær hver for at passe et sygt barn.

For så vidt angår længden af den periode, hvori man har ret til at blive hjemme for at passe et sygt barn, er ordningen mest generøs i Sverige med 120 dage pr. år pr. barn og mindst i Danmark, på Færøerne og i Island.

I Danmark, på Færøerne, i Island og i Norge gives der til gengæld fuld lønkomensation ved pasning af børn med kortvarig sygdom.

For Finland gælder samme regler som ved sygedagpenge. For visse brancher kan man få fuld komensation for pasning af børn med kortvarig sygdom.

I Sverige gives en komensation svarende til knap 80 pct. af arbejdsindkomsten op til et vist indkomstniveau (der svarer til loftet på sygedagpenge).

I alle landene er der desuden særlige regler for pasning af kronisk eller alvorligt syge børn.

Børnetilskud

Tabel 3.10 Regelgrundlaget for børnetilskuddet 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Er børnetilskuddet indkomstreguleret	Nej ¹⁾	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Er børnetilskuddet skattefrit	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Gives der samme tilskud for børn i alle aldersklasser	Nej/Ja ²⁾	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Gives der tillæg når der er flere børn	Nej	Nej	Ja	Ja	Nej	Ja
Gives der ekstra børnetilskud til enlige	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej
Gives der særlig børnetilskud til særlige grupper?	Ja ³⁾	Nej	Nej	Nej	Ja ⁴⁾	Nej

1 Det særlige børnetilskud, der ydes når en eller begge barnets forældre modtager førtidspension, som er tilkendt før 1. januar 2003, eller folkepension, er dog indkomstreguleret. Børnetilskud til særlige grupper af uddannelsessøgende er ligeledes indkomstreguleret.

2 Børnefamilieydelsen er aldersafhængig, de øvrige børnetilskud reguleres ikke pga. alder.

3 Flerbørnstilskud til børn født ved flerbørnsfødsler.

4 Der gives et særskilt tillæg til "Barnetrygden" i Norge for børn der er bosat i Finnmark, enkelte kommuner i det nordligste Troms og på Svalbard. Dette tillæg er på 3.480 NOK per barn i 2010.

I alle lande ydes der tilskud til børn. Ydelserne er skattefrie og uafhængige af forældrenes indkomst, på nær i Island, hvor børnetilskuddet er indkomstprøvet. I Island betales der fra 2001 dog et fast beløb uafhængig af indkomsten som et ekstra tillæg for alle børn under 7 år. I Danmark, Færøerne, Island og Norge gives ydelsen indtil barnet er fyldt 18 år, i Finland indtil barnet er fyldt 17 år og i Sverige indtil barnet er fyldt 16 år - dog 20 år, hvis barnet er under uddannelse. I alle landene, med undtagelse af Færøerne, er det staten, der finansierer børnetilskuddet. På Færøerne finansierer kommunerne 43 pct. af udgifterne til børnetilskud. Det er tale om et fradrag i indkomsten for den ene forælder. Hvis fradraget ikke benyttes fuldt ud gives det resterende beløb som tilskud til pågældende forældre.

Tabel 3.11 Børnetilskuddets årlige størrelse 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK ¹⁾	DKK	EUR	ISK ²⁾	NOK ³⁾	SEK
<i>Par med:</i>						
1 barn	13.448	10.359	1.200	84.645	11.640	12.600
2 børn	26.896	20.718	2.526	72.651	23.280	27.000
3 børn	40.344	31.077	4.218	125.097	34.920	45.048
<i>Enlig med:</i>						
1 barn	23.272	16.719	1.759	282.937	23.280	12.600
2 børn	41.588	33.438	3.644	495.243	34.920	27.000
3 børn	59.904	50.157	5.896	723.535	46.560	45.048
<i>Tilskuddet i KKP-EURO</i>						
<i>Par med:</i>						
1 barn	1.267	976	976	498	987	1.103
2 børn	2.534	1.952	2.055	427	1.975	2.363
3 børn	3.800	2.927	3.432	735	2.962	3.943
<i>Enlig med:</i>						
1 barn	2.192	1.575	1.431	1.663	1.975	1.103
2 børn	3.917	3.150	2.965	2.911	2.962	2.363
3 børn	5.643	4.725	4.797	4.253	3.949	3.943

1 Der er regnet med en børnefamilieydelse for de 3-6-årige på 13.448DKK pr. år til såvel enlige som par. Ydelsen for de 0-2-årige udgjorde 16.988 DKK pr. år og for de 7-17-årige 10.580 DKK pr. år.

2 I Island er børnetilskuddet reguleret både efter hvor mange børn der er i familien og i forhold til indkomsten. Det maksimale tilskud til et par med et barn i alderen 1-18 år er 152.331 ISK og til enlige 253.716 ISK. For hvert barn, ud over det første, betales maksimalt 181.323 ISK til samboende og 260.262 ISK til enlige. Desuden betales der et ikke indkomstprøvet tillæg på 61.191 ISK for børn i alderen 0-6 år. Hvis et pars årsindtægt (i 2009) er over 3.600.000 ISK og en enligs årsindtægt er over 1.800.000 ISK sker der en reduktion i tilskuddet med 2 pct. af den løn der overstiger maksimumsbeløbet for et barn, 5 pct. for to børn og 7 pct. for tre eller flere børn. I tabellen er der regnet med et barn under 7 år i hvert tilfælde og den gennemsnitlige årsindtægt for par med børn og enlige med børn.

3 Småbørnstillæg til enlige forsørgere med små børn modtager som et supplement 7.920 NOK uanset hvor mange børn vedkommende har. I tillæg gives der 3.840 NOK pr. barn for modtagere, som bor i Nord-Norge og på Svalbard.

Bidragforskud til børn

Til børn, hvis forældre ikke lever sammen, vil der som regel blive ydet et underholdsbidrag fra den af forældrene, der ikke har barnet hos sig. Fastsættelse af underholdsbidrag til børn indgår i vilkårene ved ophævelse af ægteskab og som led i retshandlinger ved fødsel uden for ægteskab. Bidraget fastsættes enten efter aftale mellem forældrene, ved domstolsbeslutning eller ved afgørelse i socialforvaltningerne.

Både i Danmark, Finland og Sverige kan personer med en høj indkomst blive pålagt at betale et højere beløb end normalbidraget.

Norge fik nye regler for fastsættelse af bidrag i 2003. Bidragets størrelse bygger på princippet, at både moderen og faderen deler udgifterne til forsørgelsen af barnet i forhold til deres økonomiske evne. Fordelingen mellem forældrene tager hensyn til samvær mellem bidragsyder og børn, således at forældre, der har meget samvær betaler mindre bidrag. Retten til bidragforskud afhænger af modtagerens indtægt.

Betaler den bidragspligtige ikke til tiden, kan den bidragsberettigede i alle de nordiske lande få bidragene forskudsvis udbetalt af det offentlige. Det er dog højest normalbidraget, der bliver forskudsvis udbetalt i Danmark, Færøerne, Island og Finland. I Norge er bidragforskuddet indtægtsreguleret. Aldersgrænsen for forskudsvis udbetaling af underholdsbidrag er 18 år. I Island, Finland og Sverige kan perioden udvides til 20 år, hvis barnet er under uddannelse.

Tabel 3.12 Bidragsforskuddenes størrelse i 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge ¹⁾	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
Maksimalt beløb pr. barn pr. år, national valuta	12.432	12.552	1.674	259.884	16.380	15.276
Maksimalt beløb pr. barn pr. år i KKP-Euro	1.171	1.182	1.362	1.446	1.389	1.337

1 Maksimalt bidragsforskud (årligt gennemsnit). Der er tre forskellige forskudssatser, afhængig af modtagerens indtægt.

Tabel 3.13 Antal børn med bidragsforskud i pct. af befolkningen under 18 år 2000 - 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
2000	14	9	10	19	18	16
2005	13	9	9	19	14	13
2009	11	8	9	19	12	12
2010	11	8	9	18	11	12

1 Antal børn under 19 år.

Andre ydelser

I Norge suppleres det almindelige børnetilskud med skattelettelser for pasning af børn. Udgiften hertil indgår dog ikke i den sociale udgiftsstatistik. Enlige forsørgere kan desuden af Folketrygden få tilkendt en såkaldt overgangsydelse til underhold, økonomisk støtte til pasning af barnet samt tilskud til uddannelse.

Børnepensionen ydes til børn, hvis den ene eller begge forældre er afgået ved døden.

I Finland, Island, Norge og Sverige er der indført børnepension i form af grundpension og tillægs-/arbejdspension. I Danmark gives der et særligt børnetilskud. Børnepension omtales nærmere i kapitel 6.

Serviceydelser til familier og børn

I de nordiske lande har man valgt at give børn og familier en omfattende daglig service. Ansvar for driften af disse servicetilbud påhviler i første omgang kommunerne, som skal sørge for daginstitutionstilbud til børn og unge, børnehaveklasser, familiedagpleje, børnepasning i hjemmene samt børne- og ungdomsforsorg.

Fysisk og psykisk udviklingshæmmede børn integreres så vidt muligt i de normale pasningstilbud.

I alle landene kan børnefamilier i ekstraordinære tilfælde få tildelt hjemmehjælp. Det gælder for eksempel, hvis den person, der tager vare på hjemmet og børnene, ikke kan sørge for hjemmet på grund af sygdom, fødsel eller lignende.

Familier kan desuden få hjælp til at forebygge, at børn og unge anbringes uden for hjemmet.

Daginstitutioner og familiedagpleje

Daginstitutioner for børn op til skolealderen

Børn i førskolealderen modtages i daginstitutioner. I alle landene findes der både hel- og deltidspladser.

Både i Danmark, Finland og Norge kan forældre, efter lidt forskellige ordninger, modtage et kontantbeløb for helt eller delvist selv at passe barnet i eget hjem.

I alle landene er det kommunerne, som skal sørge for, at der udbydes et tilstrækkeligt antal pladser. Som et supplement findes der i alle landene også private pasningsordninger som spiller en ikke uvæsentlig rolle.

I Danmark blev der i 2004 indført en pasningsgaranti, der indebærer, at kommunerne har pligt til at anvise plads i et alderssvarende dagtilbud til alle børn i aldersgruppen over 26 uger og indtil barnets skolestart.

Herudover har forældre ret til at vælge en plads i et dagtilbud i en anden kommune. Kommunerne kan dog beslutte at lukke ventelisten for optagelse af børn fra andre kommuner af kapacitetsmæssige årsager.

På Færøerne er kommunerne ikke forpligtet, via lov, til at tilbyde en børnehaveplads til alle børn.

I Finland har alle børn under 7 år ret til plads i en kommunal daginstitution eller i familiedagpleje. Forældre har endvidere mulighed for at få passet børnene privat med kommunalt tilskud. Folkpensionsanstalten betaler beløbet direkte til den institution/privatperson som passer barnet/børnene.

I Island tilbyder nogle kommuner et tilskud til pasning af små børn, hvis de venter på en plads i kommunal dagpleje. Regler og beløb varierer.

I Norge er kommunerne forpligtiget til at tilbyde børnehavepladser til de forældre, der ønsker en plads.

Børn som fylder et år inden udgangen af august har efter ansøgning ret til en plads i børnehave fra august samme år. Barnet har ret til plads i den kommune, barnet er bosat i.

I Sverige er førskoleaktiviteter en samlet betegnelse for aktiviteter, der henvender sig til børn fra et år og frem til skolestarten. Den findes i form af ”førskole”, familiedagpleje og daginstitutioner med førskoleaktiviteter. Kommunerne er forpligtiget til at tilbyde førskoleaktiviteter eller familiedagpleje til:

- Børn, hvis forældre arbejder eller studerer.
- Børn, hvis forældre er arbejdsløse eller på forældreorlov. Her skal børnene tilbydes mindst 3 timer per dag eller 15 timer per uge.
- Børn, der har et eget behov for aktiviteterne.

Pladserne skal tilbydes uden unødvendig forsinkelse, hvilket vil sige normalt tre til fire måneder efter at forældrene har tilmeldt barnet. Kommunerne skal tage passende hensyn til forældrenes ønsker om pasningsformen og pladsen skal tilbydes så nær barnets hjem som muligt. Desuden skal alle børn tilby-

des mindst 525 timer uden brugerbetaling i førskolen fra og med det efterår barnet fylder fire år (den såkaldte almindelige førskole). Den almene førskole gælder fra og med det efterår barnet er fyldt 3 år. Fra den 1. juli 2009 erstattes familiedaghjem til pædagogisk omsorg. Det udgør et samlebegreb for familiedagpleje i flere varianter.

Familiedagpleje

Der findes kommunal familiedagpleje i alle nordiske lande. Den omfatter fortrinsvis børn i førskolealderen. De kommunale dagplejere er ansat og lønnet af kommunerne og modtager børnene i deres eget hjem. Som ved ophold i daginstitutioner betaler forældrene for børns ophold i familiedagpleje. I alle landene findes der desuden privat familiedagpleje, som, med undtagelse af i Norge, drives uden offentlige tilskud. Disse pasningsformer er ikke omfattet af den nordiske socialstatistik.

Børnehaveklasser

I flere af landene er der indrettet særlige skoleforberedende klasser, men efter lidt forskellige regelsæt. Efter skoletid har børnene mulighed for at være i fritidshjem, skolefritidsordninger eller daginstitutioner.

I Danmark er børnehaveklassen omfattet af undervisningspligten. Det årlige timetal er mindst 600 klasses timer, svarende til 20 timer ugentlige lektioner af mindst 45 minutter fordelt på 200 skoledage.

I Danmark, Island og Norge er alle 6-årige skolepligtige. På Færøerne, i Finland og Sverige er skolepligten fra 7 år.

På Færøerne er der kun et enkelt sted tilbud om skoleforberedende klasser.

I Finland har 6-årige ret til førskoleplads uden betaling. Ordningen omfatter 700 timer per år. Ordningen er ikke obligatorisk for børnene, men næsten alle af de 6-årige deltager i skoleforberedende foranstaltninger.

I Sverige er det kommunerne som er forpligtede til at tilbyde alle 6-årige mindst 525 timer i den nye skoleform - førskoleklasse. I efteråret 2008 gik 95 pct. af alle 6-årige i førskoleklasse mens få pct. allerede havde påbegyndt grundskolen. Alle 6-årige har ret til at begynde i grundskolen hvis forældrene ønsker det. Efter skoledagen - i førskoleklassen eller i grundskolen - kan de børn der har behov for det forblive i skolepasningsordningen.

Børn i skolealderen

I samtlige lande er der pasningsmuligheder for børn i skolealderen. Pasningen kan enten foregå i særlige fritidshjem for børn i skolealderen, eller være integreret i daginstitutionernes pasning af børn i førskolealderen. I Norge er ansvaret for udviklingen af skolefritidsordninger lagt ind under skolesektoren. Dette gælder i vidt omfang også i Danmark, Island og Sverige. Omfanget af tilbud varierer fra kommune til kommune.

Der er forskellige øvre aldersgrænser for tildelingen af pladser på fritidshjem/skolefritidsordninger. I Danmark er den 10 år i nogle kommuner og 14 år i andre. På Færøerne giver de største kommuner skolefritidsordninger til og med 2. klassetrin. I mindre kommuner anvendes dagplejeordninger indtil tilsvarende alderstrin. I Finland er der normalt ingen aldersgrænse, men den kan dog i særlige tilfælde være 10 år. I Island er den 9 år, i Norge 10 år og i Sverige 12 år. I Norge skal kommunen give et tilbud om skolefritidsordninger for børn i 1-4 års skolealderstrin og for børn med særlige behov fra 1-7 års skolealderstrin.

Børn i daginstitutioner og offentlig finansieret dagpleje

Der er betydelige forskelle fra land til land på hvor mange børn, der er omfattet af pasningsordninger i daginstitutioner og familiedagpleje. Af årsager hertil kan nævnes arbejdsløshedens omfang, og at børn i børnehaveklasser i Danmark også opholder sig i daginstitutioner efter timerne i børnehaveklassen. De lave rater for 1-2-årige i Finland hænger sammen med muligheden for at få tildelt hjemmepasningsstøtte. I Sverige spiller den lange barselsperiode også en rolle.

Tabel 3.14 Reglerne for pasning af børn i daginstitution og familiedagpleje 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Børn i førskolealderen</i>						
Har alle børn ret til en plads i daginstitution/familiedagpleje?	Ja, for aldersgruppen over 26 uger	Nej	Ja	Nej	Ja, for børn som er fyldt 1 år før 1. september samme år	Ja ²⁾
Findes der centralt fastsatte regler for egenbetaling?	Ja	Ja	Ja for kommunale, nej for private	Nej	Ja	Ja
Findes der et loft over egenbetalingen størrelse? Angiv beløbets størrelse	Ja, højst 25 pct. af de budgetterede bruttoudgifter	Nej	Ja, for familiens første barn 254 EUR/måned og for følgende børn 229 EUR/barn/måned i kommunal dagpleje	Ja, ifølge loven må beløbet ikke være højere end kommunens reelle gennemsnit-udgifter per barn i daginstitutionen	2.330 NOK per måned	Ja, loftet er forskelligt afhængigt af kommune og afhængigt af antal børn i familien
Muligheder for hel eller delvis friplads?	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
<i>Børn i skolealderen</i>						
Har alle børn ret til en plads i fritidshjem/skolefritidsordning?	Ja ¹⁾	Nej	Nej, men der skal findes pasning enten om morgenen eller om eftermiddagen for børn der går i 1. eller 2. klasse	Ja, dog afhængigt af kommune, men kun børn 6-9 år gammel.	Nej	Ja ²⁾
Findes der centralt fastsatte regler for egenbetaling?	Ja. Dog ikke for skolefritidsordninger	Ja	..	Nej	Kommunerne kan kun kræve dækning for de faktiske udgifter	Ja
Findes der et loft over egenbetalingen størrelse? Angiv beløbets størrelse	Ja, højst 30 pct. af de budgetterede bruttodriftsudgifter for fritidshjem men intet loft over skolefritidsordninger	Nej	..	Nej	2.330 NOK per måned	Ja, loftet er forskelligt afhængigt af kommune og afhængigt af antal børn i familien
Muligheder for hel eller delvis friplads?	Ja	Ja	..	Bestemmes af kommunen	Bestemmes af kommunen	Ja
Aldersgrænsen for pasning af børn i skolealderen	Indtil 14 år	Ingen	..	6-9 år	Til og med 10 år og 12 år for børn med særskilt behov	6-12 år

1 Alle børn har ret til at blive skrevet op til en plads, og kommunen skal tilbyde et passende antal pladser, men der er ikke tale om en pasningsgaranti som for børn i førskolealderen.

2 Hvis barnets forældre er i arbejde eller studerer eller hvis barnet selv har behov for ordningen, hvis forældrene er arbejdsløse har barnet ret til en plads i en daginstitution.

Tabel 3.15 Børn indskrevet i daginstitutioner og offentlig finansieret dagpleje efter alder i pct. af de respektive aldersgrupper 2000-2010

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ¹⁾	Island	Norge ²⁾	Sverige
<i>2000</i>						
< 1 år	15	..	2	7	2	.
1-2 år	77	..	35	59	37	60
3-5 år	92	..	66	92	78	86
0-5 år i alt	75	..	46	68	52	66
6 år	90	..	67	.	.	77
0 - 6 år i alt	77	..	49	.	.	68
7-10 år	63	..	3	.	.	51
<i>2005</i>						
< 1 år	15	21	1	6	3	.
1-2 år	85	79	37	76	54	67
3-5 år	95	88	69	94	91	95
0-5 år i alt	79	74	47	73	64	71
6 år	88	83	67	.	.	84
0-6 år i alt	80	75	50	.	.	73
7-10 år	63	28	1	.	.	61
<i>2009</i>						
< 1 år	15	17	1	5	4	.
1-2 år	90	85	40	80	77	70
3-5 år	97	93	73	95	96	97
0-5 år i alt	81	78	49	75	74	74
6 år	91	89	69	.	.	85
0-6 år i alt	83	80	52	.	.	75
7-10 år	75	39	1	.	.	67
<i>2010</i>						
< 1 år	17	15	1	7	4	.
1-2 år	90	83	41	80	79	70
3-5 år	98	92	73	95	96	97
0-5 år i alt	82	76	50	75	75	74
6 år	92	98	71	.	.	86
0-6 år i alt	84	79	53	.	.	75
7-10 år	76	32	3	.	.	69

1 Tallene er inklusive børn i privat pasning med offentligt tilskud.

2 Fra 2000 kun børn i alderen 0-5 år. Tallene for børn over 6 år fra 2009, henviser til skoleåret 2009-2010; i alderen 7- 10 vises der kun børn 7-9 år.

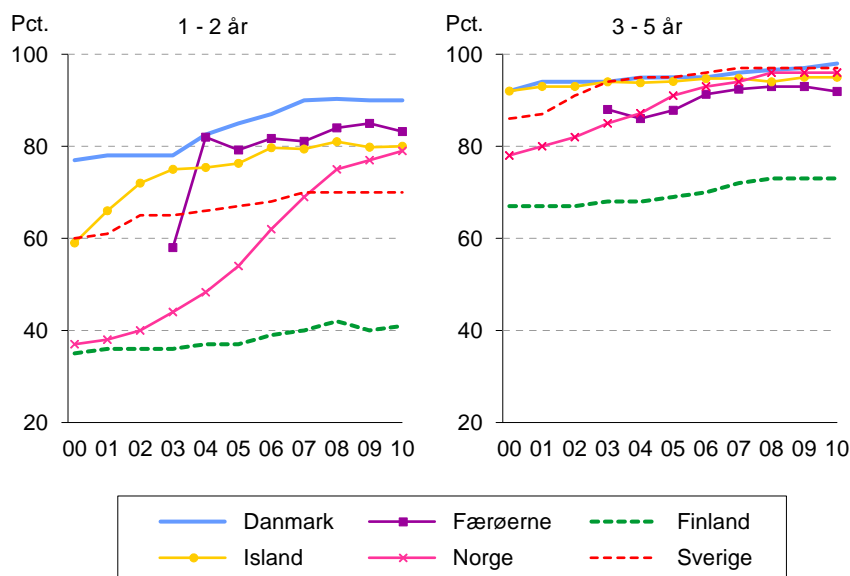
Tabel 3.16 Børn indskrevet i daginstitutioner og offentlig finansieret dag-pleje (1.000) efter alder 2000-2010

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ¹⁾	Island	Norge ²⁾	Sverige
<i>2000</i>						
< 1 år	10	..	1	-	1	.
1-2 år	103	..	40	5	44	111
3-5 år	192	..	122	12	144	242
0-5 år i alt	306	..	163	17	189	353
6 år	65	..	44	.	.	81
0 – 6 år i alt	370	..	207	.	.	434
7-10 år	171	..	8	.	.	255
<i>2005</i>						
< 1 år	10	-	1	-	2	.
1-2 år	110	1	41	7	62	136
3-5 år	189	2	117	12	159	271
0-5 år i alt	310	3	159	19	223	407
6 år	60	1	38	.	.	76
0 – 6 år i alt	369	4	197	.	.	484
7-10 år	176	1	3	.	.	238
<i>2009</i>						
<1 år	10	-	1	0	3	.
1-2 år	118	1	47	8	94	155
3-5 år	191	2	128	13	173	310
0-5 år i alt	318	3	176	20	270	465
6 år	59	1	40	.	.	88
0-6 år i alt	378	4	216	.	.	553
7-10 år	201	1	2	.	.	259
<i>2010</i>						
<1 år	11	-	1	0	3	.
1-2 år	118	1	49	8	99	158
3-5 år	192	2	131	13	175	317
0-5 år i alt	322	3	180	21	277	475
6 år	61	1	41	.	.	91
0-6 år i alt	382	4	222	.	.	566
7-10 år	202	1	2	.	.	275

1 Se tabel 3.15

2 Se tabel 3.15

Figur 3.4 Børn 1-5 år indskrevet i dagsinstitutioner og kommunal familiedagpleje i pct. af aldersgruppen 2000-2010

Se noterne til Tabel 3.15

Børne- og ungdomsforsorg

I samtlige nordiske lande findes der forskellige former for forebyggende initiativer til fremme af børns og unges opvækst under trygge og gode forhold. Det kan både dreje sig om almene foranstaltninger og foranstaltninger mere specifikt rettet mod det enkelte barn eller den unge.

Landenes lovgivning giver også muligheder for, at det offentlige griber ind og yder støtte, eller anbringer barnet uden for eget hjem, hvis der er behov for det efter omstændighederne.

Forebyggende foranstaltninger

Der findes forebyggende foranstaltninger i alle de nordiske lande over for familien eller barnet. Forebyggende foranstaltninger kan være i form af konsulentbistand, praktisk pædagogisk støtte i hjemmet, familiebehandling,

døgnophold for både forældre og børn, kontakt eller støttepersoner for hele familien eller økonomisk støtte med henblik på at undgå anbringelse af børn uden for hjemmet.

Tabel 3.17 Børn, unge og familier der modtog støtteforanstaltninger i løbet af året

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ²⁾	Sverige
	2009	2010	2009	2009	2009	2010
0-17 år	18.569	234	62.886	4.023	30.734	24.000
18-22 år	517	99	7.867	124	1.643	.
Familier	32.424	5	-	3.160	.	.

1 Dækker børn og unge med en eller anden form for støtteforanstaltninger.

2 Tal for Norge viser her støtteforanstaltninger for børn som ikke er anbragt. Der kan ikke opgives alder for 24 personer, disse er uoplyst.

Anbringelse uden for eget hjem

I alle landene kan det komme på tale at anbringe et barn uden for hjemmet. Årsagen kan for eksempel være, at forældrene behøver hjælp til opdragelse af barnet, eller at barnets sundhed eller udvikling udsættes for fare på grund af manglende pasning. Der kan også foretages indgreb, hvis unge udsætter deres egen sundhed eller udvikling for alvorlig fare, for eksempel på grund af kriminalitet, alkohol- og/eller narkotikamisbrug.

De fleste anbringelser af børn uden for eget hjem sker efter frivillig aftale med forældrene. I Norge er de fleste placeringer uden for hjemmene formelt set ufrivillige i og med at de foretages af fylkesnævne.

I alle landene kan børn også anbringes uden for eget hjem uden forældrenes samtykke. I Finland og Sverige sker dette efter en retlig afgørelse. I Danmark og Island er det et særligt børne- og ungeudvalg i kommunerne, der tager beslutning om anbringelse af barnet. I Norge er det statslige fylkesnævn, som afgør om børneværnet skal overtage omsorgen for et barn og anbringe barnet uden for eget hjem. Men loven tillader også at et barn kan anbringes uden for hjemmet uden at der træffes beslutning i nævnet om omsorgsovertagelse. På Færøerne er det hovedbørneværnet der træffer beslutning efter indstilling fra det lokale børneværn.

Andelen af børn anbragt uden for eget hjem varierer fra land til land og andelen er blevet højere de seneste år for Finland, Norge og Sverige. I Finland er anbringelseshyppigheden en del større end i de øvrige nordiske lande.

Især i de ældste aldersklasser anbringes der flere drenge end piger uden for eget hjem, mens forskellene i de yngste aldersklasser er betydeligt mindre.

I Danmark er der et varieret udbud af anbringelsessteder, og godt en fjerdedel af de anbragte børn og unge er anbragt andre steder end familiepleje og døgninstitutioner. Disse andre steder omfatter primært socialpædagogiske opholdssteder, men også eget værelse, kostskoler og lignende.

Det gælder til en vis grad også Finland og Sverige. I kategorien *Andet sted* indgår også muligheden for at anbringes i eget hjem og på eget værelse med støtte i Finland og i eget hjem, eget værelse eller børnepsykiatrisk klinik i Sverige.

Tabel 3.18 Børn og unge anbragt uden for eget hjem efter alder pr. 1.000 indbyggere i de respektive aldersgrupper 2000-2009

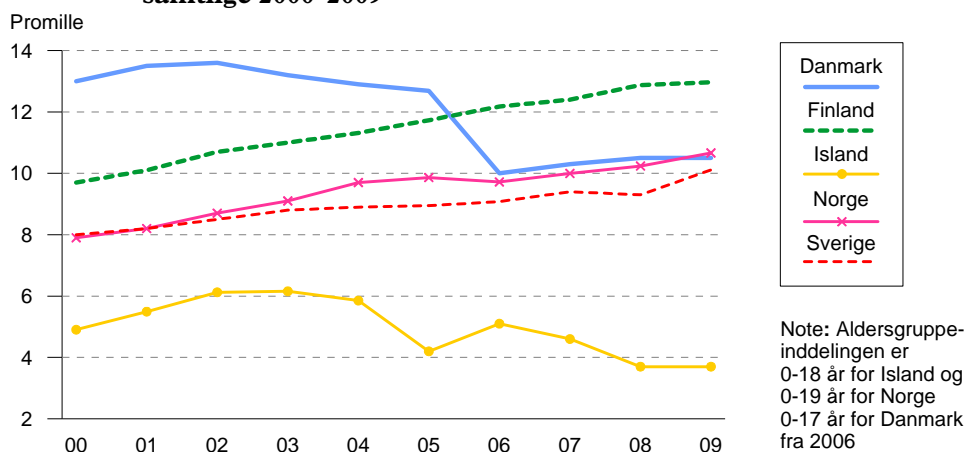
	2000	2005	2008	2009		
				I alt	Piger	Drenge
<i>Danmark¹⁾</i>						
0-6 år	3,5	3,7	3,7	3,7
7-14 år	10,6	10,5	9,6	11,3
15-17 år	25,3	25,0	23,3	26,7
18-20 år
0-17 år	10,5	10,5	9,6	11,2
<i>Færøerne</i>						
0-6 år	2,1	5,1	4,1	6,0
7-14 år	5,5	9,9	10,1	9,8
15-17 år	11,0	5,4	8,2	2,7
18-20 år	2,6	2,1	2,6	1,6
0-20 år	4,8	6,5	6,7	6,2
<i>Finland</i>						
0-6 år	5,7	6,7	7,1	7,1	6,8	7,3
7-14 år	9,6	11,1	12,5	12,7	11,5	13,9
15-17 år	16,1	20,9	23,8	24,0	24,4	23,5
18-20 år	11,7	14,4	14,6	14,8	14,4	15,1
0-20 år	9,7	11,7	12,9	13,0	12,4	13,5
<i>Island²⁾</i>						
0-6 år	2,5	0,6	0,9	0,5	0,7	0,4
7-14 år	4,5	2,9	2,2	2,9	2,8	3,0
15-18 år	8,3	12,5	13,7	14,9	14,9	14,9
18-20 år	.	.	3,7	1,4	0,9	1,9
0-20 år	4,9	4,2	3,7	3,7	3,6	3,7
<i>Norge</i>						
0-6 år	3,6	4,1	4,3	4,5	4,1	4,8
7-14 år	7,9	8,8	9,7	10,0	9,5	10,5
15-17 år	17,4	18,0	19,9	21,2	20,9	21,5
18-19 år	11,0	16,6	17,2	17,8	16,8	18,7
0-19 år	7,9	9,3	10,2	10,7	10,2	11,1
<i>Sverige³⁾</i>						
0-6 år	3,6	3,9	3,8	4,0	3,8	4,2
7-14 år	7,1	7,7	7,9	8,3	7,9	8,7
15-17 år	16,8	17,1	19,4	21,9	20,1	23,7
18-20 år	11,8	13,5	12,7	14,4	13,0	15,7
0-20 år	8,0	8,9	9,3	10,1	9,4	10,8

1 Inkl. børn og unge med nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne. Tallene er beregnet på grundlag af antal børn og unge anbragt uden for eget hjem pr. 31. december og befolkningstal pr. 1. januar året efter. Tal fra 2007 og derefter kan ikke sammenlignes med tal fra tidligere år på grund af ændret opgørelsesmetode.

2 Fordelingen af alder og køn er baseret på skøn. Fra 2008 og derefter er aldersgrupperne 0-6 år, 7-14 år, 15-17 år og 0-20 år.

3 I gruppen 18-20-årige indgår personer, som er i behandling efter den sociale servicelov. Disse, som hovedsageligt er 19-20 år, var tidligere i statistikken medtaget som voksne misbrugere. Indsats overfor børn og unge i løbet af 2009.

Figur 3.5 Børn og unge 0-20 år anbragt uden for eget hjem i promille af samtlige 2000-2009

Tabel 3.19 Anbragte børn og unge pr. 31. december i året fordelt på anbringelsessted i pct.

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ^{2,3)}	Sverige ⁴⁾
	2009	2010	2009	2009	2009	2010
Familiepleje	49	90	59	40	72	69
Døgninstitution	24	10	28	40	16	27
Andet sted	27	-	12	20	12	4
I alt	100	100	100	100	100	100

1 Island i løbet af året.

2 Fra 2007 indgår egen bolig og bolig med opfølgning i kategorien Andet sted

3 Norge 0-22 år

4 1. november 2010.

Udgifter til og finansiering af ydelser til familier og børn

Forskelle og ligheder i udgifterne til familier og børn

Der er stor forskel på, hvor meget de nordiske lande anvender til familier og børn målt i KKP pr. barn 0-17 år. Danmark og Norge anvender mest og Finland, Færøerne og Island anvender mindst. Men det skal dog bemærkes at det kun er Finland og Færøerne, som har medregnet løn i forbindelse med fødsel og adoption i de sociale udgifter.

Ses der på fordelingen på de enkelte ydelsesområder, findes der et noget mere nuanceret billede.

Sverige og Norge, som har de største udgifter til dagpenge ved fødsel og adoption, har også de længste orlovsordninger. Forældreydelser ved pasning af børn omfatter i Danmark orlovsordninger til pasning af børn, i Finland er det ydelser til pasning af børn i hjemmet. Beløbet for Norges vedkommende dækker udgifter til en ordning om pasning af børn. Dette er en målrettet ordning til enlige forsørgere, som får et økonomisk tilskud til pasning af børn, hvor tilskuddet skal medvirke til at den enlige forsørger kan være erhvervsaktiv. Tilsvarende ydelser findes ikke i de andre lande.

Udgifter til andre kontantydelse er fortrinsvis det offentliges udlæg af bidragsforskud til børn, hvor Island anvender det største beløb.

I Danmark er udgifterne til daginstitutioner og til døgninstitutioner, forebyggende foranstaltninger m.v. væsentligt højere end i de andre lande. Der er en vis parallelitet i udgifterne til daginstitutioner og dækningsgraden i de enkelte lande. Da udgifterne til skolefritidsordningerne ikke indgår i de sociale udgifter, er der dog ikke nogen direkte sammenhæng mellem udgifterne og dækningsgraden.

De væsentligt højere udgifter til døgninstitutioner, forebyggende foranstaltninger m.v. i Danmark end i de øvrige lande skyldes bl.a. at antallet af børn og unge anbragt uden for hjemmet er relativt højt i Danmark.

Ændringer i de sociale udgifter til familier og børn fra 2008 til 2009

I Danmark steg udgifterne til såvel kontantydelse som serviceydelse fra 2008 til 2009. Den samlede stigning var på 2,5 mia. DKK, svarende til en vækst på 3,8 pct. Den største stigning vedrørte udgifterne til serviceydelse,

som steg med 1,9 mia. DKK, svarende til en vækst på 4,7 pct. Denne stigning var nogenlunde ligeligt fordelt på ”daginstitutioner og familiepleje” og ”døgninstitutioner (børne- og ungdomsforsorg)”. Udgifterne til kontantydelse steg med 0,6 mia. DKK, svarende til en vækst på 2,4 pct.

På Færøerne steg udgifterne til kontantydelse fra 2008 til 2009 med 5 pct. Den samlede udgiftsstigning udgjorde 2,9 pct. svarende til 21 mio. kr. Største udgiftsstigning er knyttet til tilskud til forsørgelse af børn, hvor et særligt tilskud til enlige forsørgere blev indført. Desuden blev indført forhøjet bidrag til modtagere i forbindelse med adoption og dagpenge i forbindelse med fødsel.

I Finland steg udgifterne med 5 pct., målt i faste priser. I begyndelsen af 2009 blev minimumssatsen for dagpenge til mødre og fædre hævet. Ligeledes blev satsen for pasning af børn også hævet. Udgifterne til disse ydelser steg betydeligt på trods af, at antallet af modtagere var på det samme niveau i 2009 som i 2008. Udgifterne til pasning af børn steg med 4,5 pct. mens udgifterne til institutioner til børn og unge steg med 7,2 pct.

I Island faldt de sociale udgifter til familier og børn med 2,0 pct. fra 2008 til 2009 målt i faste priser. Udgifter til kontantydelse faldt med 1,2 pct. i faste priser, hvilket især skyldes et fald i dagpenge ved fødsel og adoption på 3,8 pct. i faste priser. Udgifter til serviceydelser faldt med 2,8 pct. i faste priser.

I Norge steg udgifterne med 7,1 pct. til familier og børn målt i faste priser. Kontantydelse øgedes med 3,1 pct., mens udgifterne til serviceydelser steg med 10,6 pct. Kontantydelse udgjorde 56 pct. af de totale udgifter til familier og børn i 2009. Udgifterne til dagpenge ved fødsel og adoption øgedes med 9,9 pct. Stigningen i udgifterne til serviceydelser skyldes særlig en stigning i udgifterne til daginstitutioner og familiedagpleje som var på 11,1 pct. I 2009 havde 270.174 børn plads i børnehaver. Dette er en reduktion på 8.288 fra 2008.

I Sverige steg udgifterne til børn og familier med 3,2 pct. målt i faste priser. Udgifterne til dagpenge til forældre ved fødsel og adoption steg med 4,8 pct. og bidrog således til den samlede udgiftsstigning. Stigningen i udgifterne til forældredagpenge forklares delvist af, at antallet af dage hvori der udbetales forældredagpenge er steget som følge af, at der fødtes flere børn i 2009 end i 2008. En anden forklaring til de stigende udgifter er, at antallet af dage hvori der udbetales forældredagpenge til mænd er steget samt at erstatningen per dag i gennemsnit er højere for mænd end for kvinder.

Tabel 3.20 Udgifter til og finansiering af ydelser til familier og børn 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Dagpenge ved fødsel og adoption	9.980	176	921	10.274	13.445	23.376
B. Ydelser ved fødsel	-	1	11	-	418	29
C. Forældreydelse ved pasning af børn (orlovsordninger m.v.)	159		371	-	1.514	135
D. Tilskud til forsørgelse af børn	16.485	149	1.437	10.418	14.782	23.364
E. Supplerende ydelser	-		-	-		-
F. Øvrigt	505	21	94	2.951	3.387	2.046
a. Heraf bidragsforskud til børn	505	2	94	1.308	460	2.046
Kontantydelse i alt	27.130	346	2.812	23.644	33.547	48.950
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Daginstitutioner og familiedagpleje	28.409	326	4.580	13.874	28.993	33.236
B. Døgninstitutioner (børne- og ungdomsforsorg)	9.967	64	85	4.489	7.226	9.813
C. Hjemmehjælp til familier	16		556	421	1.207	2.926
D. Øvrigt	4.054	8	20	5.100	4.751	4.661
Serviceydelse i alt	42.446	397	2.792	23.883	42.176	50.636
Udgifter i alt, mio.	69.576	744	5.687	47.527	75.723	99.586
Udgifter i pct. af BNP	4,2	6,1	3,3	3,2	3,2	3,2
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	84,9	88,7	85,0	79,0	82,9	76,5
- Arbejdsgivere	0,3	5,7	11,2	21,0	10,0	21,3
- Forsikredes præmier og særskatter	14,8	5,6	3,8	0,0	7,1	2,3
<i>Ændringer 2008-2009 i 2009-priser</i>						
- Mio.	2.544	21	273	-961	5.051	4.111
- Pct.	3,8	2,9	5,0	-2,0	7,1	4,3

Tabel 3.21 Udgifter til ydelser til familier og børn i KKP 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt pr. capita	456	659	432	435	590	458
- Pr. barn 0-17 år	2.074	2.483	2.092	1.722	2.546	2.229
Serviceydelse i alt pr. capita	714	756	417	440	742	474
- Pr. barn 0-17 år	3.244	2.849	2.018	1.740	3.201	2.306
Familier og børn i alt pr. capita	1.170	1.416	850	875	1.331	933
- I alt pr barn 0-17 år	5.318	5.332	4.110	3.462	5.746	4.535

Egenbetaling for pasning af børn

I alle nordiske lande betaler forældrene selv en del af udgifterne til pasning af børn i daginstitutioner. Ved beregning af egenbetalingen tages der normalt hensyn til familiens indkomst, ligesom der kan gives søskenderabat. Børn af forældre, som har meget lav indkomst, kan i alle landene, på nær i Sverige, opnå friplads. I ingen af landene kan betalingen overstige de faktiske udgifter til institutionspladsen.

I alle landene, på nær Island, er der centralt fastsatte regler for egenbetalingen for pasningen af børn.

I Finland er det op til kommunerne om de vil tildele fripladser.

I Island udgjorde egenbetalingen for pladser i kommunale daginstitutioner 13,3 pct. af de samlede driftsudgifter og egenbetalingen til skolefritidsordninger udgjorde ca. 30 pct. af de samlede driftsudgifter.

Private og kommunale børnehaver i Norge er finansieret på en lidt anderledes måde. Forældrebetalingen udgør 15 pct. af udgifterne i offentlige børnehaver, mens den udgør 19 pct. af finansieringen i de private.

I Sverige er det mest almindeligt, at forældrene betaler en takst, som tager hensyn både til indkomst og den tid barnet er i institutionen, men der kan også være tale om en fast takst, uafhængig af indkomst og tid. Egenbetalingen for pasning i en af de private pasningsordninger bør i princippet være den samme som i de kommunale. Kommunerne kan frit udforme deres regler inden for de af staten fastsatte rammer.

Tabel 3.22 Regler og størrelse for egenbetaling 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Fastsat centralt eller lokalt	Centralt	Centralt	Centralt	Kommuner	Centralt	Centralt
Størrelsen på den maksimale egenbetaling	Afhængig af pasnings type mellem 20 og 30 pct. af de samlede brutto drift udgifter ¹⁾	.	For familiens første barn 254 EUR og for følgende børn 229 EUR per barn/måned i kommunal dagpleje.	.	2.330 NOK per måned	1.260 SEK pr. måned
Er beløbet indkomstprøvet	Nej, Men det er det for hel eller delvis friplads	.	Ja	.	Nej ³⁾	Ja
Gives der flerbørnsrabat	Ja	Kun i Færøernes største kommune	Ja	.	Ja	Ja
Muligheder for en friplads	Ja	Ja	Ja	.	Ja	Nej
Egenbetalingens andel af de samlede driftsudgifter	20 pct. ²⁾	25 pct.	14 pct.	13 pct.	15-19 pct.	10 pct.

1 Dog er der ikke loft for skolefritidsordninger

2 Omfatter dagpleje, vuggestue, børnehave, aldersintegrerede institutioner, skolefritidsordninger samt fritidshjem.

3 Men alle kommuner skal have ordninger som kan tilbyde børnefamilier med en lav tilbagebetalingsevne en reduktion eller fritagelse for forældrebetalingen

Kapitel 4

Arbejdsløshed

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

Reglerne for såvel indkomsterstøttede ydelser til arbejdsløse som omfanget af aktiverende foranstaltninger for arbejdsløse varierer betydeligt landene imellem. Arbejdsløshedens omfang og udgifterne i forbindelse med arbejdsløshed er derfor ikke direkte proportionale.

Tabel 4.1 Udgifter til arbejdsløshed i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2008

Danmark	1,4	Belgien	3,3	Italien	0,5 ^p	Slovakiet	0,6 ^p
Færøerne	0,5	Bulgarien	0,3	Letland	0,5 ^p	Slovenien	0,4 ^p
Finland	1,8	Cypern	0,8	Litauen	0,4 ^p	Spanien	3,0 ^p
Island	0,4	Estland	0,3	Luxemburg	0,9	Storbritannien	0,6 ^p
Norge	0,4	Frankrig	1,7 ^p	Malta	0,5	Tjekkiet	0,7
Sverige	0,9 ^p	Grækenland	1,3	Polen	0,4	Tyskland	1,4 ^p
		Holland	1,0 ^p	Portugal	1,0	Ungarn	0,8
		Irland	1,8	Rumænien	0,2	Østrig	1,4

^p Foreløbige data.

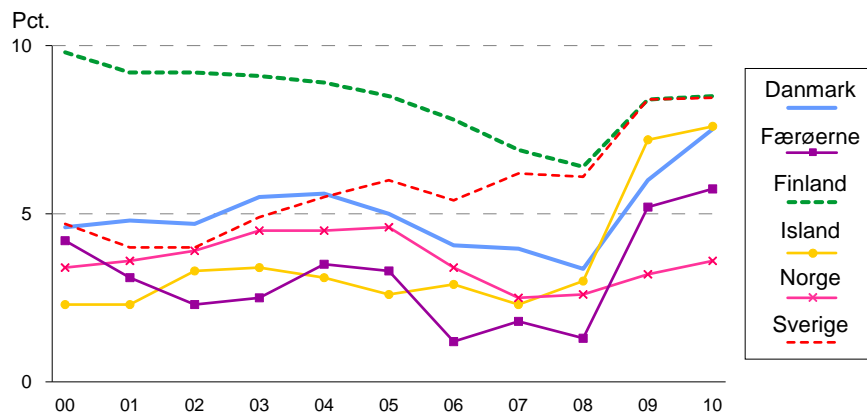
Anmærkning: Kilden er EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts. Kilden for Færøerne er Socialministeriet.

Generelt har de nordiske lande en høj erhvervsfrekvens, dog med betydelige forskelle fra land til land jf. Tabel 4.2.

Der har været et markant fald i ledigheden i alle landene, men i løbet af 2008 steg ledigheden igen hurtigt. Finland og Sverige har højeste ledighed. I alle landene på nær på Færøerne er ledigheden blandt de 16 til 24-årige dog betydeligt højere end for den øvrige del af befolkningen, jf. Tabel 4.3.

I alle de nordiske lande er arbejdsmarkedet præget af store omstillinger, hvorfor der i højere grad end tidligere stilles øgede krav til arbejdskraftens kvalifikationer, fleksibilitet og mobilitet.

Figur 4.1 Udviklingen i arbejdsløsheden 2000-2010

Anmærkning: I 2005 blev en ny EU-harmoniseret arbejdskraftundersøgelse (AKU) introduceret i Sverige. Fra 2005 og tidligere er data derfor ikke helt sammenlignelige. I 2007 ændredes den officielle arbejdsløshedsdefinition. I lighed med EU's forordninger indgår nu også heltidsstuderende som arbejdssøgende i gruppen arbejdsløse.

Tabel 4.2 Befolkningen 16-64 år fordelt efter køn og aktivitet 2010

	Danmark	Færøerne ¹⁾	Finland ¹⁾	Island	Norge	Sverige ²⁾
<i>Kvinder</i>						
Kvinder i alderen 16-64 år (1.000)	1.755	14	1.758	100	1.583	2.947
<i>Heraf i pct.</i>						
Beskæftigede i alt	72	81	67	77	73	71
- Fuldtid	45	28	54	48	44	43
- Deltid	27	53	13	29	30	28
Arbejdsløse	5	7	6	7	2	6
Uden for arbejdsstyrken	23	13	28	17	24	22
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Mænd</i>						
Mænd i alderen 16-64 år (1.000)	1.787	17	1.797	103	1.653	3.043
<i>Heraf i pct.</i>						
Beskæftigede i alt	77	83	69	77	77	76
- Fuldtid	67	70	63	48	67	67
- Deltid	10	13	6	29	10	9
Arbejdsløse	7	6	7	7	3	7
Uden for arbejdsstyrken	16	11	24	17	19	16
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Kvinder og mænd</i>						
Kvinder og mænd i alderen 16-64 år (1.000)	3.542	31	3.555	203	3.236	5.990
<i>Heraf i pct.</i>						
Beskæftigede i alt	74	82	68	78	75	74
- Fuldtid	56	50	58	59	56	55
- Deltid	18	32	9	19	20	19
Arbejdsløse	6	6	6	8	3	7
Uden for arbejdsstyrken	20	12	26	15	22	19
I alt	100	100	100	100	100	100

1 Befolkningen 15-64 år.

2 Fra og med år 2007 ændredes den svenske definition på arbejdsløshed i AKU. I overensstemmelse med EU's regler indgår nu også fuldtidsstuderende, som søgte arbejde, i gruppen 'arbejdsløse', og dermed i arbejdsstyrken. Tidligere indgik disse i gruppen 'uden for arbejdsstyrken'.

Tabel 4.3 Udviklingen i arbejdsløsheden efter køn 2000-2010

	Gennem- snitligt antal arbejdsløse	Arbejdsløse i pct. af arbejdsstyrken					
		I alt	Kvinder	Mænd	16-24-årige		
					I alt	Kvinder	Mænd
<i>Danmark¹⁾</i>							
2000	131.000	4,6	5,2	4,0	6,5	6,5	6,5
2005	143.000	5,0	5,5	4,6	8,6	8,8	8,5
2009	176.594	6,0	5,4	6,6	11,1	9,8	12,3
2010	218.347	7,5	6,6	8,3	13,7	11,6	15,7
<i>Færøerne²⁾</i>							
2000	1.000	4,2	6,6	2,5
2005	930	3,3	3,9	2,9	9,5	9,8	9,2
2009	1.450	5,2	4,3	6,0	6,3	4,8	7,7
2010	1.562	5,7	5,6	5,7	6,1	5,5	6,6
<i>Finland³⁾</i>							
2000	253.000	9,8	10,6	9,1	21,4	21,6	21,1
2005	220.000	8,5	8,7	8,3	20,1	19,5	20,6
2009	221.000	8,4	7,6	9,0	21,5	19,0	24,1
2010	224.000	8,5	7,7	9,3	21,4	19,0	23,8
<i>Island⁴⁾</i>							
2000	3.700	2,3	2,9	1,8	4,7	3,6	5,7
2005	4.300	2,6	2,6	2,6	7,2	6,0	8,5
2009	13.100	7,2	5,7	8,6	16,0	12,0	19,9
2010	13.700	7,6	6,7	8,3	16,2	14,1	18,4
<i>Norge</i>							
2000	81.000	3,4	3,2	3,6	10,2	10,6	9,9
2005	111.000	4,6	4,4	4,8	12,0	11,5	12,5
2009	82.000	3,2	2,6	3,6	9,1	8,0	10,3
2010	94.000	3,6	3,0	4,1	9,3	7,7	10,8
<i>Sverige⁵⁾</i>							
2000	203.100	4,7	4,2	5,0	8,1	7,4	8,6
2005	270.400	6,0	5,7	6,2	14,3	12,7	15,9
2009	401.300	8,4	8,0	8,8	24,8	23,5	26,2
2010	408.800	8,4	8,3	8,6	25,0	23,4	26,4

1 Oplysningerne er baseret på arbejdskraftundersøgelserne, der omfatter 15-66-årige.

2 2005 tallene er baseret på årlig arbejdskraftundersøgelse i november. Omfatter 16-64-årige.

3 Aldersgruppen for Finland er 15-24-årige i stedet for 16-24 år.

4 Oplysningerne er baseret på arbejdskraftundersøgelserne (AKU). Fra 2006 blev den nedre aldersgrænse for at være med i AKU sænket fra 16 til 15 år.

5 Fra og med år 2007 ændredes den svenske definition på arbejdsløshed i AKU. I overensstemmelse med EU's regler indgår nu også fuldtidsstuderende, som søgte arbejde, i gruppen 'arbejdsløse', og dermed i arbejdsstyrken. Tidligere indgik disse i gruppen 'uden for arbejdsstyrken'.

Kontantydelse i forbindelse med arbejdsløshed

Det er fælles for alle de nordiske lande at arbejdsmarkedspolitikken har haft en vigtig rolle i den generelle økonomiske politik hvor høj beskæftigelse og lav arbejdsløshed har været et centralt mål og en vigtig forudsætning for de nordiske velfærdsstater. Når der opstår arbejdsløshed skyldes det enten en generel lav efterspørgsel i økonomien eller at arbejdsmarkedet fungerer for dårligt, hvilket benævnes strukturel arbejdsløshed. Arbejdsmarkedspolitikken i de nordiske lande skal især bidrage til at reducere den strukturelle ledighed, herunder via aktive tiltag frem for passiv forsørgelse af de ledige.

Der er dog stor forskel i den måde, hvorpå de enkelte lande har tilrettelagt deres arbejdsmarkedspolitiske tiltag i retning af aktive foranstaltninger, (beskæftigelsesforanstaltninger m.v.) og passive ydelser (arbejdsløshedsdagpenge og lignende).

Dagpenge ved arbejdsløshed er i alle de nordiske lande en retsbaseret ydelse til personer, der bliver arbejdsløse. Dagpenge skal kompensere for indtægtstab og bidrage til at opretholde en rimelig levestandard for personer, der er blevet arbejdsløse. Kompensationsgraden og tidsbegrænsninger for ydelserne skal samtidig sikre, at de arbejdsløse tilskyndes til at søge og tage arbejde. Dagpengeordningerne har dermed også en arbejdsmarkedspolitisk funktion. I alle landene er der desuden knyttet pligter til at modtage dagpenge, herunder at stå til rådighed for arbejdsmarkedet, aktivt at søge arbejde, tage imod formidlet arbejde og aktiveringstilbud.

Ydelser ved arbejdsløshed

Det er et særkende for de nordiske lande, at de fleste arbejdsløse har ret til kontantydelse ved arbejdsløshed. Arbejdsløshedsforsikringen er obligatorisk for lønmodtagere på Færøerne og i Norge. I Island er alle lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende ved lov forsikret mod arbejdsløshed. Arbejdsløshedsdagpengene er administreret af arbejdsmarkedsetaten, og er helt finansieret af socialforsikringsafgifter som betales af arbejdsgiverne. I alle tre lande er der dog visse vilkår der skal være opfyldt for at modtage ydelsen. De der ikke opfylder betingelserne kan modtage en indkomstprøvet socialhjælp. I Danmark, Finland og Sverige er arbejdsløshedsforsikringen frivillig. I disse lande har ikke-forsikrede ledige dog ret til kontantydelse, som normalt er lavere end arbejdsløshedsdagpengene. I Danmark modtager ikke-

forsikrede kontanthjælp (socialhjælp), som administreres af arbejdsløsheds-kasser, mens ikke forsikrede i Finland og Sverige modtager en særlig kontant ydelse.

På Færøerne har selvstændige erhvervsdrivende og andre mulighed for at tegne frivillig forsikring. Arbejdsløshedsdagpenge administreres af en fond, hvortil der indbetales 1 pct. af henholdsvis arbejdsindkomsten og lønudgifter til forsikringen.

I Finland består dagpengene af et grundbeløb (grunddagpenge) og en ydelse, der er baseret på tidligere indtægt (indkomstrelaterede dagpenge). Det er A-kasserne der udbetaler de indkomstbaserede dagpenge mens grundbeløbet udbetales af Folkpensionsanstalten. Ikke-forsikrede i Finland og personer, der har modtaget indkomstrelaterede dagpenge eller grundbeløbet i den maksimale periode, får udbetalt en såkaldt arbejdsmarkedsstøtte der er indkomstprøvet, men i udgangspunktet er beløbet på samme niveau som grundbeløbet i dagpengeordningen. Grundbeløbet finansieres af statsbudgettet. Dagpenge finansieres via forsikringsafgifter baseret på tidligere indtægt og er frivillig.

I Norge er arbejdsløshedsforsikringen finansieret over statsbudgettet og administreres af Arbejds- og velfærdsetaten.

I Sverige består arbejdsløshedsforsikringen af en grundforsikring og en frivillig arbejdsløshedsforsikring. Ikke-forsikrede, som i øvrigt opfylder kravene (og er over 20 år) har ret til et grundbeløb. Både grundbeløbet (grundforsikringen) og det indkomst afhængige beløb (arbejdsløshedsforsikringen) administreres af arbejdsløsheds-kasserne. Den udbetalte arbejdsløshedsforsikring finansieres af arbejdsløsheds-kassernes medlemsafgifter, gennem finansierings- og arbejdsløshedsafgifter til staten samt af den arbejdsmarkedsafgift, som betales af arbejdsgivere og selvstændige via arbejdsgiverafgiften til staten.

Betingelserne for at modtage dagpenge

Forudsætningerne for retten til at modtage dagpenge fra arbejdsløshedsforsikringen varierer fra land til land:

I Danmark kræves der ét års medlemskab af en arbejdsløsheds-kasse, og fuldtidsforsikrede skal have haft mindst 52 ugers arbejde som lønmodtagere eller selvstændige erhvervsdrivende inden for de seneste tre år. Den maksimale dagpengeperiode er 4 år indenfor en periode på 6 år. Et medlem, i en dagpengeperiode erhverver ret til en ny dagpengeperiode, når pågældende har haft 52 ugers arbejde inden for 3 år. Generhvervelse af retten til dagpenge efter udlø-

bet af dagpengeperioden er betinget af mindst 26 ugers arbejde som lønmodtager eller selvstændig erhvervsdrivende inden for de sidste 3 år.

På Færøerne er arbejdsløshedsdagpenge baseret på den gennemsnitlige lønindkomst de forudgående 12 måneder, og dermed er der ingen krav om medlemskab eller beskæftigelsesperiode. Den samlede dagpengeperiode er 648 dage indenfor de seneste 3 år, hvorefter man ikke har ret til dagpenge de efterfølgende 24 måneder. Ansatte i fiskerindustrien på land har særlige vilkår, som betyder, at man får udbetalt arbejdsløshedsdagpenge ved midlertidige arbejdsophør i særlige tilfælde. For fiskere er der indført en ordning der sikrer ret til arbejdsløshedsdagpenge i forbindelse med at fiskeskibe med fangstilladelse undergår reparation.

I Finland kræves det, at man i de 2 forudgående år og 4 måneder har været i arbejde i mindst 43 uger og samtidig været medlem af en arbejdsløshedskasse inden man bliver arbejdsløs for at være berettiget til arbejdsløshedsdagpenge. Den samlede understøttelsesperiode er normalt 500 dage. Personer, der er fyldt 57 år, inden der er udbetalt dagpenge i 500 dage, kan modtage dagpenge op til 60-års alderen. Derefter kan de få arbejdsløsheds-pension. Personer der er født i 1950 og senere kan ikke længere modtage arbejdsløsheds-pension. I stedet for kan de modtage arbejdsløshedsdagpenge indtil 65 års alderen hvis de var fyldt 59 år før de havde modtaget arbejdsløshedsdagpenge i den maksimale periode på 500 dage.

I Island skal man have været i fuldtidsbeskæftigelse arbejde i mindst 3 måneder i de sidste 12 måneder for at have ret til dagpenge. 12 måneders fuldtidsbeskæftigelse giver ret til fuld dagpengeydelse. Dagpengene udbetales for hverdage. I alt kan der udbetales dagpenge i 3 år. Den første periode, hvori der udbetales arbejdsløshedsdagpenge, er baseret på tidligere, regulært arbejde. En rekvalificering til en ny dagpengeperiode kan opnås for aktiviteter, som kan sidestilles med arbejde. Det kan for eksempel være en arbejdsmarkedsuddannelse, en periode i beredskabsarbejde, en ansættelse med vikartilskud eller en periode hvor man har fået tilskud til at påbegynde egen virksomhed.

I Norge er det en forudsætning for at være berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, at man før arbejdsløsheden indtræder, har haft en lønindkomst på 113.462 NOK i det sidste kalenderår eller mindst 226.923 NOK de sidste tre år. Den maksimale støtteperiode varierer afhængig af størrelsen på den tidligere indtægt. En tidligere indtægt på mindst 151.282 NOK giver en støtteperiode på 104 uger, mens en arbejdsindtægt under 151.282 NOK giver en støtteperiode på 52 uger. Personer over 64 år er sikret dagpenge indtil pensionsalderen i Folketrygden som er 67 år. For at have ret til dagpenge må

arbejdstiden have været reduceret mindst 50 pct. af arbejdstiden forud for arbejdsløsheden.

I Sverige skal man fra 1. januar 2007 have haft erhvervsarbejde i mindst 6 måneder og været i arbejde i mindst 80 timer pr. kalendermåned, eller haft erhvervsarbejde i mindst 480 timer i en sammenhængende periode på 6 kalendermåneder og været i arbejde i mindst 50 timer pr. måned i alle 6 måneder inden for en 12 måneders periode, før man er berettiget til arbejdsløshedsdagpenge (det såkaldte arbejdsvilkår). Siden juli 2007 er ydelsesperioden 300 dage til personer uden børn og 450 dage til forældre med børn som ved dagpengeperiodens afslutning har børn under 18 år. Fra april 2008 gælder en begrænsningsregel for at modtage arbejdsløshedsdagpenge i forbindelse med deltidsarbejde. Der kan maksimalt udbetales dagpenge i 75 dage per periode i forbindelse med deltidsarbejde (delvis arbejdsløshed). Restende dage kan kun anvendes for uger hvori der ikke udføres arbejde

Ud over de regler, der tidligere er nævnt, er retten til dagpenge i alle lande desuden betinget af, at personen er anmeldt som arbejdssøgende hos arbejdsformidlingen og kan påtage sig arbejde. Herudover er der i nogle af landene en karenperiode, hvori man ikke får udbetalt arbejdsløshedsdagpenge.

I Danmark og Island er der ingen karen dage, på Færøerne er der 1-10 karen dage alt afhængig af tidligere indtjening, i Norge er der tre karen dage, mens der i Finland og i Sverige er syv.

Tabel 4.4 Reglerne for udbetaling af kontantstøtte i forbindelse med arbejdsløshed pr. december 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Forsikrede</i>						
Betingelserne for at opnå retten til arbejdsløshedsdagpenge	52 ugers arbejde inden for 3 år. 1 års medlemskab af en a-kasse	Gennemsnitlig lønindkomst de forudgående 12 mdr. Ingen krav om medlemskab eller beskæftigelsesperiode	Mindst 34 ugers arbejde (mindst 18 timer om ugen) i de forudgående 28 måneder	Beskæftigelse arbejde mindst 25 pct. i mindst 3 måneder i de sidste 12 måneder for at have ret til dagpenge. 12 måneders fuldtidsbeskæftigelse giver ret til fuld dagpengeydelse.	Et fald i arbejdstiden på mindst 50 pct. samt en årsindkomst på mindst NOK 113.462 de sidste kalenderår eller mindst NOK 226.923 de sidste tre kalenderår. Desuden skal den arbejdsløse være reelt arbejdssøgende	Mindst 6 måneders arbejde, med mindst 80 timer om måneden. Eller mindst 480 timers arbejde i sammenhæng i perioden samt arbejde mindst 50 timer om måneden. Dette krav gælder 12 måneder før arbejdsløsheden opstår. Fra og med 1.januar 2010 findes der særlige bestemmelser for arbejdssøgende som har haft langvarig sygdom.
Aldersgrænse for retten til at modtage arbejdsløshedsdagpenge	19-64 år ¹⁾	16-66 år	17-67 år ²⁾	16-69 år	16-66 år	16-64 år ³⁾
Antal karensdage	-	1-10	7	-	3	7 dage
Maksimalt antal understøttelsesdage	1.040 inden for 6 år (5 understøttelsesdage pr. uge i 4 år)	648 inden for seneste 3 år (5 understøttelsesdage pr. uge)	500 (5 understøttelsesdage pr. uge)	260 pr. år i 3 år	52/ 104 uger á 5 dage	300/450 ⁴⁾

Tabellen fortsættes ...

Tabel 4.4 Fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kan ydelsen genopnås?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Under hvilke betingelser?	Ved at opfylde kravet om 26 ugers arbejde inden for de sidste 3 år	Kan ikke få dagpenge før 2 år er gået og skal have været på arbejdsmarkedet det sidste af de to år	Ved at opfylde kravet om 34 ugers arbejde inden for 28 måneder	Ved at opfylde krav om 6 måneders arbejde på fuld tid indenfor de sidste 24 måneder	Genopnås når den forsikrede på ny opfylder kravene til mindsteindtægt	Ved at opfylde de nye arbejdsvilkår (se ovenfor) under igangværende erstatningsperiode
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Ydes der til-læg for børn?	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej
<i>Ikke-forsikrede</i>						
Aldersgrænse for retten til at modtage ydelsen	18-64 år	.	17-67 år ²⁾	18 år og ældre	67 år	20-64 år ³⁾
Maksimal-ydelsesperiode	300/450 ⁴⁾

1 Personer i alderen 18-63 år har ret til at blive medlemmer af en arbejdsløsheds-kasse, dog 65 år for personer der er født den 1. juli 1939, men dagpengeretten gælder for personer i alderen 19-64 år.

2 65-67-årige der er fratrukt eller hvis arbejde er blevet afbrudt på grund vejrforhold eller ansattes forhold, der ikke er afhængig af arbejdsvilkårene eller arbejdsforholdene.

3 Retten til dagpenge ophører ved månedsskiftet før den arbejdsløse fylder 65 år.

4 For personer med børn under 18 år.

Tabel 4.5 Kontantstøttens størrelse i forbindelse med arbejdsløshed pr december 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Forsikrede</i>						
Arbejdsløshedsdagpengenes størrelse (pr. uge)	90 pct. af arbejdsindkomsten i 5 dage pr. uge	80 pct. af arbejdsindkomsten de første 253 dage, herefter 75 pct.	Indkomstrelerede dagpenge: Gennemsnitligt 70 pct. af tidligere arbejdsindkomst. Grunddagpenge: 128,15 EUR + børnetillæg: 24,30-45,95 EUR pr. uge	Fast beløb de første 10 dage, derefter indkomstrelerede dagpenge (70 pct. af tidligere gennemsnitlig lønindkomst sidste 6 måneder) derefter fast beløb igen + børnetillæg ²⁾	62,4 pct. af arbejdsindkomsten	80 pct. af arbejdsindkomsten ³⁾ de første 200 dage, derefter 70 pct./dag 5 dage per uge
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation ¹⁾	4.541 DKK	6.250 DKK	Intet loft	56.691 ISK	8.727 NOK	4.250 SEK/uge de første 200 dage, derefter 4.857 SEK/uge
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation i KKP-Euro ¹⁾	428	589		315	740	372 EUR/uge de første 200 dage, derefter 425 EUR/uge
Minimumsbeløb pr. uge	8.625 ISK	907 NOK	1.600 SEK ⁴⁾
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	48	77	140 ⁵⁾
Maksimumsbeløb pr. uge	3.760 DKK	4.743 DKK	.	34.500 ISK fast beløb	5.446 NOK	3.400 SEK
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	354	447	.	192	462	298
<i>Ikke-forsikrede</i>						
Ydelsens størrelse pr. uge	Unge under 25 år: / DKK. 1.466 Andre: 2.275/3.022 DKK (forsørgere)	Behovsprøvet socialhjælp	128,15 EUR + børnetillæg 24,30-45,95 EUR pr. uge	Indkomstprøvet socialhjælp	.	1.600 SEK ^{4,5,6)}

1 Indkomstloftet er den indtægtsgrænse (tidligere indkomst) som arbejdsløshedsdagpengene er beregnet i forhold til. Beregningen af indkomstloftet sker efter forskellige principper i de enkelte lande.

2 Kontantstøtten øges med 4 pct. for hvert barn under 18 år.

3 Fra og med juli 2009 kan kun visse socialforsikringsudgifter medregnes

4 Hvis den søgende tidligere har arbejdet fuld tid.

5 Hvis den søgende tidligere har arbejdet fuldtid uden fravær under rammetiden (12 kalender måneder)

6 Mindst 20 år. Desuden skal man have været i arbejde mindst 6 måneder før arbejdsløsheden indtraf. Ved deltidsarbejde modtages et reduceret beløb.

Ækvivalent disponibel indkomst og kompensationsgrader ved arbejdsløshed

Figur 4.2 viser den ækvivalente disponible indkomst på to indkomstniveauer for et par, når den person, der har den laveste arbejdsindkomst, overgår til arbejdsløshedsdagpenge. Figur 4.3 viser den ækvivalent disponible indkomst ved arbejdsløshed for enlige med et barn og enlige uden børn opgjort på tre indkomstniveauer. I figur 4.4 vises den disponible indkomst for ikke-forsikrede. I figur 4.3 er beregningen foretaget for forsikrede i 3 indkomstniveauer og i tabel erstatter figur 4.4 for ikke-forsikrede på 3 indkomstniveauer. Tabel 4.6 og 4.7 viser kompensationsgraden i pct. af den tidligere lønindkomst. Som det ses af figurerne og tabellerne er compensationen for forsikrede ledige generelt betydeligt større end for ikke-forsikrede ledige. For enlige med et barn i den laveste indkomstgruppe er compensationen dog lidt lavere for forsikrede ledige end for ikke-forsikrede ledige i Danmark og en del lavere på Island. Dette skyldes i Island at beregningerne for forsikrede tager hensyn til beskæftigelsesgraden. Hvorimod der for ikke-forsikrede ikke tages hensyn til tidligere indkomster, da socialhjælpen er et fast beløb. Den marginalt lavere kompensation for forsikrede ledige i Danmark hænger sammen med, at dagpengene udgør 90 pct. af en relativ lav løn, og at den forsikrede ledige i modsætning til den ikke-forsikrede betaler arbejdsløshedskassebidrag.

Den lavere kompensation for ikke-forsikrede ledige i forhold til forsikrede ledige gælder især for enlige, som tidligere har haft en høj indkomst, og generelt for enlige uden børn.

Kompensationsgraden for forsikrede afhænger for det første af dagpengenes størrelse set i forhold til den tidligere indkomst. Det er højest i Danmark og mindst i Norge. I Island udbetales der et fast dagpengebeløb, uafhængig af den tidligere indkomst i de første 10 dage, derefter et beløb beregnet ud fra den tidligere indkomst op til et bestemt niveau i max 3 måneder, derefter igen et fast dagpengebeløb. For det andet afhænger kompensationsgraden af maksimumsbeløbenes størrelse der er højest i Norge. I Finland er der ingen øvre grænse for dagpengenes størrelse. Men når indkomsten overstiger et vist niveau er compensationen dog kun 20 pct.

For familier med børn spiller det en rolle om der gives et tillæg for børn, hvilket er tilfældet i Finland, Island og Norge. Dertil kommer, at størrelsen af såvel boligydelsen som betalingen for daginstitutioner reguleres i forhold til indkomstens størrelse. Dette har betydning for kompensationsgraden hos både forsikrede og ikke-forsikrede og er især medvirkende til at give enlige med børn en høj kompensationsgrad.

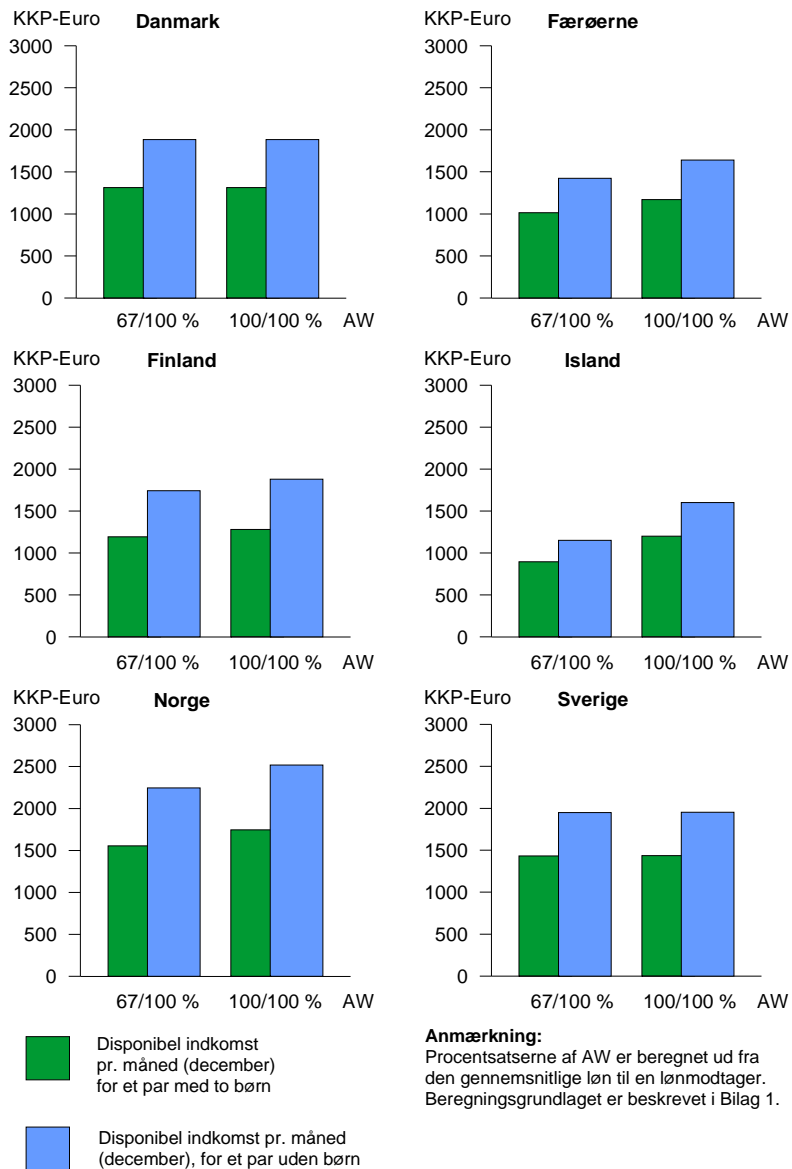
Tabel 4.6 Ækvivalent kompensationsgrad (december) for et arbejdsløshedsforsikret par, hvor laveste AW modtager arbejdsløshedsdagpenge, i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Par uden børn</i>						
67/100 pct. AW	94	93	85	66	86	86
100/100 pct. AW	80	92	82	79	83	73
<i>Par med to børn</i>						
67/100 AW	94	91	76	70	87	87
100/100 AW	79	91	72	84	83	74

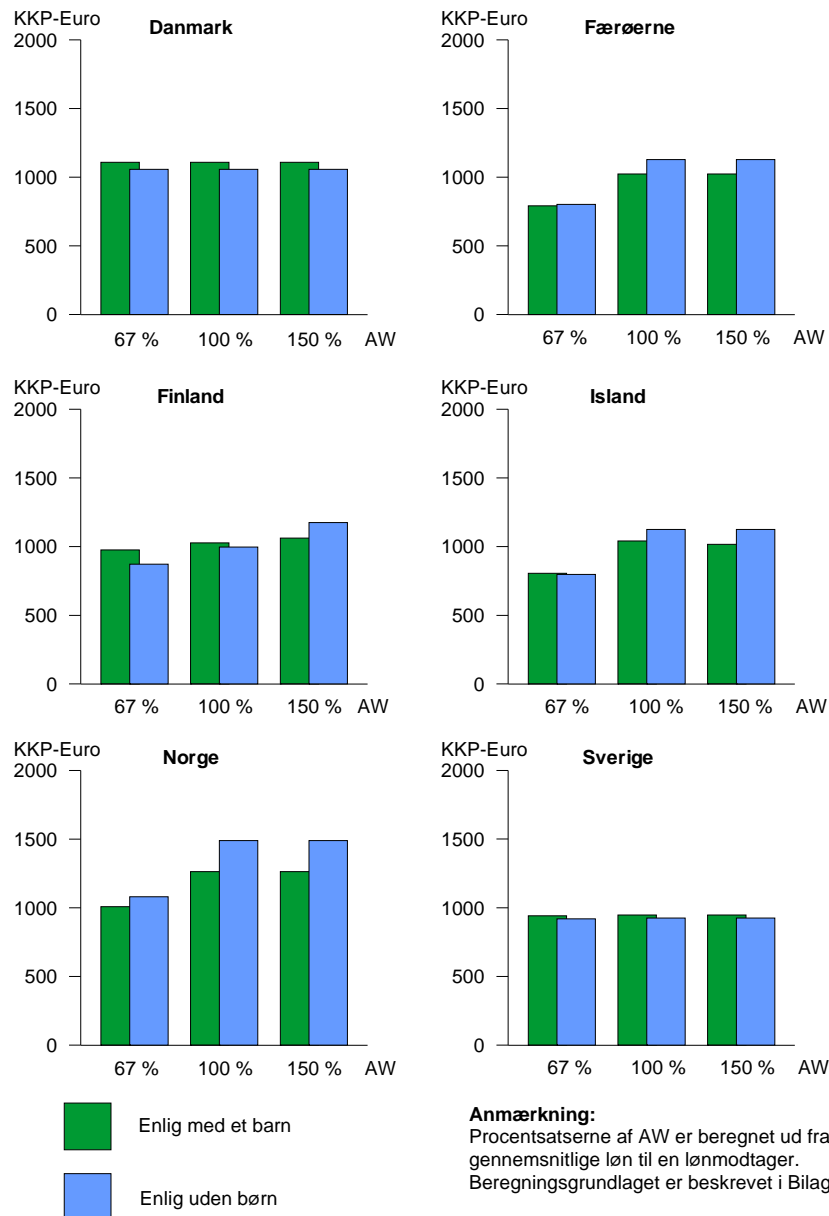
Tabel 4.7 Ækvivalent kompensationsgrad for en enlig ved arbejdsløshedsdagpenge (december) i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Enlig uden børn</i>						
	84	8	65	72	67	67
67 pct. AW		3				
100 pct. AW	60	85	55	75	65	46
150 pct. AW	43	62	47	53	47	35
<i>Enlig med et barn</i>						
67 pct. AW	91	86	86	79	75	78
100 pct. AW	73	93	72	80	70	58
150 pct. AW	56	70	55	62	51	45

Figur 4.2 Ækvivalent disponibel indkomst pr. måned for et arbejdsløshedsforsikret par, når den der tjener mindst modtager arbejdsløshedsdagpenge i 2010

Figur 4.3 Ækvivalent disponibel indkomst for en enlig ved modtagelse af arbejdsløshedsdagpenge, pr. måned (december) 2010 i KKP-Euro

Tabel 4.8 Disponibel indkomst for en ikke-forsikret enlig uden børn i forbindelse med arbejdsløshed pr. måned (december) 2010 i KKP-Euro

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Sverige
67 pct. AW	744	919	681	725	713
100 pct. AW	744	919	681	725	713
150 pct. AW	744	919	681	725	713

Tabel 4.9 viser antal personer berørt af arbejdsløshed i mindst én dag i de respektive år. En sammenligning af tabel 4.3 og 4.9 indikerer således, at relativt mange arbejdsløse finder beskæftigelse igen inden for mindre end ét år, men der er også forskelle mellem landene i længden af ledighedsperioderne.

Tabel 4.9 Antal personer (1.000), som har modtaget kontantydelse i mindst én dag i forbindelse med arbejdsløshed 2000-2010

	Danmark	Færøerne	Finland ¹⁾	Island ²⁾	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
<i>2000</i>						
Forsikrede	490	2	340	7	165	629
Ikke-forsikrede	70	1	287	..	-	65
I alt	560	3	603	7	165	681
I alt i pct. af arbejdsstyrken	20	12	23	4	7	16
<i>2005</i>						
Forsikrede	470	3	329	10	172	523
Ikke-forsikrede	73	-	241	92
I alt	543	3	549	10	172	601
I alt i pct. af arbejdsstyrken	20	10	21	6	7	13
<i>2009</i>						
Forsikrede	302	1	431	32	159	347
Ikke-forsikrede	88	-	184	47
I alt	387	2	603	32	159	385
I alt i pct. af arbejdsstyrken	14	7	23	18	6	8
<i>2010</i>						
Forsikrede	330	1	408	27	170	327
Ikke-forsikrede	95	-	199	38
I alt	421	2	580	27	170	259
I alt i pct. af arbejdsstyrken	15	7	22	15	7	7

1 Som følge af ændringer i loven omkring kompensation for arbejdsløse indgår der i tallene fra 2010 også personer i beskæftigelsesfremmende tiltag, som ikke modtager arbejdsløshedsdagpenge. Tidligere indgik kun personer, der modtog arbejdsløshedsdagpenge (hvoraf nogle har deltaget i beskæftigelsesfremmende tiltag)

2 Beregnet ud fra antal godkendte dagpengeansøgninger.

3 Der kan forekomme dobbeltregninger idet en person i løbet af et år både kan være talt med som forsikret og ikke forsikret. I 2009 var 9.000 personer talt med både som forsikret og ikke forsikret. I 2010 fik ca. 5.000 personer både indkomstrelateret grundbeløb.

Jobtræning og aktivering

I alle de nordiske lande lægges der vægt på aktivering. Aldersgrænsen for iværksættelse af arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger er 18 år i Danmark og Finland og 16 år i Island. I Norge er aldersgrænsen 16 år, med undtagelse af brugen af den ordinære uddannelse, hvor aldersgrænsen er 26 år. I Sverige varierer aldersgrænsen, afhængigt af foranstaltningen. Formålet med aktiveringen er primært at opkvalificere de ledige med henblik på ordinær beskæftigelse, men også at motivere dem til selv at søge beskæftigelse eller uddannelse.

I Danmark har aktivlinjen i arbejdsmarkeds- og socialpolitikken spillet en stadig større rolle siden arbejdsmarkedsreformen i 1994.

Ledige dagpengemodtagere under 25 år, som ikke har gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse, har ret og pligt til senest efter 6 måneders ledighed at modtage et uddannelsesstilbud af mindst 18 måneders varighed. Tilbuddet kan kombineres med andre former for vejledning og opkvalificering eller med virksomhedspraktik. Ydelsen under tilbuddet svarer til halvdelen af dagpengene. Øvrige ledige dagpengemodtagere under 25 år og dagpengemodtagere mellem 25 og 30 år har senest efter 6 måneders ledighed ret og pligt til aktiveringstilbud i form af uddannelse, vejledning og opkvalificering, virksomhedspraktik eller jobtræning.

Ledige dagpengemodtagere mellem 30 og 60 år har senest efter 9 måneders ledighed ret og pligt til aktivering i form af uddannelse, jobtræning mv. Ledige dagpengemodtagere fyldt 60 år har ret og pligt til aktiveringstilbud senest efter 6 måneders ledighed. Alle dagpengemodtagere har endvidere ret og pligt til et nyt aktiveringstilbud, når de har modtaget offentlige forsørgelsesydelse i sammenlagt 6 måneder efter afslutning af det første aktiveringstilbud. Endelig har dagpengemodtagere efter 2½ års ledighed ret og pligt til intensiv aktivering i resten af ledighedsperioden.

Aktivering tidligt i dagpengeperioden er behovsorienteret og fleksibel, dels målrettet mod grupper som risikerer at blive langtidsledige og dels som forebyggelse mod mangel på kvalificeret arbejdskraft (flaskehalse).

Kontanthjælpsmodtagere under 30 år har senest efter 13 uger ret og pligt til at tage imod et aktiverings- eller uddannelsesstilbud på mindst 30 timer om ugen i 18 måneder, for personer med en erhvervskompetencegivende uddannelse dog kun i 6 måneder. Ledige kontanthjælpsmodtagere mellem 25 og 30 år uden uddannelse skal dog have et tilbud efter 5 uger med mindre de vælger at søge ind på en ordinær uddannelse. Kontanthjælpsmodtagere på 30 år og derover skal have et aktiveringstilbud senest efter 12 måneder på kontanthjælp. Alle kontanthjælpsmodtagere, bortset fra personer fyldt 30 år,

der ikke alene modtager hjælp på grund af ledighed, har desuden ret og pligt til et nyt aktiveringstilbud, når de har modtaget kontanthjælp i 6 måneder efter afslutning af det første aktiveringstilbud.

Den ledige får udbetalt løn i forbindelse med jobtræning, mens ydelserne under de øvrige aktiverings- og uddannelsesforanstaltninger i vid udstrækning svarer til dagpenge eller kontanthjælp.

På Færøerne har der ikke været aktivering siden midten af 90'erne, hvor arbejdsløsheden var over 12 pct.

I Finland er de aktive foranstaltninger som forbedrer beskæftigelsen en vigtig del af den finske arbejdsmarkedspolitik. Ved hjælp af disse foranstaltninger skaber man arbejdspladser, forbedrer mulighederne for de langtidsledige samt forbedrer mulighederne for at få de unge ind på arbejdsmarkedet. Desuden skal foranstaltningerne forebygge langtidsarbejdsløshed samt reducere de regionale forskelle i arbejdsløsheden. Man hjælper desuden ledige som vil starte egen virksomhed.

Service til de som er til rådighed for arbejdsmarkedet udgør den vigtigste del af den aktive arbejdsmarkedspolitik. De typer af service som bureauerne tilbyder, er arbejdsformidling, erhvervsvejledning, erhvervsrettede voksenuddannelser, information om uddannelse og erhverv samt erhvervsrettet revalidering.

I Island er Arbejdsløshedsforsikringsfonden, foruden at varetage sin hovedopgave med udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge, gået over til at yde tilskud til forskellige kurser for arbejdsløse og særlige kommunale beskæftigelsesforanstaltninger.

I Norge er hovedformålet med arbejdsmarkedspolitikken at tilrettelægge en høj erhvervsdeltagelse og en god udnyttelse af arbejdskraften gennem et velfungerende arbejdsmarked og med et inkluderende arbejde. Det er arbejdsmarkeds og velfærdsstaten der har ansvaret for at gennemføre de arbejdsmarkedspolitiske tiltag. Hovedsigtet er at få en ensartet opfølgning der giver støtte til at personer kan komme i arbejde. For arbejdsløse lægges der vægt på en aktiv jobsøgning i hele ledighedsperioden, og der findes en række serviceforanstaltninger for både jobsøgende og arbejdsgivere, blandt andet en database over ledige job, hvori den jobsøgende også kan placere deres CV.

Arbejds- og velfærdsetaten bistår med formidling af tilgængelige jobs, samt information og vejledning og opfølgning på den enkelte, ved overgangen til arbejde. De arbejdsrettede tiltag skal sikre at enten få eller bibeholde et arbejde. Tiltagene skal normalt iværksættes hvis det ikke har været muligt at få et ordinært arbejde og skal indrettes efter den enkeltes forudsætninger og behov, og i lyset af situationen på arbejdsmarkedet. Unge skal prioriteres

ved tiltag på det ordinære arbejdsmarked. Der eksisterer tre forskellige garantiordninger i Arbejds- og velferdsetaten, som skal sikre ungdommen et godt tilbud om opfølgning og bistand.

I Sverige er arbejds- og kompetencelinjen hovedhjørnестenen i den aktive arbejdsmarkedspolitik. Dette indebærer at en arbejdsløs person, som ikke direkte kan få arbejde, i første omgang skal tilbydes en uddannelse eller en anden lempelig foranstaltning, som har til formål at personen skal kunne få et regulært arbejde.

Der findes en jobudviklingsgaranti der retter sig mod den der er eller risikerer at blive langtidsarbejdsløs. Formålet med job og udviklingsgarantien er at væsentligt forbedre de arbejdsløses muligheder for at få et regulært job på arbejdsmarkedet. Inden for garantien udarbejdes der individuelle handlingsplaner der specificerer hvilke foranstaltninger som arbejdsformidlingen kan tilbyde samt hvad der kræves af deltagerne.

Personer med behov for arbejdslivsindrettet revalidering eller særlig vejledning kan få hjælp hos arbejdsformidlingen og et arbejdsmarkedsinstitut. Institutterne har særlige ressourcer og kompetence inden for arbejdsprøving, praktisk arbejdsorientering, tilpasning af arbejdspladser m.v.

De konjunkturfafhængige programmer og indsatser der tilbydes omfatter bl.a. arbejdsmarkedsuddannelser, der har til formål at forøge den enkelte arbejdssøgendes muligheder for at komme i arbejde samt at gøre det nemmere for arbejdsgiverne at ansætte personer med en passende arbejdskompetence. Desuden findes der praktikordninger som skal give erhvervsorientering, praktik og erhvervs erfaringer til ledige, der søger arbejde gennem arbejdsformidlingen. Der findes en jobgaranti for unge mellem 16 og 24 år. Formålet med jobgarantien er at tilbyde særlige tiltag på et tidligere stadium for at unge skal få et arbejde eller påbegynde en uddannelse.

Derudover gives der tilskud til arbejdsgivere hvor tilskuddet har det formål at stimulere arbejdsgiveren til at ansætte en arbejdsløs ved at man delvis dækker arbejdsgiverens udgifter ved at ansætte en person som har behov for en udvidet introduktion eller uddannelse. Desuden kan personer som er arbejdsløse eller risikerer at blive arbejdsløse i visse tilfælde få tilskud til at starte egen virksomhed. For personer med nedsat arbejdsevne findes der foranstaltninger som gør det muligt at de pågældende kan arbejde med løntilskud enten hos offentlige eller private arbejdsgivere.

Tabel 4.10 Antal aktiverede i 2000-2010

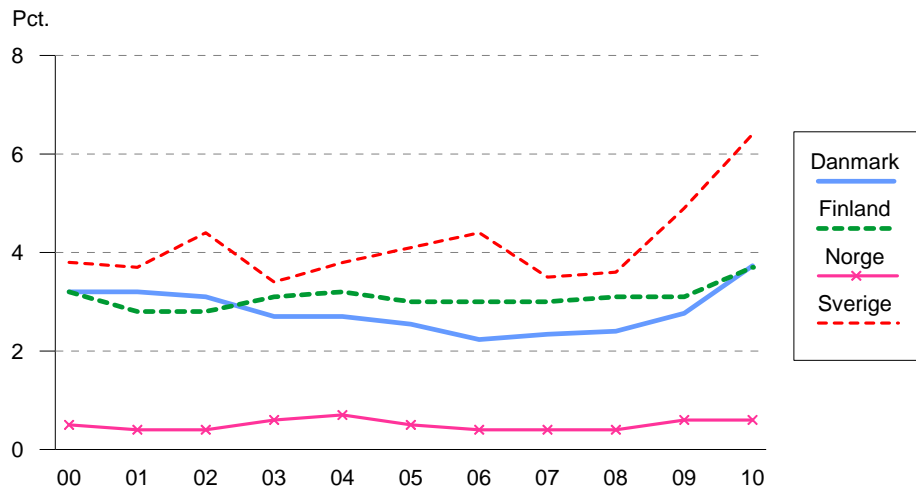
	Antal aktiverede i løbet af året		Antal aktiverede på opgørelsestidspunktet/ gennemsnitligt antal aktiverede		Aktiverede i pct. af arbejdsstyrken på opgørelsestidspunktet	
	I alt	16-24-årige	I alt	16-24-årige	I alt	16-24-årige
<i>Danmark</i>						
I alt 2000	221.534	34.828	87.239	10.507	3,2	2,6
I alt 2005	244.818	32.041	70.159	7.580	2,5	2,1
I alt 2009	285.798	52.398	77.412	11.526	2,8	2,9
I alt 2010	392.036	67.607	101.999	16.192	3,7	4,1
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	151.703	40.671	18.662	4.064	0,7	1,0
- Uddannelse ¹⁾	327.866	62.322	61.328	12.128	2,2	3,0
- Andet
<i>Finland²⁾</i>						
I alt 2000	226.077	62.748	83.660	18.873	3,2	5,6
I alt 2005	213.683	58.404	79.531	16.152	3,0	5,0
I alt 2009	226.909	51.137	83.807	14.473	3,1	4,5
I alt 2010	263.249	63.534	100.146	18.118	3,7	5,7
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	82.686	14.327	34.096	5.549	1,3	1,8
- Uddannelse	64.535	10.172	32.823	5.213	1,2	1,6
- Andet	116.028	39.035	33.227	7.356	1,2	2,3
<i>Island</i>						
I alt 2000	3.811	764	2,4	2,6
I alt 2005	6.325	1.271	3,8	4,5
I alt 2009	9.006	1.886	5,0	6,4
I alt 2010	15.208	4.095	8,4	13,6
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	638	110	0,4	0,4
- Uddannelse	12.133	3.570	6,7	11,9
- Andet	2.437	415	1,3	1,4
<i>Norge³⁾</i>						
I alt 2000	11.439	3.520	0,5	1,1
I alt 2005	59.622	..	13.150	4.087	0,5	1,3
I alt 2009	61.884	..	15.901	5.032	0,6	1,4
I alt 2010	63.555	..	16.119	5.162	0,6	1,4
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	1.847	..	0,1	..
- Uddannelse	5.897	..	0,2	..
- Andet	8.375	..	0,3	..
<i>Sverige</i>						
I alt 2000	470.970	..	166.159	..	3,8	..
I alt 2005	595.138	..	185.986	..	4,1	..
I alt 2009	.	..	234.740	..	4,9	..
I alt 2010	.	..	309.679	..	6,4	..
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	.	..	75.321	..	1,6	..
- Uddannelse	.	..	24.984	..	0,5	..
- Andet	.	..	209.374	..	4,3	..

1 De grupper der lå under andet er lagt sammen med uddannelse da flere ydelser ikke længere kan opdeles.

2 På grund af ændringer i statistiksystemet er de tal, som beskriver aktiveringstiltag forandrede siden år 2008. Tallene for de seneste år er mere dækkende, eftersom de indeholder aktiveringstiltag.

3 Fra 2006 er arbejdsstyrken for 15-24 år.

Figur 4.4 Udviklingen i aktiveringen i pct. af arbejdsstyrken på opgørelsestidspunktet 2000-2010

Serviceydelser i forbindelse med arbejdsløshed

De servicetilbud, der ydes i forbindelse med arbejdsløshed omfatter først og fremmest arbejdsformidling, men i alle landene gives der også mobilitetsfremmende ydelser i form af bl.a. flyttehjælp og hjælp til dobbelt husførelse.

Arbejdsformidling

I alle de nordiske lande findes der arbejdsformidling, der fungerer som et serviceorgan for både arbejdssøgende og arbejdsgivere.

I Danmark har kommunerne driftsansvaret for jobcentrene, der varetager beskæftigelsesindsatsen overfor borgere og virksomheder. Jobcentrene er en særskilt del af kommunernes forvaltning, der alene står for beskæftigelsesindsatsen. På regionalt niveau er det beskæftigelsesregionernes opgave at følge op på resultaterne af beskæftigelsesindsatsen i de 91 jobcentre. Dette sker bl.a. ved en systematisk dialog med jobcentrene og gennem samarbejde om metodeudvikling. Det overordnede ansvar for beskæftigelsesindsatsen

har Beskæftigelsesministeren, der udstikker rammerne for indsatsen gennem love og regler.

I Norge er arbejdsmarkeds-, ”trygde”sikrings- og pensionspolitikken fra 2006 organiseret sammen i Arbejds- og velfærdsetaten, som sammen med dele af kommunale service er organiseret i fælles NAV-kontorer.

Hovedarbejdsopgaven for arbejdsformidlingerne og jobcentrene (i Danmark) er vejledning om beskæftigelse og uddannelse, formidling af arbejde til ledige og andre arbejdssøgende samt service til virksomheder i forbindelse med rekruttering af arbejdskraft. På Færøerne har arbejdsanvisningen til opgave at formidle kontakten mellem arbejdsgivere og arbejdstagere. I Norge er disse arbejdsopgaver placeret i NAV-kontorerne.

Som hovedregel skal ledige være tilmeldt arbejdsformidlingen eller jobcentret, være aktivt arbejdssøgende og i det hele taget stå til rådighed for arbejdsmarkedet. De ledige skal således deltage i aktiverende foranstaltninger og tage imod et formidlet job fra arbejdsformidlingen eller jobcentret for at bevare retten til arbejdsløshedsdagpenge eller andre lignede ydelser. I det omfang den ledige ikke selv kan finde beskæftigelse hjælper arbejdsformidlingen jobcentret den ledige med jobsøgningen for eksempel i form af jobsøgningskurser. Arbejdsformidlingen eller jobcentret formidler desuden job til de ledige og varetager aktiveringsindsatsen for de ledige efter de regler som er gældende i de enkelte lande.

Som nævnt er det også en vigtig opgave for arbejdsformidlingen, NAV-kontorerne eller jobcentret at hjælpe virksomheder til at finde personer med de rigtige kvalifikationer til ledige stillinger.

I dag pågår den største del af jobformidlingen mellem arbejdsgiver og arbejdstager dels gennem arbejdsformidlingens eller statens IT baserede jobbørser, hvor arbejdssøgende kan indskrive deres jobprofil og dels gennem private jobbørser, med tilsvarende jobsøgningsmuligheder.

Langt hovedparten af jobomsætningen foregår dog ved at virksomheder og medarbejder selv finder hinanden uden arbejdsformidlingens, NAV kontorerne eller jobcentrets medvirken.

Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med arbejdsløshed

Forskelle og ligheder i udgifterne til arbejdsløshed

Udgifterne til arbejdsløshed afspejler dels omfanget af ledigheden, dels dagpengenes størrelse og dels omfanget af aktiverende foranstaltninger til de ledige.

Her skal det dog bemærkes at der i Finland gives en række tilskud til arbejds-giverne, til aktivering. Disse udgifter er ikke medregnet som sociale udgifter i denne rapport. De høje udgifter i Danmark skyldes dels dagpengenes størrelse samt omfanget af aktiveringen/jobtræning. Norge har den laveste ledighed efterfulgt af Færøerne, hvilket også afspejler sig i lave udgifter, jfr. Tabel 4.11.

Ændring i udgifterne til arbejdsløshed fra 2008 til 2009

I Danmark steg udgifterne fra 2008 til 2009 med 10,9 mia. DKK, svarende til en vækst på 44,1 pct. Stigningen skyldtes øgede udgifter til ”dagpengesikring” på 7,2 mia. DKK og til ”kontantydelse ved jobtræning” på 3,5 mia. DKK som følge af den stigende ledighed.

På Færøerne steg udgifterne fra 2008 til 2009 med 179,4 pct., svarende til en stigning på 113 mio. kr. Udgiftsstigningen skyldtes hovedsaglig en stigning i kontantudgifterne, særligt vedrørende dagpengesikring, hvor effekten af en forhøjet arbejdsløshed var den væsentligste årsag.

I Finland steg udgifterne i forbindelse med arbejdsløshed med 23,9 pct., målt i faste priser og udgifterne til kontantydelse steg med 26,8 pct., som en følge af en stigning i arbejdsløsheden fra 6,4 pct. til 8,2 pct. svarende til at der blev 49.000 flere arbejdsløse.

I Island steg udgifterne til arbejdsløshed totalt med 322,0 pct. fra 2008 til 2009 målt i faste priser, som følge af enormt øget arbejdsløshed som følge af finanskrisen i efteråret 2008. Antal dage hvori der blev udbetalt arbejdsløshedsdagpenge steg med 418 pct. imellem 2008 og 2009, og arbejdskraftundersøgelserne viser, at arbejdsløsheden øgedes fra 3,0 pct. i 2008 til 7,2 pct. i 2009.

I Norge øgedes udgifterne til arbejdsløshed med 61 pct. målt i faste priser. Udgifterne til kontantydelse øgedes med 93,5 pct., mens udgifterne til serviceydelser steg med 22,4 pct. Kontantydelse udgjorde 65,3 pct. af de totale udgifter til arbejdsløshed i 2009, mod 54 pct. i 2008. Udgifter til dagpengesikring øgedes med 113,2 pct. fra 2008 til 2009 og i samme periode øgedes arbejdsløs-

heden fra 2,5 pct. af arbejdsstyrken til 3,2 pct. (arbejdskraftsundersøgelse AKU).

I Sverige steg udgifterne i forbindelse med arbejdsløshed kraftigt i 2009. I faste priser steg udgifterne med 44,8 pct. Både udgifter til arbejdsløhedskasserne og udgifter til arbejdsløshedstiltag steg kraftigt med henholdsvis 43,2 pct. og 57,3 pct. Denne store stigning forklares både af, at antallet af arbejdsløse og antallet af foranstaltninger steg kraftigt i Sverige i 2009.

Tabel 4.11 Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med arbejdsløshed 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge ¹⁾	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Dagpengesikring	15.287	157	5.643	24.855	9.875	20.768
B. Delvis dagpengesikring	-		694	-		-
C. Pension af arbejdsmarkeds- mæssige årsager	-		83	-	270	-
D. Kontantydelse ved Jobtræning	18.764	16	972	-	1.003	10.016
E. Kompenserende ydelser	-		3	-		2.964
F. Øvrigt	-		-	269		-
Kontantydelse i alt	34.051	174	3.698	25.124	11.148	33.748
<i>Serviceydelser, mio.</i>						
A. Mobilitetsydelser	-		3	-	-	67
B. Serviceydelser ved jobtræning	-	2	290	-	817	3.647
C. Øvrigt	1.482		156	569	5.113	2.860
a. Heraf arbejdsformidling	982		156	569	5.113	-
Serviceydelser i alt	1.482	2	450	569	5.930	6.574
Udgifter i alt, mio.	35.533	176	4.147	25.693	17.078	40.322
Udgifter i pct. af BNP	2,1	1,5	2,4	1,7	0,7	1,3
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	20,8	10,5	50,5	0,3	55,9	18,5
- Arbejdsgivere	-	44,7	40,1	99,7	26,2	61,8
- Forsikredes præmier og særskatter	79,2	44,7	9,4	0,0	17,9	19,7
<i>Ændringer 2008-2009 i 2009-priser</i>						
- Mio.	10.880	113	801	19.606	6.472	12.947
- Pct.	44,1	179,4	23,9	322,1	61,0	47,3

1 Fra og med 2008 er særlige arbejdsmarkedstiltag for funktionshæmmede (yrkeshemmede) slået sammen med ordinære tiltag. Desuden er kontantydelse ved jobtræning rapporteret under kontantydelse.

Tabel 4.12 Udgifter til ydelser i forbindelse med arbejdsløshed i KKP 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt						
pr. capita	573	331	552	463	196	316
- Pr. person i alderen 16-64	888	532	847	702	300	495
Serviceydelse i alt pr. capita	25	3	67	10	104	62
- Pr. person i alderen 16-64	39	6	103	16	160	96
Udgifter til arbejdsløshed i alt						
pr. Capita	598	334	620	473	300	378
- Pr. person i alderen 16-64	927	538	950	718	459	591

Kapitel 5

Sygdom

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

Der er stor forskel på hvor stor en andel udgifterne ved sygdom udgør målt i pct. af BNP.

Tabel 5.1 Udgifter i forbindelse med sygdom i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2008

Danmark	6,7	Belgien	7,6	Italien	7,0 ^p	Slovakiet	5,0 ^p
Færøerne	7,2	Bulgarien	4,4	Letland	3,7 ^p	Slovenien	7,1 ^p
Finland	6,8	Cypern	4,4	Litauen	4,6 ^p	Spanien	6,8 ^p
Island	8,8	Estland	4,8	Luxemburg	5,0	Storbritannien	7,6 ^p
Norge	7,2	Frankrig	8,7 ^p	Malta	5,5	Tjekkiet	6,0
Sverige	7,5 ^p	Grækenland	7,3	Polen	4,4	Tyskland	8,1 ^p
		Holland	8,8 ^p	Portugal	6,5	Ungarn	5,6
		Irland	8,5	Rumænien	3,5	Østrig	7,1 ^k

^p Foreløbige data.

Anmærkning: Kilden er EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts. Kilden for Færøerne er Socialministeriet.

Betalt fravær ved sygdom

Opbygningen af løn- og dagpengeordninger ved sygdom varierer meget fra land til land. I princippet er alle, der er i arbejde berettiget til kompensation på grund af indkomstbortfald. Reglerne for kompensation er afhængige af, hvilken position man har på arbejdsmarkedet. Lønmodtagere er som regel bedre dækket ind end selvstændige erhvervsdrivende og der findes særlige regler for arbejdsløse.

Tabel 5.2 Reglerne for udbetaling af kontantstøtte* til lønmodtagere og selvstændige i forbindelse med sygdom pr. december 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Betingelserne for at have ret til sygedagpenge for lønmodtagere	Dagpenge fra arbejdsgiveren: 8 ugers ansættelse med mindst 74 timers beskæftigelse. Dagpenge fra kommunen: Beskæftigelse i 13 uger med mindst 120 timers beskæftigelse ¹⁾	Lønnet arbejde i sammenlagt mindst 20 timer, i en periode på 5 uger	Har arbejdet i 3 måneder eller 55 dage uden afbrud	Løn under sygdom afhængig af ansættelsesperioden. Efter 1 års ansættelse udbetales løn i en måned, som stiger til 3 måneder efter 5 års ansættelse.	Optjenings-tiden er 4 uger. Indtægtsgrundlaget må udgøre minimum 50 pct. af grundløbet omregnet til årsindtægt.	Forsikret fra den dag man bliver ansat samt at man har en årsindkomst på mindst 10.176 SEK.
Betingelserne for at have ret til sygedagpenge for selvstændige	Selvstændig virksomhed i væsentligt omfang i 6 måneder for de seneste 12 måneder	Optjenings-tid er 4 uger under forudsætning af tegning af årlig forsikring	Samme regler som lønmodtagere	Samme regler som lønmodtagere.	Samme regler som lønmodtagere. ⁸⁾	Private erhvervsdrivende vælger antallet af karensdage og kan således påvirke deres egenbetaling. Jo flere karensdage desto lavere egenbetaling.
Den maksimale periode, hvori der kan udbetales sygedagpenge/sygeløn	52 uger inden for 1½ år ²⁾	40 uger inden for et år	52 uger inden for to år ³⁾	52 uger inden for to år	52 uger inden for tre år	Normalt 364 dage under en periode på 15 måneder ⁹⁾
Findes der en karenperiode?	Nej	Nej	Nej ⁴⁾	Ja ⁶⁾	Nej	Ja
Karensperiodens længde	-	-	-	..	-	1 dag (7, 14, 30, 60 eller 90 dage for selvstændige)

Tabellen fortsættes...

Tabel 5.2 Fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Eksisterer der en arbejdsgeberperiode?	Ja	Ja	Ja ⁴⁾	Ja	Ja	Ja
Arbejdsgiverperiodens længde	21 dage	2 dage	10 hverdage	1 måned ⁷⁾	16 dage	2 uger ¹⁰⁾
Kan der udbetales løn under sygdom?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Udbetales der løn under sygdom fastsat ved lov?	Ja	Nej	Ja ⁴⁾	Ja	Ja	Ja
Er der regler for sygemelding på deltid?	Ja	Nej	Ja ⁵⁾	Ja	Ja	Ja
Udbetales der løn under sygdom fastsat efter aftale?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

* Med kontantstøtte menes sygedagpenge eller løn.

- 1 Personer, der er berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, har afsluttet er en erhvervsmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed eller er elev i lønnet praktik har ligeledes ret til sygedagpenge.
- 2 I en række tilfælde er der mulighed for at få forlænget dagpengeperioden. Det gælder for eksempel hvis det anses for overvejende sandsynligt, at revalidering kan iværksættes, og når der er påbegyndt en sag om førtidspension. Desuden kan dagpengeperioden forlænges ved alvorlig sygdom eller arbejdsskade.
- 3 For ansatte eller erhvervsdrivende der arbejder på heltid og som har fået sygedagpenge uden afbrydelse i mindst 60 dage kan få udbetalt del-sygedagpenge i højst 72 hverdage hvis man vender tilbage til arbejdslivet og arbejder på deltid.
- 4 Der betales ikke sygedagpenge for den dag den ansatte bliver syg samt de følgende 9 hverdage. I den periode betaler arbejdsgiveren fuld løn i henhold til lovgivningen.
- 5 Efter at man har fået sygedagpenge i 55 dage. Fra starten af 2010 er sygedagpenge ikke længere en forudsætning for delvise sygedagpenge.
- 6 I den offentlige sygesikring.
- 7 Ifølge lovgivningen udbetales der løn under sygdom afhængig af ansættelsesperioden. Efter 1 års ansættelse udbetales der løn i en måned som stiger til 3 måneder efter 5 års ansættelse. I de fleste kollektivaftaler findes der aftaler om løn under sygdom ud over de tre måneder.
- 8 I tillæg er det en række særbestemmelser for selvstændige
- 9 For de der lider af en alvorlig sygdom er der ingen tidsbegrænsning
- 10 Inden for arbejdsgiverperioden er der én karenssdag. Dette gælder også for personer der ikke er i et arbejdsforhold. Arbejdsgiverperiodens længde er 2 uger fra 1. januar 2005.

Tabel 5.3 Størrelsen af sygedagpenge til lønmodtagere i forbindelse med sygdom pr. december 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
Sygedagpengenes størrelse i pct. af arbejdsindkomsten	100	100	70 normalt ²⁾	100	80/77,6 ⁴⁾
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation ¹⁾	4.087 DKK	4.783 DKK	Intet loft	8.727 NOK	6.099 SEK
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation i KKP-Euro ¹⁾	385	451	.	740	534
Minimumsbeløb pr. uge	.	.	132,24 EUR ³⁾	727 NOK	151 SEK
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	.	.	108	62	13
Maksimumsbeløb pr. uge	3.760 DKK	3.956 DKK	.	8.727 NOK	4.733 SEK
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	354	373	.	740	414
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Ydes der tillæg for børn?	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej

1 Indkomstloftet er den indtægtsgrænse (tidligere indkomst) som sygedagpengene er beregnet i forhold til. Beregningen af indkomstloftet sker efter forskellige principper i de enkelte lande.

2 70 pct. af arbejdsindkomsten op til 32.892 Euro per år, derefter 40 pct. for den del af indkomsten der er mellem 32.893 og 50.606 Euro per år, herefter 25 pct. Delsygedagpenge er 50 pct. af sygedagpengene.

3 Personer der har en lille eller ingen indkomst kan modtage minimumsdagpenge ved uarbejdsdygtighed for perioder der varer mere end 55 dage.

4 Sygemeldte får 77,6 pct. de første 364 dage, derefter 72,5 pct. i maksimalt 550 dage. For sygemeldte der lider af en langvarig sygdom kan der tildeles 77,6 pct. uden nogen tidsbegrænsning.

Lovfastsat løn eller arbejdsgiverperiode i begyndelsen af fraværperioden

I starten af sygdomsperioden har arbejdsgivere i alle nordiske lande en lovfastsat pligt til at udbetale kompensation enten i form af en lovfastsat sygeløn eller i form af sygedagpenge i arbejdsgiverperioden.

I Danmark udbetales sygedagpengene af arbejdsgiveren i de første 21 dage, hvis lønmodtageren har været ansat hos den pågældende arbejdsgiver i de sidste 8 uger før sygefraværet og i denne periode har været i arbejde i mindst 74 timer.

På Færøerne er det det offentlige, der fra 1. sygedag udbetaler sygedagpenge, hvorefter arbejdsgiverne refunderer de to første sygedage til landskassen.

I Finland betaler arbejdsgiveren i henhold til lov om arbejdsaftaler fuld løn i perioden, der dækker den dag, hvor man bliver syg og de påfølgende 9 hverdage.

I Island har alle en lovfastsat ret til sygeløn i en periode, der er afhængig af ancienniteten. Efter et års ansættelse har arbejdstageren ret til en måneds sygeløn.

I Norge har lønmodtagere ret til sygedagpenge fra arbejdsgiveren, hvis den syge har været ansat hos den pågældende arbejdsgiver i mindst fire uger. Arbejdsgiverperioden er 16 dage.

I Sverige udbetales der en lovfastsat sygeløn i 14 dage. Dog udbetales der ikke sygeløn for den første sygedag. Sygelønnen svarer til 80 pct. af lønnen.

Sygeløn i henhold til kollektivaftaler og lignende

Som et supplement til den lovfastsatte arbejdsgiver- eller sygelønsperiode udbetales der løn under sygdom efter kollektive aftaler eller efter særlige regler for den offentlige sektor. I denne periode udbetales der normalt dagpenge til arbejdsgiveren.

I Danmark får offentligt ansatte fuld løn under hele sygefraværet. I den private sektor får funktionærer typisk udbetalt fuld løn under sygdom, mens andre privatansatte lønmodtagere får udbetalt løn i for eksempel de første 9 uger af sygefraværperioden. I nogle tilfælde er det ikke fuld løn, men kun op til et lovfastsat i overenskomsten.

På Færøerne får offentlig ansatte og størstedelen af funktionærer i den private sektor fuld løn under sygefraværet.

I Finland får ansatte i den offentlige sektor fuld løn i de første to måneder af sygdomsperioden. I den private sektor udbetales der fuld løn i henhold til

kollektivaftaler i en periode, der varierer fra branche til branche fra 1 til 3 måneder.

I Island er lønmodtagere gennem kollektivaftaler sikret løn under sygdom i en periode, afhængig af ancienniteten, der er længere end det lovfastsatte minimum. De bedste bestemmelser findes for ansatte i stat og kommuner, hvor der kan udbetales fuld løn i et helt år, hvis man har været ansat i mere end 15 år. Arbejdsgiverne på det private arbejdsmarked har pligt til at indbetale 1 pct. af lønsummen til en supplerende dagpengeordning, der administreres af de respektive fagforeninger. Fra disse ordninger udbetales der dagpenge, efter arbejdsgiverperioden, som regel i 120-150 dage. På grund af denne ordning har dagpenge fra den offentlige sygeforsikring kun en ringe betydning.

I Norge får alle offentligt ansatte, efter aftale, fuld løn under sygdom i form af et supplement til sygedagpengene således, at der kompenseres for differencen mellem maksimumsbeløbet for sygedagpengene og den normale løn. Tilsvarende regler findes også på det private arbejdsmarked i en række tilfælde.

I Sverige får alle ansatte i den offentlige sektor ifølge kollektivaftaler løn som et supplement til sygedagpengene. Sygedagpengene udgør knap 80 pct. af arbejdsindkomsten op til indkomstloftet og arbejdsgiveren giver yderligere 10 pct. således at alle i den kategori modtager 90 pct. af lønnen i de første 15-90 dage. Personer, der har en løn, der ligger over indkomstloftet får kompensation med et beløb, der svarer til ca. 90 pct. af lønnen. I de tilfælde, hvor sygeperioden er længere end 90 dage kompenseres offentlige ansatte af arbejdsgiveren med ca. 80 pct. af lønnen, selvom lønmodtageren har en løn, der ligger over indkomstloftet. Også funktionærer inden for den private sektor får i henhold til kollektivaftaler kompensation fra arbejdsgiveren. For denne kategori gælder, at arbejdsgiveren efter 90 dage giver en kompensation, der svarer til 65 pct. af den løn, der ligger over sygeforsikringens indkomstloft.

Sygedagpenge

Efter den lovfastsatte arbejdsgiverperiode udbetales der enten sygedagpenge fra det offentlige eller fra socialforsikringen. De, der ikke har ret til løn eller sygedagpenge i arbejdsgiverperioden modtager kompensation efter de almindelige regler for sygedagpenge fra begyndelsen af sygdomsperioden.

I Danmark har lønmodtagere ret til dagpenge fra kommunen, hvis de har været tilknyttet arbejdsmarkedet i de sidste 13 uger før fraværet og i denne periode har været beskæftiget i mindst 120 timer. Personer, der er berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, eller har afsluttet en erhvervmæssig uddannelse af

mindst 18 måneders varighed eller er elev i lønnet praktik har ligeledes ret til sygedagpenge fra kommunen. For selvstændige erhvervsdrivende forudsættes det at man har været i beskæftigelse i mindst 6 måneder i den seneste 12 måneders periode, heraf skal mindst den ene måneds arbejde være lige umiddelbart før sygdomsforløbet. For selvstændige erhvervsdrivende beregnes sygedagpengene på grundlag af arbejdsfortjenesten ved erhvervsvirksomheden.

På Færøerne udbetales der sygedagpenge til lønmodtagere og frivillig forsikrede (selvstændig erhvervsdrivende og hjemmearbejdende). Indkomstgrundlaget for lønmodtagere er som regel gennemsnitsindtægten de sidste 5 uger før fraværet. For selvstændige erhvervsdrivende er indtægtsgrundlaget arbejdsfortjenesten ved erhvervsvirksomheden det seneste år. Sygedagpengene kan i begge tilfælde ikke være højere end 80 pct. af gældende aftale om løn til ufaglærte arbejdere.

I Finland udbetales der dagpenge både til de, der er i arbejde og til selvstændige, inklusiv de der arbejder for sig selv (for eksempel arbejder i hjemmet eller studerer). Der udbetales ikke indkomstrelaterede sygedagpenge, hvis års arbejdsindkomsten har været mindre end 1.264 EUR. Op til en årsindkomst 32.892 EUR er kompensationsgraden på 70 pct., hvorefter kompensationen gradvist reduceres. Personer med små eller ingen indkomster modtager minimumssygedagpenge efter en karenperiode på 55 dage.

I Island har dagpengeordningerne fra det offentlige som nævnt kun ringe betydning. Hjemmearbejdende lønmodtagere og studerende har en særlig ret til offentlige dagpenge. Selvstændige erhvervsdrivende har samme ret som lønmodtagere til sygedagpenge fra det offentlige, men kan også forsikre sig ved sygdom, normalt for en periode på 6 måneder. Efter denne periode er det muligt med udbetalinger fra pensionsordningerne.

I Norge er det en forudsætning for at modtage sygedagpenge fra Folketrygden at den sygemeldte har været i arbejde i mindst fire uger umiddelbart før sygdommen indtraf. Indkomstgrundlaget for sygedagpenge skal udgøre mindst en årsindkomst på 37.820 NOK. Denne indkomstgrænse gælder ikke for sygedagpenge i arbejdsgiverperioden. Det maksimale beløb der kan udbetales i sygedagpenge er 453.846 NOK pr. år.

Selvstændig erhvervsdrivende har på samme måde som arbejdstagere ret til sygedagpenge, hvis de mister pensionsgivende indtægt på grund af manglende arbejdsevne enten på grund af sygdom eller skader. Der ydes erstatning fra den 17. sygedag med 65 pct. af sygedagpengegrundlaget, men selvstændige erhvervsdrivende kan tegne en sygedagpengeforsikring enten med 65 eller 100 pct.'s dækning fra den 1. sygedag eller 100 pct.'s dækning fra

den 17. sygedag. Når der er oppebåret sygedagpenge i 250 dage inden for de sidste 3 år ophører retten.

I Sverige er forudsætningen for at modtage sygedagpenge at den sygedagpengeberettigede indkomst er mindst 24 pct. af basisbeløbet, hvilket i 2010 var 42.400 SEK. Kompensationen er knap 80 pct., dog kun for en arbejdsindkomst op til 318.000 SEK. Hvis den syge er arbejdsløs, der ikke er berettiget til sygeløn findes der et maksimalt loft på 486 SEK per dag, hvilket kan sammenlignes med 676 SEK for de øvrige grupper.

Karensperioder

Reglerne for karensperioder varierer også mellem landene. I Danmark er der ingen karensperiode for lønmodtagere, hvor der er en betalt arbejdsgiverperiode. For selvstændige erhvervsdrivende samt personer, der arbejder freelance, er der en karensperiode på 14 dage i Danmark, som dog kan forkortes med en frivillig forsikring. I Danmark kan der tegnes frivillige forsikringer, så den selvstændige har ret til sygedagpenge efter 1. eller 3. fraværsdag. Forsikringspræmien er højere for selvstændige, der vil sikre sig dagpenge fra 1. fraværsdag, end for selvstændige, der vil sikre sig dagpenge fra 3. fraværsdag. For selvstændige, der har tegnet en forsikring, udgør dagpengene mindst 2/3 af det maksimale dagpengebeløb. Selvstændige kan tegne en forsikring (højere præmie), som sikrer det maksimale dagpengebeløb.

På Færøerne er der ingen karensperiode.

I den finske sygeforsikring er der indarbejdet en karensperiode for den dag personen bliver syg samt de følgende 9 hverdage. Denne periode svarer til den lovfastsatte periode med sygeløn for lønmodtagere. I Finland er selvstændige erhvervsdrivende berettiget til sygedagpenge efter de samme principper som lønmodtagere. Dog kan erhvervsdrivende, der har en pensionsforsikring, få udbetalt sygedagpenge fra den tredje sygedag.

Forskellen er dog, at mens lønmodtagere er berettiget til den lovbestede løn i sygeforsikringens karensperiode, modtager private erhvervsdrivende ingen ydelse for første sygdomsdag og de efterfølgende 9 hverdage.

Landmænd der er forsikret i henhold til landmændenes pensionslov er berettiget til sygedagpenge fra og med den 5. hverdag efter den dag man er blevet syg.

I Island er der en karensperiode på 14 dage for den offentlige forsikring.

I Norge er der ingen karensperiode. Lønmodtagere får sygedagpenge fra første dag. Selvstændige erhvervsdrivende kan tegne en sygedagpengeforsik-

ring enten med 65 eller 100 pct.'s dækning fra den 1. sygedag eller 100 pct.'s dækning fra den 17. sygedag.

I Sverige er der mindst en karenssdag, hvilket både gælder sygelønnen og sygedagpengene. Dog kan der højst være 10 karenssdage i en 12 måneders periode for en ansat. Selvstændige erhvervsdrivende kan vælge mellem en karenssperiode på 7, 14, 30, 60 eller 90 dage afhængig af hvor høj en forsikring der er tegnet.

Øvrige forhold

I Danmark, Finland, Island og Norge udbetales sygedagpengene normalt højst i et år, hvor perioden kan bestå af flere separate sygedagpengeperioder. Dertil kan der i Finland udbetales sygedagpenge delvis for 12-72 hverdage, når man arbejder deltid og er sygemeldt fra et heltidsarbejde. Sygedagpengene er skattepligtige i alle landene.

På Færøerne udbetales sygedagpenge i højst 40 uger inden for en periode på 12 måneder, herefter kan der modtages behovsprøvet socialhjælp. På Færøerne udbetales sygedagpenge af Færøernes socialforvaltning.

I Danmark kan perioden dog i en række tilfælde forlænges ud over de 52 uger.

I Sverige kan der normalt udbetales sygedagpenge i højst 364 dage i en 15 måneders periode. Under visse forudsætninger kan tiden forlænges. Bedømmelsen af nedsat arbejdsevne og retten til sygedagpenge sker efter en såkaldt rehabiliteringskæde. I de første 90 dage sker det i relation til et normalt arbejde. Efter 90 dage bedømmes retten til sygedagpenge på baggrund af den forsikredes arbejdsevne til at udføre et stykke arbejde hos den nuværende arbejdsgiver. Efter 180 dage har den forsikrede kun ret til sygedagpenge, hvis den pågældende ikke kan udføre et eller andet arbejde på arbejdsmarkedet. Der er mulighed for at få udskudt vurderingen af arbejdsevnen, hvis der findes særlige grunde eller hvis det på anden måde er urimeligt. Ændret januar 2010. For selvstændige sker vurderingen frem til 180 dage. Derefter vurderes den pågældende overfor det regulære arbejdsmarked. For arbejdsløse vurderes arbejdsevnen i forhold til hele arbejdsmarkedet fra dag 1.

I Danmark udbetales og administreres sygedagpengene af kommunerne. Staten refunderer kommunernes udgifter til sygedagpenge i de første 4 uger med 100 pct., mens udgifterne efter de 4 uger og til og med uge 52 refunderes med 50 pct. af staten. Efter de 52 uger afholder kommunerne alle udgifterne til sygedagpenge.

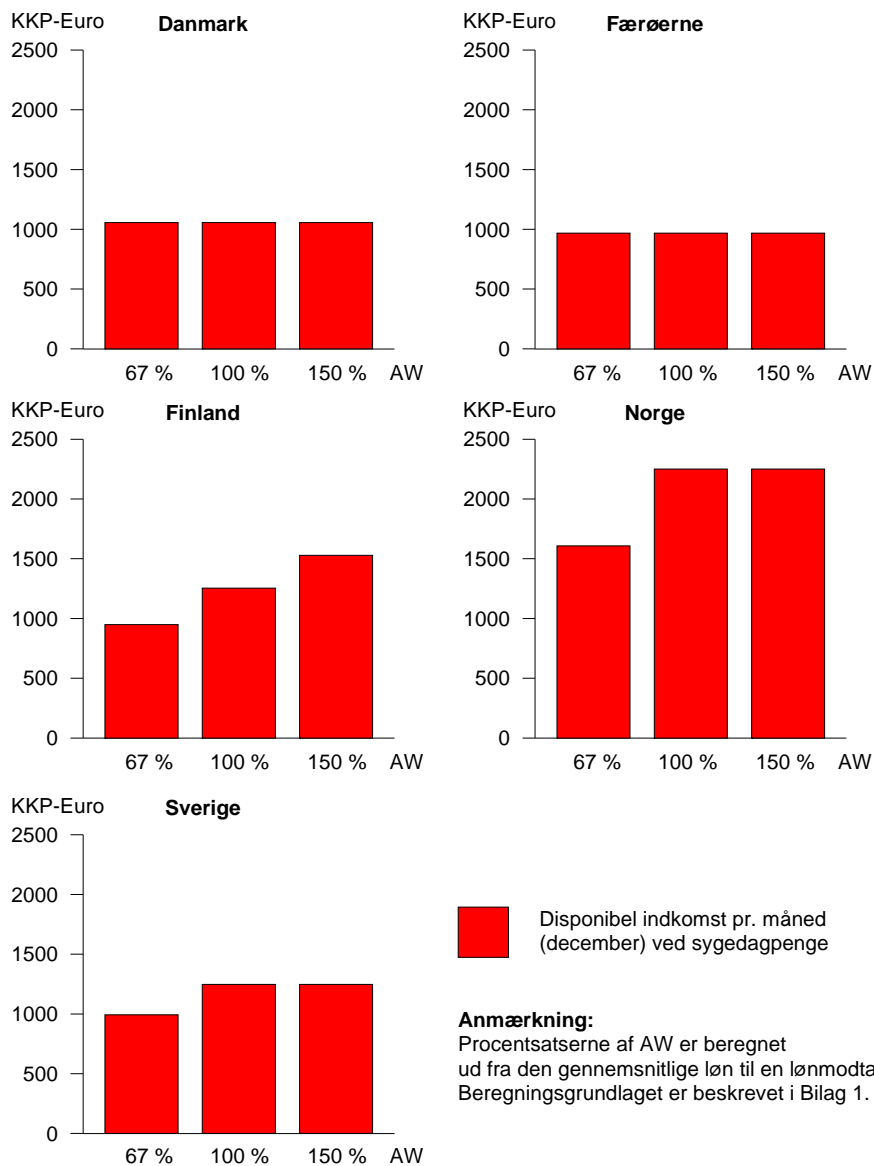
SYGDOM

I Finland udbetales sygedagpengene af Folkpensionsanstalten, i Island udbetales de offentlige sygedagpenge af Socialforsikringen, i Norge af Arbeids- og velferdsetaten og i Sverige af Försäkringskassan.

Disponibel indkomst og kompensationsgrader ved sygdom

Figur 5.1 viser den disponible indkomst på tre indkomstniveauer for enlige uden børn, der modtager sygedagpenge. Tabel 5.4 viser kompensationsgraden på tre indkomstniveauer for en enlig uden børn.

Figur 5.1 Disponibel indkomst pr. måned ved modtagelse af sygedagpenge for enlige uden børn 2010 i KKP-Euro

Tabel 5.4 Kompensationsgrad for enlige uden børn ved sygedagpenge i pct. af disponibel indkomst ved arbejde (december) 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
<i>67 pct. AW</i>	84	100	71	100	72
<i>100 pct. AW</i>	60	73	69	98	62
<i>150 pct. AW</i>	43	53	61	71	47

Varigheden af sygefraværet

Tabel 5.5 Beregnet fravær i mindst én uge pga. sygdom blandt beskæftigede i pct. af alle beskæftigede 2000-2010¹⁾

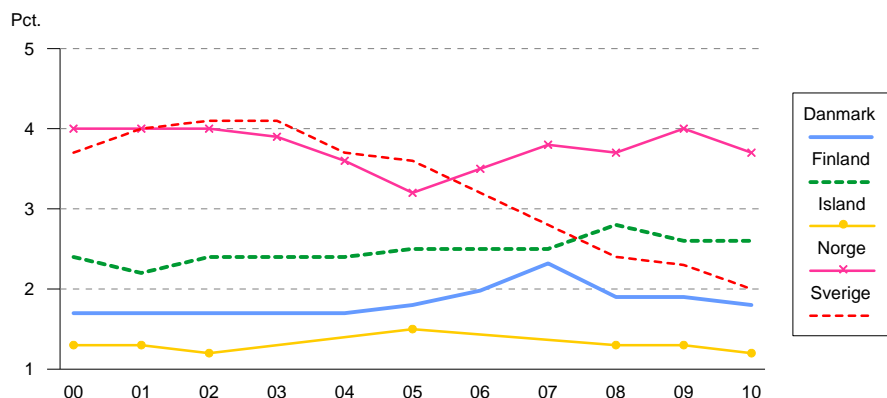
	Danmark ²⁾	Færøerne	Finland ³⁾	Island	Norge	Sverige
2000						
Kvinder	2,0	..	2,5	1,5	4,7	4,9
Mænd	1,4	..	2,2	1,1	3,4	2,6
I alt	1,7	..	2,4	1,3	4,0	3,7
2005						
Kvinder	2,2	..	2,8	1,9	3,9	4,4
Mænd	1,5	..	2,1	1,2	2,6	2,8
I alt	1,8	..	2,5	1,5	3,2	3,6
2009						
Kvinder	2,4	1,7	2,8	1,4	4,0	2,8
Mænd	1,4	1,6	2,5	1,2	3,2	1,8
I alt	1,9	1,6	2,6	1,3	4,0	2,3
2010						
Kvinder	2,3	..	2,8	1,5	4,4	2,5
Mænd	1,4	..	2,4	1,0	3,0	1,5
I alt	1,8	..	2,6	1,2	3,7	2,0

1 Tallene er beregnet ud fra arbejdskraftundersøgelserne, som et gennemsnit af tællingerne.

2 15-66-årige.

3 15-64-årige.

Figur 5.2 Udviklingen i det beregnede fravær i mindst én uge pga. sygdom blandt beskæftigede i pct. af alle beskæftigede 2000-2010

Som det fremgår af tabel 5.4, er der betydelige forskelle i kompensationsgraderne ved sygdom. I de laveste indkomstgrupper er der fuld kompensation ved sygdom både på Færøerne og i Norge. Forskellene er dels betinget af dagpengenes størrelse målt i forhold til arbejdsindkomsten (de er højest i Danmark, Færøerne og Norge og lavest i Finland), dels af maksimumsbeløbets størrelse, som er relativt lavt i Danmark set i forhold til Sverige og - især - Norge. Endelig har det betydning, at der i Finland ikke er nogen øvre grænse for dagpengenes størrelse. Dog er der kun 25 pct. kompensation ved en årsløn på over 49.003 Euro.

Omfanget af sygefraværet varierer en del mellem landene, hvor det er mindst i Danmark samt størst i Norge. I Danmark og Finland har fraværs-mønstret stort set været uændret. Siden 2003 har der været et væsentligt fald i sygefraværet i Sverige. Nedgangen har blandt andet sammenhæng med regelændringerne og indføring af et aktivitetskrav i sygedagpengeordningen. Æn-dringen har medført en stigning i deltidssygefraværet.

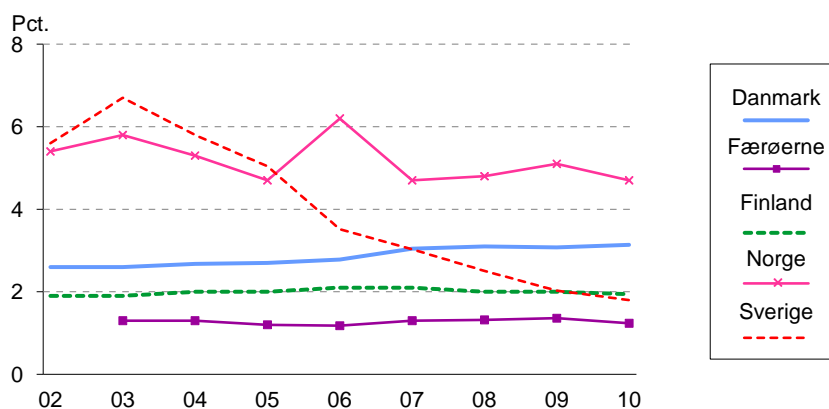
I tabel 5.6 er der medtaget antallet af dage, hvori der er udbetalt sygedag-penge omregnet til helårspersoner og i pct. af arbejdsstyrken. Der er betydelige forskelle mellem landene med relativt færrest helårspersoner i forhold til arbejdsstyrken på Færøerne, i Finland og Sverige og relativt flest i Norge. Om-regnet til helårspersoner er det kvinderne, der i størst omfang modtager syge-dagpenge. Der er forskelle på, hvordan landene udbetaler sygedagpenge. I nogle lande udbetales sygedagpengene for 5 dage per uge, i andre lande for 6 eller 7 dage per uge. Dette er der taget hensyn til ved beregningen af antallet af helårspersoner. I nogle af landene er det desuden muligt at være delvis syge-

meldt, men da dette ikke bliver registreret i statistikken i alle landene, er beregningen af antallet af helårspersoner foretaget ud fra antallet af dage med sygedagpenge uanset om personen er helt eller delvist sygemeldt.

Da det kun er dage, hvori der udbetales sygedagpenge, findes der forskelle i, hvor mange sygedage, der kan medregnes, idet arbejdsgiverperiodens længde (hvor der ikke udbetales sygedagpenge) varierer fra land til. Desuden indeholder de danske, norske og svenske data også sygedagpenge ved en arbejdsskade, mens arbejdsskader og ulykker på Færøerne og i Finland findes i et separat system.

I Danmark udgjorde delvise raskmeldinger/sygemeldinger i 2008 7,4 pct. af alle sygedagpengeforløb der er afsluttet i 2008, eller igangværende ved årets udgang, heraf 8,4 pct. for kvinder og 6,1 pct. for mænd. I Norge var 29,8 pct. af alle afsluttede sygedagpengeudbetalinger fra Folketrygden i 2005 deltidssygefravær. I Sverige er fraværet ca. 19 pct. mindre opgjort som nettodage. I de øvrige lande er det ikke muligt at være delvist sygemeldt/raskmeldt.

Figur 5.3 Antal modtagere af sygedagpenge omregnet til helårspersoner i pct. af arbejdsstyrken 2002-2010

Tabel 5.6 Antal modtagere af sygedagpenge omregnet til helårspersoner i alt og i pct. af arbejdsstyrken fordelt på køn 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
Kvinder	48.534	142	27.391	72.085	51.966
Mænd	37.201	217	23.775	50.112	35.126
Kvinder og Mænd	85.734	359	51.166	122.196	87.092
<i>Pct. af arbejdsstyrken</i>					
Kvinder	3,7	1,1	2,2	5,9	2,2
Mænd	2,6	1,4	1,7	3,6	1,3
Kvinder og Mænd	3,1	1,2	1,9	4,7	1,8

Tabel 5.7 Afsluttede sygedagpengeperioder af mindst 15 dages varighed (pct.) 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge ¹⁾	Sverige
<i>Kvinder</i>					
<i>Varighed (dage)</i>					
15-29	12,6	39,4	41,9	36,3	31,2
30-89	40,4	42,0	39,5	32,4	37,8
90-179	21,0	11,0	9,2	13,7	12,9
180-359	13,8	7,4	7,7	11,2	7,6
360+	12,2	0,1	1,8	6,3	10,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Mænd</i>					
<i>Varighed (dage)</i>					
15-29	15,4	33,9	37,0	33,8	29,6
30-89	40,3	42,2	38,4	32,9	37,4
90-179	19,5	13,3	11,2	13,3	14,0
180-359	12,9	10,3	10,4	12,0	8,6
360+	11,9	0,3	2,9	7,8	10,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Kvinder og Mænd</i>					
<i>Varighed (dage)</i>					
15-29	13,8	36,4	39,8	35,4	30,6
30-89	40,3	42,1	39,0	32,6	37,6
90-179	20,3	12,3	10,1	13,6	13,3
180-359	13,4	9,0	8,8	11,5	8,0
360+	12,1	0,2	2,3	6,9	10,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1 Tallene for Norge omfatter sygedagpengeperioderne alle grupper af sygedagpengemodtagere. For arbejdstagere er der kun registreret perioder af mindst 17 dages varighed. For andre grupper er der medtaget alle sygedagpengeperioder. Disse bliver hovedsageligt udbetalt fra og med den 15. sygedag.

Der er visse variationer i landenes mønster for langvarigt sygefravær (sygefravær i mere end 14 dage). Dette afspejler blandt andet forskellig praksis med hensyn til, hvornår langvarigt syge overgår til at få udbetalt ydelser fra

andre dele af det sociale system. Det gælder for eksempel overgangen til revalideringsydelse eller førtidspension.

I Sverige kan der fra 1. juli 2008 udbetales sygedagpenge i 364 dage i en periode på 450 dage (rammetid) Man kan derefter få forlænget perioden til højst 550 dage, men da til et noget lavere beløb. For de der lider af en meget alvorlig sygdom er der ikke nogen tidsbegrænsning.

I en række tilfælde kan der udbetales sygeløn efter mere end et års sygefravær i Danmark.

De ca. 6,4 pct. i Norge på over 360 dage dækker også personer, som ikke er raskmeldte efter et års (365 dages) sygdom. De modtager ikke sygedagpenge mere end et år, men får i stedet for udbetalt revalideringsdagpenge.

Fraværsmønstret for mænd og kvinder viser et noget uensartet mønster mellem landene, dog har mændene generelt set det største fravær i de lange fraværperioder, med undtagelse af Danmark, hvor kvinderne ligger noget højere end mændene i fraværperioder på over 180 dage. Det store antal, der har haft en fraværperiode på over et år i Sverige, skyldes førtidspensionsreformen, hvor mange sager blev afsluttet og de pågældende gik derfor over på en anden ydelse end sygedagpenge eller blev raske.

Dagpengesikring ved arbejdsskade og arbejdsbetinget sygdom

I alle lande udbetales der ydelser ved arbejdsskader og erhvervssygdomme. De kortvarige ydelser kan være sygedagpenge eller ydelser, der svarer til dette.

I Finland udbetales der arbejdsskadedagpenge, almindeligvis svarende til den normale løn.

Serviceydelser

Det er et fællestræk ved de nordiske lande, at de har et veludbygget serviceapparat til såvel forebyggelse som behandling af sygdomme. Der er dog tale om et område, som varierer noget i opbygning fra land til land.

I Danmark, Finland og Sverige er det de kommunale og/eller amtskommunale/regionale myndigheder, der har ansvaret for organiseringen af sundhedsvæsenet, mens det i Island er staten og på Færøerne landsstyret. I Norge har staten ansvaret for det specialiserede sundhedsvæsen (først og fremmest sygehusene), men det er kommunerne, der har ansvaret for det primære

sundhedsvæsen. I det nuværende system inden for det primære sundhedsvæsen er nærmest alle, ligesom i Danmark og Færøerne, tilknyttet en fast læge.

Der er etableret bedriftssundhedstjenester i Danmark, Norge og Sverige, som har til formål, at der inden for rammerne af den enkelte arbejdsplads skal kunne iværksættes forebyggende foranstaltninger og udføres helbreds-kontrol. Der findes også en lovpligtig bedriftssundhedstjeneste i Finland, som skal sørge for præventive foranstaltninger. For statistikken på området henvises til NOMESKO's publikation Health Statistics in the Nordic Countries, som kan ses på hjemmesiden (www.nom-nos.dk).

Sygehuse

I samtlige nordiske lande findes der almindelige sygehuse med tilhørende ambulatorier/poliklinikker og skadestuer. Desuden er der højt specialiserede sygehuse, psykiatriske hospitaler og i nogle af landene også hospitaler til langtidspleje. Sygehusene drives hovedsageligt af staten, regionerne/amtskommunerne og kommunerne, men der findes også enkelte private sygehuse.

Det er meget vanskeligt, at få sammenlignelige data for kapaciteten i sundhedsvæsenet i de nordiske lande, da området er meget forskelligt organiseret fra land til land. Det er dog en generel tendens, at liggetiderne ved sygehuse over årene bliver kortere, og at flere og flere patienter bliver behandlet ambulant.

Der har i alle landene været en tendens mod at afvikle egentlige psykiatriske hospitaler og i stedet udbygge behandlingen af de psykiatriske patienter i nærmiljøet.

Lægebehandling m.v.

Den almindelige (primære) lægebehandling foregår i de nordiske lande uden for sygehusene. Til det primære sundhedsvæsen er der endvidere knyttet forskellige former for forebyggende sundhedsforanstaltninger.

I Danmark varetages den almindelige lægebehandling udelukkende af privatpraktiserende læger, fuldt finansieret og efter overenskomst med det offentlige.

På Færøerne er alle praktiserende læger offentligt ansat, men betales med et grundbeløb samt efter ydelser.

I Norge varetages ca. 94 pct. af den almindelige lægebehandling af privatpraktiserende læger. Dette gælder kun i ringe grad i de øvrige nordiske lande. Således skønnes det, at ca. 20 pct. af den almindelige lægebehandling i Sverige varetages af privatpraktiserende læger. I Finland foregår ca. 20 pct. af den almindelige lægebehandling og speciallægebehandlingen hos privatpraktiserende læger. Den resterende del varetages af ansatte læger i offentlige sundhedscentre.

I Finland kan sundhedscentre, i tyndt befolkede områder, have tilknyttet sengepladser.

Der findes speciallægebehandling i alle landene. Den varetages af speciallæger efter overenskomst med det offentlige. Ydelserne gives enten efter generelle eller efter specifikke regelsæt.

På grund af de store forskelle fra land til land i organiseringen af det primære sundhedsvæsen er det dog meget vanskeligt at få sammenlignelige data for antallet af lægebesøg pr. indbygger.

Der findes hjemmesygepleje i alle landene både til familier og børn, såvel som til ældre og funktionshæmmede.

I alle landene tilbydes gravide og småbørn desuden offentlig sundhedspleje. Endvidere er der i alle landene etableret skolesundhedspleje. De fleste børn vaccineres i henhold til det anbefalede vaccinationsprogram. Screeningsprogrammer mod for eksempel brystcancer findes i et vist omfang i alle landene. I Finland og Island varetager sundhedscentre disse opgaver.

I alle landene gives der tilskud til transportudgifter i forbindelse med sygdom.

Tandbehandling

Tandlægebehandlingen er veludbygget for alle i de nordiske lande. Med undtagelse af Island, foregår behandlingen af børn og unge i offentlige klinikker, hvor behandlingen er helt eller delvis gratis. I de fleste af landene findes der også særlige rabatordninger for den ældre del af befolkningen. For den øvrige del af befolkningen betaler borgerne selv den største del af behandlingen. Tandbehandling for voksne varetages hovedsageligt af privatpraktiserende tandlæger.

I Finland er befolkning berettiget til tandbehandling, hvor der kan vælges mellem den kommunale eller den private tandbehandling. Der ydes refusion fra sygeforsikringen af udgifterne til den private behandling. Beløbet patienten

terne selv skal betale ved den kommunale tandbehandling er mindre end i privatsektoren.

I Sverige og Norge er det amterne (fylkeskommunerne og landstingene), der organiserer den offentlige tandpleje.

Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med sygdom

Forskelle og ligheder i udgifterne til sygdom

Der er en vis forskel i udgifterne i forbindelse med sygdom mellem de nordiske lande målt i KKP pr. capita, hvor Færøerne og Finland bruger mindst og Island mest.

Når det gælder udgifter til betalt fravær ved sygdom anvender Norge betydeligt mere end de andre nordiske lande målt i KKP pr. capita. Her er det især sygedagpengenes størrelse, som spiller en rolle (jf. Tabel 5.3) men også den lave arbejdsløshed i Norge har en vis betydning for sygdomsfraværet. Det skal dog bemærkes, at det kun er Finland og Island, der medregner løn under sygdom i de sociale udgifter.

Når det gælder udgifterne til service (sygdomsbehandling) er udgifterne målt i KKP pr. capita lavest på Færøerne og højest i Norge.

Det som blandt andet påvirker udgifterne til sygdomsbehandling er patienternes egenbetaling for sygdomsbehandling og medicin, hvor egenbetalingen er højest i Finland.

En anden påvirkningsfaktor er gråzonen mellem sundhedssektoren og behandlingen af de ældre og funktionshæmmede, som er noget forskelligt organiseret mellem landene.

Ændringer i de sociale udgifter til sygdom fra 2008 til 2009

I Danmark steg udgifterne fra 2008 til 2009 med 6,9 mia. DKK, svarende til en vækst på 5,8 pct. Den største stigning vedrørte serviceydelserne, der steg med 6,4 mia. DKK, svarende til en vækst på 6,4 pct. Også udgifterne til kontantydelse steg, dog kun med 0,5 mia. DKK, svarende til en vækst på 2,6 pct.

På Færøerne skete en mindre stigning på 1,9 pct. i de samlede udgifter til sygdom fra 2008 til 2009. Årsagen skyldtes en reduktion i udgifter til dag-

penge i forbindelse med sygdom på 5 pct., svarende til 3 mio. kr. Dertil forekom en mindre stigning i serviceudgifterne på 2 pct., svarende til 20 mio. kr.

I Finland steg udgifterne i forbindelse med kontantydelse med 5,9 pct., målt i faste priser. Udgifterne til ydelser i forbindelse med sygdom steg med 3,5 pct., målt i faste priser på trods af, at antallet af modtagere faldt med næsten 5 pct. I begyndelsen af 2009 blev minimumssatsen hævet til ydelser i forbindelse med sygdom. Udgifterne til det primære sundhedsvæsen steg med 1,6 pct. og udgifterne til det specialiserede sundhedsvæsen steg med 3,9 pct. målt i faste priser. Udgifterne til tilskud til medicin steg med 2,7 pct. målt i faste priser.

I Island faldt de sociale udgifter i forbindelse med sygdom med 7,4 pct. i 2009-priser. Udgifter til serviceydelser faldt 5,4 pct. mens udgifter til kontantydelse faldt med 16,5 pct. i faste priser. Hovedforklaringen på udgiftsfaldet i kontantydelse er både reallønsfaldet og øget arbejdsløshed fra 2008 til 2009, der resulterede i lavere udgifter til dagpengesikring i arbejdsgiverperioden. Forklaringen til udgiftsfaldet i serviceydelser er nedskæring af statsbudgettet mellem 2008 og 2009 på grund af finanskrisen.

I Norge steg udgifterne i forbindelse med sygdom med 7 pct. målt i faste priser. Kontantydelse steg med 13,3 pct., mens udgifterne til serviceydelser steg med 3,9 pct. Kontantydelse udgjorde ca. 35 pct. af de totale udgifter til sundhed og sygdom i 2009. Udgifter til almindelig dagpengesikring og dagpengesikring i arbejdsgiverperiode steg med henholdsvis 14 og 13 pct.

I Sverige steg udgifterne i forbindelse med sygdom fra 2008 til 2009 med 2,8 pct. Sygefraværet faldt i 2009, hvilket medførte, at udgifterne til kontantydelse faldt med 9,1 pct. Udgifterne til serviceydelser steg med 5,2 pct. i 2009. Heri indgår ud over sygdomsbehandlingen også udgifterne til lægemidler.

SYGDOM
Tabel 5.8 Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med sygdom 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse. Mio.</i>						
A. Betalt fravær ved sygdom	18.526	66	2.243	21.488	68.455	36.776
Heraf:						-
a. Almindelig dagpenge-sikring	14.569	58	773	1.486	36.062	23.206
b. Dagpengesikring i arbejds-giverperiode	3.957	3	962		32.393	12.900
c. Sygeløn	-		188	19.583		-
. Særlig dagpengesikring ved arbejdsskade og arbejdsbetinget sygdom	-	5	149	419		670
B. Øvrigt	629		-	85	734	89
Kontantydelse i alt	19.155	66	2.243	21.573	69.190	36.865
<i>Serviceydelse. Mio.</i>						
Serviceydelse i alt	106.222	821	10.836	113.873	128.156	210.978
Udgifter i alt, mio.	125.376	887	13.078	135.447	197.346	247.843
Udgifter i pct. af BNP	7,6	7,3	7,6	9,0	8,3	8,0
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	91,0	99,4	69,6	84,5	61,7	83,7
- Arbejdsgivere	3,3	0,4	19,9	15,5	29,2	15,8
- Forsikredes præmier og særskatter	5,8	0,2	10,4	0,0	9,0	0,5
<i>Ændringer 2008-2009 i 2009-priser</i>						
- Mio.	6.916	17	424	-10.780	12.983	7.748
- Pct.	5,8	1,9	3,4	-7,4	7,0	3,2

Tabel 5.9 Udgifter til ydelser i forbindelse med sygdom i KKP 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt pr. capita	322	125	335	397	1.217	345
Kontantydelse pr. person i alderen 16-64 år	499	202	514	603	1.861	541
Serviceydelse i alt pr. capita	1.787	1.563	1.619	2.097	2.253	1.976
Udgifter i forbindelse med sygdom i alt pr. capita	2.109	1.689	1.954	2.494	3.470	2.321

Egenbetaling for sundhedsydelse

Reglerne for egenbetaling af sundhedsydelse er noget uensartede i de nordiske lande. I Finland, Norge og Sverige er der regler om maksimal egenbetaling for sundhedsydelse. Sådanne findes også i Island men man fritages kun delvist for betaling. I Danmark findes der ikke sådanne regler, med undtagelse af medicin.

Maksimal egenbetaling

I Danmark er der fra 1. marts 2000 indført et nyt behovsafhængigt tilskudssystem, hvor tilskuddets størrelse afhænger af den enkelte persons forbrug af tilskudsberettiget medicin. I 2010 ydes der ikke tilskud til medicinforbrug under 850 DKK om året, hvorefter tilskuddet gradvist øges til at udgøre 85 pct. af udgifterne over 2.990 DKK om året. For børn under 18 år ydes der dog 60 pct. tilskud til medicinudgifter under 850 DKK. For kronisk syge ydes der 100 pct. tilskud til den del af egenbetalingen, der overstiger 3.490 DKK om året.

På Færøerne er der 1. januar 2010 indført en landsdækkende sundhedsforsikring. I den forbindelse er indført et behovsafhængigt tilskudssystem, hvor tilskuddets størrelse afhænger af medicinforbruget. Større behov for medicin giver tilsvarende større tilskud. Der er indført tilskudsregler for persongrupper under 18 år og over 67 år, der medfører mindre egenbetaling end for aldersgruppen mellem 18 og 67. Tilskud er yderligere reguleret efter behovet for medicin, og kan derfor variere afhængig af den sygdom, medicin gives til.

I Finland findes der et såkaldt udgiftsloft på 590 EUR i det kommunale social- og sundhedsvæsen. Når loftet overskrides er behandlingen uden egenbetaling. Udgiftsloftet gælder lægebehandling i den primære sektor ved helsecentre, fysioterapi, behandlingsforløb, besøg i ambulatorium, dagkirurgi samt korttidsophold på institutioner indenfor social- og sundhedsvæsenet. Udgifterne til transport i forbindelse med behandling betales fuldt ud, hvis udgifterne overstiger 157,25 EUR pr. år.

I Island er den maksimale egenbetaling for ambulat behandling på sygehus, i det primære sundhedsvæsen samt hos specialist pr. år i 2010 27.000 ISK for personer i alderen 18-66 år og 8.100 ISK for børn under 18 år. For pensionister 70 år og ældre samt førtidspensionister og personer, som har været arbejdsløse i mere end 6 måneder er den maksimale egenbetaling 6.500 ISK. Når patienten har nået udgiftsloftet betales en mindre del af satserne. Der fin-

des desuden særlige betalingsregler for fysioterapi, ergoterapi samt anden terapeutisk behandling.

I Norge var den maksimale egenbetaling for lægehjælp, psykologhjælp og rejseudgifter i forbindelse med undersøgelse og behandling samt tilskudsberettigede lægemidler 1.840 NOK i 2010. Udgifter derudover dækkes af staten. Personer under 16 år er fritaget for egenbetaling fra og med 2010. Der findes også egenbetalingsloft for fysioterapi, enkelte former for tandbehandling, ophold ved genoptræningsinstitutioner og private rehabiliteringsinstitutioner, som kan aftale med regionale sundhedstiltag. Dette egenbetalingsloft var i 2010 2.560 NOK. Folketrygden afholdt i 2009 ca. 50 pct. af de samlede udgifter til lægemidler.

I Sverige findes der dels en maksimal egenbetaling pr. år for almindelig lægebehandling, fysioterapi m.v. og en anden maksimal egenbetaling for medicin. Hvis en eller begge forældre tilsammen har flere børn under 18 år, er børnene fritaget for egenbetaling såfremt udgifterne til lægemidler til dem samlet overstiger det fastlagte maksimum for egenbetaling. For den kommunale omsorg findes der ingen statslige regler for maksimal egenbetaling.

Lægebehandling m.v.

Tabel 5.10 Egenbetaling for lægebesøg 1. januar 2010

	Er der ens- artede regler i hele lan- det?	Egenbetalingens stør- relse	Afvigelser	Egenbetalingens andel af de sam- lede udgifter til lægebesøg
Danmark	Ja	Ingen	En lille gruppe, der har valgt at have frit lægevalg, betaler mindre beløb for lægebehandling	-
Færøerne	Ja	Ingen	Konsultation ved lægevagt (aften og nat) koster 20 DKK	-
Finland	Ja	Offentlig 13,70 EUR ¹⁾ . 18,80 EUR for besøg mellem kl. 20-8 på hverdage, samt lørdage, søndage og helligdage. Privat mindst 40 pct.	Ingen betaling for børn under 18 år	Ca. 4 pct.
Island	Ja	1.000 ISK (dagtimer)- 3.800 ISK (aften og nat) hos almen læge, andre regler for besøg hos specialist	500 ISK (dagtimer) - 1.850 ISK for børn under 18 år og for pensionister 70-årig og ældre (800 ISK -3.200 ISK for pensionister 67-69 år), funktionshæmmede og langtidsarbejdsløse, og hvis pensionisters udgifter i kalenderåret overstiger 6.500 ISK og barns overstiger 8.100 ISK då 400 ISK (dagtimer) -900 ISK . Ved svangerskab/fødsel, erhvervsskade, krigsskade, for indsatte i fængsel, børn under 16 år, ved psykoterapeutisk behandling af børn og unge under 18 år og ved farlige smitsomme sygdomme.	Varierende
Norge	Ja	Hos almen læge/almen specialiseret læge 136/180 NOK (dagtimer) 229/269 NOK (aften og nat). Konsultation hos en specialist: 307 NOK	Ved svangerskab/fødsel, erhvervsskade, krigsskade, for indsatte i fængsel, børn under 16 år, ved psykoterapeutisk behandling af børn og unge under 18 år og ved farlige smitsomme sygdomme.	Ca. 44 pct.
Sverige	Nej	100-320 SEK	Ingen betaling for børn under 18 år.	..

1 Lægebesøg 13,70 EUR for de første tre besøg i et kalenderår eller et årligt beløb på maksimalt beløb på 27,40 EUR for en 12 måneder beløb afhængig af kommunen

I Danmark er lægebehandling og hjemmesygepleje gratis. En lille gruppe med frit lægevalg betaler dog selv et mindre beløb for lægebehandling. I de øvrige nordiske lande betaler patienterne selv et beløb for behandlingen.

På Færøerne er lægebehandling og hjemmesygepleje gratis.

I Finland betales for midlertidig hjemmesygepleje 11 EUR pr. besøg af en læge og af en sygeplejerske 7 EUR pr. besøg. For kontinuerlig pasning i hjemmet betales der et beløb, som dels er afhængig af pasningens omfang og dels af den pågældendes økonomiske situation.

I Island varierer betalingen for lægebesøg. Som hovedregel betaler børn og pensionister kun 1/3 af den normale egenbetaling. Hjemmesygeplejen er gratis.

I Norge varierer egenbetalingen ved lægebesøg. For konsultation uden for dagtimerne og hos lægevagten er egenbetalingen 229 eller 269 NOK afhængig af om lægen er specialist i almen medicin eller ej. Der er ingen egenbetaling for hjemmesygepleje.

I Sverige varierer egenbetalingen mellem landstingene. Typisk er egenbetalingen for et lægebesøg nogle hundrede kroner, hos en specialist er det noget dyrere og andre kan være noget lavere.

Tandbehandling

I alle landene er tandbehandling for børn og unge enten helt eller delvis gratis. Den øvrige del af befolkning betaler enten selv alle udgifter til behandling, eller de får refunderet en mindre del af dem.

I Danmark udgjorde patienternes egenbetaling i 2005 ca. 62 pct. af de samlede udgifter, inkl. udgifterne til den kommunale børne- og ungdomstandpleje, der er gratis.

På Færøerne udgjorde patienternes egenbetaling ca. 55 pct. af de samlede udgifter eksklusiv børne- og ungdomstandpleje, der er gratis.

I Finland udgjorde de voksnes egenbetaling i den kommunale tandpleje 20 pct. af udgifterne. Behandling af børn under 18 år er gratis. Sygeforsikringen yder refusion til den private tandbehandling. I gennemsnit udgjorde patienternes egenbetaling 63-65 pct. af udgifterne.

Sygeforsikringen i Island betaler med en takst for tandbehandling som er bestemt af sundhedsministeren. Den takst er sædvanligvis forskellig fra den takst, som de private tandlæger bruger, fordi de har lov til at fastsætte deres egen pris. I Island får personer over 67 år samt funktionshæmmede refunderet mellem 50 og 100 pct. af udgifterne (af sygeforsikringens takst), afhængigt af deres indkomst. Børn under 18 år får refunderet gennemsnitligt omkring 55-60 pct. af totaludgifterne (af sygeforsikringens takst).

I Norge betaler voksne normalt selv for tandbehandling. Unge under 18 år samt visse andre grupper som ældre, langtidssyge og funktionshæmmede får behandling uden egenbetaling. Som et supplement gives der tilskud fra Folketrygden til udgifter for behandling hos en tandlæge for visse typer af tandbehandling og ved visse diagnoser.

I Sverige får alle under 20 år gratis tandbehandling. Fra og med det fyldte 20. år, har man ret til tandbehandlingsstøtte. Støtten er delt op i to dele. Dels et behandlingsbidrag som i første omgang er tænkt til undersøgelser og forebyggelse og dels en sikring for maksimal egenbetaling.

Medicin

Tabel 5.11 Egenbetaling for lægemidler (på recept) 1.januar 2010

	Er der ensartede regler i hele landet?	Egenbetalingens størrelse	Afvigelser	Egenbetalingens andel af de samlede udgifter til lægemidler
Danmark	Ja	Tilskud afhængig af størrelsen af den enkelte patients lægemiddelforbrug i primærsektoren	Nej	25 pct.
Færøerne	Ja	..	Nej	Ca. 25 pct.
Finland ¹⁾	Ja	58 pct. af beløbet max 672,7 EUR per år herefter 1,50 EUR per lægemiddel	Ved visse sygdomme betales kun 3 EUR eller 28 pct. af beløbet (sygdomsspecifikt)	ca. 22 pct.
Island	Ja	2.100 ISK + 65/80 pct. af den resterende pris, dog højst 4.200/6.000 ISK	Pensionister og funktionshæmmede: 450 ISK + 50 pct. af den resterende pris, dog højst 1.350/1.650 ISK	Ca. 31 pct.
Norge	Ja	36 pct. maksimum 520 NOK pr. recept.	For børn under 16 år og personer som kun modtager mindstepension: ingen egenbetaling	36 pct.
Sverige	Ja	0-1.800 SEK per år	-	25 pct.

1 Sygeforsikringen erstatter 42, 72 eller 100 pct. af udgifterne til receptpligtige lægemidler, som er ordineret med henblik på at behandle en sygdom. For lægemidler, som erstattes 100 pct. betaler klienten dog altid 3 EUR. Af omkostningerne for apotekets dosisdispensering erstattes 42 pct. for personer, som er fyldt 75 år. Der findes en selvrisiko for lægemiddelomkostningerne for hvert kalenderår. Når den såkaldte afgift er nået betaler klienten kun 1,50 EUR per lægemiddel. Afgiftsloftet, eller den årlige selvrisiko, var i 2010 672,70 EUR.

*Indlæggelse på sygehus***Tabel 5.12 Egenbetaling for indlæggelse på sygehus per 1. januar 2010**

	Er der ensartede regler i hele landet?	Egenbetalingens størrelse	Afvielser	Egenbetalingens andel af de samlede udgifter til indlæggelse på sygehus
Danmark	Ja	-	Nej	-
Færøerne	Ja	-	Nej	-
Finland	Ja	Betaling for indlæggelse er højst 32,50 EUR pr dag. Betaling for ambulans behandling er højst 27,40 EUR mens dagkirurgi er højst 89,90 EUR.	Betaling for langtidsophold efter betalingsevne, for børn 0-17 år dog max. i 7 dage	Ca. 4 pct.
Island	Ja	-	Nej	-
Norge	Ja	-	Nej	-
Sverige	Nej	0-80 SEK/dag

I Danmark, Færøerne, Island og Norge er der ingen egenbetaling for indlæggelse på sygehus.

Det er der til gengæld i Finland og Sverige.

I Danmark er der egenbetaling på behandling på privathospitaler, dog ikke hvis behandlingen er dækket af det udvidede frie sygehusvalg.

Inden for det somatiske sygehusområde har en patient ret til at vælge et privat sygehus uden egenbetaling, såfremt patienten skal vente mere end en måned på behandlingen på et offentligt sygehus. Der er særlige regler på det psykiatriske område.

Kapitel 6

Ældre, funktionshæmmede og efterlevende

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

6.1 Indledning

Både i de nordiske og andre europæiske lande udgør udgifterne til ældre og funktionshæmmede en væsentlig del af de samlede sociale udgifter.

Tabel 6.1.1 Udgifter til ældre, funktionshæmmede og efterlevende i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2008

Danmark	15,5	Belgien	12,7	Italien	17,7 ^p	Slovakiet	7,9 ^p
Færøerne	12,8	Bulgarien	8,6	Letland	6,5 ^p	Slovenien	11,3 ^p
Finland	12,9	Cypern	8,9 ^p	Litauen	8,5 ^p	Spanien	10,4 ^p
Island	8,5	Estland	7,9	Luxemburg	9,4	Storbritannien	11,5 ^p
Norge	10,8	Frankrig	15,1 ^p	Malta	10,7	Tjekkiet	9,8
Sverige	16,4 ^p	Grækenland	14,0	Polen	12,5	Tyskland	13,5 ^p
		Holland	13,1 ^p	Portugal	14,0	Ungarn	12,1
		Irland	6,5	Rumænien	8,5	Østrig	15,5

^p Foreløbige data.

Anmærkning: Kilden er EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts. Kilden for Færøerne er Socialministeriet.

Kapitlets opbygning

Mens de øvrige kapitler har fulgt ESSPROS' kapitelinddeling, er beskrivelsen af ældre, funktionshæmmede og efterlevende her samlet i ét kapitel, fordelt i 4 afsnit. 6.1 Generel indledning, 6.2 Alderdom, 6.3 Funktionshæmmede og 6.4 efterlevende. Først gives der en samlet beskrivelse af pensionernes opbygning, antal modtagere og kompensationsgrader. Herefter belyses den sociale service og til sidst de sociale udgifter og egenbetaling.

Antallet af pensionsmodtagere

Opgørelsen i Tabel 6.1.2 er eksklusiv børnepensionister, enke-/enkemandspensionister og delpensionister. I det samlede antal pensionister er der for Danmarks vedkommende medtaget efterlønsmodtagere i alderen 60-64 år. Da enkepension er afskaffet i Danmark og på Færøerne er antallet af pensionsmodtagere i Danmark og på Færøerne overvurderet i forhold til de andre nordiske lande. Årsagen til de høje rater for de 60-64-årige i Finland er, at der er flere forskellige førtidspensionsordninger, som for eksempel arbejdsløshedspension og førtidig alderspension. Efter lovreformen i 2005 er det muligt at gå på arbejdsrelateret alderspension efter eget valg i alderen 63-68 år. Der var desuden 28.764 personer i 2010 i alderen 58-68 år, som modtog deltidspension.

I Sverige er det ikke længere muligt at modtage delpension. Personer med syge- og aktivitetsydelse (som i de andre lande benævnes førtidspension) indgår i det samlede antal pensionsmodtagere.

Alders- og kønssammensætningen af pensionsmodtagerne er noget forskellig mellem landene. Især for de 60-64-årige er der betydeligt flere både mænd og kvinder, der er pensioneret i Danmark og Finland, end det er tilfældet i Norge og Sverige.

Beskatning af pensioner

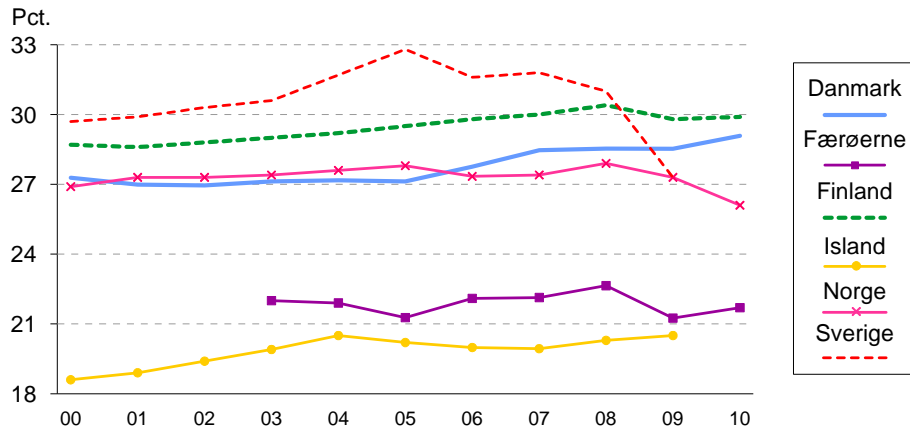
I Danmark og Island er pensioner beskattet efter de samme regler som andre skatteydere. Dog betaler pensionister i Danmark ikke arbejdsmarkedsbidrag af deres pensionsudbetalinger. Desuden er dele af førtidspensionsydelsen efter den gamle ordning skattefri.

På Færøerne betales skat af den del af alderspensionens grundpension, der modregnes i anden indtægt. Alderspensionister betaler desuden ikke bidrag til barselsordningen, arbejdsløshedsordningen og den solidariske arbejdsmarkedspension. Førtidspensionen er fuldt skattepligtig bortset fra invaliditetsydelsen. Dertil er der gunstige beskatningsregler for førtidspensionister. I Finland betales der ikke arbejdsløshedsdagpenge, arbejdsløshedspension og sygeforsikrings præmie af pensionsindkomsten.

I Norge findes der særligt gunstige beskatningsregler for pensionister, og i Finland er pensionister garanteret et vist beløb således at, hvis de kun har den garanterede mindste pension, skal de ikke betale skat.

Boligstøtte til pensionister er skattefrie i alle landene med undtagelse af Island. Børnetillæg til pensionister er skattefrie i Danmark, Færøerne, Finland og Island, men skattepligtige i Norge. I Sverige er der indført et job fradrag i skatten i 2007 for at få flere i arbejde. Pensionisterne har også fået sænket skatten ved, at grundfradraget er blevet forhøjet. Pensionister i Sverige har fået sænket skatten i 2009 ved at der fra og med 1. januar 2009 er indført en skattelettelse i form af et forhøjet bundfradrag for personer over 65 år. Skattelettelsen er størst ved lave indkomster. For yderligere at forbedre de økonomiske vilkår for pensionister sænkes skatten for tredje gang for de, som er fyldt 65 år den 1. januar 2011. Skattesænkningen skete ved, at grundafdraget forhøjedes yderligere for disse personer. Endvidere forhøjedes boligstøtten i 2010 for personer, der modtager syge- og aktivitetsydelse.

**Figur 6.1.1 Pensionsmodtagere, i pct. af aldersgruppen 16/18 og der-
over 2000-2010¹⁾**

1 For Færøerne, Finland og Island: fra 2009 bare dem, som bor i landet.

Tabel 6.1.2 Pensionsmodtagere der bor i landet efter alder, i tusinder og i pct. af aldersgruppen på tælltidspunktet 2010

	Danmark ¹⁾		Færøerne ²⁾		Finland		Island ³⁾		Norge ⁴⁾		Sverige ^{5,6)}	
	1.000	I pct. af hver aldersgruppe	1.000	I pct. af hver aldersgruppe	1.000	I pct. af hver aldersgruppe	1.000	I pct. af hver aldersgruppe	1.000	I pct. af hver aldersgruppe	1.000	I pct. af hver aldersgruppe
<i>Kvinder</i>												
16-39 år	16	2,2	0,1	1,1	13	1,7	2,7	5,0	12	1,6	30	2,4
40-49 "	29	7,2	0,1	4,0	17	4,6	2,3	10,8	25	7,1	47	7,4
50-54 "	22	12,2	0,1	8,8	16	8,6	1,4	13,2	23	14,4	39	13,6
55-59 "	29	16,6	0,2	13,5	32	16,6	1,4	15,7	34	23,3	57	19,8
60-62 "	53	48,4	0,2	20,7	49	39,7	1,0	20,7	31	36,0	61	33,6
63-64 "	54	69,7	0,1	30,1	65	78,5	0,7	25,2	28	47,4	69	55,1
65-66 "	67	97,2	0,1	34,0	62	95,6	1,5	59,4	27	51,3	113	92,6
67+ "	431	99,2	3,4	100,1	480	98,5	17,7	97,5	378	103,8	837	100,3
I alt	701	31,9	4,4	24,7	733	32,3	28,7	23,3	557	29,1	1.254	33,6
<i>Mænd</i>												
16-39 år	18	2,4	0,1	1,3	17	2,1	2,0	3,5	13	1,8	29	2,2
40-49 "	26	6,2	0,1	3,0	20	5,4	1,5	6,7	19	5,3	31	4,7
50-54 "	18	9,8	0,1	5,2	20	10,5	0,9	8,4	16	10,0	26	8,6
55-59 "	22	12,5	0,1	8,3	36	19,1	0,9	9,8	24	15,7	37	12,9
60-62 "	38	35,1	0,1	13,1	47	39,8	0,6	12,7	24	27,0	46	25,3
63-64 "	44	56,9	0,1	18,3	62	79,8	0,5	15,9	27	44,4	59	47,4
65-66 "	61	91,5	0,1	20,0	58	94,5	1,2	48,6	26	50,0	111	90,7
67+ "	329	98,7	2,9	101,1	330	99,7	14,5	96,1	288	105,0	659	100,2
I alt	555	26,2	3,7	18,9	590	27,4	22,0	17,8	437	23,1	997	27,4
<i>Kvinder og Mænd</i>												
16-39 år	35	2,3	0,2	1,2	30	1,9	4,7	4,2	25	1,7	59	2,3
40-49 "	55	6,7	0,2	3,5	36	5,0	3,8	8,7	44	6,2	78	6,0
50-54 "	40	11,0	0,2	6,9	36	9,5	2,3	10,7	39	12,1	65	11,1
55-59 "	51	14,5	0,3	10,8	68	17,8	2,3	12,7	58	19,5	94	16,4
60-62 "	91	41,8	0,3	16,8	96	39,7	1,6	16,6	54	31,4	107	29,5
63-64 "	97	63,3	0,2	23,7	127	79,1	1,1	20,4	55	45,9	129	51,3
65-66 "	128	94,4	0,3	26,2	120	95,2	2,7	54,1	53	50,6	224	91,7
67+ "	760	99,0	6,4	100,6	810	99,4	32,2	96,9	666	104,3	1.496	100,2
I alt	1.257	29,1	8,1	21,7	1.323	29,9	50,7	20,5	994	26,1	2.251	30,6

1 Den første aldersgruppe er 18-39 år for Danmark

2 Opgørelsestidspunktet for antallet af pensionister er sidst på året, medens opgørelsen af folketallet er først i året, hvilket forklarer, at der i aldersgruppen 67+ er over 100 pct.

3 Tal er fra 2009

4 Tallene omfatter både pensionister bosatte i landet og ikke bosatte i landet. Tidsbegrænset førtidspension ophørte fra 2010.

5 For de der modtager syge og aktivitetsydelse er de der bor uden for landet også medtaget

6 Befolkningen 19-39 år

Tabel 6.1.3 Pensionsmodtagere der ikke bor i landet efter alder, i tusinder på tælletidspunktet 2010

	Danmark ¹⁾	Færøerne ²⁾	Finland	Island ³⁾	Norge	Sverige ⁴⁾
	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
<i>Kvinder</i>						
16-54 år	1	0,0	1	0,2	.	2
55-64 "	1	0,0	5	0,1	.	44
65+ "	16	0,1	31	0,5	.	45
I alt	18	0,1	36	0,9	.	
<i>Mænd</i>						
16-54 år	2	0,0	1	0,2	.	3
55-64 "	1	0,0	4	0,1	.	55
65+ "	18	0,1	20	0,4	.	58
I alt	20	0,1	25	0,7	.	
<i>Kvinder og Mænd</i>						
16-54 år	3	0,0	1	0,4	.	5
55-64 "	2	0,0	8	0,2	.	99
65+ "	34	0,2	52	1,0	.	103
I alt	38	0,2	61	1,6	.	2

1 Følgende aldersgrupper er anvendt: 18-59 år, 60-64 år, 65+ år.

2 Opgørelsetidspunktet for antallet af pensionister er sidst på året, medens opgørelsen af folketallet er først i året.

3 Tal er fra 2009

4 Personer der bor udenlands og modtager syge- og aktivitetserstatning er medtaget i denne tabel, da det ikke lader sig gøre at adskille dem.

6.2 Alderdom

6.2.1 Udgifter til ældre i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2008

Danmark	11,1	Belgien	8,7	Italien	13,6 ^p	Slovakiet	5,7 ^p
Færøerne	8,4	Bulgarien	6,7	Letland	5,4 ^p	Slovenien	8,1 ^p
Finland	8,8	Cypern	7,1 ^p	Litauen	6,4 ^p	Spanien	6,8 ^p
Island	4,9	Estland	6,3	Luxemburg	5,3	Storbritannien	8,8 ^p
Norge	6,7	Frankrig	11,5 ^p	Malta	7,8	Tjekkiet	7,6
Sverige	11,5 ^p	Grækenland	10,7	Polen	8,9	Tyskland	9,4 ^p
		Holland	9,5 ^p	Portugal	10,2	Ungarn	8,7
		Irland	4,5	Rumænien	6,5	Østrig	11,5

^p Foreløbige data.

Anmærkning: Kilden er EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts. Kilden for Færøerne er Socialministeriet.

Alderspensionernes opbygning og indkomstprøvning

Det er et fælles træk for de nordiske landes pensionssystemer, at alle borgere ved lov er garanteret et vist minimum at leve for ved overgangen til pension, den såkaldte mindstepension/grundpension. Dertil kommer lovfastsatte arbejds- eller tillægspensioner for de, der har deltaget i arbejdslivet. Desuden findes der supplerende pensionsordninger indgået ved lov eller ved kollektive aftaler. I alle landene findes desuden forskellige private pensionsopsparinger, som ikke behandles i denne rapport.

Der kan ikke trækkes helt klare grænser mellem de tre pensionssystemer, navnlig ikke mellem tillægspensioner og supplerende pensioner.

Den nordiske statistik adskiller sig derved noget fra den europæiske statistik, hvor grund- og tillægspension/arbejdspension omtales samlet som den første søjle i pensionssystemet og de supplerende pensioner omtales som den

anden søjle, mens de private pensioner, som ikke er medtaget i denne rapport, omtales som den tredje søjle i pensionssystemet.

I denne rapport behandles grundpensionerne i Danmark, Færøerne og Island samt den garanterede mindstepension i Finland, Norge og Sverige under ét. Ligeledes behandles arbejds- og tillægspensionerne under ét. I Finland og Sverige er der vedtaget reformer, der betyder at grund/arbejds- og tillægspension udgør en helhed.

I stedet for todelingen mellem grundpension og tillægspension er alle uanset tilknytning til arbejdsmarkedet garanteret en mindstepension. De personer, der gennem beskæftigelse selv har optjent tilstrækkeligt tillægspension/arbejdspension får ikke den garanterede mindstepension. Selvom dette grundprincip er ens i det finske og svenske system er pensionssystemerne opbygget vidt forskelligt.

I Danmark består grundpensionen af folkepensionens grundbeløb og pensionstillæg samt den supplerende pensionsydelse (ældrechecken), der alle indtægtsreguleres. Herudover er der mulighed for en række tillæg, hvoraf varmetillæg og helbredstillæg indtægtsreguleres, mens venteprocenten ved opsat pension ikke indtægtsreguleres. Arbejds-/tillægspension består af ATP (Arbejdsmarkedets tillægspension), som ikke indtægtsreguleres. De supplerende pensioner i form af arbejdsmarkedspensioner indtægtsreguleres heller ikke. Det særlige børnetilskud til pensionister indtægtsreguleres.

På Færøerne modtager pensionister en pension, hvor ydelsen afhænger af civilstand. En del af pensionen modregnes i den skattepligtige indkomst. Der findes et tillægspensionssystem, der finansieres af parterne på arbejdsmarkedet. Der er tale om en solidarisk arbejdsmarkedspension, hvor alle personer fra 67 år, får udbetalt et fast månedligt beløb. Udbetaling følger ikke af indbetaling, hvorfor denne pension i princippet fungerer som en grundpension, og behandles som sådan i denne publikation. For pensionister med ingen eller lille indkomst udbetales et pensionstillæg. Der ydes desuden andre personlige tillæg til pensionister med forsørgelsespligt overfor børn og pensionister med særligt behov for pleje. Pensionister på plejehjem modtager en nedsat pension til dækning af personlige behov.

I Finland er arbejdspensionen den vigtigste del af pensionssystemet idet 85 pct. af pensionsudgifterne stammer fra arbejdspensionerne. Folkepensionen er helt afhængig af arbejdspensionens størrelse. Der gives ikke grundpension, hvis arbejdspensionen overstiger ca. 1.207 EUR pr. måden i 2010.

De supplerende pensionsordninger spiller dog en meget lille rolle i Finland.

Folkepensionen helt afhængig af arbejdspensionen, men andre indtægter (ud over pensioner) påvirker ikke folkepensionens størrelse. Siden 2008 er boligstøtten til pensionister ikke en del af pensionssystemet, men en selvstændig ydelse. Der findes ingen indkomstprøvede tillæg i almindelighed til personer som modtager grundpension (se Tabel 6.2.2).

I Sverige modtager man garantipension, hvis man har en lav indkomstrelateret pension eller slet ingen indkomstrelateret pension. Garantipensionen aftrappes mod indkomst/- tillægspensionerne og var i 2009 maksimalt 93.400 SEK for ugifte pensionister født i 1937 eller tidligere eller 91.200 SEK for pensionister født 1938 eller senere. Den indkomstrelaterede pension kaldes indkomstpension og er baseret på de bidrag, der indbetales i hele den erhvervsaktive tid. Som supplement findes der præmiepension, som er en fondsbaseret pension med fuld valgfrihed mellem forskellige fonde i pensionsmyndighedernes ”fondstov” Man kan vælge svenske, udenlandske fonde og rentefonde.

I Island kan den lovfæstede grundpension også falde bort hvis pensionisten har væsentlige andre indkomster over et vist niveau. For danske alderspensionister, indgår dog kun arbejdsindkomster i indtægtsgrundlaget for alderspensionens grundbeløb.

I Norge er alle uanset tidligere tilknytning til arbejdsmarkedet garanteret en mindstepension ved funktionshæmning, eller ved opnået alder fra det fyldte 67. år. For at opnå mindstepension uden reduktion forudsættes som hovedregel 40 års bopælstid, som krav på tilstrækkelig tilknytning til den norske socialforsikring. For at modtage pension ud over dette må man (som hovedregel) gennem deltagelse i arbejdslivet have oparbejdet en tilstrækkelig tillægspension.

Tillægspensionssystemet er stadigvæk uændret i Danmark, Island og Norge mens de supplerende pensionsordninger fortsat er gældende i alle de nordiske lande.

Tabel 6.2.2 Pensionsmodtagere fordelt efter ydelser 2010¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Modtagere af:</i>						
Grundpension/ garanteret mindstepension	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet i mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år
Bopælstidens længde for at opnå fuld grundpension	40 år	40 år	40 år	40 år	40 år	40 år
Tillægspension/ arbejds-pension	Lønmodtagere		Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige
Supplerende pensioner	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	-	-	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	-
	Offentlige kollektive aftaler	Offentlige kollektive aftaler	-	-	Offentlige kollektive aftaler	Offentlige kollektive aftaler
	Private kollektive aftaler	Private kollektive aftaler	-	-	Lovfæstet for ansatte i privat Næring	Private kollektive aftaler

1 Blandt andet som følge af tilpasning til reglerne i EØS-aftalen er reglerne for retten til grundpension i de nordiske lande blevet tilnærmelsesvist ens. Overordnet kræves det, at man har været bosat i det pågældende land i mindst 3 år i den erhvervsaktive alder.

I Island reguleres grundbeløbet for alderspensionister både i forhold til egen arbejdsindkomst, tillægspensionen og halvdelen af pensionistens kapitalindkomst. Tilsvarende regler gælder også for pensionstillægget.

Førtidspensionistens egne arbejdsindtægter tages med i reguleringen op til et bestemt niveau. Målsætningen er at flere førtidspensionister skal deltage i arbejdslivet. Arbejdspensionen og kapitalindkomst op til et bestemt niveau tages heller ikke med i reguleringen. Forskellige indkomstgrænser gælder for alderspensionister og førtidspensionister. Pensionen, både grundbeløb og tillæg, kan falde helt bort hvis pensionisten har væsentlige andre indkomster over en vis indkomstgrænse.

I Norge er indkomstprøvningen af alderspensionen i forhold til arbejdsindkomsten for pensionister i alderen 67-70 år nu ophørt. Det skal dog i visse tilfælde foretages en vurdering når personen fylder 70 år. Førtidspensionen indkomstprøves også i forhold til arbejdsindkomster over et vist niveau (gradueret førtidspension m.v.). For alle pensionister fastsættes grundpensionen i forhold til for eksempel civilstand og ægtefællens arbejds- og kapitalindkomst. Ægtefæller og samboende har samme rettigheder og er som hovedregel ligestillet pensionsmæssig i forhold til det norske system.

I Sverige er boligtillægget til pensionister indkomstprøvet. I forhold til en ny lov fra 2003 kan boligtillægget udbetales til de, der er bosat i Sverige og har en ydelse i form af fuld alderspension, aktivitets – eller sygeydelse, enkepension, særlig efterlevendepension eller hustrutillæg. De, der har en hel pension eller en invaliditetsydelse fra et andet EU land kan få boligtillæg.

Aldersgrænsen for pensioner til ældre

Aldersgrænsen for at modtage tillægspension/arbejdspension er i Danmark og Norge den samme som for grundpension, men 63-68 i Finland og 65-70 år i Island. I det gamle svenske system kunne den indkomstrelaterede pension modtages fra 60- års alderen. I det nye svenske pensionssystem vil der være en fleksibel mulighed for at modtage arbejdspension fra og med 61 år. Garantipensionen kan modtages fra 65-års-alderen og der er ingen øvre grænse for at modtage alderspensionen.

Aldersgrænsen for at modtage de supplerende pensionsordninger er 60 år i Danmark.

I alle lande ydes alderspension både i form af grundpension/garanteret mindste pension og tillægspension/arbejdspension.

I Danmark har det siden 1. juli 2004 været muligt, at udskyde pensions-tidspunktet i op til 10 år og derved optjene et livsvarigt tillæg til alderspensionen. For at få tillægget skal man arbejde mindst 1.000 timer om året svarende til godt 19 timer om ugen i den periode pensionen opsættes. ATP forhøjes også, hvis udbetalingen udskydes til et senere tidspunkt end 65 år. ATP kan udskydes til man fylder 75 år.

På Færøerne kan lovfæstet alderspension modtages fra man fylder 67 år. Tilsvarende gælder for solidarisk arbejdsmarkedspension.

I Finland og det gamle svenske system er det muligt at modtage de lovfæstede alderspensioner før den almindelige pensionsalder, (i Finland fra og med 62 år) men da med et lavere beløb (i Finland bliver den optjente pension reduceret permanent med 0,6 pct. for hver resterende måned indtil man fylder 63 år, dvs. maksimalt 7,2 pct. Tilsvarende bliver pensionen højere, hvis man venter med at gå på pension til senere end den ordinære pensionsalder forhøjes for alderspensionen, hvis den udskydes til man er fyldt 68 år (hvis alderspensionen begyndes efter det fyldte 68. år i Finland forhøjes pensionen med 0,4 pct. for hver måned pensionen udskydes).

Mellem 68-70 år er alderspensionen i Norge nu ikke længere indtægtsprøvet mod arbejdsindkomster, og det er fortsat muligt, at optjene yderligere pensionspoint frem til det fyldte 70 år.

I Sverige bliver den årlige pension beroende på indkomst højere jo længere der ventes med at udtage pensionen.

Grundpension/garanteret mindste pension til ældre

Grundpensionen består i Danmark, Færøerne, Island og Norge af et grundbeløb og et tillæg.

I Danmark indtægtsreguleres grundbeløbet for alle pensionsmodtagere i forhold til deres evt. arbejdsindkomst. Det almindelige pensionstillæg indtægtsreguleres i forhold til pensionistens egen og evt. ægtefælles samlede indtægter ud over grundpensionen.

Derudover kan der ydes helbredstillæg og varmetillæg samt personligt tillæg til pensionister med lave indkomster og høje udgifter. Desuden kan pensionister med lave indkomster og en mindre disponibel formue modtage en supplerende pensionsydelse (den såkaldte ældrecheck), som udbetales én gang årligt i januar måned. I 2009 var den på 10.300 DKK.

På Færøerne er der ingen indtægtsregulering af grundbeløbet. Det almindelige pensionstillæg reguleres i forhold til den skattepligtige indkomst. Pensionister, der bor på plejehjem, modtager særlig nedsat pension til dækning af personlige behov på 981 DKK per måned. Alle alderspensionister modtager en arbejdsmarkedspension på 30.000 DKK. Pensionister med ingen eller lav indkomst kan modtage et årligt husstandstillæg på 7.344 DKK. Alle beløb er fra 2010.

I Finland er folkepensionen helt afhængig af arbejdspensionen. Betydningen af grundpensionen er blevet mindre efter reformerne i 1996 - 2001.

I Island reguleres grundpensionen/mindste pensionen, i forhold til andre skattepligtige indkomster efter særlige regler herunder egen indkomst.

I Norge består den garanterede mindste pension af en grundpension plus et særtillæg. Særtillægget udbetales til de, der ikke har tillægspension, eller har en lav tillægspension og det fulde særtillæg afkortes krone mod krone i den optjente tillægspension.

I Sverige er et helt nyt pensionssystem gradvist blevet indført fra og med 1999. Grundpensionen, som var uafhængig af andre ydelser i det gamle system vil blive erstattet af en garanteret mindste pension som udbetales til de der enten ikke har en arbejdspension eller som tillæg til en lav arbejdspension. Den garanterede mindste pension bliver udbetalt fra og med 2003.

Tabel 6.2.3 Regler for grundpension/alderspension 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Pensionsalder	65 år	67 år	65 år	67 år	67 år	Fra 65 år
Ophold i landet i mindst:	3 år mellem det fyldte 15. og 65. år.	3 år i perioden mellem det fyldte 15. og 67. år	3 år efter det fyldte 16 år.	3 år mellem det fyldte 15. og 67. år.	3 år mellem det fyldte 16. år og udgangen af det kalenderår, hvor den forsikrede fylder 66 år.	3 år.
Forudsætning for at få tildelt fuld pension	40 års bopælstid i landet mellem det fyldte 15. og 65. år	40 års bosiddelse i det danske rige mellem det fyldte 15. og 67. år.	40 års ophold i landet mellem det fyldte 15. og 65. år.	Efter 40 års ophold i landet mellem det fyldte 15. og 65. år.	40 års ophold i landet mellem det fyldte 16. år og udgangen af det kalenderår, hvor den forsikrede fylder 66 år.	40 års ophold.
Pension på grundlag af	Opholdets længde.	Opholdets længde	Opholdets længde, civilstand og andre beskæftigelsesbaserede pensioner.	Opholdets længde og indkomst.	Opholdets længde, antal pensionspoint, pensionspointenes niveau, civilstand.	Opholdets længde
Referenceindkomst eller beregningsgrundlag	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst	Pension er uafhængig af tidligere indkomst	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	De 20 år, hvor der optjentes flest pensionspoint.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.
Mindste pension	1/40 af højeste pension.	1/40 af grundbeløb samt solidarisk pensionsbidrag	Intet lovfæstet minimum.	.	151.272 NOK pr. år for enlig pensionist + et tillæg, hvis der ikke er tildelt pensionstillæg	Intet lovfæstet minimum.
Højeste pension	Hvis indkomsten ikke overstiger et vist niveau: Pension 133.272 DKK pr. år for enlig pensionist, der bor alene; 98.196 DKK pr. år for gifte eller samboende pensionister	126.456 DKK for enlige og 103.956 DKK for gifte.	584,13 EUR per måned for enlige og 518,12 EUR per måned for gifte eller samboende	.	298.026 NOK ved pensionering ved det fyldte 67 år for enlig pensionist 286.679 NOK	92.500 SEK/90.300 SEK

Tabellen fortsættes ...

Tabel 6.2.3 fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Tillæg:	Supplerende pensionsydelse, helbredstillæg, varmetillæg, personligt tillæg.	Børnetillæg, husstandstillæg, personlige tillæg og tilskud til medicin.	Børnetillæg,	Børnetillæg, visse særlige tillæg.	Indkomstprøvet ægtefællertillæg, børnetillæg.	Hustrutillæg, boligtilskud.
Indeksregulering efter pensionering:	100 pct. af lønudviklingen med en reduktion, hvis stigningen er over 2 pct.	Reguleres efter særlig lov. Solidarisk pensionsbidrag reguleres årligt men ikke efter fast sats.	Forbrugerprisindekset 100 pct.	Lønudviklingen, i det mindste forbrugerprisindekset.	Parlamentsafgørelse.	Forbrugerprisindekset 100 pct.

Tabel 6.2.4 Den månedlige indkomst for enlige ved pensionering som aldrig har haft en erhvervsindkomst 2010

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ³⁾	Island ⁴⁾	Norge	Sverige ⁵⁾
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Enlige</i>						
- Grundbeløb	5.448	6.769	} 584	29.294	6.303	92.491/ 82.400/ 90.312/ 80.560
- Tillæg	6.787 ²⁾	3.769		150.706	6.303	.
- Boligtilskud	1.793		.	..		55.800
- I alt før skat	14.028	10.538	.	180.000		.
- Efter skat	10.994	9.605	.	157.209		.
- Efter skat i KKP-Euro	1.036	905	.	875		.

1 Boligtilskud ifølge familietypermodellen.

2 Inklusiv supplerende pensionsydelse og personlige tillæg.

3 Siden 2008 er pensionstilskuddet ikke mere en del af pensionen.

4 Ydelsen til enlige, der bor alene, er inklusive et tillæg.

5 I rækkefølge: Født i 1997 eller før for henholdsvis gifte og enlige, født i 1938 eller senere for henholdsvis gifte og enlige.

Tillægspension/arbejdspension til ældre

Tillægspensionens/arbejdspensionens betydning for den samlede pensionsudbetaling varierer betydeligt mellem de nordiske lande: fra kun at være et mindre beløb i Danmark til at være det væsentligste bidrag i de andre nordi-

ske lande. Forudsætningen for at få udbetalt tillægspension/arbejdspension er i alle landene, at man tidligere har været tilknyttet arbejdsmarkedet.

I Finland er arbejdspensionerne forsikringsbaserede og dækker alle lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende uden indkomstloft. Fra og med 2005 er pensionen beregnet ud fra al indtjening i hele den tid man har været i arbejde mellem 18 og 68 år.

Pensionen finansieres med bidrag fra lønmodtagere og arbejdsgivere. I 2010 var det gennemsnitlige bidrag for arbejdsgivere 16,9 pct. af lønindkomsten og 4,5 pct. var for lønmodtagere under 53 år og 5,7 pct. for lønmodtagere 53 år og derover.

I Island udgør udbetalingerne fra arbejdspensionens fonde siden 2002 en større andel end det, der bliver udbetalt i grundpension fra det offentlige. I Norge er tillægspensionen en del af sikringen i Folketrygden og udregnes i forhold til tidligere indtægt.

Tabel 6.2.5 Grundlaget for udbetalingen af arbejds pension/tillægspension 2010

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
Pensionsalder	65 år	63-68 år	65-67 år. Jo senere tilbagetrækning desto højere pension.	67 år	fra 61 år
Forudsætning for at få tildelt fuld pension	Begrebet "fuld pension" findes ikke.	Begrebet "fuld pension" findes ikke.	Bidragperiode på 40 år.	40 års beskæftigelse fra det 17. til det 69. år.	Begrebet "fuld pension" findes ikke.
Pension på grundlag af	Indbetalte bidrag.	Aldersafhængig optjeningssats og samlet arbejdsindkomst regnet fra det 18. år.	Varighed af medlemskab og betaling af bidrag, optjente pensionspoint.	Pensionspoint (20 år med det højeste antal point) og arbejdsindkomst	Samlet indkomst fra alle arbejdsår, Tidspunkt for pensionering, forventet levealder
Tilskrevne perioder	Ingen.	Når der modtages indkomstrelaterede forældre, syge, revalideringsarbejdsløshedsdagpenge og uddannelsesstøtte desuden for aflagt eksamen.	Ingen	År med pasning af børn under 7 år, pleje af en funktionshæmmet, syg eller ældre.	Pasning af småbørn, militærtjeneste eller lignende, studier, indkomstrelaterede aktiviteter/sygedagpenge
<i>Indeksregulering:</i>					
- før pensionering:	Nej Justeres når der er tilstrækkelige midler	Lønnen 80 pct. + pristallet 20 pct.	Løn	Løn	Løn
- efter pensionering:	Nej (justeres, når der er tilstrækkelige midler).	Pristallet 80 pct. + lønnen 20 pct.	Priser. I ældre fonde for offentlige ansatte: løn.	Lønnen reduceres med 0,75 procentpoint.	Lønnen reduceres med 1,6 procentpoint.
Pensionen justeres første gang for levetid år:	Løbende justering.	2010	..	2010	2001

1 Den indkomstrelaterede pension til personer, der er født efter 1953, men før 1963, består ud over tillægspensionen, som stadigvæk udbetales, af indkomstpensionen. For de som er født efter 1962 udgøres hele den indkomstrelaterede pension af indkomstpensionen.

Antallet af alderspensionister

Som det fremgår af Tabel 6.2.6 og 6.2.7 er der store forskelle mellem landene på, hvor mange, der har både grund og tillægspension og hvor mange der kun har en grundpension. Som det fremgår af figur 6.2.1, er antallet af alderspensionister steget kraftigt fra 2004 til 2007 i Danmark som følge af nedsættelsen af pensionsalderen fra 67 til 65 år. I Finland og på Færøerne er antallet af alderspensionister steget på grund af, at de ældste aldersgruppers andel af befolkningen er steget. Pensioneringsalderen er mellem 63 og 68 år. På Færøerne er pensionsalderen 67 år. I Norge skyldes faldet den demografiske sammensætning af befolkningen, og pensionsreformen fra 2011 gjorde det muligt at vælge at gå tidligt på pension mellem 62 og 67 år.

I tillæg er der indført en ordning med aftalefæstet pension (AFP), som gør det muligt, at vælge at gå tidligt på pension mellem 62 og 67 år.

Tabel 6.2.6 Alderspensionister totalt, og pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension/garanteret mindstepension ved udgangen af årene 2000-2010

	Modtagere af alderspension i alt			Alderspensionister der kun modtager grundpension				
	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Kvinder, pct.	Mænd, pct.
<i>Danmark</i>								
2000	706	416	290	244	195	49	80	20
2005	808	461	347	227	170	57	75	25
2009	884	496	387	140	116	24	83	17
2010	921	514	407	110	100	10	91	9
<i>Færøerne</i>								
2000	6	3	3	1	1	1	57	43
2005	6	3	3
2009	6	3	3	2	1	1	48	52
2010	7	4	3	2	1	1	51	49
<i>Finland¹⁾</i>								
2000	870	531	339	90	76	14	84	16
2005	964	569	395	64	52	12	81	19
2009	1.048	608	440	59	47	12	79	21
2010	1.093	630	463	59	46	13	78	22
<i>Island</i>								
2000	29	16	13	2	2	1	70	31
2005	31	17	14	3	2	1	69	31
2009	33	18	15	2	1	1	64	35
2010
<i>Norge</i>								
2000	629	371	258	237	204	33	86	14
2005	629	367	262	192	168	24	88	12
2009	651	372	279	187	164	23	88	12
2010	664	377	287	186	162	23	88	13
<i>Sverige</i>								
2000	1.604	910	694	226	202	24	89	11
2005	1.684	796	591	161	141	20	88	12
2009	1.855	1.013	842	120	102	18	85	15
2010	1.908	1.036	872	112	94	18	84	16

1 Tallene indeholder personer som har udtaget alderspensionen for tiden samt alderspensionister under 65 år.

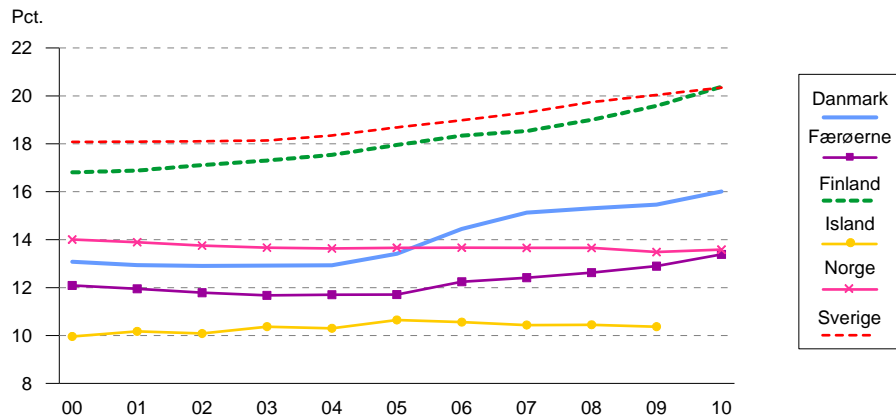
Tabel 6.2.7 Pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension/garanteret mindstepension og tillægspension/arbejdspension ved udgangen af årene 2000-2010

	Alderspensionister der både modtager grund- og tillægs-/arbejdspension					Alderspensionister der kun modtager arbejdspension (nye finske og svenske system)				
	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Kvinder, pct.	Mænd, pct.	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Kvinder, pct.	Mænd, pct.
<i>Danmark</i>										
2000	463	221	242	48	52
2005	581	291	290	50	50
2009	744	380	364	51	49
2010	811	414	398	51	49
<i>Finland¹⁾</i>										
2000	683	405	278	59	41	97	50	47	52	49
2005	417	285	132	68	32	457	219	238	48	52
2009	426	292	134	69	31	563	270	293	48	52
2010	424	291	133	69	31	611	294	317	48	52
<i>Island</i>										
2000	25	14	11	56	44
2005	26	15	11	56	44
2009	24	14	10	59	41
2010
<i>Norge</i>										
2000	392	166	225	43	58
2005	437	199	238	46	55
2009	464	208	255	45	55
2010	478	215	263	45	55
<i>Sverige</i>										
2000	1.378	708	670	51	49
2005	1.226	655	571	53	47	297	144	153	49	52
2009 ²⁾	1.024	558	466	55	46	749	369	380	49	51
2010 ²⁾	659	527	133	80	20	642	248	394	39	61

1 Tallene indeholder personer som har udtaget alderspensionen før tiden samt alderspensionister under 65 år.

2 Pensionister med grund og tillægs/arbejdspension er pensionsmodtagere efter det gamle system, mens pensionsmodtagere efter det nye svenske system er den indkomstbaserede pension evt. i kombination med en anden pension.

Figur 6.2.1 **Udviklingen i alderspensionister i pct. af hele befolkningen 2000-2010**

Supplerende pension til ældre

De supplerende pensionsordninger er som oftest aftalebaserede og gælder hovedsagelig for statsligt og kommunalt ansatte. Privatansatte dækkes i varierende omfang af disse ordninger.

I Danmark er det ca. 90 pct. af alle fuldtidsbeskæftigede og i Norge næsten 100 pct. (efter indførelse af OTO) obligatorisk tjenestemandspension i den private sektor), mens det i Sverige er så godt som alle lønmodtagerne, der er omfattet af de supplerende pensionsordninger. I Finland er disse pensionsordninger af ringe betydning, da der ikke er lagt loft over arbejdspensionens størrelse.

Størrelsen af alderspensionerne

Tabel 6.2.8 Gennemsnitligt udbetalt i lovfastsat alderspension (før skat) pr. måned 2010

	KR/EUR			KKP-Euro		
	Kvinder	Mænd	Alle	Kvinder	Mænd	Alle
Danmark ¹⁾	11.212	10.368	.	1.056	977	.
Færøerne ²⁾	8.630	8.091	8.379	813	762	789
Finland ³⁾	1.053	1.631	1.298	857	1.327	1.056
Norge ³⁾	13.428	18.419	15.583	1.139	1.562	1.322
Sverige ⁴⁾	9.023	12.529	10.625	790	1.097	930

1 Gennemsnitligt udbetalt folkepension i januar 2010 plus beregnet udbetalt egenpension i form af ATP, der antages at udgøre 1.449 DKK.

2 Gennemsnitligt udbetalt folkepension i november 2010 og udbetalt særlig grundpension. Personer på plejehjem, der modtager særlig nedsat pension, er ikke medregnet

3 Gennemsnitligt udbetalt beløb pr. december.

4 Gennemsnitlig udbetalt beløb i december, inklusiv boligtillæg.

Der er stor forskel i ydelserne til mænd og kvinder. Mens mændene modtager det højeste beløb i Finland, Norge og Sverige på grund af en større optjening af ATP, modtager mændene i Danmark og Færøerne mindst, hvilket skal ses i lyset af at flere mænd modtager supplerende pensioner, hvilket har indflydelse på grundpensionen.

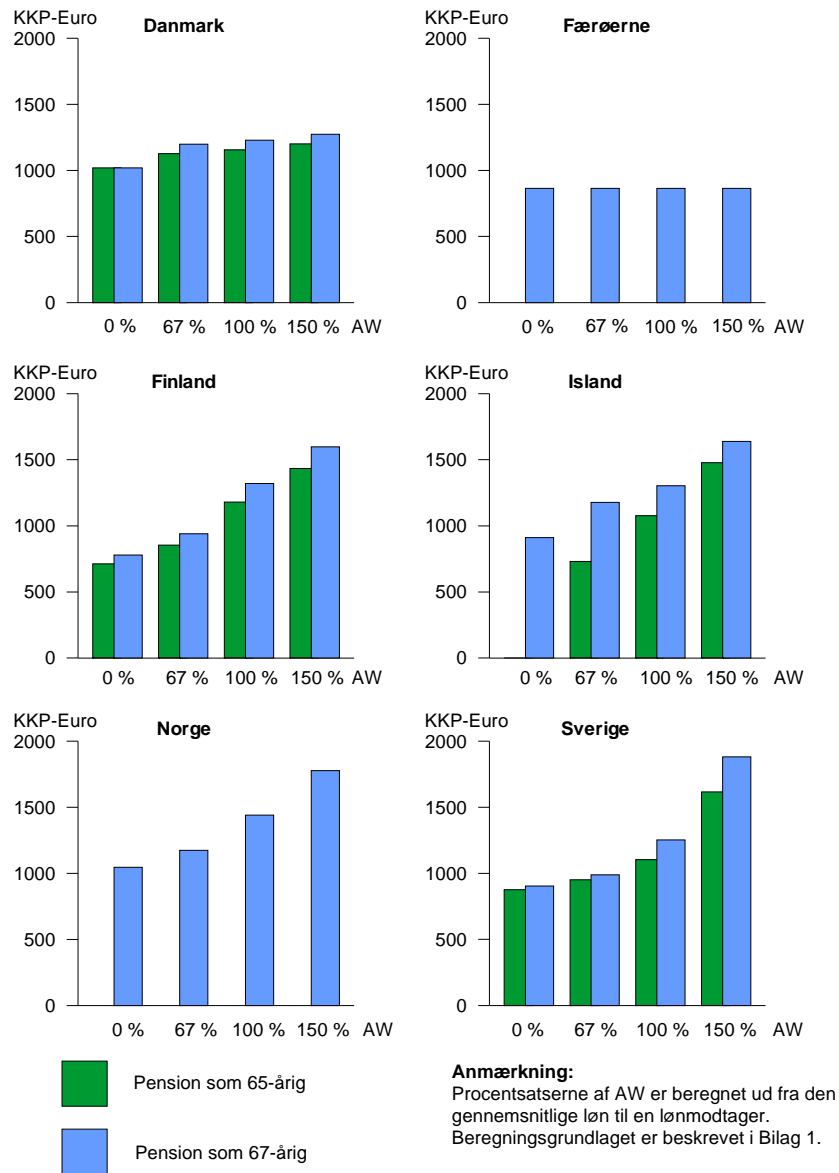
Disponibel indkomst og kompensationsgrader ved alderspension

Figur 6.2.2 viser den disponible indkomst på tre indkomstniveauer (inkl. den maksimale tillægspension og arbejdsmarkedspension/supplerende pensioner) for en enlig alderspensionist uden børn målt i KKP euro på pensionstidspunktet, tabel 6.2.9 viser kompensationsgraden i pct. i forhold til den tidligere indkomst for en 65-årig og tabel 6.2.10 viser kompensationsgraden for en 67-årig.

Som det fremgår af figuren og tabellen, er der betydelige forskelle i indkomstniveauerne og kompensationsgrader ved overgangen til pension. Årsagen hertil er først og fremmest tillægspensionen, som er fuldt udbygget i Sveriges gamle pensionssystem. Noget tilsvarende gælder de islandske tillægspensionsordninger. De meget høje indkomstniveauer og kompensationsgrader i de laveste indkomstgrupper i Danmark, Finland og Sverige hænger bl.a. sammen med de forholdsvis store boligydelse til pensionister i disse lande. Årsagen til den meget høje kompensationsgrad i Island skyldes for det første, at der er

regnet med at modtagerne får fuld kompensation fra tillægspensionen som er 60 pct. af den tidligere løn. For det andet, er påvirkningen af indkomstreguleringen for en gennemsnitlig AW ikke særlig stor. I Norge spiller det også en rolle, at der findes særlige gunstige beskatningsregler for pensionister. Desuden er mindstepensionen relativt høj i Danmark og tillægspensionen generelt høj i Sverige. Alderspensionen i Danmark indeholder både folkepension og supplerende pensioner. De supplerende pensioner er beregnet på baggrund af de gennemsnitlige udbetalinger, der er foretaget i 2007 fra ATP, løbende pensionsydelse fra pensionskasser. Beregningen er derfor ikke helt sammenlignelig med de andre lande.

Figur 6.2.2 Disponibel indkomst pr. måned (for enlige uden børn) ved alderspension (inkl. tillægspension) i KKP Euro 2010

Tabel 6.2.9 Kompensationsgrad for enlige uden børn ved pension som 65-årig i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge	Sverige
<i>67 pct. AW</i>	89	.	64	66	.	69
<i>100 pct. AW</i>	65	.	65	71	.	55
<i>150 pct. AW</i>	49	.	57	70	.	61

1 I Island betales kun tillægspension ved 65-års alderen og da formindsket.

Tabel 6.2.10 Kompensationsgrad for enlige uden børn ved pension som 67-årig i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>67 pct. AW</i>	95	89	70	107	73	72
<i>100 pct. AW</i>	69	65	72	86	63	63
<i>150 pct. AW</i>	52	48	64	77	56	70

Særlige alders- og delpensioner

De særlige alderspensioner omfatter forskellige former for pensioner, der gives til personer i den erhvervsaktive alder, og som ikke kan henregnes til de traditionelle alderspensioner. Det kan være sociale eller helbredsmæssige kriterier og/eller forhold på arbejdsmarkedet eller aftaler, som gør det muligt frivilligt, at gå på hel eller delvis pension.

I Danmark drejer det sig om efterløn, som er en frivillig tilbagetrækningsordning for medlemmer af en arbejdsløshedskasse i alderen 60-64 år. I 1999 er der gennemført en række ændringer af efterlønsordningen, som bl.a. gør det mere økonomisk fordelagtigt, at udskyde overgangen til efterløn til man fylder 62 år. Desuden drejer det sig om fleksydelse, som er en frivillig tilbagetrækningsordning for personer i fleksjob i alderen 60-64 år på linje med efterlønsordningen. Delpensionsordningen for 60-64-årige, der ikke er omfattet af efterlønsordningen, er under udfasning og benyttes af ganske få personer.

På Færøerne kan personer i alderen 18 til 66 år tilkendes laveste førtidspension, hvis erhvervsevnen er nedsat med mindst 50 pct. og når sociale og helbredsmæssige forhold taler for det.

I Finland kan arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, der er fyldt 62 år, få alderspension. Førtidig udbetaling af alderspensionen reducerer pensionen, også efter man er fyldt 63 år. Alle førtidsalderspensionister er medregnet som alderspensionister. Selvstændige og arbejdstagere som har været i beskæftigelse længe, kan gå på deltidspension ved 58-års alderen. Landmænd, som holder op med at drive landbrug før pensionsalderen, kan modtage en særlig pension. For de finske arbejdsløshedspensioner er der for nylig indført den regel, at det kun er personer, der er fyldt 60 år og født før 1950, der er berettiget. Dette omtales i Kapitel 4.

I Norge blev det i 1989 vedtaget, at indføre en ordning med aftalefastsat pension (AFP). Hovedindholdet i ordningen er, at erhvervsaktive på visse vilkår får adgang til at gå på pension før pensionsalderen, som er 67 år. Pensionsalderen i ordningen er sænket flere gange og sidst til 62 år fra 1. marts 1998. Ca. 65 pct. af de erhvervsaktive har mulighed for at gå på en AFP aftalefastsat pension. Der findes desuden tre pensionsordninger som er tilpasset Folketrygden og disse fungerer som særlige tidlige tilbagetrædelsesordninger for personer frem til det fyldte 67. år. I pensionsordningen for sømænd og fiskere gives der alderspension fra det fyldte 60. år, og i pensionsordningen for landmænd udbetales der pension fra det fyldte 62. år.

I Sverige har der siden 2000 ikke været muligt at bevilge nye delpensioner.

Tabel 6.2.11 De gennemsnitlige udbetalte særlige alders- og delpensioner pr. måned før skat, december 2010

	KR/EUR	KKP-Euro
<i>Danmark</i>		
Efterløn ¹⁾	12.845	1.210
Fleksydelse	13.280	1.251
Delpension	7.690	724
<i>Færøerne</i>		
Laveste førtidspension	9.947	937
<i>Finland</i> ²⁾		
Deltidspension	665	541
Særlige pensioner for landbrugere	929	756
<i>Norge</i> ³⁾		
Aftalefastsat pension	17.606	1.493
Særlig pension til fiskere	5.779	490

1 Gennemsnitligt udbetalt ydelse 2010.

2 Gennemsnitligt udbetalt pension i december.

3 Gennemsnitligt årsbeløb i 2010, divideret med 12.

Tabel 6.2.12 Pensionister, der modtager særlige alders- og delpensioner efter køn og alder 2010

	I alt	-49		50-59		60-64		65-	
		K	M	K	M	K	M	K	M
<i>Danmark</i>									
Efterløn	128.589	72.329	56.260	.	.
Fleksydelse	5.800	3.600	2.200	.	.
<i>Færøerne</i>									
Laveste førtidspension	352	26	10	59	36	87	43	62	29
<i>Finland</i>									
Deltidspension	28.764	.	.	4.255	3.291	11.929	8.934	199	156
Særlige pensioner for landbrugere	24.330	.	.	819	540	3.155	2.913	10.655	6.248
<i>Norge</i>									
Aftalefastsat pension ¹⁾	29.237	5.150	11.174	4.014	8.899
Særlig pension til sømænd ²⁾	16.044
Særlig pension til fiskere	2.010

1 Tallene gælder kun for den private sektor i modsætning til tidligere år, da de også indeholdt den offentlige sektor. Tal for modtagere af aftalefastsat pension per december 2010 er endnu ikke tilgængelige.

2 Det er ikke muligt at opdele modtagere af særlig pension til sømænd efter køn og alder.

Serviceydelser til ældre

Institutioner og hjemmehjælp m.v. for ældre

Den overvejende del af ældrebefolkningen bor i almindelige boliger. Kun en mindre del bor i boliger specielt tilpasset ældre. Sådanne boliger findes i alle landene. Deres indretning afhænger af de ældres behov for pleje og kan inddeles i:

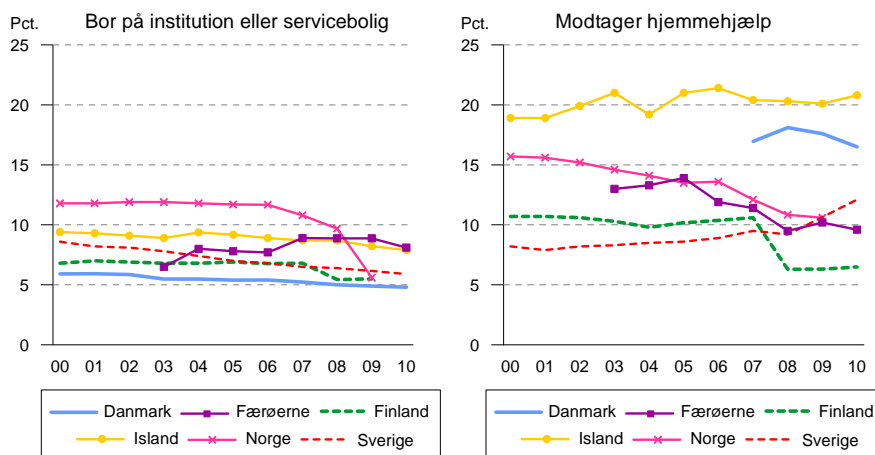
1. Plejehjem/sygehjem/alderdomshjem.
2. Serviceejligheder/kollektivboliger/omsorgsboliger m.v.

Ældre kan også - i varierende grad - tilbydes langtidsbehandling på sygehuse-nes sengeafdelinger, som oftest på såkaldte sundhedscentre i Finland. I alle landene findes der desuden ved nogle plejehjem særlige afdelinger hvor æl-

dre som bor hjemme kan få et korttidsophold når der er behov for det. I samtlige lande ydes der hjemmehjælp til ældre. Hjælpens omfang bestemmes ud fra individuelle behov og varierer fra nogle få timer om måneden til flere timer pr. dag. Med undtagelse af Færøerne er hjælpen et kommunalt anliggende og udføres af kommunalt eller privat ansatte.

Statistikken om hjemmehjælp i de nordiske lande er vanskelig at sammenligne. Mens tallene for Danmark, Færøerne Norge, Finland og Sverige er statusopgørelser, indeholder de islandske data oplysninger om, hvor mange der modtog hjælp i løbet af året.

Figur 6.2.3 Personer som bor på institution eller i servicebolig, samt personer der modtager hjemmehjælp i pct. af aldersgrupper 65 år eller ældre 2000-2010

Tabel 6.2.13 Personer 65 år og ældre, som bor på institution eller i servicebolig, absolut og i pct. af samtlige ældre, på tællingstidspunktet

	Danmark ¹⁾	Færøerne ²⁾	Finland	Island	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
	2010	2010	2009	2010	2009	2010
<i>Personer i alderen</i>						
65-74 år	6.169	37	7.284	337	3.623	.
75-79 år	5.483	45	7.200	390	4.676	.
80+	31.828	432	35.988	2.352	32.025	.
I alt 65/67+ år	43.480	514	50.472	3.079	40.324	102.097
<i>I pct. af de respektive aldersgrupper</i>						
65-74 år	1,2	1,2	1,5	1,6	1,0	.
75-79 år	3,4	3,3	4,0	5,1	3,5	.
80+ år	14,0	21,6	14,5	21,4	14,6	.
I alt 65/67+ år	4,8	8,1	5,5	7,9	5,6	5,9

1 Omfatter beboere på plejehjem, beskyttede boliger, plejeboliger samt længerevarende botilbud.

2 Aldersgrupperne 67-74, 75-79 og 80+ år.

3 Antallet af beboere i serviceboliger kan ikke oplyses for 2009

4 Opgørelse 1. oktober 2010. I aldersgruppen 65+ år indgår desuden personer på korttidsophold samt servicebolig

Tabel 6.2.14 Personer 65 år og ældre, som modtager hjemmehjælp

	Danmark ¹⁾	Færøerne ²⁾	Finland	Island	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
	2010	2010	2010	2010	2009	2010
<i>Modtagere af hjemmehjælp</i>						
65-74 år	28.687	56	9.270	1.585	11.251	.
75-79 år	26.349	75	10.196	1.761	11.177	.
80+	93.919	455	41.624	4.745	53.830	.
I alt 65+ år	148.955	586	61.090	8.091	76.258	210.966
<i>Modtagere af hjemmehjælp i pct. af aldersgruppen</i>						
65-74 år	5,6	2,0	1,8	7,7	3,0	.
75-79 år	16,5	5,5	5,7	22,9	8,4	.
80+ år	41,3	23,5	16,3	42,8	24,5	.
I alt 65+ år	16,5	9,6	6,5	20,8	10,6	.

1 Hjemmehjælp til beboere i eget hjem bortset fra serviceboliger.

2 Aldersgrupperne 67-74, 75-79 og 80+ år.

3 Inklusive beboere i serviceboliger som modtager praktisk bistand (hjemmehjælp) og hjemmesygepleje. Modtagere der kun modtager hjemmesygepleje er ikke inkluderet.

4 Personer som pr. 1. oktober 2010 havde fået bevilget hjemmehjælp og som bor i egen bolig.

Støtteordninger og fritidsaktiviteter

I de nordiske lande tilbydes pensionister forskellige typer støtteordninger og aktiverende foranstaltninger i enten kommunalt eller privat regi. Udbuddet af service og aktiviteter varierer fra land til land og fra kommune til kommune. Der føres ingen sammenlignelig statistik, der kan belyse omfanget af denne indsats.

Støtteordninger tager navnlig sigte på, at ældre kan forblive længst muligt i eget hjem. De enkelte serviceordninger indbefatter bl.a. madudbringning, telefonkæder, besøgsordning, fysio- og ergoterapi, hår- og fodpleje, havearbejde og snerydning. Desuden findes der ordninger med tøjvask og -reparation. Der er ikke centralt fastsatte regler for betaling, men normalt opkræves der betaling for madudbringning, fodpleje og havearbejde. En del af aktiviteterne kan finde sted i såkaldte ældrecentre.

Derudover findes befordringstjeneste for ældre og funktionshæmmede personer, som har svært ved at benytte offentlige transportmidler eller i det hele taget at færdes på egen hånd.

Udgifter til og finansiering af ydelser til ældre

Forskelle og ligheder i de sociale udgifter til ældre

I det følgende beskrives forskelle og ligheder i udgifterne til ældre, funktionshæmmede og efterlevende. Hvis intet andet er nævnt, foretages sammenligningen i KKP pr. capita.

Udgifterne til serviceydelser til ældre i Finland skal ses dels i sammenhæng med at en del af servicen til de ældre gives ved de finske sundhedscentre og dels en relativ høj egenbetaling. Udgifterne i Danmark skyldes et meget højt niveau til hjælp til udførelse af dagliglivets funktioner.

De lave udgifter i Island skyldes blandt andet den høje beskæftigelsesgrad hos de ældre sammenlignet med de andre nordiske lande.

Ændringer i de sociale udgifter til ældre fra 2008 til 2009

I Danmark steg udgifterne fra 2008 til 2009 med 4,9 mia. DKK, svarende til en vækst på 2,5 pct. Godt halvdelen af stigningen skyldtes øgede udgifter til serviceydelserne, der steg med 2,6 mia. DKK, svarende til en vækst på 8,3 pct. Udgifterne til kontantydelse steg med 2,3 mia. DKK, svarende til en vækst på 1,4 pct.

På Færøerne steg de samlede udgifter til ældre med 2 pct. fra 2008 til 2009. Stigningen svarer til en forhøjelse af de samlede udgifter med 25 mio. kr. Udgiftsstigningen dækker over en samlet stigning på 8 pct. i kontantydelse til ældre, svarende til 50 mio. kr. En af årsagerne er stigningen i andelen af ældre, kombineret med lav supplerende personlig indkomst, der medfører en stigning i udgifterne til grundpensionen. Tilsvarende forekom en reduktion i kommunale serviceudgifter til ældreområder på 16 pct. svarende til 33 mio. kr.

I Finland steg udgifterne til alderspension med 11,1 pct. målt i faste priser. Både den gennemsnitlige udbetalte pension og antallet af pensionsmodtagere steg. Antallet af pensionister steg med 43.000 personer, og nye pensionister fik en højere pension. Antallet af pensionister er stigende siden den første store fødselsårgang nåede alderen 63 år i 2008. I Finland er der mulighed for at gå på pension i alderen 63-68 år. Der var en usædvanligt stor stigning i pensionerne i begyndelsen af 2009 forbundet med en hastig stigning i priser og lønninger. Udgifterne til serviceydelser steg med 8,3 pct. målt i faste priser. Den største stigning var til uformel støtte samt til beskyttede boliger.

I Island steg udgifterne til ældre med 0,9 pct. fra sidste år, målt i 2009 priser. Udgifter til kontantydelse faldt med 0,5 pct. Udgifter til tillægspensionen steg med 8,8 pct., men udgifter til grundpensionen faldt med 13,8 pct. Udgifter til serviceydelser faldt med -5,5 pct. i faste priser. Udgifter til institutioner faldt med -9,1 pct. som følge af nedskæring af statsbudgettet.

I Norge steg udgifterne til de ældre med 5,2 pct. målt i faste priser. Kontantydelse steg med 5 pct., mens udgifterne til serviceydelser steg med 5,1 pct. Kontantydelse udgjorde 71 pct. af de totale udgifter til ældre. Udgifterne til grundpension, tillægspension og supplerende pension steg med henholdsvis 3,4 pct., 6, 2 pct. og 4,9 pct. Mens antallet af modtagere af alderspension steg med 3.722 personer fra 2008 til 2009 steg antallet, der modtog tillægspension med 9.126 personer. Antallet af alderspensionister var i 2009 642.272 personer.

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

I Sverige steg udgifterne til ælde med 6,3 pct. målt i faste priser. Disse udgifter består hovedsageligt af kontantydelse, idet pensionerne steg med 8,3 pct. Udgifterne til ældreomsorgen faldt derimod med 1,0 pct.

Tabel 6.2.15 Udgifter til og finansiering af pensioner, andre kontantydelse og service til ældre 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Alderspensioner	138.428	644	14.637	72.797	128.034	313.539
Heraf:						
a. Grund/mindstepension	88.097	582	1.577	25.867	47.930	50.133
b. Tillægs-/arbejdspension	9.350		13.041	46.930	65.256	186.954
c. Supplerende pension	40.981	59	19	-	14.848	76.452
B. Særlige alderspensioner	27.352	44	1.021	-	4.659	-
C. Delpensioner	25		218	-	135	-
D. Øvrigt	-	19	70	-	-	497
Kontantydelse i alt	165.805	707	15.946	72.797	132.828	314.036
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Institutioner m.v.	-	209	2.043	3.295	25.995	52.673
B. Hjælp til udførelse af dagliglivsfunktioner	-	106	1.262	1.472	17.761	22.636
C. Øvrigt	34.299	22	95	2.266	4.614	3.167
Serviceydelse i alt	34.299	336	2.043	7.034	48.370	78.476
Udgifter i alt, mio.	200.104	1.043	17.989	72.797	181.198	392.512
Udgifter i pct. af BNP	12,1	8,6	10,5	5,3	7,6	12,7
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	50,4	70,4	21,2	21,3	44,6	29,9
- Arbejdsgivere	25,3	15,8	63,3	58,9	34,1	48,2
- Forsikredes præmier og særskatter	24,3	13,8	15,5	19,8	21,3	21,9
<i>Ændringer 2008-2009 i 2009-priser</i>						
- Mio.	4.911	25	1.687	-743	8.971	25.009
- Pct.	2,5	2,5	10,4	-0,9	5,2	6,8

Tabel 6.2.16 Udgifter til kontantydelse til ældre i KKP/capita og pr. pensionist 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Ældre</i>						
Kontantydelse pr. capita	2.789	1.345	2.382	1.340	2.336	2.941
Alderspension pr. pensionist	14.516	10.045	14.197	12.968	16.596	14.786
Serviceydelser pr. person 65 år og ældre	3.459	5.238	1.789	1.101	5.569	4.060
Samlede ydelser til ældre pr. capita	3.366	1.985	2.687	1.470	3.186	3.676

Egenbetaling

Egenbetaling for ophold på plejehjem, institutioner for ældre og for hjemmehjælp foregår efter forskellige regelsæt i de nordiske lande.

Betingelserne for egenbetaling for ophold på plejehjem/alderdomshjem fastsættes centralt (statsligt) i Danmark, Færøerne, Finland, Island og Norge, men decentralt (kommunalt) i Sverige.

I Danmark får beboere på plejehjem m.v. udbetalt pension og må heraf selv betale for de ydelser, de modtager som led i plejehjemsopholdet. Det drejer sig for eksempel om husleje, kost, frisør og vask. Derimod skal de ikke betale for pleje og rengøring. Den varige hjemmehjælp er gratis. Derimod betales der for midlertidige hjemmehjælp, afhængigt af indkomsten. Egenbetalingen til plejehjem og hjemmehjælp udgjorde tilsammen 1,47 mia. DKK i 2010 svarende til 3 pct. af de samlede udgifter.

På Færøerne betaler beboere på plejehjem ingen husleje, men til gengæld er folkepensionen nedsat til 981 DKK pr. måned til dækning af personlige behov. Beboerne har således ingen udgifter til husleje, kost, frisør m.v. Pensionister, der har en indtægt udover pensionen (for eksempel supplerende pensioner), skal dog betale for ophold på plejehjem. Egenbetaling udgør 30 pct. af pensionistens skattepligtige indtægt. Egenbetalingen til hjemmehjælp er afhængig af husstandens indkomst. I 2009 udgjorde egenbetalingen 2,8 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp.

I Finland er egenbetalingen for langtidspleje af ældre afhængig af patientens indtægt. Den kan højst udgøre 85 pct. af nettoindkomsten og til personlig brug skal der være mindst 97 Euro per måned. I 2009 udgjorde egenbetalingen 19 pct. af de samlede udgifter. Egenbetalingen for hjemmehjælp er afhængig af husstandens indkomst. Egenbetalingen udgjorde ca. 16 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp.

I Island udgjorde egenbetalingen til hjemmehjælp 8,6 pct. af kommunernes udgifter i 2009.

I Norge er egenbetalingen for institutionsophold afhængig af indtægten, og beregnes ud fra centralt fastsatte forskrifter. Egenbetalingen udgør op til 75 pct. af folketrygdens grundbeløb, fratrukket et fribeløb. Af indtægter over folketrygdens grundbeløb betales op til 85 pct. Betalingen skal begrænses således, at alle beholder 25 pct. af folketrygdens grundbeløb i tillæg til fribeløbet. Egenbetaling i institutioner udgør lidt over 15 pct. af de samlede udgifter til driften af institutionen. Egenbetalingen for hjemmehjælp fastsættes af de enkelte kommuner, men beløbet må ikke overstige de faktiske udgifter. Hvis indtægten er lav må egenbetalingen ikke overstige 155 NOK per måned. Desuden, må der ikke kræves egenbetaling for den del som er personlig pleje og omsorg eller hjemmesygepleje, aflastnings- eller støttetiltag.

I Sverige har kommunerne en stor frihed til selv at bestemme egenbetalingens størrelse inden for omsorgen for ældre og funktionshæmmede. Der findes også en maksimal egenbetaling inden for ældreomsorgen, men kommunerne har stor frihed til at sætte egenbetalingens størrelse inden for disse rammer.

Hver modtager af social service har ret til at beholde en vis sum til at betale personlige udgifter, som ikke indgår i udgiften til hjælp i hjemmet. Dette kaldes et forholdsbeløb.

6.3 Funktionshæmmede

Tabel 6.3.1 Udgifter til funktionshæmmede i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2008

Danmark	4,4	Belgien	1,9	Italien	1,6 ^p	Slovakiet	1,4 ^p
Færøerne	4,2	Bulgarien	1,2	Letland	0,9	Slovenien	1,6 ^p
Finland	3,2	Cypern	0,7	Litauen	1,6 ^p	Spanien	1,6 ^p
Island	3,1	Estland	1,5	Luxemburg	2,3 ^p	Storbritannien	2,5 ^p
Norge	3,8	Frankrig	1,7 ^p	Malta	1,1	Tjekkiet	1,5
Sverige	4,3 ^p	Grækenland	1,2	Polen	1,6	Tyskland	2,1 ^p
		Holland	2,4 ^p	Portugal	2,1	Ungarn	2,1
		Irland	1,1	Rumænien	1,4	Østrig	2,1

^p Foreløbige data.

Anmærkning: Kilden er EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts. Kilden for Færøerne er Socialministeriet.

Førtidspensionernes opbygning og indkomstprøvning

Det er et fællestræk for de nordiske landes pensionssystemer, at alle borgere ved lov er garanteret et vist minimum at leve for ved overgangen til pension, den såkaldte mindstepension/grundpension. Dertil kommer lovfastsatte arbejds- eller tillægspensioner for de, der har deltaget i arbejdslivet. Desuden findes der supplerende pensionsordninger indgået ved lov eller ved kollektive aftaler. I alle landene findes desuden forskellige private pensionsopsparinger, som ikke behandles i denne rapport.

Hovedprincipperne for at modtage førtidspension er de samme som for alderspension. Dog får førtidspensionsmodtagere i Danmark ikke ATP, men de, der har været på arbejdsmarkedet modtager også supplerende pensioner.

I Sverige er førtidspensionen afskaffet og erstattet af en syge- og aktivitetsydelse.

Tabel 6.3.2 Før tidspensionens opbygning 2010¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ²⁾	Norge ²⁾	Sverige
<i>Modtagere af:</i>						
Grundpension/ garanteret mindste- pension	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet i mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år
Bopælstidens længde for at opnå fuld grundpension	4/5 af årene fra det fyldte 15. år til det tidspunkt, hvorfra pen- sionen ydes	4/5 af årene fra det fyldte 15. år til det tidspunkt, hvorfra pen- sionen ydes	40 år	40 år	40 år	40 år
Tillægs- pension/ arbejdspensi- on	.	.	Lønmodtage- re og selv- stændige	Lønmodtage- re og selv- stændige	Lønmodtage- re og selv- stændige	Lønmodtage- re og selv- stændige
Supplerende pensioner	Lovfæstet for offentligt an- satte (tjene- stemænd) Offentlige kollektive af- taler Private kol- lektive aftaler	Lovfæstet for offentligt an- satte (tjene- stemænd) Offentlige kollektive af- taler Private kol- lektive aftaler	-	-	Lovfæstet for offentligt an- satte (tjene- stemænd) Offentlige kollektive af- taler -	- Offentlige kollektive af- taler Private kol- lektive aftaler

1 Blandt andet som følge af tilpasning til reglerne i EØS-aftalen er reglerne for retten til grundpension i de nordiske lande blevet tilnærmelsesvist ens. Overordnet kræves det, at man har været bosat i det pågældende land i mindst 3 år i den erhvervsaktive alder forud for funktionshæmningen.

2 Treårsgrænsen gælder ikke ved arbejdsskader.

I Island reguleres grundbeløbet for førtidspensionister både i forhold til egen arbejdsindkomst og halvdelen af husstandens kapitalindkomst. Tilsvarende regler gælder også for pensionstillægget som også reguleres i forhold til egen arbejdsindkomst samt ægtefællens indtægter. Fra og med 2001 er det kun 60 pct. af førtidspensionistens egne indtægter, der skal tages med i reguleringen. Målsætningen er at flere førtidspensionister skal deltage i arbejdslivet. Pensionstillægget falder helt bort over en vis indkomstgrænse.

I Norge indkomstprøves førtidspensionen i forhold til arbejdsindkomster over et vist niveau. Grundpensionen fastsættes i forhold til civilstand og ægtefællens arbejds- og kapitalindkomst. Ægtefæller og samboende har samme rettigheder.

I Sverige er boligtillægget til pensionister indkomstprøvet. I forhold til en ny lov fra 2003 kan boligtillægget udbetales til de der er bosat i Sverige og har en ydelse i form af fuld alderspension, aktivitets – eller sygeydelse, enkepension, særlig efterlevendepension eller hustrutillæg. Selv de der har en pension eller en invaliditetsydelse fra et andet EU land kan få boligtillæg.

Helbredsbetingsbetinget førtidspension

I alle de nordiske lande kan personer hvis erhvervsevne er nedsat på grund af fysiske og/eller psykiske årsager modtage førtidspension. Førtidspensionen benævnes invalidepension i Finland og Island og uførepension i Norge.

I Sverige hedder det fra og med 2003 syge – eller aktivitetsydelse. Disse ydelser indgår som en del af sygeforsikringssystemet, mens det tidligere var en del af det almindelige pensionssystem.

Grundlaget for førtidspension

I Danmark var folkepension (alderspension) og førtidspension tidligere integreret i et sammenhængende regelsystem. Førtidspensionister blev tildelt grundpension efter de samme regler som gjaldt for alderspensionister. Derudover blev førtidspensionister med mellemste førtidspension tildelt et invaliditetsbeløb, og førtidspensionister med højeste førtidspension blev ud over invaliditetsbeløbet også tildelt et erhvervsudygtighedsbeløb.

Den 1. januar 2003 trådte et nyt førtidspensionssystem i kraft. Førtidspensionen består nu af én sammenhængende ydelse, som for enlige nogenlunde er på niveau med arbejdsløshedsdagpengene, og for gifte/samlevende er på ca. 85 pct. heraf. De nye regler gælder for sager om førtidspension,

som er rejst efter den 1. januar 2003, hvilket vil sige, at personer, som har fået tilkendt førtidspension efter de tidligere regler stadig modtager pension efter disse regler, og i en årrække fremover vil udgøre flertallet af førtidspensionisterne. Førtidspensionister efter den nye ordning modtager ikke invaliditets- og erhvervsudygtighedsbeløb. Som led i førtidspensionsreformen blev der etableret en tvungen indbetaling til ATP samt en frivillig supplerende opsparingsordning for førtidspensionister.

Alle førtidspensionister har mulighed for at tilslutte sig den sidstnævnte ordning. Af beløbet betaler førtidspensionisterne selv 1/3, og kommunerne betaler de resterende 2/3. Det samlede bidrag pr. person i ordningen udgør 5.198 kr. årligt i 2009.

På Færøerne er førtidspensionen sammensat af et grundbeløb, tillæg og invaliditetsbeløb. Pensionister med laveste førtidspension modtager grundbeløb, laveste tillæg og et ekstratillæg. Pensionister med mellemste og højeste førtidspension modtager grundbeløb, mellem eller højt tillæg og invaliditetsbeløb. Invaliditetsbeløbet indtægtsreguleres ikke og er skattefrit. Personer med vidtgående fysisk eller psykisk funktionshæmning, og som bor på institutioner, modtager et særligt pensionsbeløb på DKK 1.176 per måned i 2010. Personernes personlige behov bliver desuden dækket af institutionernes driftsudgifter.

Finland, Island og Norge tilkendes førtidspension i form af grundpension/garanteret mindstepension og tillægspension/arbejdspension.

Fra 2003 blev førtidspensionen i Sverige ændret således, at man modtager en syge- eller aktivitetsydelse. Sygeydelsen bliver tidsbegrænset. Førtidspensionen var en del af det almindelige pensionssystem mens syge- eller aktivitetsydelsen er en del af sygeforsikringssystemet. Personer i alderen 30-64 år kan modtage sygeydelse, hvis arbejdsevnen er nedsat. Personer i alderen 19-29 år kan få en ydelse for nedsat aktivitet. Denne ydelse er altid tidsbegrænset til mellem et og tre år.

Ved beregningen af tillægs-/arbejdspensionens størrelse, hvilket sker på baggrund af tidligere arbejdsindkomst, medregnes i Finland, Island og Norge som regel tiden frem til den normale pensionsalder.

I Finland er procentsatsen for førtidspensionister, for tiden fra førtidspensioneringen og frem til alderspensionsalderen, dog lavere end for alderspensionister. Fra og med 2010 forhøjedes procentsatsen dog også for 50-63-årige fra 1,3 pct. til 1,5 pct. Dertil lægges en engangsförhøjelse af invalidepensionen efter fem udbetalingsår for personer med langvarig invalidepension. Engangsförhøjelsens maksimum er ved 24-31-års alderen 25 pct. af pensionens beløb, og falder med 1,0 pct. for hvert ekstra levet år, og udbetales

ikke efter 55-års alderen. Forhøjelsen betales første gang i 2010, men den gælder også invalidepensioner, som begyndte før 2005. Hvis invaliditeten begyndte i 2010 anvendes livslængdekoeficienten også på invalidepensioner første gang, dog gælder indvirkningen kun på den indtjente pension, ikke på andelen for den resterende tid.

I Island trådte en ny aldersbetinget ydelse til førtidspensionister i kraft den 1. januar 2004. Formålet er, at personer, der bliver førtidspensionister i en ung alder får en forhøjet grundpension idet vedkommende ikke har haft mulighed for at deltage i arbejdslivet og derved ikke har kunnet optjene arbejdspension. Ydelsen kan gives fra og med vedkommende fylder 18 år og ydelsen reduceres i forhold til alderen når man bliver førtidspensionist. De, som er 18 eller 19 år når de bliver førtidspensionist får det dobbelte grundbeløb som reduceres gradvist til 66 års alderen.

I Norge blev tre forskellige revalideringsydelse den 1. marts 2010 slået sammen til én ydelse (arbejdsavklaringspenge). Den varige førtidspension beregnes som hidtil.

Tabel 6.3.3 Regler for grundpension/førtidspension 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
Pensionsalder	18-64 år	18-66 år	16-64 år	16-65 år	18- 64 år	19-64 år
Mindste grad af uarbejdsdygtighed	Uarbejdsdygtig	Manglende arbejdsevne	Intet særligt niveau angivet.	50 pct.	50 pct. (i genaktiveringsfasen 20 pct.)	25 pct.
Pension på grundlag af:	Grad af uarbejdsdygtighed, opholdsperiode og indkomst	Opholdspæriode uarbejdsdygtighed.	Opholdets længde, civilstand og andre beskæftigelsesbaserede pensioner.	Grad af uarbejdsdygtighed, opholdsperiode og indkomst.	Grad af uarbejdsdygtighed, forsikringsperiodens længde og pensionspoint arbejdsindkomstens størrelse (de 20 bedste år) og familiesituationen.	Opholdets varighed, størrelsen af indkomst-baseret syge-/aktivitetsydelse og grad af uarbejdsdygtighed.
Referenceindkomst eller beregningsgrundlag	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Tilskrevne pensionspoint og kommende pensionspoint indtil det fyldte 66. år. Arbejdsdygtige inden det fyldte 26. år tildeles ekstra pensionspoint for fremtiden.	Pensionen baseres på den pensionsgivende indkomst, dvs. arbejdsindkomst og indkomst fra visse ydelser: sygedagpenge, arbejdsløshedsdagpenge og forældreorlovsydelse.
Mindste pension	1/40 of maksimum.	1/40 af grundbeløbet	Intet lovfæstet minimum.	.	151.272 NOK til enlige og 279.864 NOK til ægtefæller	Garanteret pension på mellem 89.040 og 101.760 SEK på baggrund af alder ²⁾
Højeste pension	Hvis indkomsten ikke overstiger et vist niveau: 66.500 DKK pr. år for enlig pensionist, der bor alene; 105.500 DKK pr. år for gifte eller samboende pensionister.	For enlige 179.220 DKK og 154.464 DKK for gifte.	584,13 EUR per måned for enlige og 518,12 EUR per måned for gifte eller samboende	Ingen indkomstloft	298.026 NOK til enlige og 286.679 NOK til ægtefæller	Maximum for indkomstrelateret syge- eller aktivitetsydelse er 203.520 SEK per år.

Tabellen fortsættes ...

Tabel 6.3.3 Fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
Indeksregulering efter pensionering:	Lønnen 100 pct. samt en reduktion hvis stigningen er over 2 pct.	Reguleres efter særlig lov hvert år.	Forbrugerprisindekset 100 pct.	Lønudviklingen, i det mindste forbrugerprisindekset.	Parlamentsafgørelse.	Prisindekset 100 pct.
Akkumulering med indkomst fra arbejde	Muligt, at have anden indtægt. Der sker en gradvis reduktion af pensionen ved indtægter ud over en vis indtægt (se ovenfor under "Højeste pension").	Muligt at have anden indtægt.	Hvis en pensionsmodtager påtager sig arbejde, der svarer til hans tidligere beskæftigelse, anses han ikke længere for at være uarbejdsdygtig, og pensionen inddrages. Pensionen kan indstilles i 3-24 måneder, hvis pensionsmodtageren finder arbejde og den månedlige arbejdsindkomst er over 600 EUR.	Mulig, reduktion af ydelser.	Med undtagelse af det første år med fuld midlertidig førtidspension eller førtidspension, må modtageren have en årlig arbejdsindkomst på højst 75.641 NOK. Ved højere indkomst fastsættes en lavere førtidspension.	Mulig.

1 Syge-/aktivitetsydelse

2 Garantiniveaulet for syge og aktivitetsydelse er baseret på blandt andet på besøgstiden i Sverige. Et lavere beløb kan derfor udbetales til visse personer der ikke har vis sig i længere tid.

Tabel 6.3.4 Regler for arbejdsbaseret førtidspension 2010

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ²⁾
Pensionsalder		18-66 år	18-62 år	16-69 år	16-66år	19-64 år
Mindste grad af uarbejdsdygtighed		Mindst halvering af arbejdsevne. Graden af førtidspension kan afhænge af alder og mulighed for revalidering.	Førtidspension 3/5. Delvis førtidspension: 2/5 .	50 pct.	50 pct. (i genaktiveringsfasen 20 pct.).	25 pct.
Pension på grundlag af:		Manglende arbejdsevne på grundlag af fysisk eller psykisk årsag.	Optjeningsbaseret pension øget med optjening for forventet alder ved fratrædelse, indkomst for hvert år, aldersafhængig optjeningsgrad.	Grad af uarbejdsdygtighed og optjent pensionsbeløb i overensstemmelse med optjente pensionspoint øget med yderligere optjeningsår last til pensionsalderen.	Grad af uarbejdsdygtighed, forsikringsperiodens længde og pensionspoint (faktiske hidtidige og anslåede fremtidige perioder til i alt 40 år), arbejdsindkomstens størrelse (de 20 bedste år).	Gennemsnit af de tre højeste årlige indkomster fra en rammeperiode, som går umiddelbart forud det år, hvor invaliditeten opstod, afhængigt af graden af uarbejdsdygtigheden.
Referenceindkomst eller beregningsgrundlag	-	Grundbeløb og tillæg reguleres efter seneste skattemæssige indkomst.	På grundlag af årsindkomsten. Intet indkomstloft. For projekterede år er beregningsgrundlaget indkomsten i de fem foregående år. Optjeningsgraden for udækkede perioder er baseret på den indkomst, der danner grundlag for ydelserne. Til en langvarig invalidpension lægges efter fem ud-betalingsår en engangsforhøjelse, hvis max forhøjelse er ved 24-31 års alder 25 pct. af pensionens beløb og falder for hvert levte år 1 procentenhed og udbetales ikke efter 55 års alder.	Indkomst uden loft.	Tilskrevne pensionspoint og kommende pensionspoint indtil det fyldte 66. år. Personer, som er blevet uarbejdsdygtige inden det fyldte 26. år invaliditet tildes ekstra pensionspoint for fremtiden.	Ydelsen baseres på den pensionsgivende indkomst, dvs. arbejdsindkomst og indkomst fra visse ydelser: sygedagpenge, arbejdsløshedsdagpenge og forældreorlovsydelse.

Tabellen fortsættes ...

Tabel 6.3.4 fortsat

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ²⁾
Højeste pension	-	For enlige 179.220 DKK For gifte 154.464 DKK.	Intet lovfæstet maksimum	Intet lovfæstet maksimum	298.026 NOK for enlige og 286.679 NOK for ægtefæller	203.520 SEK per år
<i>Indeksregulering</i>						
- før pensionering:	-	Reguleres efter særskilt lov	Lønnen 80 pct. + pristallet 20 pct.	Løn
- efter pensionering:		Reguleres efter særskilt lov	Pristallet 80 pct. + lønnen 20 pct.	Priser, men i ældre fonder for offentlige ansatte: løner.	Parlamentsafgørelse.	Pristallet 100 pct.
Akkumulering med indkomst fra arbejde		Muligt at have anden indtægt.	Mulig, hvis indkomsten udgør 40-59 pct. af den pensionsgivende løn, ændres den fulde førtidspension til en delførtidspension. Hvis indkomsten overstiger 60 pct. af den pensionsgivende løn, pensionen ophører hvis ændringerne er midlertidige og inddrages hvis ændringerne bliver ved	..	Med undtagelse af det første år med fuld midlertidig førtidspension eller førtidspension, må modtageren have en årlig arbejdsindkomst på højst 75.641 NOK. Ved højere indkomst fastsættes en lavere førtidspension.	Mulig.

1 Der findes ingen arbejdsbaseret førtidspension i det offentlige pensionssystem i Danmark, men i de fleste overenskomster på arbejdsmarkedet indgår der aftaler om pension, herunder også førtidspension.

2 Syge-/aktivitetsydelse.

Forhold der påvirker antallet af førtidspensionister

I de nordiske lande findes der et antal alternative former for ydelser, som har indflydelse på såvel tilkendelse af førtidspensioner som på antallet af førtidspensionister. Mens sygedagpenge i de øvrige lande maksimalt kan gives i ét

år, dog med mulighed for forlængelse i Danmark. I Sverige er førtidspensionen fra og med 2003 erstattet af en sygdoms – og nedsat aktivitetsydelse.

I Norge er det normalt, at der udbetales arbejdsavklaringspenge, førend der udbetales førtidspension.

Også de øvrige førtidspensionsordninger (som i denne publikation benævnes særlige alderspensioner) kan påvirke antallet af førtidspensionister. At der findes ordninger som for eksempel efterløn i Danmark og arbejdsløshedspension i Finland har bidraget til, at der er færre førtids-/invalidpensionister, end der ellers ville have været i disse lande. Ordningen med aftalefastsat pension (AFP) påvirker antallet af førtidspensionister i Norge. Flere undersøgelser er kommet frem til at ca. 20 pct. af AFP-pensionisterne ville have været førtidspensionister, hvis AFP-ordningen ikke fandtes.

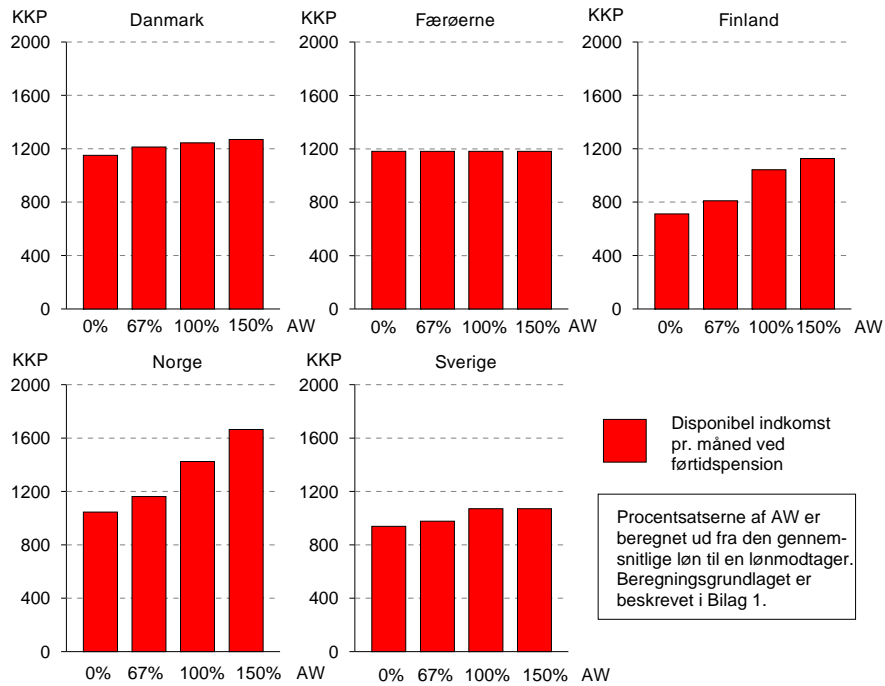
Førtidspension inkl. pensionstillæg er som hovedregel enten højere eller af samme størrelse som den der tilkendes alderspensionister i alle landene. Der til kan i Danmark før førtidsreformen i 2003 og Færøerne komme et antal særlige tillæg og i de øvrige lande en tillægspension, som nævnt ovenfor.

Disponibel indkomst og kompensationsgrader ved førtidspension

Figur 6.3.1 viser den disponible indkomst for en enlig 50-årig førtidspensionist, som tidligere har været i arbejde og som helt har mistet sin erhvervssevne på tre indkomstniveauer i KKP-Euro, og tabel 6.3.5 viser kompensationsgraden i pct. i forhold til tidligere lønindkomst. I Danmark er førtidspensionen uafhængig af tidligere indkomst. Dog findes der i Danmark supplerende ydelser fra aftalebaserede pensionsordninger, som ikke er taget med i beregningen. Førtidspensionen i de andre lande er beregnet i forhold til tidligere arbejdsindkomst.

I alle landene modtager mændene i gennemsnit en højere ydelse end kvinderne. For Finland og Norge skyldes det højere optjening til ATP.

Figur 6.3.1 Disponibel indkomst pr. måned for en enlig 50-årig førtidspensionist ved fuldt tab af erhvervsevne i KKP-Euro 2010

Tabel 6.3.5 Kompensationsgrad for en enlig 50-årig førtidspensionist ved fuldt tab af erhvervsevne i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
67 pct. AW	96	122	61	72	71
100 pct. AW	70	89	57	62	53
150 pct. AW	52	65	45	52	40

Tabel 6.3.6 Gennemsnitligt udbetalt i lovfastsat førtidspension (før skat) pr. måned 2010

	KR/EUR			KKP-Euro		
	Kvinder	Mænd	Alle	Kvinder	Mænd	Alle
Danmark ¹⁾	13.124	13.964	13.507	1.236	1.315	1.272
Færøerne ²⁾	11.427	12.432	11.884	1.076	1.171	1.119
Finland ³⁾	905	1.102	1.008	736	897	820
Norge	13.292	16.675	14.754	1.127	1.414	1.251
Sverige ⁴⁾	9.033	10.339	9.569	791	905	838

1 Gennemsnitligt udbetalt beløb for højeste, mellemste, almindelig og forhøjet almindelig førtidspension samt ny førtidspension i januar 2010

2 Gennemsnitlig udbetaling i november 2010 for højeste og mellemste førtidspension.

3 Gennemsnitligt udbetalt beløb pr. december.

4 Gennemsnitligt udbetalt beløb i december inklusive boligtillæg. Aktivitets- eller sygedyldelse erstattede fra og med 2003 førtidspension.

Antal modtagere af førtidspension

I Danmark kan der efter førtidspensionsreformen i 2003 kun nytilkendes en form for førtidspension. Den nye førtidspension tilkendes personer med en varigt nedsat arbejdsevne af et sådant omfang, at personen ikke kan blive selvforsørgende gennem beskæftigelse på almindelige vilkår eller i fleksjob.

På Færøerne er der ikke sket væsentlige lovmæssige ændringer, der har haft indflydelse på antallet af nytilkendelser.

I Finland har der været et fald i antallet af førtidspensionsmodtagere, men er i løbet af de senere år stabiliseret cirka på det samme niveau, delvis derfor forsvinder individuelle førtidspensioner (i december 2010 var der kun 83 individuelle pensioner tilbage).

Antallet af førtidspensionister i Island bliver ved med at stige selvom der har været fald i nytilgangen siden 2003. Forklaringen på faldet i nytilgangen kan være opstramning i reglerne af tilkendelse af førtidspension samt ændringer på arbejdsmarkedet i form af mindre arbejdsløshed.

Både i Norge og Sverige er der sket opstramninger i reglerne for tilkendelse af førtidspension (syge-/aktivitetsydelse). I Sverige har der været et stigende antal tilkendelser til og med 2006, hvorefter der har været et fald.

Tabel 6.3.7 Antal pensionister, der modtager førtidspension i form af grund- / mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension absolut og i pct. 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Antal</i>						
18-19 år ¹⁾	1.052	5	1.619	310	961	3.041
20-29 "	9.906	62	11.201	1.841	7.541	26.084
30-39 "	23.934	107	17.143	2.655	16.224	29.389
40-49 "	55.406	217	36.591	3.951	43.833	77.868
50-59 "	92.472	436	101.448	4.792	97.188	158.515
60-64 "	61.782	416	99.246	2.821	92.895	147.915
I alt 18-64 år ¹⁾	244.552	1.243	267.248	16.370	258.642	442.812
65-66 år		161	.	.	42.446	.
<i>Pct.</i>						
18-19 år ¹⁾	0,4	0,4	0,6	1,9	0,4	0,7
20-29 "	4,1	5,0	4,2	11,2	2,9	5,9
30-39 "	9,8	8,6	6,4	16,2	6,3	6,6
40-49 "	22,7	17,5	13,7	24,1	16,9	17,6
50-59 "	37,8	35,1	38,0	29,3	37,6	35,8
60-64 "	25,3	33,5	37,1	17,2	35,9	33,4
I alt 18-64 år ¹⁾	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
65-66 år

1) For Finland, Island og Sverige starter aldersgruppen ved 16 år

Tabel 6.3.8 Modtagere af førtidspension og nytilgang af førtidspensionister efter køn 2010

	Danmark ¹⁾		Færøerne		Finland		Island ²⁾		Norge ³⁾		Sverige ^{4,5)}	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Modtagere	116.150	100.174	749	626	127.398	139.850	10.557	7.047	170.959	130.129	261.154	181.658
Nytilgang	8.736	7.899	59	47	12.436	12.821	139	222	15.406	12.846	6.910	7.211
Nytilgang i pct. af befolkningen i den beretigede alder	0,5	0,5	0,4	0,3	0,7	0,7	0,1	0,2	1,0	0,8	0,2	0,3

1 Antal modtagere er i denne tabel opgjort primo året; i de øvrige pensionstabeller er antallet opgjort ultimo året.

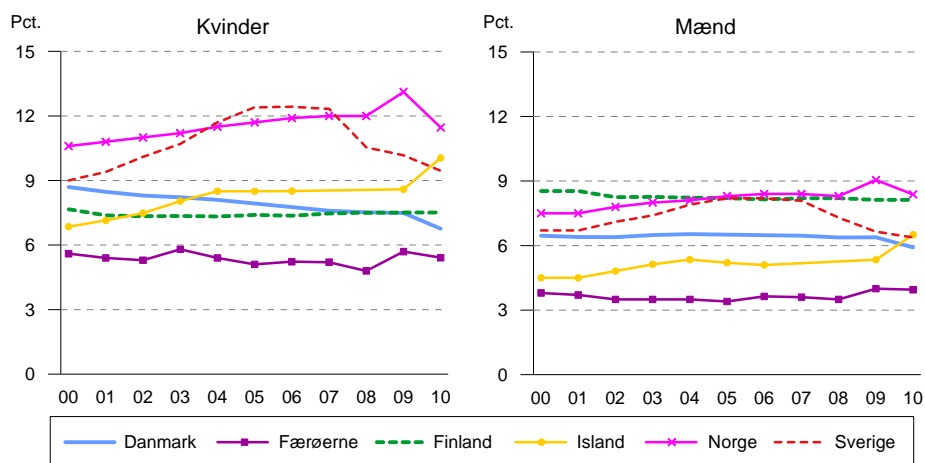
2 Pensionsalder 16-66 år. År 2009

3 Pensionsalder 18-67 år.

4 Syge og aktivitetsydelse erstatter fra og med 2003 førtidspensionen.

5 Oplysningen henviser til december 2010

Figur 6.3.2 Pensionister der modtager førtidspension i form af grund-/mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af befolkningen 16/18-64/66 år 2000-2010¹⁾

I Sverige erstatter aktivitets – og sygeydelsen førtidspensionen fra og med 2003. Nye ydelser gives til personer i alderen 19-64 år.

Revalideringsydelse

Personer, hvis erhvervsevne er nedsat af fysiske, psykiske eller sociale årsager, kan få hjælp til uddannelse, optræning og omskoling, når det anses for påkrævet af hensyn til personens fremtidige muligheder for at klare sig selv og forsørge sin familie. Der kan også ydes hjælp til særlige udgifter, der følger af uddannelsen. Uddannelse kan bestå i optræning eller oplæring på det almindelige arbejdsmarked. Hjælpen ydes i form af løn eller løntilskud. Endelig kan der ydes særskilt hjælp til anskaffelse af værktøj og arbejdsredskaber og til iværksættelse af selvstændig virksomhed.

I Danmark ydes hjælpen i form af en fast revalideringsydelse, som svarer til dagpengemaximum. Udbetalingen af revalideringsydelsen forudsætter, at der er iværksat en revalidering efter en fastlagt erhvervsplan. Ydelsen udbetales indtil erhvervsplanen er gennemført, normalt dog højst i 5 år. For unge under 25 år udgør revalideringsydelsen det halve. Med henblik på at fastholde og integrere de svagere grupper på arbejdsmarkedet er der fra 1999 sket en styrkelse af den virksomhedsrettede revalidering.

På Færøerne udbetales revalideringsydelse, når det anses for påkrævet af hensyn til en persons risiko for at blive udstødt fra arbejdsmarkedet. Revalideringsydelsen hører under loven om offentlig forsorg, og ydelsen er normalt behovsprøvet.

I Finland er revalideringsdagpenge, som betales fra Folkpensionsanstalten af samme størrelse som sygedagpengene. Dagpengenes størrelse fra ulykkes- og trafikforsikringerne samt fra arbejdspensionsanstalterne er i princippet næsten af den samme størrelse som man skulle have haft arbejdsindkomst i samme periode.

I Island udbetales en revalideringsydelse, når den tilskadedkomne ikke længere har ret til syge- eller arbejdsskadedagpenge. Som regel kan ydelsen højst oppebæres i 12 måneder eller indtil der er truffet beslutning om den funktionshæmmedes fremtid. Ydelsen svarer til invalidepensionen og tildeles efter de samme kriterier. Ydelsen kan aldrig udbetales i mere end 18 måneder. Alle, der modtager revalideringsydelse, skal gennemgå undersøgelser og behandlinger i den tid, ydelsen modtages.

Siden 1. januar 2000 har socialforsikringen udbetalt en revalideringsydelse til personer, der har risiko for, at blive udstødt fra arbejdsmarkedet på grund af sygdom eller ulykker. Der er i Island især mange sociale institutioner, der tilbyder job til personer i revalidering. I øjeblikket forsøger man at samle aktiviteterne på dette område, hvor formålet er at forstærke den arbejdsrelaterede revalidering.

I Norge blev tre revalideringsydelser slået sammen til én ydelse med virkning fra 1. marts 2010. For at have ret til den nye ydelse, arbejdsafklaringspenge, skal modtageren være under aktiv behandling, deltage på et arbejdsrettet tiltag eller modtage anden opfølgning med det sigte at skaffe sig, eller beholde, et arbejde.

Denne ydelse gives til personer, der har opbrugt deres sygedagpengeret, men hvor arbejdsevnen forsat er nedsat med mindst 50 pct. Ydelsen kan gives i op til 4 år, med mulighed for forlængelse i særlige tilfælde, og beregnes ud fra pensionsgivende indtægt, udbetalt det sidste år, eller som et gennemsnit af de sidste tre år før arbejdsevnen blev nedsat med mindst 50 pct. Ydelsen udgør op til 66 pct. af beregningsgrundlaget, og forvaltes af Arbejds- og velfærdsetaten.

I Sverige gives der i forbindelse med revalidering en række erstatninger og ydelser. I forbindelse med revalidering kan der blandt andet gives en revalideringsydelse og særlige ydelser i stedet for sygedagpenge. Revalideringsydelsen gives da til personer, som deltager i erhvervsrettet revalidering og de særlige ydelser skal dække udgifterne, som der er ved revalideringen for ek-

sempel rejser. De erhvervsrettede revalideringsforanstaltninger, som kan blive aktuelle er eksempelvis arbejdsstræning, udredning ved et arbejdsmarkedsinstitut og uddannelse.

Tabel 6.3.9 Personer som har modtaget revalideringsydelse 2010

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ²⁾	Island ³⁾	Norge ⁴⁾	Sverige ⁵⁾
<i>Personer som har modtaget revalideringsydelse i løbet af året</i>						
Kvinder	11.893	141	59.788	1.132	90.760	12.926
Mænd	7.000	111	39.020	836	61.887	6.776
I alt	18.893	252	98.080	1.968	152.647	19.702
<i>Personer som modtog revalideringsydelse pr. december</i>						
Kvinder	7.621	80	23.462	681	102.933	4.107
Mænd	4.506	74	17.581	522	71.342	2.286
I alt	12.127	154	41.043	1.203	174.275	6.393

1 Modtagere af revalideringsydelse, herunder revalideringsydelse ved virksomhedspraktik.

2 Omfatter revalideringsdagpenge og service som udbetales fra Folkpensionsanstalten.

3 Året 2009

4 Fra 1. marts 2010 blev ydelserne revalideringspenge (attføringspenge) og tidsbegrænset invalidepension indlemmet i Arbejdsavklaringspenge. Tallene for 2010 er derfor ikke sammenlignelige med tal fra tidligere år.

5 Omfatter kun personer med revalideringsydelse. Personer som modtager særlige ydelser kan ikke opgøres.

Arbejdsskadeserstatninger

I alle nordiske lande modtager personer, som har været udsat for en arbejdsskade enten sygedagpenge eller en ydelse, som svarer til disse ved midlertidigt tab af erhvervsevne. Ved langvarigt eller permanent tab af erhvervsevne udbetales der førtidspension eller en ydelse, som kan sidestilles med denne.

Ved arbejdsskade forstås ulykkestilfælde på arbejdet og erhvervsbetinget sygdom, som forårsager midlertidigt eller permanent tab af arbejdsevne.

I alle landene er der etableret obligatoriske arbejdsskadeforsikringer, men efter lidt forskellige regelsæt. Fra arbejdsskadeforsikringen udbetales der ménserstatninger samt erstatning for den tabte arbejdsevne, enten i form af engangsydelser eller som månedlige ydelser. Normalt dækker arbejdsskadeforsikringen også udgifter til behandlinger, som ikke er dækket af den almindelige sygeforsikring.

I Danmark ydes der erstatning for tabt erhvervsevne, hvis arbejdsskaden har nedsat arbejdsevnen med mindst 15 pct. Der ydes desuden et engangsbeløb, hvis méngraden er 5 pct. og derover. Kompensationen beregnes ud fra 80 pct. af den tilskadekomnes hidtidige årsindtægt.

På Færøerne ydes der dagpenge, hvis den tilskadekomne ikke er i stand til genoptage arbejdet i samme omfang som tidligere. Dagpengene kan maksimalt udgøre $\frac{1}{4}$ af daglønnen. Der kan også ydes invaliditetserstatning, hvis arbejdsskaden har forringet den tilskadekomnes erhvervsevne med 5 pct. eller derover. Kompensationen beregnes i begge tilfælde til maksimalt at udgøre $\frac{2}{3}$ af fiskerens garanterede mindsteløn, hvilket svarer til 386 DKK i 2010.

I Finland har man ret til pension, hvis arbejdsevnen er reduceret med mindst 10 pct. Den pension, som udbetales til en person, som er helt uarbejdsdygtig udgør 85 pct. af tidligere arbejdsindkomst. Til en delvis (partiel) arbejdsudygtig arbejdstager, udbetales der en del af den fulde pension, som svarer til nedgangen i erhvervsevnen. Erstatningsniveauet for pension på grund af ulykker falder til 70 pct. af arbejdsindkomsten, når den pågældende fylder 65 år. Ulykkespensionen til en delvis uarbejdsdygtig reduceres tilsvarende når den pågældende fylder 65 år.

I Island er det retten til løn under sygdom (fravær på grund af en ulykke), som har den største betydning for den skadelidte. Men for personer som ikke har ret til løn eller når den periode, hvor man kan modtage løn er ophørt, modtager de pågældende dagpenge fra den almene arbejdsskadeforsikring. Denne ydelse er et fast beløb, som er uafhængig af den løn man havde da ulykken indtraf. Ydelsen betales normalt ikke i mere end 52 uger, hvis arbejdsevnen er nedsat med 10-49 pct. betales invalidepension i form af et engangs-

beløb, men hvis arbejdsevnen er nedsat 50 pct. eller mere betales invalidepension efter de almindelige regler.

I Norge kan der opnås *invalidpension*, hvis en erhvervsskade eller arbejdsulykke nedsætter arbejdsevnen med 30 pct., hvor der normalt kræves mindst 50 pct. nedsættelse af arbejdsevnen for at få tildelt *invalidpension*. Der tildeles ménerstatning, hvis méngraden er 15 pct. og derover.

I Sverige ydes der erstatning, i form af livrenter, såfremt arbejdsevnen er varigt nedsat med mindst en femtededel (6,6 pct.). Livrenten beregnes normalt på grundlag af den forsikredes sygedagpengeberettigede indkomst. Livrenten beregnes ved at sammenligne den forventede indkomst, hvis skaden ikke var indtruffet, med den indkomst hun eller han beregnes til at kunne få efter skaden. Livrenten er forskellen mellem indkomsterne, men kan aldrig blive højere end 7,5 prisbasisbeløb per år som er 42.400 SEK.

Plejetilskud til funktionshæmmede

I alle de nordiske lande kan familier modtage økonomisk støtte fra det offentlige til pleje af et fysisk eller psykisk sygt barn i hjemmet. Regelsættene varierer noget mellem landene, men formålet med ordningerne er det samme, nemlig at gøre det økonomisk muligt for familier at have barnet boende hjemme ved at få dækket de ekstraudgifter som barnets funktionshæmning medfører.

Voksne med funktionsnedsættelse, som bor i eget hjem, kan også få tilskud. De enkelte lande har også lidt forskellige regler på dette område. Der kan ydes støtte til hjælpemidler, som er nødvendige for, at den pågældende kan udøve et erhverv eller afhjælpe den pågældendes lidelse, eller som kan lette den daglige tilværelse i hjemmet.

I flere af landene ydes der blandt andet tilskud til køb af og/eller tilpasning af bil eller andet motordrevet køretøj.

Serviceydelser til funktionshæmmede

Institutioner, hjemmehjælp m.v. for funktionshæmmede

I alle landene findes der særlige boliger for personer med nedsat funktionsevne. Det kan være:

1. Plejehjem/sygehjem.
2. Beskyttede boliger/servicelejligheder/kollektivboliger.

Tabel 6.3.10 Personer under 65 år som modtager hjemmehjælp

	Danmark ¹⁾	Færøerne ²⁾	Finland	Island	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
	2010	2010	2010	2010	2009	2010
Modtagere af hjemmehjælp under 65 år i alt	27.962	55	7.775	2.873	31.119	23.974
Modtagere af hjemmehjælp i pct. af aldersgruppen 18-64 år	0,8	0,1	0,2	1,0	0,8	0,3

1 Hjemmehjælp til beboere i eget hjem bortset fra serviceboliger

2 Personer under 67 år

3 Inklusive beboere i serviceboliger som modtager praktisk bistand (hjemmehjælp). Omfatter modtagere der modtager både hjemmesygepleje og praktisk bistand og modtagere som blot modtager praktisk bistand. Modtagere der kun modtager hjemmesygepleje er ikke inkluderet.

4 Omfatter beboere i egen bolig som pr. 1. oktober 2010 havde fået tildelt hjemmehjælp.

Tabel 6.3.11 Personer under 65 år, som bor på institution eller i servicebolig

	Danmark ¹⁾	Færøerne ¹⁾	Finland	Island	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
	2010	2010	2009	2010	2009	2010
Under 65 år i alt	13.518	147	20.277	1.103	4.084	27.859
I pct. af aldersgruppen 18-64 år	0,4	0,5	0,5	0,4	0,1	0,3

1 Omfatter beboere på plejehjem, beskyttede boliger, plejeboliger, friplejeboliger samt botilbud (botilbud anvender aldersgruppen under 67 år).

2 Oplysningerne gælder beboere i boliger til pleje- og omsorgsformål og indlagte på institution i aldersgruppen 0-66 år.

3 Personer med permanent ophold og korttidsophold 10. oktober 2010 i institutioner eller serviceboliger.

I samtlige lande ydes der hjemmehjælp til funktionshæmmede. Hjælpens omfang bestemmes ud fra individuelle behov og varierer fra nogle få timer om måneden til flere timer pr. dag. Hjælpen er et kommunalt anliggende og udføres af kommunalt eller privat ansatte.

Som tidligere nævnt er statistikken om hjemmehjælp i de nordiske lande vanskelig at sammenligne. Tallene for Danmark, Færøerne, Finland, Norge og Sverige er statusopgørelser, er de islandske data oplysninger om, hvor mange der modtog hjælp i løbet af året.

Støtteordninger og fritidsaktiviteter

I de nordiske lande tilbydes funktionshæmmede forskellige typer støtteordninger og aktiverende foranstaltninger i enten kommunalt eller privat regi. Udbuddet af service og aktiviteter varierer fra land til land og fra kommune til kommune. Der føres ingen sammenlignelig statistik, der kan belyse omfanget af denne indsats.

Støtteordninger tager navnlig sigte på, at funktionshæmmede kan forblive længst muligt i eget hjem. De enkelte serviceordninger indbefatter bl.a. madudbringning, telefonkæder eller alarmer, der kan tilkalde hjælp, besøgsordning, fysio- og ergoterapi, hår- og fodpleje, havearbejde og snerydning. Desuden findes der ordninger med tøjvask og indkøb. Der er ikke centralt fastsatte regler for betaling, men normalt opkræves der betaling for madudbringning, fodpleje og havearbejde. I alle landene findes såkaldte dagforanstaltninger, der henvender sig til forskellige målgrupper, eksempelvis personer med psykisk funktionsnedsættelse, for at give hjælp i form af revalidering, beskæftigelse og fællesskab.

Derudover findes befordringstjeneste, en trafikservice for ældre og funktionshæmmede personer, som har svært ved at benytte offentlige transportmidler eller i det hele taget at færdes på egen hånd.

Personlig assistance

I alle de nordiske lande kan personer med svære funktionshæmninger få økonomisk hjælp til personlig assistance og hjælp til den daglige livsførelse.

I Danmark kan personer med betydeligt og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der har behov for personlig hjælp og støtte til de nødvendige praktiske opgaver i hjemmet i mere end 20 timer om ugen, vælge at få et konstant tilskud til hjælp, som den pågældende selv antager. Kommunen kan også yde tilskud til dækning af udgifter til ansættelse af hjælpere til pleje, overvågning og ledsagelse af personer med betydeligt og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, som har et aktivitetsniveau, for eksempel i forbindelse med erhvervsarbejde, der gør det nødvendigt at yde en ganske særlig støtte. Ca. 2.000 personer var omfattet af disse ordninger med ansættelse af hjælpere i 2010.

Derudover kan kommunen yde 15 timers ledsagelse om måneden til personer under 67 år, der ikke kan færdes alene på grund af betydeligt og varigt nedsat funktionsevne. Personer, der er visiteret til 15 timers ledsagelse om måneden ved det fyldte 67. år, bevarer denne ret efter det fyldte 67. år. Kommunen kan desuden yde hjælp i form af en særlig kontaktperson til personer, der er døvblinde, og sørge for tilbud om støtte- og kontaktperson til personer med sindslidelser. I 2010 var ca. 14.000 personer omfattet af disse ledsage- og kontaktpersonordninger.

På Færøerne har børnepasningsbehovet hos familier med funktionshæmmede børn, hvis behov ikke kan dækkes i de almindelige daginstitutioner, været løst ved ansættelse af personlige støttepersoner. Støttepersonerne har samtidig bl.a. en aflastningsopgave i forhold til familien og dækker derfor et mere omfattende behov end det en traditionel daginstitution kan tilbyde.

Personer mellem 18 og 66 år med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne kan få tilkendt personlig hjælp og støtte. Målsætningen er, at den funktionshæmmede skal have mulighed for at leve et selvstændigt og aktivt liv. Den funktionshæmmede og støttepersonen fastlægger i fællesskab en formålssætning med støtten, og som beskriver en handlingsplan mht. indholdet i støttetimerne.

I Finland kan kommunerne fremme en svært funktionshæmmed persons livsførelse i eget hjem ved at give et økonomisk tilskud til at aflønne personlige hjælpere. Tilskuddet er tiltænkt svært funktionshæmmede, der i stor udstrækning har behov for andres hjælp i dagliglivets forhold. Behovet for hjælp og støtte skal fastlægges af en læge og hvis nødvendigt desuden af en anden ansat i social- og sundhedsvæsenet. I 2010 var 8.983 personer omfattet af ordningen.

I Island kan der også tilkendes personlig hjælp med dagliglivets funktioner.

Der kan desuden gives personlig hjælp til personer, der har behov for at bryde en social isolation. Endelig kan familier med funktionshæmmede børn modtage aflastning af en anden familie, der passer barnet/børnene, almindeligvis en til to weekender om måneden.

I Norge skal alle kommunerne tilbyde ordningen med brugerstyret personlig assistance.

Det som præger ordningen er at modtageren af hjælpen fungerer som arbejdsleder for hjælperen. Brugeren kan også vælge, at være arbejdsgiver og derved påtage sig et større ansvar for organiseringen og indholdet i hjælpen i forhold til egne behov. Fra 2006 blev ordningen med brugerstyret personlig assistance udvidet til også at omfatte brugere, som ikke kan varetage arbejdsgiver rollen alene.

Desuden findes der en ordning med funktionsassistenter for funktionshæmmede i arbejde. Disse skal give praktisk hjælp i arbejdstiden til personer der er stærkt bevægelseshæmmede. Målsætningen er, at svært bevægelseshæmmede skal have mulighed for normalt arbejde for de, der tidligere har været på arbejdsmarkedet.

I Sverige har personer ret til personlig assistance hvis de på grund af stort varigt funktionsbesvær har behov for hjælp med den personlige hygiejne, måltider, påklædning eller kommunikation med andre (såkaldte grundlæggende behov). Der kan også ydes hjælp for andre behov til livsførelse, hvis de ikke kan tilgodeses på anden måde. I begrebet personlig assistance forudsættes det, at det skal være en personlig støtte, der giver den funktionshæmmede øgede muligheder for et selvstændigt liv. Hjælp og støtte skal være tilgængelig på forskellige tider af døgnet og tilbydes af et begrænset antal personer. Personlig assistance gives i form af støtte fra en personlig assistent eller i form af økonomisk tilskud til at ansætte en sådan assistent. Kommunerne dækker udgifterne for op til 20 timers hjælp pr. uge. Hvis der er behov for mere end 20 timers hjælp pr. uge dækker staten udgifterne for de timer, der overstiger 20. I 2010 var der ca. 16.000 personer, der modtog personlig assistance.

Revalidering

I alle lande findes der særlige institutioner til optræning, arbejdsprøvning og omskoling af funktionshæmmede og andre erhvervshæmmede. Der er endvidere indrettet beskyttede værksteder for funktionshæmmede, som ikke kan fastholde beskæftigelse på det almindelige arbejdsmarked.

I Danmark har personer med nedsat arbejdsevne mulighed for optræning, arbejdsprøvning, beskyttet beskæftigelse m.v. på revalideringsinstitutioner og beskyttede værksteder. Personer med varige begrænsninger i arbejdsevnen har desuden mulighed for ansættelse hos private eller offentlige arbejdsgivere i fleksjob og skånejob med løntilskud. Flexjob gives til personer, der ikke modtager social pension, mens skånejob gives til førtidspensionister. I fjerde kvartal af 2010 var 53.100 personer i fleksjob og 5.500 personer i skånejob.

Personer, som er visiteret til fleksjob og som er ledige, og personer, som bliver ledige efter ansættelse i et fleksjob, kan efter nærmere regler modtage ledighedsydelse. I fjerde kvartal af 2010 modtog 11.100 personer ledighedsydelse.

På Færøerne tilbydes personer med nedsat arbejdsevne, at deltage i arbejdsprøvning, optræning, efteruddannelse, arbejde på beskyttede værksteder m.v. på en revalideringsinstitution. Revalideringsinstitutionen tilbyder også kortere faglige uddannelser. Desuden kan personer med varige begrænsninger i arbejdsevnen ansættes hos private eller offentlige arbejdsgivere med løntilskud.

I Finland er det det offentlige sundhedsvæsen samt Folkepensionsanstalten, der tilbyder størsteparten af den medicinske revalidering. Folkepensionsanstalten tilbyder også arbejdsprøvning. Arbejdspensionsanstalterne iværksætter revalidering for at forhindre, at en person bliver uarbejdsdygtig eller for, at forbedre den pågældendes arbejds- og erhvervsevne, samt for at lette tilbagegangen til arbejdslivet. Ulykkes og trafikforsikringen tilbyder desuden revalidering til deres egne klienter. Krigsveteraner kan også gennemgå revalidering, hvor krigsinvalidere tilbydes revalidering mindst hvert andet år.

I Island har funktionshæmmede blandt andet mulighed for optræning, undervisning, beskyttet beskæftigelse på det almindelige arbejdsmarked og på beskyttede værksteder. Det er sundhedsvæsenet, som har ansvaret for den medicinske revalidering og hjælpemidler.

I Norge er det Arbejds- og velfærdsetaten der har ansvaret når det gælder tiltag, som skal forsøge, at få de funktionshæmmede aktiveret på arbejdsmarkedet. Målet med erhvervsrettet revalidering er, at sætte helbredsmæssige udsatte arbejdssøgere og arbejdstagere i stand til at få og beholde et arbejde på ordinære vilkår. Personer med nedsat arbejdsevne kan få tilpasset

sin arbejdssituation efter specielle behov. Samtidigt er det muligt at låne forskellige tekniske hjælpemidler fra hjælpemiddelcentralerne.

Personer med forskellige funktionshæmninger får behandling og vejledning ved et antal optræningsinstitutioner. Funktionshæmmede uden tilknytning til arbejdsmarkedet kan også låne hjælpemidler til gøremål i dagliglivet.

I Sverige har personer med nedsat arbejdsevne mulighed for, at deltage i forskellige arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger via arbejdsformidlingen. En person, der på grund af en funktionshæmning ikke kan få arbejde på det regulære arbejdsmarked kan gennem arbejdsformidlingen få ansættelse i et Samhallföretag. Ved rekruttering prioriteres personer med psykiske og intellektuelle funktionshæmninger samt personer med flere funktionsnedsættelser.

Udgifter til og finansiering af ydelser for funktionshæmmede

Forskelle og ligheder i de sociale udgifter til funktionshæmmede

I det følgende beskrives forskelle og ligheder i udgifterne til ældre, funktionshæmmede. Hvis intet andet er nævnt, foretages sammenligningen i KKP pr. capita.

Når det gælder kontantydelse pr. capita til de funktionshæmmede anvender Norge mest, hvilket skyldes at medicinsk revalidering medregnes, under revalidering. I de øvrige lande er revalidering opført under sygdomme (inkluderet i sygedagpengene).

Ændringer i de sociale udgifter til funktionshæmmede fra 2008 til 2009

I Danmark steg udgifterne fra 2008 til 2009 med 4,1 mia. DKK, svarende til en vækst på 5,3 pct. Størstedelen af stigningen vedrørte kontantydelse, der steg med 2,9 mia. DKK, svarende til en vækst på 5,6 pct. Serviceydelserne steg med 1,2 mia. DKK, svarende til en vækst på 4,7 pct.

På Færøerne forekom en mindre samlet stigning i de sociale udgifter fra 2008 til 2009 på 3 pct., svarende til 16 mio. Indførelse af ændret modreg-

ning i ydelsen til førtidspensionen, kan forklare stigningen i kontantydelse på 8 pct., svarende til 16 mio. kr. Tilsvarende forekom en reduktion i serviceudgifterne på 26 pct., svarende til 11 mio. kr. Udgiftsreduktionen var særligt knyttet til reduktion i udgiften til hjælpemidler.

I Finland steg udgifterne til førtidspension med 4,4 pct. målt i faste priser, selvom antallet af pensionister blev på det samme niveau i 2009 som i 2008. Udgifterne til kontantydelse til funktionshæmmede steg med 4,1 pct. målt i faste priser. Serviceudgifterne til funktionshæmmede steg med 7,0 pct. Den største stigning i udgifter var på grund af den nye lov om serviceydelser i forbindelse med støtte til funktionshæmmede, støtte til uformel pleje samt til beskyttede boliger.

I Island steg udgifterne til funktionshæmmede med 5,2 pct. målt i faste priser, hvor udgifterne til kontantydelse steg med 10,4 pct., mens udgifterne til serviceydelserne faldt med 10,3 pct. Grundpensionen steg med 7,7 pct. mens tillægspensionen steg med 16,9 pct.

I Norge øgedes udgifterne til de funktionshæmmede med 4,6 pct. målt i faste priser. Kontantydelse steg med 5,6 pct., mens udgifterne til serviceydelser blev reduceret med 1,4 pct. Kontantydelse udgjorde 87 pct. af de totale udgifter til funktionshæmmede. Udgifter til grundpension og tillægspension udgjorde 29 pct. hver, til sammen 58 pct. Antallet af modtagere af førtidspension (uførepension) øgedes med 332 personer fra 2008 til 2009, og var i 2009 296.300 personer. Udgifterne til rehabiliterings- og attføringspengemodtagere (tilskud til økonomisk integration af funktionshæmmede) øgedes med 10,4 pct. Antallet af rehabiliteringspengemodtagere var i december 2009 55.033 personer, dvs. en stigning på 16,5 pct. Antallet af modtagere af attføringspenge øgedes med 3,9 pct. og udgjorde i 2009 54.992 personer.

I Sverige steg udgifterne til funktionshæmmede fra 2008 til 2009 med 2,5 pct. målt i faste priser. Kontantydelse faldt med 2,0 pct. mens der var en stigning i udgifter til pleje på 7,7 pct. Den største stigning var i hjælpen til dagliglivets funktioner.

Tabel 6.3.12 Udgifter til og finansiering af pensioner, andre kontantydelse og service til funktionshæmmede 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Førtidspensioner	33.859	205	3.584	41.821	65.421	68.186
Heraf:						
a. Grund-/mindstepension	33.859	205	6	28.619	30.316	14.758
b. Tillægs-/arbejdspension	-		3.162	13.201	29.912	45.391
c. Supplerende pension	-		416	-	5.193	8.037
B. Tilbagetrædelsepension pga. nedsat arbejdsevne	4.146	10	3	-		-
C. Plejebidrag	-		418	-	3.359	3.793
D. Tilskud til økonomisk integration af funktionshæmmede	14.435		120	-	20.651	1.105
E. Øvrigt	3.083	19	221	-	260	-
Kontantydelse i alt	55.523	233	4.345	41.821	89.691	73.084
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Institutioner m.v.	12.413	121	120	7.125	1.049	18.461
B. Hjælp til udførelse af dagliglivsfunktioner	6.049	57	337	89	4.609	33.199
C. Revalidering	2.935	68	558	3.070	6.389	5.093
D. Øvrigt	4.466	44	708	1.039	1.667	10.893
Serviceydelse i alt	25.864	290	1.899	11.323	13.714	67.646
Udgifter i alt, mio.	81.386	523	6.244	53.144	103.405	140.730
Udgifter i pct. af BNP	4,9	4,3	3,6	3,5	4,3	4,6
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	71,7	93,8	46,4	52,6	30,4	119,7
- Arbejdsgivere	6,2	4,4	40,0	39,1	41,4	107,7
- Forsikrede præmier og særskatter	22,2	1,8	13,6	8,3	28,2	3,0
<i>Ændringer 2008-2009 i 2009-priser</i>						
- Mio.	4.089	16	297	2.650	4.570	1.612
- Pct.	5,3	3,1	5,0	5,2	4,6	1,2

Tabel 6.3.13 Udgifter til kontantydelse til funktionshæmmede i KKP/capita og pr. pensionist 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Funktionshæmmede</i>						
Kontantydelse pr. capita	934	444	649	770	1.577	684
Førtidspension pr. førtidspensionist	13.007	13.737	10.495	13.965	15.945	11.970
Serviceydelser pr. capita	435	551	284	208	241	634
Samlede ydelser til funktionshæmmede pr. capita	1.369	995	933	979	1.818	1.318

Egenbetaling

Egenbetaling for ophold på institutioner, funktionshæmmede og for hjemmehjælp foregår efter forskellige regelsæt i de nordiske lande.

Betingelserne for egenbetaling for ophold på institutioner for funktionshæmmede fastsættes centralt (statsligt) i Danmark, Færøerne, Finland, Island og Norge, men decentralt (kommunalt) i Sverige.

I Danmark får beboere på botilbud m.v. udbetalt pension og må heraf selv betale for de ydelser, de modtager som led i opholdet. Det drejer sig for eksempel om husleje, kost, frisør og vask. Derimod skal de ikke betale for pleje og rengøring. Den varige hjemmehjælp er gratis. Derimod betales der for den midlertidige hjemmehjælp, afhængigt af indkomsten. I 2010 udgjorde egenbetalingen 397 mio. DKK, svarende til 3 pct. af de samlede udgifter.

På Færøerne betaler beboere på plejehjem ingen husleje, men til gengæld er pensionsydelsen nedsat til 1.176 DKK pr. måned i 2010 til dækning af personlige behov. Beboerne har således ingen udgifter til husleje, kost, frisør m.v. Pensionister, der har en indtægt udover pensionen (for eksempel supplerende pensioner), skal dog betale for ophold på plejehjem. Egenbetaling udgør 30 pct. af pensionistens skattepligtige indtægt. I institutioner for psykisk udviklingshæmmede udgjorde egenbetalingen i 2008 2,2 pct. af de samlede udgifter.

I Finland er egenbetalingen for langtidspleje afhængig af patientens indtægt. Den kan højst udgøre 85 pct. af nettoindkomsten og der skal mindst være 97 EUR per måned til personligt forbrug. I 2009 udgjorde egenbetalingen 6 pct. af de samlede udgifter. Egenbetalingen for hjemmehjælp er afhængig af husstandens indkomst. Egenbetalingen udgjorde ca. 16 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp i 2009.

I Island udgjorde egenbetalingen til hjemmehjælp 8,6 pct. af kommunernes udgifter i 2009.

I Norge er egenbetalingen for institutionsophold afhængig af indtægten, og beregnes ud fra centralt fastsatte forskrifter. Egenbetalingen udgør op til 75 pct. af folketrygdens grundbeløb, fratrukket et friebeløb. Af indtægter over folketrygdens grundbeløb betales op til 85 pct. Betalingen skal begrænses således, at enhver har mindst 25 pct. af folketrygdens grundbeløb i behold til eget brug i tillæg til friebeløbet. Egenbetaling i institutioner udgør lidt over 15 pct. af de samlede udgifter til driften af institutionen. Egenbetalingen for hjemmehjælp fastsættes af de enkelte kommuner, men beløbet må ikke overstige de faktiske udgifter. Hvis indtægten er lav må egenbetalingen ikke overstige 155 NOK per måned. Desuden må der ikke kræves egenbetaling for den del, som er personlig pleje og omsorg eller hjemmesygepleje, aflastningstiltag og støttekontakt.

I Sverige har kommunerne en stor frihed til selv at bestemme egenbetalingens størrelse inden for omsorgen for ældre og funktionshæmmede. Der findes også en maksimal egenbetaling inden for ældreomsorgen, men kommunerne har stor frihed til at sætte egenbetalingens størrelse inden for disse rammer.

6.4 Efterlevende

Tabel 6.4.1 Udgifter til efterlevende i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2008

Danmark	-	Belgien	2,1	Italien	2,5 ^p	Slovakiet	0,8 ^p
Færøerne	0,2	Bulgarien	0,7	Letland	0,2 ^p	Slovenien	1,6 ^p
Finland	0,9	Cypern	1,1	Litauen	0,5 ^p	Spanien	2,0 ^p
Island	0,5	Estland	0,1	Luxemburg	1,8	Storbritannien	0,2 ^p
Norge	0,3	Frankrig	1,9 ^p	Malta	1,8	Tjekkiet	0,7
Sverige	0,6 ^p	Grækenland	2,1	Polen	2,0	Tyskland	2,0 ^p
		Holland	1,2 ^p	Portugal	1,7	Ungarn	1,3
		Irland	0,9	Rumænien	0,6	Østrig	1,9

^p Foreløbige data.

Anmærkning: Kilden er EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts. Kilden for Færøerne er Socialministeriet.

Pensioner til enker og enkemænd

Kvindens øgede deltagelse i arbejdslivet og ændringer i indkomstfordelingen mellem mænd og kvinder har medvirket til at efterlevendepension har fået mindre betydning. I Danmark og på Færøerne er enke- og enkemandspension afskaffet, men på Færøerne kan der dog gives enkepension gennem førtidspensionssystemet. Pensionister, der er samlevende med en pensionist, kan ved dødsfald af samleveren, få udbetalt en kortvarig efterlevelsespension, som består af begge pensionisters sammenlagte pension i 3 måneder fra dødsfaldet. På Færøerne skal man have været gift for at modtage denne ydelse. Antallet af modtagere af efterlevelsespension opgøres ikke særskilt. Til ikke-pensionister i Danmark kan der udbetales efterlevelseshjælp, hvis samleveren dør. Efterlevelseshjælpen er indtægts- og formueafhængig og ydes som et engangsbeløb.

I Finland kan der gives familiepension til efterlevende ægtefælle, hvor ægteskabet er indgået før end den efterlevende var fyldt 65 år og som har eller har haft børn med den afdøde. Hvis der ikke var børn i ægteskabet forudsættes det at ægteskabet var indgået før end den efterladte fyldte 50 år samt ægteskabet har været mere end 5 år. Der kan også ydes efterladte pension in-

denfor arbejdspensionssystemet. Tilsvarende regler gælder også for personer i et registreret parforhold.

I Island er enkepensionen afskaffet som grundpension, men udbetales stadigvæk fra arbejdspensionssystemet. I Norge og Sverige hænger retten til efterlevendepension sammen med den efterlattes muligheder for at forsørge sig selv.

I Norge gives der pension til efterlevende ægtefælle, og samlevende. Der kan også gives pension til efterlevende, hvis de enten tidligere har været gift med hinanden eller har haft et fælles barn. I Sverige bortfalder den nuværende enkepension på langt sigt for de fleste efterlattede. I det gamle system var det en forudsætning, at man var gift senest i 1989 for at få tilkendt enkepension. I Finland, Norge og Sverige har enker og enkemænd ret til at få udbetalt efterlevendepension i form af grund-/garanteret mindstepension og tillægs-/arbejdspension. I Sverige får man også i det fleste tilfælde efterlevendepension.

Tabel 6.4.2 Pensionister 18-64/66 år, der modtager lovfastsatte enke-/enkemandspension i 2000-2010

	Danmark ¹⁾		Færøerne ¹⁾		Finland ²⁾		Island ³⁾		Norge ⁴⁾		Sverige ⁵⁾	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
2000	46.292	7.945	2.176	1.459	25.086	2.001	53.254	1.617
2005	40.586	9.128	2.570	1.974	22.085	2.124	46.210	2.314
2009	36.130	9.079	2.105	1.889	19.939	2.333	35.609	2.021
2010	34.368	8.778	19.210	2.265	33.232	2.056

1 Enkepensionsordningen er afskaffet. Der kan imidlertid gives enkepension gennem førtidspensionssystemet.

2 Enker/enkemænd over 64 år kan få tilkendt enkepension i form af arbejdspension. Antallet af enkepensionister over 64 år var 190.834 kvinder og 29.209 mænd i 2010.

3 Kun pensionister i alderen 16-65 år der får udbetalt arbejdspension.

4 Eksklusiv enker og enkemænd, der modtog invalidepension.

5 Omfatter enkepension for personer under 65 år samt omstillingspension og særlig pension til efterlevende. Omstillingsperioden har varieret i perioden og var i 2005 12 måneder. Efterlevendepension var indkomstprøvet fra 1997-2002.

Tabel 6.4.3 Gennemsnitligt udbetalt i lovfastsat enke-/enkemandspension (før skat) pr. måned 2010

	KR/EUR			KKP-Euro		
	Kvinder	Mænd	Alle	Kvinder	Mænd	Alle
Danmark
Færøerne
Finland ¹⁾	565	200	512	460	163	417
Norge	8.106	5.344	7.815	688	453	663
Sverige ²⁾	3.607	4.542	3.615	316	398	316

1 Gennemsnitligt udbetalt beløb pr. december.

2 Gennemsnitsbeløb pr. december 2010 for pensionsmodtagere under 65 år i form af enke-pension, omstillingspension og særlig pension til efterlevende fra såvel grundpension som indkomstbaseret pension.

Grund-/garanteret mindstepensionen ophører i forbindelse med, at den efterladte får ret til alderspensionens grund-/garanteret mindstepension.

Endvidere bortfalder grund-/garanteret mindstepensionen, hvis den efterladte får tilkendt førtidspension. Pension udbetales til den efterladte i form af tillægs-/arbejdspension eller evt. supplerende pensioner.

I Norge findes der gunstige regler for tillægspension i Folketrygdens alders- og invalidepensionssystemer for efterladte. De modtager den højeste ydelse af egen tillægspension, afdødes optjente tillægspension eller 55 pct. af summen af egen og afdødes optjente tillægspension. I nogle af landene gives der også hjælp til begravelse.

Børnepension

I samtlige lande er der indført børnepension i form af grundpension og tillægs-/arbejdspension. Børnepension ydes til børn under 18 år, hvis den ene eller begge forældre er døde. I Danmark og på Færøerne er der tale om et særligt børnetilskud til forældrelose børn og til børn, hvor kun én af forældrene lever.

I Finland og Island kan der gives børnepension indtil det fyldte 21. år, hvis barnet/den unge er under uddannelse, mens det i Sverige er til og med juni måned det år barnet fylder 20 år. I Norge gives der børnepension til barnet er fyldt 18 år. Hvis begge forældre er døde og barnet er under uddannelse kan pensionen gives indtil barnet er fyldt 20 år. I Island gives der et fast beløb fra de offentlige myndigheder, der udbetales til de, der forsørger børnene, men pensionen varierer fra arbejdsmarkedspensionsfondene. Hvis begge forældre er døde udbetales det dobbelte beløb. Arbejdspensionsfon-

den udbetaler også børnepensionen til forsørgerne. I Norge gælder dette kun hvis begge forældre er døde. Børnepension, der gives grundet uddannelse eller erhvervstræning til unge i alderen 18-20 år udbetales efter loven om socialhjælp.

I Danmark, på Færøerne, Norge og Sverige kan der desuden ydes børnepension i form af supplerende pension, hvis den afdøde var medlem af en sådan pensionsordning.

Tabel 6.4.4 Børn, der modtager børnepension i form af grundpension og/eller tillægs-/arbejdspension, i alt 2000-2010¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ²⁾	Norge	Sverige
<i>Antal børn, der modtager børnepension</i>						
2000	17.278	201	28.476	1.300	14.074	29.570
2005	23.700	179	25.694	1.375	14.075	32.333
2009	21.200	140	23.344	1.414	13.754	29.952
2010	20.100	140	22.506	..	13.525	28.934
I pct. af børn i den berettigede alder	1,7	1,0	1,8	1,7	1,2	1,5

1 Berettigede var børn af enker og enkemænd samt forældreløse børn. I Finland, Island, Norge og Sverige børn under 18 år (i visse tilfælde op til 20 år). Børnepension er for Danmarks og Færøernes vedkommende anført med forældreløse samt børn af enker og enkemænd med særligt børnetilskud.

2 Kun grundpension. Sidste tal i pct. er fra 2009

Tabel 6.4.5 Det gennemsnitlige månedlige lovfastsatte beløb i børnepension før skat 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ²⁾	Sverige
KR/EUR	1.170	1.046	326	21.657	2.342	2.578
KKP-Euro	110	98	265	127	199	226

1 Det gennemsnitlige udbetalte beløb pr. måned fra det offentlige i år 2009

2 Det gennemsnitlige udbetalte beløb pr december

Udgifter til og finansiering af ydelser til efterlevende

Forskelle og ligheder i de sociale udgifter til efterlevende

I det følgende, beskrives forskelle og ligheder i udgifterne til ældre efterlevende. Hvis intet andet er nævnt, foretages sammenligningen i KKP pr. capita.

Når det gælder de efterlevende anvender Finland mest og Danmark og Færøerne mindst.

Ændringer i de sociale udgifter til efterlevende fra 2008 til 2009

I Danmark var der stort set kun udgifter til begravelseshjælp. Udgifterne steg kun ganske lidt fra 2008 til 2009.

På Færøerne forekom næsten ingen ændring i udgifterne fra 2008 til 2009.

I Finland steg udgifterne til efterlevende med 4,7 pct. målt i faste priser. Antallet af modtagere af enke-/enkemandspension forblev på samme niveau i 2009 som i 2008.

I Island steg udgifterne til efterlevende med 8,9 pct. målt i 2008 priser.

I Norge steg udgifterne til de efterlevende med 0,6 pct. målt i faste priser. Kontantydelse steg med 0,4 pct., mens udgifterne til serviceydelser steg med 11,6 pct. Kontantydelse udgjorde 98 pct. af de totale udgifter til efterlevende. Der var 22.277 modtagere af kontantydelsen i 2009, og 628 færre end i 2008.

I Sverige, hvor udgifterne til efterlevende kun består af kontantydelse, steg udgifterne med 0,9 pct. målt i faste priser.

Tabel 6.4.6 Udgifter til og finansiering af ydelser til efterlevende 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Pensioner til efterladte	2	19	1.624	9.058	6.314	18.077
Heraf:						
a. Grund-/mindstepension	-		-	313	1.388	937
b. Tillægs-/arbejdspension	-		1.624	8.745	1.086	16.085
c. Supplerende pension	2	19	-		3.630	1.055
B. Ydelser ved dødsfald	-		37	72	259	
C. Øvrigt	-	2	29		7	
Kontantydelse i alt	2	21	1.661	9.130	6.580	18.077
- Pr. capita (KKP)	2	44	249	168	118	169
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Begravelseshjælp	134	2	5	-	148	
B. Øvrigt	-		-	-	-	
Serviceydelse i alt	134	2	5	-	148	
Udgifter i alt, mio.	135	23	1.666	9.130	6.728	18.077
Udgifter i pct. af BNP	0,0	0,2	1,0	0,6	0,3	0,6
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	100,0	2,1	6,6	1,5	17,6	3,4
- Arbejdsgivere	-	65,3	73,5	70,6	59,8	93,8
- Forsikredes præmier og særskatter	-	32,6	20,0	28,0	22,6	2,8
<i>Ændringer 2008-2009 i 2009-priser</i>						
- Mio.	3	1	74	748	42	159
- Pct.	2,5	2,4	4,7	8,9	0,6	0,9

Kapitel 7

Boligydelser

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Sociale udgifter](#)

Tabel 7.1 Udgifter til boligydelse i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2008

Danmark	0,7	Belgien	0,2	Italien	- ^p	Slovakiet	..
Færøerne	.	Bulgarien	-	Letland	0,2 ^p	Slovenien	- ^p
Finland	0,4	Cypern	0,8	Litauen	- ^p	Spanien	0,2 ^e
Island	0,7	Estland	-	Luxemburg	0,2	Storbritannien	1,2 ^p
Norge	0,1	Frankrig	0,8 ^p	Malta	0,2	Tjekkiet	0,1
Sverige	0,5 ^p	Grækenland	0,5	Polen	0,1	Tyskland	0,6 ^p
		Holland	0,4 ^p	Portugal	-	Ungarn	0,7
		Irland	0,4	Rumænien	-	Østrig	0,1

^p Foreløbige data.

Anmærkning: Kilden er EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts. Kilden for Færøerne er Socialministeriet.

Boligstøtte til familier

I alle landene, med undtagelse af Færøerne, ydes der boligstøtte til såvel familier med børn som til familier uden børn. I alle de nordiske lande er formålet med boligstøtte at sikre, at personer med lav indtægt og høje boligudgifter har gode og trygge boligforhold. Alle personer over 18 år, som er folkeregistreret og lovligt bosat i Norge, med undtagelse af studenter og militær eller civil tjenesteperson, kan få boligstøtte. Støtten er behovsprøvet.

BOLIGDELSE

I Danmark gives støtten kun til familier, som bor i lejet bolig. I Island gives der støtte til familier, som bor i lejet bolig, men også familier, der bor i egen bolig, hvor der ved tildelingen tages hensyn til familiens indkomst og størrelse af boliggyld. I de øvrige lande kan boligstøtte også gives til familier, som bor i egen bolig. Ved tildelingen tages der bl.a. hensyn til familiens indkomst, boligudgiftens størrelse og antallet af børn i husstanden. Ordningerne varierer meget i omfang fra land til land.

Tabel 7.2 Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned til familier 2010

	Danmark	Finland	Island ²⁾	Norge	Sverige ¹⁾
<i>Gennemsnitlig boligstøtte pr. måned pr. familie i KR/EUR</i>					
<i>Parfamilier</i>					
- med børn	1.893	345	28.649	2.889	2.042
- uden børn	1.186	222	23.944	2.648	791
<i>Enlige</i>					
- med børn	2.171	346	48.914	2.697	1.869
- uden børn	530	210	24.695	2.265	725
<i>Gennemsnitlig boligstøtte pr. måned pr. familie i KKP-Euro</i>					
<i>Parfamilier</i>					
- med børn	178	275	159	245	179
- uden børn	112	177	133	225	69
<i>Enlige</i>					
- med børn	205	276	272	229	164
- uden børn	50	168	137	192	63

1 Gennemsnitlig udbetaling i december 2010

2 Den gennemsnitlige boligstøtte i december til familier i lejet bolig i Reykjavik kommune

Ud over boligstøtten kan der også gives et økonomisk tilskud, som helt eller delvis dækker indskuddet, således at personer med dårlig økonomi kan anskaffe sig en hensigtsmæssig og rimelig bolig.

I Danmark var der fra 2000 til 2005 en stigning i antallet af boligsikringsmodtagere på 15 pct. trods reformen af boligstøttereglerne, som gradvist blev indført i årene 1999-2003. Stigningen hang antagelig sammen med det øgede boligbyggeri. Årene 2008 og frem har i et vist omfang været præget af finanskrisen. Konjunkturtilbageslaget – og formodentligt også det meget store udbud af udlejede, private ejerboliger – har betydet en stigning i antallet af modtagere.

I 2000'erne har små årlige variationer i de finske tal været forårsaget af den økonomiske sikkerhed samt af ændringer i regelsættene. Antallet af

modtagere var lavest i 2008. På grund af den økonomiske afmatning i 2009 blev det almene boligtilskud søgt i højere grad end tidligere. I løbet af år 2010 blev situationen udjævnet. Da det bliver mere almindeligt at bo alene, og indkomstniveauet for visse enlige befolkningsgrupper svækkes, er andelen af personer, som bor alene og får boligstøtte øget, på bekostning af børnefamilierne.

Tabel 7.3 Familier, der modtog boligstøtte ved udgangen af årene 2000-2010

	Danmark	Finland	Island ¹⁾	Norge	Sverige ²⁾
<i>2000</i>					
Gifte og samboende par	33.619	33.359	780	5.360	50.016
- med børn	21.284	25.559	417	4.954	47.622
- uden børn	12.335	7.800	363	406	2.394
Enlige	136.051	136.993	3.681	17.982	195.368
- med børn	61.700	50.184	1.296	15.725	161.548
- uden børn	74.351	86.809	2.385	2.257	33.820
<i>2005</i>					
Gifte og samboende par	31.727	24.245	1.285	6.135	51.437
- med børn	16.320	19.198	728	5.435	47.150
- uden børn	15.407	5.047	557	700	4.287
Enlige	168.906	130.569	8.704	22.434	223.829
- med børn	71.570	43.330	2.912	14.670	164.620
- uden børn	97.336	87.239	5.792	7.764	59.209
<i>2009</i>					
Gifte og samboende par	30.519	24.187	1.609	9.403	51.694
- med børn	14.247	18.392	989	7.501	47.940
- uden børn	16.272	5.795	620	1.902	3.754
Enlige	156.717	137.655	11.084	40.540	182.569
- med børn	61.642	40.916	3.459	16.409	130.811
- uden børn	95.075	96.739	7.625	24.131	51.758
<i>2010</i>					
Gifte og samboende par	36.131	23.526	1.607	10.322	53.964
- med børn	15.856	17.852	1.094	8.063	49.768
- uden børn	20.275	5.674	513	2.259	4.196
Enlige	167.336	140.628	13.088	46.946	183.535
- med børn	63.268	40.855	3.773	16.659	126.724
- uden børn	104.068	99.773	9.315	30.287	56.811

1 Tal kun for familier der bor i lejet bolig

2 Det eksakte antal husholdninger der modtog boligstøtte i 2009 er 233.308. En del husholdninger kan have fået tilkendelsen i løbet af året og derfor ikke medtaget

I Norge blev boligstøtteordningen ændret med virkning fra 1.7.2009. Formålet med ændringen var, at gøre ordningen til et mere effektivt og træfsikkert virkemiddel mod fattigdom, reducere antallet af boligløse samt hjælpe vanskeligt stillede til at etablere sig i egen bolig. I 2010 var det første år med fuld effekt af de nye regler for boligstøtte.

I Sverige udbetales boligydelsen fortløbende som et foreløbigt tilskud baseret på den indkomst ansøgeren selv oplyser. Det endelige beløb fastsættes ud fra en beregning for hvert kalenderår. Boligydelserne udbetales til børnefamilier og unge uden børn. Hvor stort det foreløbige bidrag er, afhænger først og fremmest af indkomst. Boligudgifter, beliggenhed og familiens størrelse påvirker også ydelsen. Boligydelserne består af tre dele. Den ene del er boligudgifterne, den anden del er et særskilt tilskud for hjemmeboende børn og den tredje del er et ungdomsbidrag, som betales til de, der har børn, som ikke længere bor hjemme. Reglerne om indkomstafstemning blev indført i 1997. Siden da har mønstret været, at færre husstande modtager boligstøtte end i de tidligere år. Dette ændredes i 2009 da antal husstande, der modtog boligydelse steg med ca. 2 pct. Stigningen i antal husstande med boligstøtte er især unge, mens antallet af børnefamilier med boligudgifter stadigvæk falder.

Boligstøtte til pensionister

I alle de nordiske lande, med undtagelse af Færøerne, gives der boligydelse til pensionister. Størrelsen af boligydelsen er afhængig af pensionistens indkomst, huslejens størrelse m.v. Boligstøtte til pensionister er skattefrie i alle landene med undtagelse af Island.

Tabel 7.4 Pensionister, der modtog boligstøtte ved udgangen af årene 2000-2010

	Danmark ¹⁾	Finland	Norge	Sverige ²⁾
<i>2000</i>				
Pensionistpar	61.577	13.013	4.271	..
Enlige pensionister	269.161	139.451	78.547	..
I alt	330.738	152.464	82.818	458.337
<i>2005</i>				
Pensionistpar	57.918	12.043	2.664	..
Enlige pensionister	278.466	150.141	72.404	..
I alt	336.384	162.184	75.068	429.533
<i>2009</i>				
Pensionistpar	53.660	11.224	2.518	..
Enlige pensionister	279.039	159.599	64.155	..
I alt	332.699	170.823	66.673	398.231
<i>2010</i>				
Pensionistpar	53.231	10.970	2.547	..
Enlige pensionister	280.573	161.468	62.996	..
I alt	333.804	172.438	65.543	382.698

1 Fra 2003 inkl. nye førtidspensionister med boligstøtte efter de nye regler som følge af førtidspensionsreformen fra 1. januar 2003.

2 Inklusive 137.475 i 2009 og 127.214 i 2010 med syge/aktivitetsydelse.

I Danmark kan boligstøtten også gives til pensionister i egen bolig (ejerbolig og andelsboliger), dog kun i form af lån efter 1. juli 2008. Der ydes desuden varmetillæg i form af personlige tillæg efter pensionsloven til dækning af varmeudgifter. Der gives både støtte til alders – og førtidspensionister. Tidligere blev boligstøtten givet efter de samme regler til begge typer af pensionister (boligydelse), men efter førtidspensionsreformen er trådt i kraft i 2003, får nye førtidspensionister boligstøtten udmålt efter regler, som er lidt mindre gunstige (boligsikring) end dem, som gælder for alderspensionister og førtidspensionister under den gamle ordning. Pensionister, der anvises en ældrebolig af kommunen, modtager boligstøtte på særligt favorable vilkår.

I Finland kan der gives boligstøtte på grund af alder eller når man er berettiget til pension. For pensionister, der har en lav indkomst betales der boligstøtte uanset om de bor i egen eller lejet bolig. Der tages desuden hensyn til opvarmningsudgifter og udgifter til vand, hvis de ikke indgår som en del af huslejen. Den boligudgift, der kan godkendes pr. år, er afhængig af boligens beliggenhed og familiens størrelse. Siden 2008 har man adskilt boligstøtten til pensionister som en egentlig ydelse, hvilket vil sige at det ikke længere er en del af grundpensionen.

Tabel 7.5 Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned til pensionister 2010

	Danmark ¹⁾	Finland	Norge	Sverige
<i>Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned for pensionistpar</i>				
- KR/EUR	2.527	193	2.182	2.425
- KKP-Euro	238	157	185	212
<i>Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned for enlige pensionister</i>				
- KR/EUR	2.081	180	1.797	2.425
- KKP-Euro	196	146	152	212

I Island kan der gives et tillæg til grundpensionen til personer der bor på Island. Ydelsen er ikke knyttet direkte til boligudgiften, men gives hovedsageligt til pensionister, der bor alene og har en lav indkomst.

I Norge får personer med alders-, førtids- og efterladte pension dækket udgifterne til boligen med en boligydelse. Dokumenterede boligudgifter kan dækkes op til et vist beløb fastsat af departementet. Der er også fastlagt et øvre beløb for, hvor meget egenkapital man kan have for at modtage boligstøtte. Beløbet er afhængig af, hvor man bor i landet. I områder, hvor der er dyre boliger og høj husleje er der en højere grænse for boligudgifterne end resten af landet.

I Sverige gives der boligstøtte til alderspensionister, personer med syge-/aktivitetsydelse og til personer, der modtager enke-/enkemandspension, og som har lav indkomst. Boligstøtten tildeles efter ensartede principper i hele landet.

Udgifter til og finansiering af boligydelse

Forskelle og ligheder i sociale udgifter til boligydelse

Der er markante forskelle på, hvor meget landene anvender til boligydelse målt i KKP pr. capita. Danmark anvender mest mens Norge anvender mindst. Både i Danmark, Finland og Sverige spiller boligydelsen en væsentlig rolle for pensionister med lave pensionsindtægter, men især i Sverige findes der også mange enlige forsørgere med lave indkomster, som modtager boligstøtte. I Finland udbetales boligydelse siden 2008 som en egentlig ydelse, hvilket vil sige, at det ikke længere er en del af grundpensionen.

Ændringer i de sociale udgifter til boligydelse fra 2008 til 2009

I Danmark var udgifterne uændrede fra 2008 til 2009.

I Finland steg udgifterne til boligydelse med 9,6 pct. målt i faste priser. Antallet af husholdninger der modtog almindelige boligydelse steg med 16,1 pct., mens udgiften til boligydelse steg med 12,6 pct. målt i faste priser. Udgiften til boligydelse til pensionister steg med 6,0 pct. i faste priser. Antallet af husholdninger bestående af pensionister, som modtog boligydelse steg med 1,4 pct.

I Island steg udgifterne til boligydelse med 30,0 pct. i 2009-priser. Stigningen forklares både af, at ydelserne øgedes og at antallet af modtagere steg.

I Norge steg udgifterne til boligydelse med 5,2 pct. målt i faste priser. Der har været en stigning i udgifterne til de, som bor i lejet bolig (11,9 pct.), mens der har været en reduktion i udgifterne til de, som bor i egen bolig (-3,2 pct.). Udgifterne til de, som bor i lejet bolig udgør 59 pct. af de totale udgifter.

I Sverige steg udgifterne til boligstøtte med 0,7 pct. målt i faste priser. Udgifterne faldt med 2,6 pct. til de ældre og steg med 3,7 pct. til familier.

Tabel 7.6 Udgifter til og finansiering af boligydelse 2009

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Serviceydelser, mio.</i>					
A. Ydelser til personer, der bor i lejet bolig	12.433	790	4.154	2.169	14.746
a. Heraf ældre	9.726	-		511	6.907
B. Ydelser til personer, der bor i egen bolig	-	62	10.473	1.489	
a. Heraf ældre	-	-		200	
Serviceydelser i alt	12.433	852	14.627	3.658	14.746
Udgifter i alt, mio.	12.433	852	14.627	3.658	14.746
Udgifter i alt pr. capita, KKP-Euro	209	127	269	64	138
Udgifter i pct. af BNP	0,8	0,5	1,0	0,2	0,5
<i>Finansieret af (pct.)</i>					
- Det offentlige	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
- Arbejdsgivere	-	-	-	-	-
- Forsikredes præmier og særskatter	-	-	-	-	-
<i>Ændringer 2008-2009 i 2009-priser</i>					
- Mio.	-35	75	3.381	180	92
- Pct.	-0,3	9,6	30,1	5,2	0,6

Kapitel 8

Andre sociale ydelser

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

I de foregående kapitler er der givet en beskrivelse af sociale ydelser, som gives i forbindelse med definerede sociale begivenheder og målgrupper. I en række tilfælde indtræffer der imidlertid sociale begivenheder, som ikke kan inkluderes i de tidligere kapitler. Omfanget af disse ydelser lader sig kun vanskeligt sammenligne landene imellem, hverken når det gælder EU eller de nordiske lande.

Tabel 8.1 Udgifter til andre sociale formål i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2008

Danmark	0,8	Belgien	0,7	Italien	0,1 ^p	Slovakiet	0,4 ^p
Færøerne	0,5	Bulgarien	0,3	Letland	0,1 ^p	Slovenien	0,4 ^p
Finland	0,6	Cypern	1,1	Litauen	0,2 ^p	Spanien	0,3 ^p
Island	0,6	Estland	0,1	Luxemburg	0,4	Storbritannien	0,2 ^p
Norge	0,6	Frankrig	0,4 ^p	Malta	0,4	Tjekkiet	0,2
Sverige	0,6 ^p	Grækenland	0,5	Polen	0,2	Tyskland	0,2 ^p
		Holland	1,8 ^p	Portugal	0,3	Ungarn	0,1
		Irland	0,4	Rumænien	0,3	Østrig	0,3

^p Foreløbige data.

Anmærkning: Kilden er EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts. Kilden for Færøerne er Socialministeriet.

Særlige forhold i de enkelte lande

En række særlige forhold i de nordiske lande gør det vanskeligt statistisk at sammenligne landenes data i dette kapitel.

I Danmark, på Færøerne og i Island kan ikke-forsikrede arbejdsløse, som ikke har ret til dagpenge, under visse betingelser modtage socialhjælp i tilfælde af arbejdsløshed, mens ikke-forsikrede arbejdsløse i Finland og Sverige får udbetalt en særlig arbejdsmarkedsydelse efter arbejdsmarkedslovgivningen, og ofte også supplerende social hjælp jfr. kapitel 4 (økonomisk bistand). I Norge er arbejdsløshedsforsikringen obligatorisk således, at alle, som bliver arbejdsløse og opfylder kravet om tidligere indkomst, har ret til dagpenge, jf. kapitel 4 (Kontantydelse i forbindelse med arbejdsløshed).

I alle landene henregnes socialhjælpen til særskilt lovgivning.

I alle landene findes der en række særlige ydelser, der er placeret under Andre sociale ydelser. Det kan for eksempel være hjælp til flytning i Danmark, støtte til værnepligtige i Finland, hjælp til medborgere i udlandet og hjælp til afholdelse af enkeltudgifter.

I alle de nordiske lande kan lønmodtagere få udbetalt løn fra særlige garantifonde, såfremt arbejdsgiveren går konkurs og ikke er i stand til at afholde lønudgiften til de ansatte.

Kontante ydelser

Socialhjælp

I samtlige nordiske lande er det muligt at få socialhjælp, når alle øvrige former for hjælp ved indkomstbortfald eller i andre sociale situationer er udelukket. Hjælpen, der i alle landene er indkomstprøvet, er således den sidste hjælp, der ydes i det sociale system. Den gives dels som erstatning for anden indkomst, dels som supplement ved meget lav indkomst. Der kan også ydes Socialhjælp til andre formål, som for eksempel tandbehandling, sygdomsbehandling, briller, udstyr i hjemmet samt udgifter til flytning.

Hjælpen er behovsprøvet og ydes efter behov til dækning af leveomkostninger med undtagelse af Island, hvor hjælpen gives, hvis indkomsten falder under et vist niveau. I alle landene er socialhjælpen afhængig af husstandens indtægter.

I Danmark og Island er socialhjælpen skattepligtig. På Færøerne, i Finland, Norge og Sverige udbetales den som en skattefri ydelse.

I Danmark udgør socialhjælpen (kontanthjælpen) for personer med forsørgelsespligt over for børn ca. 80 pct. af arbejdsløshedsdagpengenes maksimale beløb. For ikke-forsørgere udgør ydelsen ca. 60 pct. af dagpengene. Unge under 25 år, som ikke har hjemmeboende børn, modtager særlige, lavere ydelser til unge. Kontanthjælpsmodtagere med høje nettoboligudgifter eller stor forsørgerbyrde modtager desuden en særlig støtte, som er skattefri. Indtægter, for eksempel i form af arbejdsindtægter, fratrækkes i kontanthjælpen, mens børneydelser og boligstøtte ikke reducerer hjælpen, dog indgår boligstøtten ved beregning af den særlige støtte.

Med henblik på at sikre, at det bedre kan betale sig at arbejde, er der i 2003 indført et loft over den samlede hjælp i form af kontanthjælp, særlig støtte og boligstøtte efter 6 måneder på kontanthjælp. Desuden nedsættes kontanthjælpen til ægtepar efter 6 måneder, samtidig med at beskæftigelsesfradraget forhøjes. Endvidere nedsættes kontanthjælpen til unge under 25 år efter 6 måneder til et niveau svarende til statens uddannelsesstøtte. Endelig skal ægtefæller på kontanthjælp have arbejdet mindst 450 timer inden for de seneste to år for fortsat at være berettiget til at modtage kontanthjælp.

Fra 1. juli 2002 er det en betingelse for at få den fulde kontanthjælp, at man har opholdt sig i landet i mindst 7 ud af de sidste 8 år. Personer, der ikke opfylder dette opholdskrav, har ret til en såkaldt starthjælp, som er lavere end kontanthjælpen. Kommunerne kan desuden yde behovsbestemt hjælp til enkeltudgifter, flytning, sygebehandling, medicin, tandbehandling og lignende til kontanthjælpsmodtagere og andre, som ikke har mulighed for at betale udgifterne.

Hvis en kontanthjælpsmodtager uden rimelig grund afviser et tilbud om arbejde, aktivering eller ikke står til rådighed, kan kommunen standse udbetalingen af hjælpen. Hvis en kontanthjælpsmodtager uden rimelig grund afviser et tilbud om aktivering eller udebliver fra et aktiveringstilbud kan kommunen nedsætte hjælpen med en tredjedel.

På Færøerne er hjælp efter forsørgsloven opdelt i forbigående hjælp og varig hjælp. Forbigående hjælp ydes, når der indtræffer sociale begivenheder så som sygdom, skilsmisse eller svigtende arbejdsmuligheder. Varig hjælp ydes med et beløb af samme størrelse som til alderspensionister, der ikke har andre indtægter, med tillæg for hvert barn svarende til børnetillægget efter pensionsloven.

I Finland fastsætter regeringen hvert år størrelsen af socialhjælpen (utkomststödets) grundbeløb, men det er kommunerne, der står for udbetalin-

gen. Ydelsen kan udbetales, hvis andre sociale ydelser er forsinkede. Kommunerne kan også udbetale forebyggende socialhjælp for i god tid at hjælpe personer med indkomstproblemer. Hvis en person vægrer sig ved at modtage et anvist arbejde eller undervisning et antal gange, kan socialhjælpen reduceres med 20 eller 40 pct.

I Island er det kommunerne, der er forpligtiget til at udbetale socialhjælp til de, der ikke kan forsørge sig selv. Socialministeriet har udarbejdet retningslinjer for, hvad der skal tages hensyn til ved udbetalingen.

I Norge er der udarbejdet statslige, vejledende retningslinjer for udmålingen af støtten, der omfatter udgifterne til de løbende, daglige udgifter til opretholdelse af livet. De statslige retningslinjer er et vejledende udgangspunkt for de skøn som kommunerne skal udøve. Skønnet tager udgangspunkt i alle ansøgers indtægter og økonomiske rettigheder samt alle nødvendige udgifter til at opretholde livet. Der er ingen øvre grænse for ydelsens størrelse. Ydelsen kan også gives i form af lån. De sociale myndigheder kan i særlige tilfælde yde økonomisk bistand til personer, der har behov for hjælp for at kunne overvinde eller tilpasse sig en vanskelig livssituation, hvor vilkårene for socialhjælp ellers ikke er opfyldt. Personer i den erhvervsaktive alder med væsentlig nedsat arbejds- og indtægts evne har efter socialtjenesteloven ret til en kvalificeringsydelse. Retten til kvalificeringsydelsen forudsætter, at man ikke har ret til ydelser efter folketygdeloven eller arbejdsmarkedsloven, hvilket indebærer at den primære målgruppe er de, der har socialhjælp som hovedindtægtskilde. Ydelsen er ikke indkomstprøvet, men kvalificeringsydelsen er skattepligtig og udgør årligt 151.282 NOK for personer over 25 år og 100.855 NOK for personer under 25 år. Som et supplement kan der ydes et børnetillæg. Retten til ydelsen forudsætter deltagelse i et fuldtids kvalificeringsprogram, som kan besluttes for op til et år med et års forlængelse og yderligere forlængelser i særlige tilfælde. Programmet skal være individuelt tilpasset og kan blandt andet indeholde motiverings, oplærings, behandlings- og arbejdsmarkedsforanstaltninger med det formål, at kvalificere den pågældende til arbejdslivet.

I Sverige skal socialhjælpen, som benævnes ”økonomisk bistand”, opfylde to formål, hvis behovet ikke kan tilgodeses på anden måde. Den skal dels sikre familien et rimeligt økonomisk levestandard, dels virke forebyggende og revaliderende. Det er normalt, at kommunerne tilbyder arbejdsløse socialhjælpsmodtagere arbejdsforberedende foranstaltninger. Personer, der er i stand til at arbejde, men som ikke søger arbejde eller tager imod et tilbud om arbejde eller tilsvarende, mister for det meste retten til økonomisk bistand. Regeringen fastsætter hvert år rignormer for sædvanlige leveomkostninger for eksempel til levned-

midler, tøj og forbrugsvarer. Til sædvanlige leveomkostninger medregnes også husleje og transport.

Ved beregningen af socialhjælpens størrelse tages der hensyn til modtagerens samlede indtægter såsom underholdsbidrag, børnetilskud, boligydelse m.v. Hvis boligydelsen for eksempel stiger med 200 SEK pr. måned reduceres socialhjælpen tilsvarende. Ligesom i Norge findes der ingen øvre grænse og den økonomiske bistand kan også gives med tilbagebetalingspligt, eksempelvis når en person venter på en indkomst, der gør det muligt at betale tilbage.

Tabel 8.2 Regler for tildeling af socialhjælp 2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Udbetales socialhjælpen med de samme beløb i hele landet?	Ja	Ja	Ja ³⁾	Nej ⁴⁾	Nej ⁵⁾	Nej ⁶⁾
Udbetales socialhjælpen individuelt fastsat af kommunen?	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja
Har boligudgifternes størrelse indflydelse på størrelsen af socialhjælpen	Nej ¹⁾	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Er socialhjælpen skattepligtig?	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Kan socialhjælpen gives som et supplement til andre sociale ydelser?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Kan socialhjælpen gives som et supplement til lønindkomster?	Nej ²⁾	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

1 Størrelsen af selve kontanthjælpen er uafhængig af huslejens størrelse. Kontanthjælpsmodtagere med høje nettoboligudgifter modtager en særlig støtte, for eksempel når huslejen mv. efter fradrag af boligstøtte overstiger nærmere fastsatte grænsebeløb.

2 Socialhjælp (kontanthjælpen) kan ikke generelt ydes som supplement til lav lønindkomst. Udbetaling af kontanthjælp forudsætter, at der er indtruffet en social begivenhed i form af for eksempel arbejdsløshed eller samlivsophør.

3 Der beregnes hvert år en "rigsnorm" som kommunerne forholder sig til når socialhjælpen udmåles, jfr. teksten. Kommunerne kan desuden udbetale en såkaldt forebyggende socialhjælp individuelt.

4 Der udarbejdes to typer statslige vejledende retningslinjer som et udgangspunkt for de skøn kommunerne skal udøve. I 2010 var maksimumsbeløbet for enlige over 18 år 125.540 ISK og for samboende 200.864 ISK i Reykjavik kommune. Indtægter i den måned der søges samt måneden før fratrækkes beløbet med undtagelse af børne- og boligydelse.

5 Der er udarbejdet statslige vejledende retningslinjer som et udgangspunkt for de skøn som kommunerne skal udøve

6 Regeringen fastsætter hvert år en gældende rigsnorm for hele landet for de helt grundlæggende behov. Derudover kan man modtage socialhjælp for rimelige huslejeudgifter og visse andre opståede behov.

Ækvivalent disponibel indkomst og kompensationsgrader ved modtagelse af socialhjælp

Tabel 8.3-8.6 viser den ækvivalente kompensationsgrad for forskellige familietyper ved modtagelse af socialhjælp i pct. af indkomst ved arbejde fordelt på AW. Kompensationsgraderne er efter skat, betaling af daginstitution og husleje. Kompensationsgraden er højst i Danmark og på Færøerne, men den falder i alle landene med stigende AW.

Tabel 8.7 viser den ækvivalente disponible indkomst ved modtagelse af socialhjælp fordelt på familietyper. Den ækvivalente disponible indkomst er efter skat, betaling af daginstitution og husleje. Det beløb som enlige og par har at leve for når de er på socialhjælp varierer noget mellem de nordiske lande, hvor beløbet er størst i Danmark og på Færøerne og mindst i Sverige. Det skal dog bemærkes, at det kun er i Danmark og Island, at ikke-forsikrede modtager socialhjælp ved arbejdsløshed. I Norge er alle principielt forsikrede ved ledighed, jf. kapitel 4. I Finland og Sverige får ikke-forsikrede en særlige ydelse, der kan suppleres med socialhjælp. I tabel 8.7 er det dog de personer, der kun modtager socialhjælp.

Tabel 8.3 Kompensationsgrad efter skat og husleje for en enlig uden børn ved modtagelse af socialhjælp i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2010

	<i>Danmark</i>	<i>Færøerne</i>	<i>Finland</i>	<i>Island</i>	<i>Sverige</i>
<i>67 AW</i>	48	61	34	35	32
<i>100 AW</i>	32	45	23	25	20
<i>150 AW</i>	22	33	16	18	14

Tabel 8.4 Ækvivalent kompensationsgrad ved modtagelse af socialhjælp efter skat, betaling af daginstitution og husleje for et par med to børn, som begge modtager socialhjælp i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2010

	<i>Danmark</i>	<i>Færøerne</i>	<i>Finland</i>	<i>Island</i>	<i>Sverige</i>
<i>67/100 AW</i>	54	51	36	30	32
<i>100/100 AW</i>	44	44	31	27	26

Tabel 8.5 Ækvivalent kompensationsgrad efter skat og husleje for en enlig med 1 barn ved modtagelse af socialhjælp i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2010

	<i>Danmark</i>	<i>Færøerne</i>	<i>Finland</i>	<i>Island</i>	<i>Sverige</i>
<i>67 AW</i>	83	67	55	53	47
<i>100 AW</i>	62	56	40	41	31
<i>150 AW</i>	46	42	27	33	22

Tabel 8.6 Ækvivalent kompensationsgrad ved modtagelse af socialhjælp efter skat og betaling af husleje for et par uden børn, hvor begge er i arbejde i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2010

	<i>Danmark</i>	<i>Færøerne</i>	<i>Finland</i>	<i>Island</i>	<i>Sverige</i>
<i>67/100 AW</i>	51	56	22	26	18
<i>100/100 AW</i>	43	48	19	22	15

Tabel 8.7 Ækvivalent disponibel indkomst pr. måned efter skat, betaling for daginstitution og husleje ved modtagelse af socialhjælp (december) 2010

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Sverige
<i>Kroner/Euro</i>					
<i>Enlig med 1 barn</i>	8.307	9.902	546	94.362	4.362
<i>Enlig uden børn</i>	5.105	9.915	417	68.610	3.680
<i>Par med 2 børn</i>	6.886	10.131	592	67.882	4.981
<i>Par uden børn</i>	9.687	13.910	473	78.158	4.033
<i>KKP-Euro</i>					
<i>Enlig med 1 barn</i>	770	918	435	555	382
<i>Enlig uden børn</i>	473	919	339	382	322
<i>Par med 2 børn</i>	638	939	472	399	436
<i>Par uden børn</i>	898	1.289	377	459	353

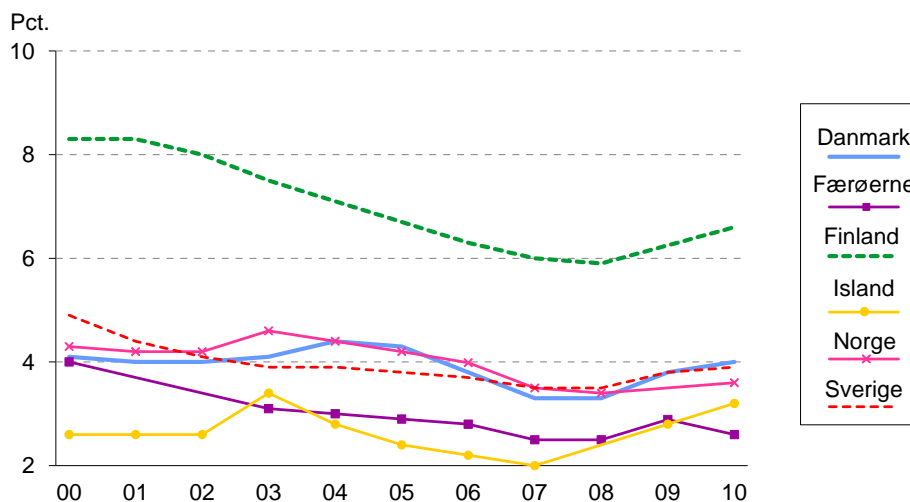
1 Ydelsen er den samme som til ikke forsikrede arbejdsløse, men i denne beregning er husleje medregnet som en udgift.

Tabel 8.8 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året i tusinder og i pct. af befolkningen 16/18 år og derover

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	2010	2010	2009	2010	2009	2010
I tusinder	172	1	280	8	136	294
I pct. af befolkningen i alderen 16/18 år og derover	4,0	2,6	6,6	3,2	3,6	3,9

Anm.: Tællingsenheden er alle personer i alderen 18 år og derover. Børn tælles ikke med. Ægtepar, som får socialhjælp, men hvor hjælpen udbetales i den ene af ægtefællernes navn, tælles som to personer. I Sverige og Island tælles hjemmeboende børn over 18 år også med som bistandsmodtagere. De svenske cifre er inkl. flygtninge.

Figur 8.1 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året i pct. af befolkningen 16/18 år og derover 2000-2010

Se anmærkning ved Tabel 8.6.

Tabel 8.9 Personer 16/18 år og derover som modtager socialhjælp i alt og i pct. af befolkningen på opgørelsetidspunktet 2000-2010

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
I alt						
2000	..	430	147.824	1.841	63.732	..
2005	..	447	124.882	1.794	68.843	135.565
2009	79.859	414	136.210	2.223	58.197	158.435
2010	87.250	429	..	2.608	..	163.686
<i>I pct. af befolkningen i alderen 16/18 år og derover</i>						
2000	..	1,3	3,7	0,9	1,9	..
2005	..	1,3	3,0	0,8	1,9	1,9
2009	1,9	1,2	3,2	0,9	1,6	2,1
2010	2,0	1,2	..	1,1	..	2,2

1 Gennemsnitligt antal personer i husholdninger som modtager socialhjælp per måned.

2 Fra og med 2003 inkluderer tallene modtagere af introduktionsydelsen, således at tal før og efter 2003 ikke er direkte sammenlignelige.

3 Personer fra det fyldte 18. år i husholdninger med socialhjælp som modtog hjælp i november måned.

Tabel 8.10 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året fordelt efter alder, i alt og i pct. af aldersgruppen

	Modtagere		Modtagere i pct. af aldersgruppen			
	I alt	18-24 år	25-39 år	40-54 år	55-64 år	65+ år
<i>Danmark 2010</i>						
Modtagere i alt	172.158	10,9	6,2	3,8	1,4	0,2
Nytilkomne i alt
<i>Færøerne 2010</i>						
Modtagere i alt	973	6,1	4,1	2,3	1,5	1,7
Nytilkomne i alt
<i>Finland 2009</i>						
Modtagere i alt	279.662	14,2	8,8	7,1	4,3	1,5
Nytilkomne i alt	94.592	6,2	2,9	2,0	1,2	0,7
<i>Island 2010</i>						
Modtagere i alt	7.515	7,0	4,5	2,3	1,2	0,5
Nytilkomne i alt	4.336	4,4	2,5	1,3	0,7	0,3
<i>Norge 2009</i>						
Modtagere i alt	136.270	6,1	5,4	4,0	1,9	0,5
Nytilkomne i alt	51.682	3,1	2,0	1,3	0,6	0,2
<i>Sverige 2010¹⁾</i>						
Modtagere i alt	293.161	8,9	5,6	4,1	2,3	0,6
Nytilkomne i alt	84.466	2,9	1,5	1,0	0,6	0,3

1 Omfatter kun personer med et komplet personnummer.

Tabel 8.11 Familier, der har modtaget socialhjælp i løbet af året i pct. af alle familier efter familietyper

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
	2010	2009	2010	2009	2010
<i>Familier efter familietype (pct.)</i>					
Enlige kvinder	8,4	10,2	11,2	6,3	11,1
- med børn	24,2	25,3	20,0	14,4	23,7
- uden børn	5,0	8,3	6,9	4,5	8,2
Enlige mænd	11,4	13,9	14,9	7,5	9,8
- med børn	44,0	16,3	15,9	6,3	8,5
- uden børn	9,9	13,9	14,9	7,6	9,9
Gifte/samboende par	1,9	3,3	0,7	2,6	2,3
- med børn	3,5	5,0	1,0	3,3	2,9
- uden børn	0,6	2,3	0,5	1,9	1,5
I alt	6,0	8,2	5,5	4,8	6,5
- med børn	8,9	8,8	4,7	5,4	..
- uden børn	5,0	8,0	6,0	4,5	..

Anm: For Sverige kun husholdninger hvor den registrerede er mellem 18-64 år. Det samlede antal husholdninger er beregnet.

Hjælp til flygtninge i Norden

De fem nordiske lande har alle tiltrådt Genève-konventionen om ret til politisk asyl/flygtningestatus for personer, der på grund af race, nationalitet, politisk opfattelse eller særligt socialt tilhørsforhold forfølges i deres hjemland. Ud over disse grunde kan man i de nordiske lande også få tildelt opholdstilladelse af humanitære grunde. I samtlige lande kan personer, der opnår asyl, få opholdstilladelse til deres nære slægtninge, hvilket benævnes familiesammenføring.

Det er fælles for de nordiske lande, at der er opbygget et socialt sikkerhedsnet og indført en række foranstaltninger til integration af de flygtninge, landene modtager. Reglerne herfor varierer dog en del fra land til land.

I Danmark modtager asylansøgere kost, logi og lommepenge under opholdet på et asylcenter. Kommunerne varetager integrationsindsatsen overfor nyankomne flygtninge og andre udlændinge, der tilbydes et 3-årigt introduktionsprogram, som omfatter kursus i samfundsforståelse, danskundervisning og aktivering. Udlændingene, som er kommet til Danmark før 1. juli 2002 modtager introduktionsydelse, som svarer til kontanthjælpsydelserne. Udlændinge, som er kommet til landet efter 1. juli 2002, og som ikke opfyl-

der kravet om at have opholdt sig i landet i mindst 7 år ud af de sidste 8 år, modtager en lavere introduktionsydelse, som svarer til den såkaldte start-hjælp. Staten refunderer 75 pct. af kommunernes udgifter til introduktionsydelse under det 3-årige introduktionsprogram og yder desuden en række tilskud til dækning af kommunernes udgifter.

Flygtningepolitik på Færøerne er et dansk anliggende. Den danske udlændingelov er implementeret på Færøerne. Det er Udlændingestyrelsen i Danmark, der er øverste ansvarlige myndighed på området, og det er Udlændingestyrelsen, der træffer beslutninger i sager om asyl og opholdstilladelse på Færøerne. Beslutningerne træffes dog i samråd med de Færøske myndigheder. Disse sager er meget sjældne på Færøerne, og hidtil har der været år imellem hver ansøgning om asyl eller opholdstilladelse af humanitære årsager.

I Finland skal asylansøger indkvarteres på et flygtningecenter og under ansøgningsprocessen tilgodeses ansøgerens vitale behov, så som indkvartering, socialhjælp samt nødvendig sundhedsservice. Ligeledes kan der gives tolkebistand og retshjælp ved ansøgningen. Desuden etableres der studier og efter 3 måneder har ansøgerne ret til at arbejde uden for centret. Asylansøgere kan også selv sørge for en bolig, men da får de ingen betaling.

Asylansøger får 30 pct. mindre i socialhjælp end de, der bor i landet, da de modtager en del ydelser fra centret. Socialhjælpen er skattefrit. Hvis en person har behov for sprogundervisning kan udbetalingen reduceres med 20 pct. Asylansøgere er ikke sygeforsikret og modtager heller ikke børnetilskud eller boligydelse. Staten betaler en del af kommunens udgifter ligesom staten kan refunderer visse ydelser så som tolkebistand.

I Island modtager flygtninge socialhjælp fra modtagelsestidspunktet, som staten betaler de første 12 måneder.

I Norge får asylansøgere og flygtninge, som befinder sig i en statslig asylmodtagelse, udbetalt en underholdsydelse efter særlige regler, som gælder for personer i sådanne modtagelser. Asylansøgere kan også få undervisning i norsk i op til 250 timer i den periode de befinder sig i en asylmodtagelse. For personer, der har fået endelig afslag på asylansøgningen bliver ydelsen reduceret. Staten dækker kommunernes gennemsnitlige udgifter til flygtninge og personer med ophold på et humanitært grundlag de fem første år af deres opholdstid. Socialhjælp til flygtninge gives efter loven om sociale ydelser på samme måde som til alle andre socialhjælpsmodtagere.

Der er indført en ordning, der giver nyankomne indvandre med behov for grundlæggende kvalificering ret og pligt til at deltage i et individuelt tilrettelagt oplæringsprogram. Programmet skal være helårligt og på fuld tid. Deltagelsen giver ret til en ydelse på 151.282 NOK 1. maj 2010. Ydelsen er skat-

tepligtig. Programmet skal indeholde oplæring i norsk, samfundskundskab og andre foranstaltninger som en forberedelse på senere at deltage i arbejdslivet. Der kan som et supplement til ydelsen, gives supplerende socialhjælp efter de gældende regler.

I Sverige indførtes loven om etableringsforanstaltninger for visse nyankomne indvandrere i december 2010. Loven omfatter nyankomne i den arbejdsdygtige alder samt forældrelose nyankomne i alderen 18-19 år. Når en nyankommen ankommer til en kommune skal arbejdsformidlingen have en etableringssamtale, som skal munde ud i en etableringsplan. Denne skal maksimalt omfatte 24 måneder. Etableringsplanen skal beskrive de aktiviteter, som den nyankomne skal deltage i, for at komme i arbejde hurtigst muligt. På arbejdsformidlingen får den nyankomne hjælp af en såkaldt etableringskontaktperson, og det er den nyankomne selv, som vælger kontaktpersonen. Under oprettelse af etableringsplanen er etableringsydelsen 231 SEK per dag, fem dage om ugen. Ydelsen øges til 308 SEK når den ankomne deltager i de aktiviteter, som findes i planen.

Etableringsydelsen ydes af staten og den nyankomne får samme ydelse uanset hvor i landet den nyankomne bor. I visse tilfælde kan etableringsydelsen suppleres med yderligere støtte. Etableringsydelsens størrelse fastsættes af arbejdsformidlingen og udbetales af Forsikringskassen, mens de supplerende ydelser fastsættes og udbetales af Forsikringskassen.

Kommunerne får også fortsat kompensation fra staten, da de har et fortsat stort ansvar for nyankomnes etablering. Kommuner får dels en grundydelse og dels en schablon ydelse. Disse ydelser skal dække omkostningerne med hensyn til bolig, samfundsorientering og tolk.

For tiden udgøres de fleste af asylansøgerne eller flygtningene i de nordiske lande af personer, der er ankommet til landets grænse med anmodning om asyl. I statistikken indgår der både personer, som er ankommet til landenes grænser og har anmodet om asyl uden at blive afvist, og konventionsflygtninge.

Tabel 8.12 Antal modtagne flygtninge, eksklusiv familiesammenføringer, som har fået opholdstilladelse i de nordiske lande 2000-2010

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
2000	5.156	1.212	31	6.800	10.546
2005	1.147	1.501	2	3.997	7.332
2009	1.376	2.611	10	6.056	10.978
2010	2.124	3.207	10	6.872	12.241

Tabel 8.13 Antal ansøgninger om asyl 2000-2010

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
2000	10.347	3.170	25	10.843	16.303
2005	1.283	3.574	87	5.402	17.530
2009	2.022	5.988	34	17.226	24.194
2010	2.844	4.018	44	10.064	31.819

Serviceydelser

I dette afsnit omtales kun serviceydelser, der ikke retter sig mod en bestemt sektor. Det drejer sig først og fremmest om tilbud til misbrugere. Tilbudene gives inden for såvel sygehussektoren som i det sociale bistandssystem.

I samtlige nordiske lande findes der endvidere en række serviceforanstaltninger, som ikke henvender sig direkte til nogen af de tidligere omtalte målgrupper. Det kan dreje sig om uspecificerede serviceydelser fra de sociale kontorer, krisehjælp, krisecentre for voldsramte kvinder, forsorgshjem, herberger m.v. for hjemløse og andre, der har særlige sociale vanskeligheder og som har behov for midlertidige boligtilbud.

Behandling for alkohol- og narkotikamisbrug

Behandling af misbrugere foregår blandt andet på særlige institutioner for misbrugere. Der findes både institutioner for alkoholmisbrugere og institutioner for misbrugere af euforiserende stoffer. En del af disse institutioner er private, men har driftsoverenskomst med det offentlige. I alle landene foregår en del af behandlingen inden for det psykiatriske behandlingssystem.

Det er også muligt at få ambulans behandling i alle fem lande, og i flere af landene arbejdes der for at inddrage familien og det sociale netværk i behandlingen.

I både Danmark, Finland og Sverige kan der iværksættes tvangsbehandling, hvis misbrugeren selv eller personer i dennes omgivelser er truet på livet. I Norge kan personer tvangsanbringes på en institution i op til 3 måneder til undersøgelse og tilrettelæggelse af behandling. Også gravide misbrugere kan tvangsanbringes på en institution og holdes tilbage under hele graviditeten, hvis misbruget er af en sådan karakter, at det er overvejende sandsynligt at barnet bliver født skadet og at andre hjælpeforanstaltninger ikke er tilstrækkelige.

Det er vanskeligt at opgøre omfanget af misbrugere og behandlingen af dem, da misbrugsbehandlingen statistisk ikke kan udskilles fra den øvrige somatiske og psykiatriske behandling.

Udgifter til og finansiering af andre sociale ydelser

Udgifter til andre sociale ydelser er størst i Norge efterfulgt af Danmark og mindst på Færøerne målt i KKP pr. capita.

De relativt høje udgifter i Danmark skyldes, at ikke forsikrede som ikke har ret til arbejdsløshedsdagpenge modtager kontanthjælp. I Finland og Sverige modtager sådanne personer en kontant arbejdsmarkedsstøtte, som kan suppleres med socialhjælp, hvis der er behov derfor. En stor del af udgifterne til socialhjælp i Finland og Sverige er supplerende ydelser til arbejdsløse. Desuden spiller antallet af modtagne flygtninge og asylansøger en rolle idet disse i alle lande modtager socialhjælp eller en anden indkomsterstattende ydelse. Endelig findes der også visse forskelle mellem landene i hvorvidt misbrugere behandles på særlige institutioner eller inden for den almindelige somatiske og psykiatriske behandling.

Ændringer i udgifterne til andre sociale ydelser fra 2008 til 2009

I Danmark steg udgifterne fra 2008 til 2009 med 1,1 mia. DKK, svarende til en vækst på 7,9 pct. Størstedelen af udgiftsstigningen vedrørte kontantydelse, der steg med 0,7 mia. DKK som følge af den stigende ledighed.

På Færøerne forekom en samlet stigning af udgifterne fra 2008 til 2009 på 10,7 pct., svarende til 6 mio. kr. Der er særlig tale om en mindre stigning i kontantydelse på 8 pct., svarende til 3 mio. kr. Denne udgiftsstigning skyldes en forhøjelse af udgifterne til arbejdsløshedsstøtte, for den gruppe af befolkningen, der står udenfor arbejdsløshedsforsikringen.

I Finland steg udgifterne til andre sociale ydelser med 17,1 pct. målt i faste priser. Udgifterne til socialhjælp steg med 16,3 pct. som et resultat af den stigende arbejdsløshed.

I Island steg udgifterne til andre sociale ydelser med 15,4 pct. i 2009 priser, hvor kontantydelse steg med 20,9 pct. mens serviceydelserne faldt med 10,3 pct. Stigningen i kontantydelse skyldes alene en forværring i økonomien, som viser sig blandt andet i enorm vækst i arbejdsløshed.

I Norge steg udgifterne til andre sociale formål med 6,6 pct. målt i faste priser. Udgifterne til kontantydelse øgedes med 22,1 pct., mens udgifterne til serviceydelser blev reduceret med 2,9 pct. Udgifterne til serviceydelser udgjorde 56 pct. af de totale udgifter.

ANDRE SOCIALE YDELSER

I Sverige steg udgifterne til andre sociale ydelser med 11,1 pct. Kontant-ydelserne steg med 15,5 pct. og udgifterne til omsorg steg med 6,4 pct. Det er frem for alt udgifter til socialhjælp samt udgifter til institutioner, der bidrager til stigningen.

Tabel 8.14 Udgifter til og finansiering af andre sociale ydelser 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse. Mio.</i>						
A. Indkomsterstøttende/ supplerende ydelser	8.815	45	598	3.901	6.565	
a. Heraf socialhjælp	-	32	579	2.288	5.068	11.059
B. Anden hjælp	1.144		64	1.542	1.003	740
Kontantydelse i alt	9.959	45	662	5.442	7.568	11.799
<i>Serviceydelser, mio.</i>						
A. Institutioner m.v.	910	4	140	-	1.724	3.051
B. Revalidering og behandling af misbrugere	1.246	11	181	890	4.508	5.101
C. Øvrigt	2.281	2	251	4.443	3.527	2.003
Serviceydelser i alt	4.438	17	572	5.333	9.759	10.155
Udgifter i alt, mio.	14.397	61	1.234	10.775	17.327	21.954
Udgifter i pct. af BNP	0,9	0,5	0,7	0,7	0,7	0,7
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	99,3	100,0	97,1	84,9	96,8	100,0
- Arbejdsgivere	0,7	0,0	2,9	13,7	1,9	-
- Forsikredes præmier og særskatter	-	0,0	-	1,4	1,3	-
<i>Ændringer 2008-2009 i 2009-priser</i>						
- Mio.	1.051	6	180	1.442	1.075	2.419
- Pct.	7,9	10,7	17,1	15,5	6,6	12,4

Tabel 8.15 Udgifter til andre sociale ydelser i KKP/capita 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt	168	85	99	100	133	111
Serviceydelser i alt	75	32	85	98	172	95
Andre sociale ydelser i alt	242	117	184	198	305	206

Kapitel 9

De sociale udgifter

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

[OECD\(2009\), Society at a Glance 2009 - OECD Social Indicators](#)

Efter i de foregående kapitler at have beskrevet de sociale trykkesystemer, gives der i dette kapitel en samlet fremstilling af de sociale udgifter. Som det beskrives i bilag 1, følger den nordiske sociale udgiftsstatistik EUROSTAT's opgørelsesmetode.

De nordiske landes og EU's udgifter til sociale formål, målt i forhold til bruttonationalproduktet (BNP) og målt pr. capita i KKP-Euro fordelt på funktioner, fremgår af de to første tabeller.

Tabel 9.1 Udgifter til sociale formål i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2008

Danmark	29,6	Belgien	28,1	Italien	27,8 ^p	Slovakiet	16,0
Færøerne	26,8	Bulgarien	15,5	Letland	12,7	Slovenien	21,4
Finland	26,2	Cypern	18,5	Litauen	16,1	Spanien	22,1 ^p
Island	22,0	Estland	14,9	Luxemburg	20,3	Storbritannien	26,3 ^p
Norge	22,5	Frankrig	31,0	Malta	18,5	Tjekkiet	18,0
Sverige	29,5	Grækenland	26,3	Polen	18,6	Tyskland	28,0
		Holland	28,5	Portugal	24,4	Ungarn	22,9
		Irland	22,0	Rumænien	14,3	Østrig	28,4

^p Foreløbige data.

Anmærkning: Kilden er EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts. Kilden for Færøerne er Socialministeriet.

Tabel 9.2 Udgifter pr. indbygger til sociale ydelser fordelt på hovedgrupper i EU, Færøerne, Island og Norge 2008 KPP-Euro

	Familier og børn	Arbejds-løshed	Sygdom	Ældre, funktions-hæmmede og efterlevende	Bolig-ydelser	Andre sociale ydelser	Total
Danmark	1.146,8	421,8	2.026,6	4.664,1	213,3	228,3	8.700,8
Færøerne	1.435,7	124,8	1.728,5	3.074,0	.	110,0	6.473,0
Finland	868,7	532,7	2.004,5	3.790,5	123,7	167,6	7.487,6
Island	982,1	112,0	2.690,4	2.565,8	207,0	171,7	6.638,9
Norge	1.304,9	195,8	3.404,2	5.128,5	64,2	300,1	10.397,9
Sverige	916,8	262,9	2.305,6	5.037,3	140,7	187,6	8.850,7
Belgien	597,1	958,1	2.182,7	3.672,2	66,2	209,3	7.685,7
Bulgarien	139,4	37,1	472,3	918,2	0,4	36,8	1.604,3
Cypern	494,5	193,5	1.067,5	2.129,6	196,4	264,4	4.345,9
Estland	302,5	51,7	815,5	1.331,7	3,8	12,9	2.518,2
Frankrig	667,0	455,4	2.356,8	4.100,2	215,7	118,4	7.913,5
Grækenland	366,7	295,7	1.698,9	3.244,3	118,7	126,8	5.851,1
Holland	598,5	346,7	2.955,5	4.400,5	121,9	600,0	9.023,0
Irland	1.037,9	608,5	2.874,0	2.225,3	139,5	148,0	7.033,6
Italien	320,2	131,0	1.782,3	4.506,5	5,7	14,2	6.759,9
Letland	197,6	72,6	521,9	936,4	24,4	16,05	1.769,0
Litauen	292,2	61,4	719,2	1.338,8	0,2	30,6	2.442,4
Luxemburg	2.733,3	630,3	3.474,5	6.566,9	122,5	278,7	13.806,3
Malta	243,9	98,7	1.067,0	2.068,8	44,3	72,9	3.595,7
Polen	103,8	50,1	630,5	1.765,2	9,1	22,1	2.580,8
Portugal	251,1	206,4	1.275,2	2.771,2	0,5	55,3	4.600,0
Rumænien	179,1	24,3	426,3	1.024,2	2,7	36,7	1.693,3
Slovakiet	266,9	113,1	913,5	1.446,5	..	67,6	2.807,7
Slovenien	406,5	96,2	1.625,6	2.578,2	2,3	97,1	4.806,0
Spanien	386,1	774,5	1.761,0	2.671,2	49,3	71,1	5.713,2
Storbritannien	484,9	167,8	2.199,3	3.352,5	353,7	50,9	6.609,2
Tjekkiet	292,6	129,2	1.017,1	1.971,5	12,0	30,8	3.653,3
Tyskland	811,5	414,4	2.340,4	3.893,4	165,6	48,4	7.683,7
Ungarn	462,0	133,7	906,4	1.983,3	115,4	23,0	3.623,7
Østrig	878,0	436,7	2.220,5	4.835,1	35,0	97,4	8.492,6

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Redegørelsen for de sociale udgifter er opdelt i fire afsnit: Først redegøres der for udviklingen i de sociale udgifter fra 2000 til 2009, dernæst belyses de sociale udgifters formål, efterfulgt af finansieringen af de samlede sociale udgifter og til sidst belyses beskatningens betydning for de samlede sociale udgifter.

Udviklingen i de sociale udgifter 2000-2009

I de følgende tabeller fremgår udviklingen i de sociale udgifter i alt og pr. indbygger, i løbende og faste priser samt i forhold til bruttonationalproduktet (BNP) og i købekraftspariteter (KKP-Euro) siden 2000. Det skal bemærkes at alle landene nu anvender ESA95/ SNA93-klassifikationen ved opgørelsen af BNP, hvilket har medført korrektioner af bruttonationalproduktet.

Tabel 9.3 Sociale udgifter i alt og pr. indbygger 2000-2009

	Sociale udgifter		Sociale udgifter pr. indbygger		Sociale udgifter pr. indbygger i alderen 16-64 år	
	I løbende priser Mio. KR/EUR	I 2009-priser Mio. KR/EUR	I løbende priser KR/EUR	I 2009-priser KR/EUR	I løbende priser KR/EUR	I 2009-priser KR/EUR
<i>Danmark</i>						
2000	373.495	446.713	69.978	83.695	104.962	125.537
2005	467.251	507.435	86.273	93.693	130.478	141.700
2008	515.935	522.673	93.994	95.222	142.646	144.509
2009	553.838	553.838	100.489	100.489	155.784	155.784
<i>Færøerne</i>						
2003	2.447	2.821	51.060	58.876	80.670	93.018
2005	2.709	3.018	56.145	62.539	88.134	98.169
2008	3.370	3.333	69.678	68.930	111.792	110.591
2009	3.729	3.729	72.530	72.530	116.756	116.756
<i>Finland</i>						
2000	33.142	34.479	6.403	7.377	9.567	11.021
2005	42.001	43.696	8.006	8.670	12.003	12.999
2008	48.572	47.455	9.164	8.973	13.761	13.486
2009	52.427	52.427	9.820	9.820	15.057	15.057
<i>Island¹⁾</i>						
2000	131.390	227.372	467.324	808.709	717.535	1.241.702
2005	222.271	313.734	751.260	1.060.399	1.135.291	1.602.458
2008	325.606	364.596	1.019.574	1.141.664	1.504.197	1.684.319
2009	379.948	379.948	1.190.142	1.190.142	1.805.442	1.805.442
<i>Norge¹⁾</i>						
2000	360.341	382.032	80.237	95.549	123.766	147.385
2005	463.983	491.912	100.358	109.590	152.870	166.934
2008	564.725	576.336	118.435	120.870	178.746	182.421
2009	615.709	615.709	128.293	128.293	196.288	196.288
<i>Sverige</i>						
2000	674.658	696.148	76.043	87.409	118.252	135.928
2005	855.600	882.853	94.755	101.294	145.075	155.086
2008	943.302	940.662	101.990	101.705	155.415	154.980
2009	993.641	993.641	106.378	106.378	166.596	166.596

1 Den stiplede linje ved Norge og Island viser brud i tidsserien, som omtales i bilag 1

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 9.4 Sociale udgifter i forhold til bruttonationalproduktet 2000-2009

	BNP, mio. KR/EUR	Sociale udgifter i pct. af BNP	Indeks for sociale udgifter målt i forhold til BNP (2000 = 100) ¹⁾
<i>Danmark</i>			
2000	1.293.964	28,9	100
2005	1.551.967	30,1	104
2008	1.737.448	29,7	103
2009	1.656.108	33,4	116
<i>Færøerne</i>			
2003	8.582	28,5	100
2005	10.039	27,0	95
2008	12.301	27,4	96
2009	12.100	29,2	103
<i>Finland</i>			
2000	132.272	25,1	100
2005	157.162	26,7	106
2008	184.179	26,4	105
2009	171.193	30,6	122
<i>Island</i>			
2000	683.748	19,2	100
2005	1.026.718	21,6	113
2008	1.477.647	22,0	111
2009	1.500.765	25,3	132
<i>Norge</i>			
2000	1.510.866	23,8	100
2005	2.154.573	21,5	90
2008	2.543.188	22,2	93
2009	2.380.851	25,9	109
<i>Sverige</i>			
2000	2.196.764	30,7	100
2005	2.670.547	32,0	104
2008	3.213.065	29,4	96
2009	3.089.181	32,2	105

1 For Færøerne er 2000 = 2003.

Tabel 9.5 Sociale udgifter pr. indbygger 2000-2009 (KKP-Euro i 2009-priser)

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
2000	7.885	5.747 ¹⁾	5.864	5.011	8.197	7.906
2005	8.827	6.105	6.893	6.573	9.401	9.162
2008	9.047	6.623	7.468	6.912	10.502	9.387
2009	9.315	6.723	7.832	6.996	10.826	9.306

1 For Færøerne er 2000 = 2003.

De sociale udgifter efter art og formål

De sociale ydelser fordeles efter art i kontantydelse og serviceydelser. Ved ydelsernes fordeling efter formål foretages opdelingen efter, hvilke sociale behov eller risici ydelsen primært er bestemt til at afhjælpe. Fordelingen af de sociale udgifter efter ydelsens formål er ret stabil i det enkelte land. Ny lovgivning og ændringer i det sociale mønster har dog givet anledning til forskydninger i fordelingerne. Sammenligningen landene imellem viser nogle forskelle i fordelingen af de sociale udgifter efter formål. Baggrunden herfor hænger i nogen grad sammen med forskelle i de enkelte landes prioritering af ydelser til forskellige formål.

DE SOCIALE UDGIFTER
**Tabel 9.6 De sociale udgifter procentvis fordelt efter hovedgrupper
2000-2009**

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>2000</i>						
Familier og børn	13,1	..	12,5	11,7	12,8	9,8
Arbejdsløshed	10,5	..	10,4	1,3	2,7	6,5
Sygdom	20,2	..	23,8	39,2	34,3	27,4
Ældre	38,0	..	31,8	28,5	29,6	37,3
Funktionshæmmede	12,0	..	13,9	13,9	16,4	12,2
Efterlevende	-	..	4,0	2,6	1,2	2,2
Boligydelse	2,4	..	1,5	0,7	0,5	2,1
Andre sociale ydelser	3,7	..	2,1	2,1	2,6	2,4
I alt	100,0	..	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>2005</i>						
Familier og børn	12,9	19,0	11,6	13,9	12,1	9,8
Arbejdsløshed	8,6	4,5	9,3	1,8	2,7	6,2
Sygdom	20,7	28,0	25,9	34,8	32,2	24,3
Ældre	37,5	29,8	33,7	28,6	29,5	38,3
Funktionshæmmede	14,4	15,8	12,9	15,1	19,1	15,4
Efterlevende	-	0,5	3,6	2,6	1,2	2,2
Boligydelse	2,4	.	1,1	1,0	0,6	1,8
Andre sociale ydelser	3,4	2,5	2,0	2,3	2,6	2,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>2008</i>						
Familier og børn	13,2	22,2	11,5	13,4	12,6	10,4
Arbejdsløshed	4,8	1,9	7,1	1,7	1,9	3,0
Sygdom	23,3	26,7	26,9	40,5	32,7	26,0
Ældre	38,4	31,2	34,6	22,3	30,6	39,9
Funktionshæmmede	15,2	15,6	12,6	14,0	17,6	15,1
Efterlevende	-	0,7	3,4	2,3	1,2	1,9
Boligydelse	2,5	.	1,7	3,1	0,6	1,6
Andre sociale ydelser	2,6	1,7	2,2	2,6	2,9	2,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>2009</i>						
Familier og børn	12,9	21,5	11,2	12,6	12,6	10,2
Arbejdsløshed	6,6	5,1	8,1	6,8	2,8	4,1
Sygdom	23,3	25,7	25,7	36,0	32,8	25,4
Ældre	37,1	30,2	35,3	21,2	30,1	40,2
Funktionshæmmede	15,1	15,1	12,3	14,1	17,2	14,4
Efterlevende	-	0,7	3,3	2,4	1,1	1,9
Boligydelse	2,3	.	1,7	3,9	0,6	1,5
Andre sociale ydelser	2,7	1,8	2,4	2,9	2,9	2,2
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabel 9.7 Sociale udgifter efter art og formål i pct. af BNP 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Familier og børn</i>						
Kontantydelse	1,6	2,9	1,7	1,6	1,4	1,6
Serviceydelse	2,6	3,3	1,6	1,6	1,8	1,6
I alt	4,2	6,1	3,3	3,2	3,2	3,2
<i>Arbejdsløshed</i>						
Kontantydelse	2,1	1,4	2,2	1,7	0,5	1,1
Serviceydelse	0,1	0,0	0,3	0,0	0,2	0,2
I alt	2,1	1,5	2,4	1,7	0,7	1,3
<i>Sygdom</i>						
Kontantydelse	1,2	0,5	1,3	1,4	2,9	1,2
Serviceydelse	6,4	6,8	6,3	7,6	5,4	6,8
I alt	7,6	7,3	7,6	9,0	8,3	8,0
<i>Ældre</i>						
Kontantydelse	10,0	5,8	9,3	4,9	5,6	10,2
Serviceydelse	2,1	2,8	1,2	0,5	2,0	2,5
I alt	12,1	8,6	10,5	5,3	7,6	12,7
<i>Funktionshæmmede</i>						
Kontantydelse	3,4	1,9	2,5	2,8	3,8	2,4
Serviceydelse	1,6	2,4	1,1	0,8	0,6	2,2
I alt	4,9	4,3	3,6	3,5	4,3	4,6
<i>Efterlevende</i>						
Kontantydelse	0,0	0,2	1,0	0,6	0,3	0,6
Serviceydelse	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
I alt	0,0	0,2	1,0	0,6	0,3	0,6
<i>Boligydelser</i>						
Serviceydelse	0,8	0,0	0,5	1,0	0,2	0,5
I alt	0,8	0,0	0,5	1,0	0,2	0,5
<i>Andre sociale ydelser</i>						
Kontantydelse	0,6	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4
Serviceydelse	0,3	0,1	0,3	0,4	0,4	0,3
I alt	0,9	0,5	0,7	0,7	0,7	0,7
<i>Kontantydelse i alt</i>	18,8	13,2	18,4	13,3	14,7	17,4
<i>Serviceydelse i alt</i>	13,7	15,4	11,4	11,8	10,6	14,2
<i>Sociale udgifter i alt¹⁾</i>	32,5	28,5	29,7	25,1	25,3	31,6

1 De sociale udgifter i alt er i denne tabel uden administrationsudgifter

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 9.8 Sociale udgifter, procentfordeling efter art og formål 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Familier og børn</i>						
Kontantydelse	39	47	51	50	44	49
Serviceydelse	61	53	49	50	56	51
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Arbejdsløshed</i>						
Kontantydelse	96	99	89	98	65	84
Serviceydelse	4	1	11	2	35	16
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Sygdom</i>						
Kontantydelse	15	7	17	16	35	15
Serviceydelse	85	93	83	84	65	85
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Ældre</i>						
Kontantydelse	83	68	89	91	73	80
Serviceydelse	17	32	11	9	27	20
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Funktionshæmmede</i>						
Kontantydelse	68	45	70	79	87	52
Serviceydelse	32	55	30	21	13	48
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Efterlevende</i>						
Kontantydelse	1	100	100	100	98	100
Serviceydelse	99	-	-	-	2	-
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Boligydelser</i>						
Serviceydelse	100	.	100	100	100	100
I alt	100	.	100	100	100	100
<i>Andre sociale ydelser</i>						
Kontantydelse	69	73	54	51	44	54
Serviceydelse	31	27	46	49	56	46
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Kontantydelse i alt</i>	58	46	62	53	58	55
<i>Serviceydelse i alt</i>	42	54	38	47	42	45
<i>Sociale udgifter i alt</i>	100	100	100	100	100	100

Finansiering af de sociale udgifter

Til at belyse finansieringen af de sociale udgifter i den nordiske statistik medtages den direkte finansiering af ydelser og de løbende indbetalinger til sociale fonde. I modsætning til tidligere medtages renter og andre formueindtægter nu i den sociale udgiftsstatistik. Rente- såvel som formueindtægter forekommer især i de fonde, der opbygges til sikring af pensioner, men også i andre sociale forsikringsordninger. Dette belyses nærmere i næste afsnit.

Fordelingen af løbende bidrag efter finansieringskilder

Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter fordeles i den nordiske statistik efter de kilder, der bidrager til de enkelte ydelser, dvs. det offentlige, arbejdsgivere, de sikredes præmier og særskatter samt renter og formueindtægter (anden finansiering). Som nævnt i Bilag 1 er de sociale udgifter opgjort netto, således at investeringer m.v. og borgernes egenbetaling for sociale ydelser ikke medregnes.

Finansieringen af de sociale trykkesystemer i de nordiske lande har mange lighedspunkter, men der er også store forskelle.

Kontantydelse, som er indkomstrelaterede finansieres i Finland og Sverige via arbejdsgiver- og arbejdstagerafgifter, men grundforsikringen finansieres via statsudgifter.

Det er kommunerne der spiller den største rolle, når det gælder finansieringen af serviceydelserne. Selv i det sidste tilfælde spiller staten dog en betydelig rolle gennem de generelle, ikke formålsbestemte, statstilskud.

Det offentlige (stat, regioner, amter og kommuners) direkte finansiering af de sociale kontantydelse varierer fra ca. 81,7 pct. på Færøerne til ca. 17 pct. i Sverige. Både i Finland, Norge og Sverige er de største bidragsydere til de sociale kontantydelse arbejdsgiverne, mens sikredes præmier og særskatter udgør den største part i Danmark mens det offentlige direkte finansiering af serviceydelserne varierer fra 99,9 pct. på Færøerne til 88,5 pct. i Sverige (jfr. tabel 9.10).

I Danmark, Finland og Sverige har regionerne ansvaret for hospitalssektoren. På Færøerne, i Norge og Island er det staten, der har ansvaret for hospitalssektoren. I de fleste nordiske lande er det kommunerne, der har det daglige ansvar for serviceydelserne så som børnepasning, børne- og ungdomsforsorg, sundhedsvæsenet samt pleje og omsorg for ældre og funktionshæmmede.

I Danmark er det kommunerne, der har ansvaret for administrationen af kontantydelse, mens det i de andre lande er forsikringsinstitutionernes eller et anliggende for de statslige myndigheder.

Alle nordiske lande har høje ambitioner på det sociale område, hvilket medfører at finansieringen omfatter meget store beløb med både store makroøkonomiske og statsfinansielle betydning.

Skattekvoterne, det vil sige summen af de direkte og indirekte skatter som andel af BNP, er generelt set høj og blandt de højeste i verden.

Til trods for de store fællestræk, findes der dog også betydelige forskelle.

Her skal det nævnes at Finland og Sverige i højere grad end de øvrige lande anvender arbejdsgiverafgifter til finansieringen af de kontante socialydelser. Over halvdelen af kontantydelse finansieres i disse to lande gennem arbejdsgiverafgifter. Arbejdstagernes andel er højst i Danmark. Kommunernes bidrag til finansieringen af kontantydelse er generelt begrænset. Det er højst i Danmark, hvor staten ikke refunderer kommunernes udgifter til kontantydelse fuldt ud.

Når det gælder finansieringen af den sociale service er den vigtigste forskel byrdefordelingen mellem stat og kommuner. Dette afspejler statstilskuddenes rolle for finansieringen og i hvilken udstrækning disse er generelle eller øremærkede. I Danmark og Sverige, hvor statstilskuddene hovedsageligt er generelle, finansierer kommuner langt hovedparten af serviceudgifterne. I Finland, som har en høj andel af sektorvise statstilskud, er statens andel af finansieringen betydeligt højere.

Fordelingen af løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter i årene 2000-2009 fremgår af figur 9.1. Anden finansiering består hovedsageligt af afkast fra pensionsfondene.

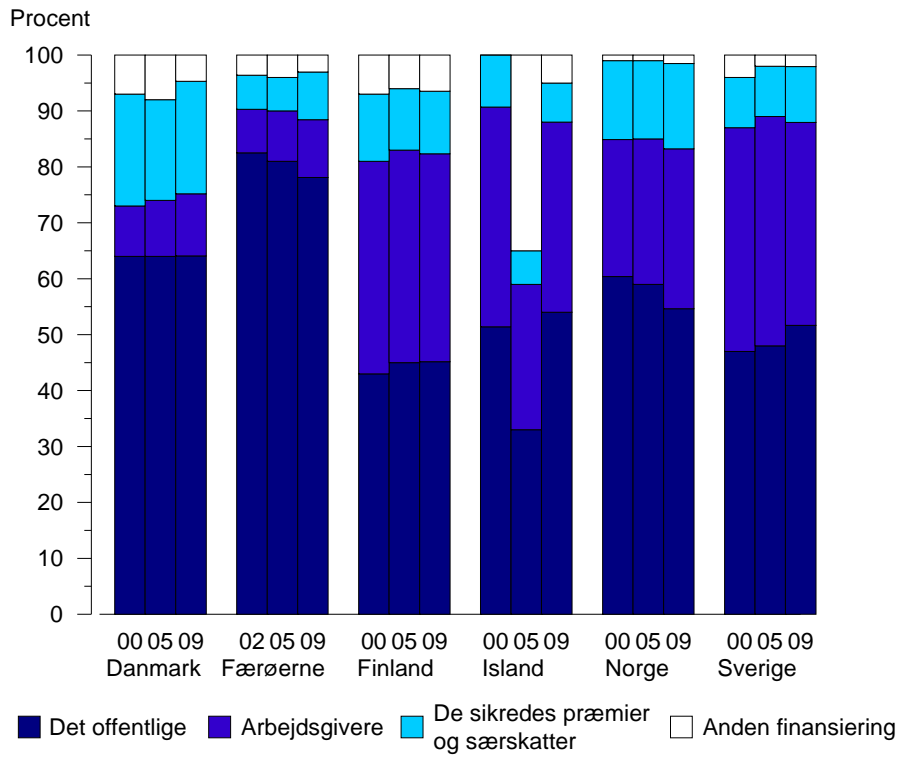
Tabel 9.9 Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter, procentvis fordelt på det offentlige, arbejdsgiverne, de sikredes bidrag samt anden finansiering 2000-2009

	Det offentlige i alt	Arbejdsgivere	De sikredes præmier og særskatter	Anden finansiering	I alt
<i>Danmark</i>					
2000	64	9	20	7	100
2005	63	10	18	8	100
2008	62	11	21	6	100
2009	64	11	20	5	100
<i>Færøerne</i>					
2002	82	8	6	4	100
2005	81	9	6	4	100
2008	78	10	9	3	100
2009	79	10	8	2	100
<i>Finland</i>					
2000	43	38	12	7	100
2005	44	38	11	6	100
2008	44	38	11	7	100
2009	45	37	11	6	100
<i>Island</i>					
2000	51	39	9	-	100
2005	33	26	6	35	100
2008	49	32	7	11	100
2009	54	34	7	5	100
<i>Norge¹⁾</i>					
2000	60	24	14	1	100
2005	58	26	14	1	100
2008	54	29	16	2	100
2009	55	29	15	2	100
<i>Sverige</i>					
2000	47	40	9	4	100
2005	48	41	9	2	100
2008	49	38	10	3	100
2009	52	36	10	2	100

1 Der er sket et skifte i opgørelsesmetoden af de Sociale udgifter, så tal fra før 2002 er ikke helt sammenlignelige med tal fra efter 2002.

DE SOCIALE UDGIFTER

Figur 9.1 Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter 2000, 2005 og 2009

Tabel 9.10 Finansiering af de sociale udgifter, i pct. 2009

	Det offentlige i alt	Heraf staten	Arbejdsgivere (bidrag og præmier)	Sikrede (præmier og særskatter)	Anden finansiering	I alt
<i>Danmark</i>						
Kontantydelse, i alt	45,4	32,3	19,8	34,7	-	100
Serviceydelse, i alt	99,6	8,1	-	0,4	-	100
<i>Færøerne</i>						
Kontantydelse, i alt	63,3	62,4	19,5	17,2	-	100
Serviceydelse, i alt	94,8	74,2	-	-	5,2	100
<i>Finland</i>						
Kontantydelse, i alt	23,5	21,3	61,6	14,9	-	100
Serviceydelse, i alt	89,9	41,8	3,6	6,5	-	100
<i>Island</i>						
Kontantydelse, i alt	21,4	19,3	58,5	11,8	8,2	100
Serviceydelse, i alt	99,2	79,1	0,7	-	0,1	100
<i>Norge</i>						
Kontantydelse, i alt	26,7	24,8	46,7	24,4	2,2	100
Serviceydelse, i alt	91,6	43,6	4,7	3,3	0,4	100
<i>Sverige</i>						
Kontantydelse, i alt	17,0	15,3	62,0	17,3	3,6	100
Serviceydelse, i alt	88,5	15,5	11,2	0,3	-	100

Bloktilskud og statsrefusioner til kommuner og amtskommuner

Kommunerne i de nordiske lande har ansvaret for administrationen af en vis del af de sociale ydelser.

Kommunerne, regionerne og amtskommunerne modtager et bloktilskud og/eller refusion fra staten. Bloktilskuddet kan enten gives uden bindinger eller være øremærket til bestemte formål. Bloktilskud kan for eksempel beregnes efter antallet af indbyggere og deres aldersfordeling eller efter beskatningsgrundlaget i den enkelte kommune.

Statsrefusioner kan i lovgivningen være fastsat som procentandele af kommunernes udgifter eller som faste beløb. Statsrefusioner kan også beregnes som forskellen mellem udgifter og bidrag fra anden side, herunder kommunernes bidrag.

I Danmark er det kommunerne, der administrerer hovedparten af de sociale kontantydelse og i første omgang afholder udgifterne hertil, hvorefter de får hel eller delvis refusion for udgifterne fra staten. I de øvrige nordiske lande administreres de sociale sikringsydelse hovedsagelig af statslige eller andre centrale organer.

Fonde til pensionsformål

De indbetalinger, der finansierer de sociale udgifter, anvendes normalt til løbende udbetalinger i løbet af året, men især inden for pensionsområdet også til opbygning af fonde.

Hensigten med fondene kan være, at garantere at der er midler til rådighed til dækning af fremtidige udbetalinger (præmiereservesystemer). Opbygning af fonde kan også forekomme i fordelingsystemer (hvor udgifterne i princippet skal dækkes af årets indbetalinger), med det formål at skabe en buffer til udjævning af variationer i ind- og udbetalinger over tid.

I Norge finansieres de sociale udgifter, inkl. tillægspensioner, løbende over de offentlige budgetter, og udgifterne er derfor ikke medtaget i Tabel 9.11. Folketrygdefonden, der er en uafhængig, offentlig fond, medvirker ikke direkte ved finansieringen af folketrygdens løbende driftsudgifter.

Tabel 9.11 Størrelsen af fonde til pensionsformål per december 2009. Mia. KR/EUR

	Grundpension/ Garanteret mindste- pension	Tillægspension/ arbejdspension	Supplerende pension
<i>Danmark</i> ¹⁾	..	758	529
<i>Finland</i>	0,1	137	12
<i>Island</i>	.	1.775	.
<i>Sverige</i> ²⁾	.	845	.

1 Tillægspension omfatter ATP og den særlige pensionsopsparing, men er eksklusiv lønmodtagernes dyrtidsfond.

2 Omfatter kun AP-fondene.

Skatteregler og beskatningens indflydelse på de sociale udgifter

Sociale kontantydelse kan enten være skattefrie eller skattepligtige. I alle landene er det af stor betydning, om ydelserne er skattefrie eller skattepligtige, da beskatningsgraden er relativt høj. De beskattede kontantydelsers andel af samtlige kontantydelse er i de senere år vokset i alle fem lande. Der er dog væsentlige forskelle mellem landene. De største skattefrie kontantydelse gives til familier og børn. Andre sociale ydelser (socialhjælpen) er skattepligtige i Danmark og Island, men beskattes ikke i de øvrige nordiske lande. Bollydelse er i følge ESSPROS-klassifikationen serviceydelse.

For at vurdere betydningen af disse forskelle har både OECD og EUROSTAT udviklet forskellige metoder til at opgøre de sociale udgifter netto.

I OECD's beregninger af de sociale udgifter netto er både de direkte og indirekte skatter fratrukket de sociale udgifter. Tilsvarende er beregnede værdier af skattefradrag af sociale årsager lagt til. For at undgå dobbeltberegninger er de skattelettelse, der gives ved en lavere beskatning, og derved allerede er indregnet, ikke medtaget.

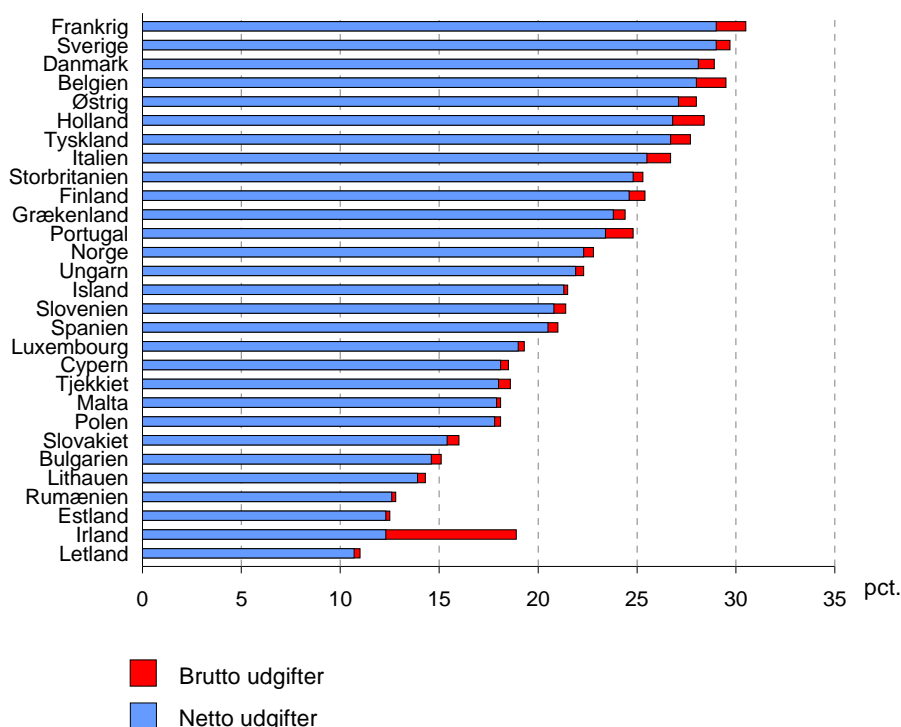
Der tilbagestår adskillige metodiske og praktiske spørgsmål i forhold til beregningerne af de sociale udgifter netto.

EU's beregninger er baseret på de sociale udgifter minus direkte skatter, jf. figur 9.2. Indirekte skatter indgår ikke i beregningerne. Af figuren fremgår, at det er Frankrig, der har de højeste sociale udgifter efterfulgt af Sverige, og at Letland har de laveste.

DE SOCIALE UDGIFTER

I alle de europæiske lande er de sociale udgifter netto mindre end i den traditionelle opgørelse af de sociale udgifter. Dog er der betydelige forskelle mellem de europæiske lande.

Figur 9.2 De sociale udgifter netto 2007 i pct. af BNP EU 27

Kilde: Eurostat

I Tabel 9.12 er medtaget beskatningsprocenterne inklusiv de sociale afgifter, for en enlig uden børn med en gennemsnitlig lønarbejders løn (AW100). Oplysningerne er hentet fra typetilfælde 0 og 1 til 6 (se bilag 1).

Når det gælder fødselsdagpengene drejer oplysningerne sig om en enlig uden andre børn end den nyfødte.

Tabellen illustrerer de forskelle, der er mellem landene i beskatning både af løn og sociale ydelser. Island, der generelt set har den laveste beskatning på lønindkomster, har stort set ingen skat på sociale ydelser. Tilsvarende findes der også i de øvrige lande en betydeligt lavere beskatning på flere af ydelserne, og især pensionerne. Tabellen giver ikke en uddybende forklaring

på beskatningens betydning for de sociale ydelser, men er med til at illustrere effekten deraf.

Størstedelen af de sociale kontantydelse er skattepligtige i de nordiske lande.

I flere af de øvrige OECD lande bliver en væsentlig del af kontantydelse ikke beskattet, eller der findes lempelige beskatningsregler for denne type af indkomster. Lavere sociale kontantydelse bliver på den måde kompenseret gennem skattesystemet.

I adskillige lande gives der også skattelettelse af sociale årsager i stedet for direkte kontantydelse. For eksempel vil skattelettelse for børn modsvare børnetilskud.

I de nordiske lande er der meget få skattefradrag af sociale årsager.

I tillæg til den direkte beskatning betaler modtagerne af sociale kontantydelse også indirekte skat gennem deres forbrug, hvor der er betydelige forskelle mellem landene. Den traditionelle måde at belyse de sociale udgifter på, tager ikke hensyn til disse forskelle i beskatningen.

DE SOCIALE UDGIFTER
Tabel 9.12 Skatteprocent og sociale afgifter af løn og sociale ydelser, pr. måned, for en enlig AW uden børn 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
Løn brutto	30.925	25.067	3.246	362.757	38.063	30.946
Løn netto	19.154	14.384	2.285	256.402	27.118	22.898
Skat af: løn i pct.	27	38	22	25	21	18
Dagpenge ved graviditet og fødsel brutto	16.293	25.000	2.265	160.000	37.361	24.014
Dagpenge ved graviditet og fødsel netto	10.977	14.355	1.690	137.554	27.654	16.537
Skat af dagpenge ved graviditet og fødsel i pct.	26	38	24	10	18	23
Dagpenge ved arbejdsløshed brutto	16.293	20.000	1.602	199.667	23.313	14.563
Dagpenge ved arbejdsløshed netto	10.952	12.176	1.249	191.437	17.651	10.589
Skat af dagpenge ved arbejdsløshed i pct.	26	35	20	3	16	20
Dagpenge ved sygdom brutto	16.293	16.747	2.075	.	37.361	20.505
Dagpenge ved sygdom netto	10.952	10.433	1.573	.	26.669	14.255
Skat af dagpenge ved sygdom i pct.	26	33	23	.	21	22
Alderspension brutto	15.453	10.538	1.866	188.634	20.163	17.546
Alderspension netto	11.129	9.331	1.480	183.183	17.078	12.628
Skat af alderspension i pct.	28	9	13	-	13	25
Førtidspension brutto	18.524	14.935	1.591	.	19.706	16.960
Førtidspension netto	12.998	12.745	1.308	.	16.872	12.246
Skat af førtidspension i pct.	29	13	16	.	12	28
Sociale ydelser, ikke-forsikrede brutto	10.322	9.915	863	143.540	5.197	8.146
Sociale ydelser, ikke-forsikrede netto	8.120	9.915	863	143.540	5.197	8.146
Skat af sociale ydelser til ikke-forsikrede i pct.	21

Tabel 9.13 Beskatning af kontantydelse 2009

	Sociale udgifter, mio. KR/EUR	Heraf kontant- ydelser, mio. KR/EUR	Skattefrie kontant- ydelser i pct. af alle kontant- ydelser	Skattepligtige kontant- ydelser i pct. af alle kontant- ydelser
	1.	2.	3.	4.
<i>Danmark</i>				
I. Familier og børn	69.576	27.130	63	37
II. Arbejdsløshed	35.533	34.051	7	93
III. Sygdom	125.376	19.155	1	99
IV. Ældre	200.104	165.805	1	99
V. Funktionshæmmede	81.386	55.523	4	96
VI. Efterlevende	135	1	-	100
VII. Boligydelser	12.433	-	.	.
VIII. Andre sociale ydelser	14.397	9.959	5	95
IX. Bogførte udgifter til administration	14.898	-	.	.
I alt I.-IX.	553.838	311.623	8	92
<i>Finland</i>				
I. Familier og børn	5.687	2.894	53	47
II. Arbejdsløshed	4.147	3.698	-	100
III. Sygdom	13.078	2.243	-	100
IV. Ældre	17.989	15.946	-	100
V. Funktionshæmmede	6.244	4.345	10	90
VI. Efterlevende	1.666	1.661	2	98
VII. Boligydelser	852			
VIII. Andre sociale ydelser	1.234	662	94	6
IX. Bogførte udgifter til administration	1.530			
I alt I.-IX.	52.427	31.449	9	91
<i>Island</i>				
I. Familier og børn	47.527	23.644	48,2	51,8
II. Arbejdsløshed	25.693	25.124	1,1	98,9
III. Sygdom	135.447	21.573	0,4	99,6
IV. Ældre	79.831	72.797	0,0	100,0
V. Funktionshæmmede	53.144	41.821	5,4	94,6
VI. Efterlevende	9.130	9.130	2,5	97,5
VII. Boligydelser	14.627	14.627	82,3	17,7
VIII. Andre sociale ydelser	10.775	5.442	0,0	100,0
IX. Bogførte udgifter til administration	3.774	-	.	.
I alt I.-IX.	379.948	214.159	12,3	87,7

... fortsættes

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 9.13 fortsat

	Sociale udgifter, mio. KR/EUR	Heraf kontant-ydelser, mio. KR/EUR	Skattefrie kontant-ydelser i pct. af alle kontant-ydelser	Skattepligtige kontant-ydelser i pct. af alle kontant-ydelser
	1.	2.	3.	4.
<i>Norge</i>				
I. Familier og børn	75.723	33546	50,7	49
II. Arbejdsløshed	17.079	11.149	-	100
III. Sygdom	197.345	69.189	-	100
IV. Ældre	181.197	132.827	-	100
V. Funktionshæmmede	103.404	89.690	3,8	96
VI. Efterlevende	6.727	6.579	0,1	100
VII. Boligydelser	3.659	-	.	.
VIII. Andre sociale ydelser	17.328	7.568	67,0	33
IX. Bogførte udgifter til administration	11.817	-	.	.
Renter	1.428			
I alt I.-IX.	615.707	350.548	7	93
<i>Sverige</i>				
I. Familier og børn	99.586	48.950	52,0	48
II. Arbejdsløshed	40.322	33.748	-	100
III. Sygdom	247.843	36.865	-	100
IV. Ældre	392.512	314.036	0,2	100
V. Funktionshæmmede	140.730	73.084	1,7	98
VI. Efterlevende	18.077	18.077	-	100
VII. Boligydelser	14.746	-	.	.
VIII. Andre sociale ydelser	21.954	11.799	100	-
IX. Bogførte udgifter til administration	17.871	-	.	.
I alt I.-IX.	993.641	536.559	7,3	92,7

Tabel 9.14 Skattefrie og skattepligtige kontantydelse i alt samt i forhold til BNP 2000-2009¹⁾

	Skattefrie kontantydelse			Skattepligtige kontantydelse		
	I alt, mio. KR/EUR	I pct. af BNP	I pct. af samtlige kontantydelse	I alt, mio. KR/EUR	I pct. af BNP	I pct. af samtlige kontantydelse
<i>2000</i>						
Danmark	23.737	2	11	199.950	15	89
Finland	2.601	2	12	18.599	14	88
Island	5.672	1	9	57.501	9	91
Norge	23.736	2	12	178.615	13	88
Sverige	32.695	2	8	352.586	16	92
<i>2005</i>						
Danmark	25.970	2	9	250.079	16	91
Finland	2.730	2	11	23.001	15	89
Island	8.719	1	8	99.440	10	92
Norge	26.444	1	10	243.125	13	90
Sverige	34.379	1	7	455.309	17	93
<i>2008</i>						
Danmark	23.003	..	8	267.005	..	92
Finland	2.563	1	9	25.971	14	91
Island	20.426	1	12	149.506	10	88
Norge	27.942	1	9	288.976	11	91
Sverige	37.364	1	7	466.817	15	93
<i>2009</i>						
Danmark	23.476	..	8	288.147	..	92
Finland	2.683	2	9	28.765	17	91
Island	26.293	2	12	187.866	13	88
Norge	25.549	1	7	324.999	14	93
Sverige	39.128	1	7	497.431	16	93

1 Tal før og efter 2001 kan ikke sammenlignes for Norge

Bilag 1

Metode

Denne rapport følger ESSPROS¹-nomenklaturen i sin opbygning, afgrænsning og definitioner. Den overordnede afgrænsning i *Social tryghed i de nordiske lande* har dog tidligere været næsten identisk med den afgrænsning, EUROSTAT anvender.

Afgrænsning

Både i de tidligere udgaver af Social tryghed i de nordiske lande og i ESSPROS bygger statistikken på, at den primært skal omfatte samtlige offentlige indkomstoverførsler og serviceforanstaltninger, som har til formål at sikre borgerne i visse, nærmere bestemte situationer og mod følgerne af visse typer sociale begivenheder. Endvidere indgår også ordninger, som er obligatoriske for større grupper som følge af kollektive aftaler eller overenskomster.

Statistikken vedrører de løbende driftsudgifter. Som hovedregel medtages investeringsudgifter og skattelettelser ikke.

Finansiering

Indtægter eller bidrag til finansiering af de sociale udgifter er fordelt på midler, der stammer fra det offentlige, fra arbejdsgivere og fra forsikrede personer eller husstande. Indtægterne anvendes til løbende udbetalinger i årets løb, men i visse tilfælde også til opbygning af fonde, som skal bidrage til at sikre fremtidige udbetalinger. Efter behov og regler dækker fondsmidler også løbende udbetalinger.

Afkast fra fonde i form af rente- og formueindtægter forekommer først og fremmest på pensionsområdet. Når der sker overførsler til fonde, og når fondsmidler er medgået til finansiering af de løbende sociale udgifter, angives disse med nettobeløb i udgiftsstatistikken.

¹ ESSPROS = European System of Integrated Social PROtection Statistics.

Ydelser fra det offentlige, som kun er beregnet til egne ansatte betragtes som ydelser fra arbejdsgiver. Visse ydelser fra arbejdsgivere til egne ansatte, for eksempel dagpenge i en vis del af sygeperioden, betragtes som værende finansieret af arbejdsgiver, selvom ydelserne i andre forbindelser betragtes som en del af de ansattes løn.

Borgernes egenbetaling (brugerbetaling) for sociale ydelser er ikke medregnet i tabellerne over de sociale udgifter. Afkast af fast ejendom indgår som en del af finansieringen efter ESSPROS' opgørelsesmetode.

Specifikationer

Specifikationer af de enkelte udgiftsposter kan hentes [her](#).

Administrationsudgifter

Administrationsudgifterne er i denne rapport anført i én samlet post. I princippet er det kun udgifter til den direkte administration af de sociale udgifter som medtages. Det er dog ikke i alle tilfælde muligt at udskille administrationsudgifterne fra de øvrige løn- og driftsudgifter.

Fastprisberegninger

Ved omregning til faste priser er der anvendt konsumprisindekset, som hentes fra [Nordisk Statistisk Årsbog](#).

Typetilfælde

Beregningerne, der foretages i forbindelse med typetilfælde, sigter mod at gøre de landespecifikke oplysninger så sammenlignelige som mulig landene imellem.

Beregningerne giver et billede af, hvordan indkomstniveauerne ser ud for personer, der er på offentlig forsørgelse – typetilfælde I-VII - sammenlignet med en situation med lønindkomst - typetilfælde 0 – i de nordiske lande. På grundlag heraf beregnes kompensationsgrader for forskellige niveauer af indkomst fra 67 pct. op til 150 pct. af lønnen for en gennemsnitlig lønarbejder (den såkaldte AW-løn, se nedenfor).

METODE

Til at forestå beregningerne for typetilfældene og indkomstfordelingen er der nedsat en særlig arbejdsgruppe, som har ansvaret for dette.

De typetilfældeberegninger, som ligger til grund for tabeller og figurer om kompensation ved indkomstbortfald, bliver løbende revideret med hensyn til antallet af familietyper. Til gengæld er beregningsgrundlaget uændret siden 1998.

Der er således ved beregningerne af den disponible indkomst medtaget både boligstøtte og betaling for dagpasning af børn. Da størrelsen af såvel boligstøtte som daginstitutionsbetaling er afhængig af indkomsten, spiller dette en væsentlig rolle for kompensationen i forbindelse med de sociale be-
givenesser, som indgår i typetilfældeberegningerne.

Typetilfældet vedrørende socialhjælp opgøres den disponible indkomst også efter huslejen er betalt.

Siden 2004 har OECD anvendt lønnen for en AW (gennemsnitlig lønarbejder) idet udviklingen i de fleste OECD-lande har gjort, at lønnen til en APW (gennemsnitlig produktiv lønarbejder) ikke er det bedste grundlag for at foretage sammenlignelige studier.

På NOSOSKO's hjemmeside findes der for 2004 kompensationsberegninger for 2004 både for AW og APW.

Beregningerne skal ske på et så aktuelt regel- og lovgrundlag som mulig, hvorfor der er valgt de regelsæt, der var gældende i 2010. OECD's AW-er findes kun for 2009, hvorfor landene har opdateret OECD's 2009 AW-er til 2010 priser ved at anvende de nationale lønindekser, jf. følgende oversigt:

Konstruktion af AW for 2010

		AW 2009	Lønindeks 2010	AW 2010
Danmark	DKK	367.100	1,021	374.809
Færøerne	DKK	290.241	1,036	303.808
Finland	EURO	37.965	1,026	38.946
Island	ISK	4.209.404	1,034	4.353.083
Norge	NOK	438.000	1,039	455.000
Sverige	SEK	362.291	1,025	371.348

De vigtigste forudsætninger for beregningerne af typetilfælde er gennemgået nedenfor:

Arbejdsgiverens omkostninger

For bedre at kunne belyse den samlede beskatning i de nordiske lande i form af såvel indkomstskat som sociale bidrag er arbejdsgiverens omkostninger, dvs. bruttolønnen plus arbejdsgiverens lovpligtige sociale bidrag, medtaget. (Det er forudsat at personen arbejder i den private sektor). Der er derfor udarbejdet to opgørelser over nettoindkomsten (dvs. bruttolønnen minus indkomstskat og lønmodtagerens sociale bidrag) i forhold til "bruttoindkomst": Dels nettoindkomst i forhold til arbejdsgiverens omkostninger, dels nettoløn i forhold til selve bruttolønnen. Arbejdsgiverbidraget for Norge svarer til det, der betales i Oslo.

Som et supplement er nettoindkomsten efter huslejebetaling også medtaget for at kunne beregne typetilfælde for socialhjælp.

For Danmarks vedkommende kan arbejdsgivernes lovpligtige sociale bidrag ikke beregnes. Det skønnes dog, at de for en lønmodtager med en løn svarende til AW udgør i størrelsesordenen 1½ pct. af lønnen. Dette skøn er alene anvendt i typetilfælde 0 for enlige med en løn svarende til AW. I beregningen af de laveste AW-værdier er socialhjælp ikke indregnet, selvom de pågældende med en sådan indkomst ville være berettiget dertil.

Skattebetaling

Der er anvendt gennemsnitlige skatteprocenter på landsplan, dvs. de gennemsnitlige kommunale skatteprocenter, inkl. de gennemsnitlige kirkeskatteprocenter samt den statslige skattedel.

Bruttoindkomsten

Bruttoindkomsten er den rene lønindkomst og inkluderer for eksempel ikke børnetilskud og boligstøtte.

Disponibel indkomst

Den disponible indkomst beregnes som bruttoindkomst plus børnetilskud og boligstøtte, fratrukket indkomstskat, sociale bidrag for lønmodtagerne og betaling for daginstitution. Lønmodtagernes sociale bidrag omfatter for Danmarks, Finlands og Sveriges vedkommende også bidrag til den frivillige arbejdsløshedsforsikring i form af kontingent til arbejdsløsheds-kassen. Derimod er der ikke medtaget fagforeningskontingenter i beregningerne.

De disponible indkomster er beregnet på årsbasis, både for lønmodtagere i beskæftigelse og i forbindelse med modtagelse af forskellige sociale ydelser. Beregningsmæssigt er det således forudsat, at de pågældende personer modtager de sociale ydelser hele året, selvom dette i nogle tilfælde, som ved for eksempel fødselsdagpenge, ikke er muligt. De angivne indkomster pr. måned er disse årsbeløb divideret med 12.

Ækvivalent disponibel indkomst

For at gøre den disponible indkomst sammenlignelig mellem husstande af forskellig størrelse er det almindeligt at man dividerer husstandens disponible indkomst med en ækvivalensvægt. I denne publikation anvendes den såkaldte modificerede OECD-skala. Den anvendes desuden i EU-SILC.

I denne skala gives vægten 1 til den første voksne person i husstanden og vægten 0,5 til følgende voksne personer i husstanden. Børn i alderen 0-13 år gives vægten 0,3 mens ældre børn får vægten 0,5.

Dette medfører at for et par med to små børn bliver ækvivalensvægten $1+0,5+0,3+0,3 = 2,1$

Hvis husholdningens årlige disponible indkomst er 500.000 kroner bliver den ækvivalente disponible indkomst:

$$500.000/2,1 \approx 238.000 \text{ kroner}$$

Kompensationsgrad

Kompensationsgraden udtrykker den indkomst man får efter en social hændelse (fx indkomst i form af arbejdsløshedsdagpenge ved arbejdsløshed) i forhold til den indkomst man ville have haft ved arbejde, hvis den sociale hændelse ikke var indtruffet. Indkomsten måles som ækvivalent disponibel indkomst, og kompensationsgraden udtrykkes i pct.

Kompensationsgrad = $100 * \text{Ækvivalent disponibel indkomst efter hændelsen} / \text{ækvivalent disponibel indkomst før hændelsen}$

Børnenes alder og benyttelse af daginstitution

Børnetilskuddets størrelse og betaling for daginstitution er beregnet ud fra følgende familietyper:

- Enlig med et 0-årigt barn, dvs. en nyfødt i typetilfælde I.
- Enlig med 1 barn: Barnet er 5 år, dvs. et barn som er i daginstitution.

- Par med 2 børn: ét barn på 5 år og ét barn på 8 år, dvs. ét barn som er i daginstitution og ét barn der går i skole, men som stadig har behov for pasning efter skoletid.

Betaling for daginstitution er så vidt muligt beregnet på grundlag af gennemsnitlige takster og betalingsregler på landsplan. I Norge er benyttet satserne i Oslo, på Færøerne på baggrund af satserne i Torshavn og i Island satserne i Reykjavik. For Finlands vedkommende er det forudsat at også andre børn i førskolealderen kun anvender deltidspasning.

I alle typetilfældene er det forudsat, at børnene er i daginstitution. Det gælder dog ikke den nyfødte i typetilfælde I. Med hensyn til børnetilskud er der ud over selve børnetilskuddene til enlige og parfamilier med børn også medregnet børnebidrag til enlige med børn svarende til størrelsen af de bidrag, som det offentlige udbetaler forskudsvis, jf. Kapitel 3.

Boligudgifter og boligstøtte

Det er forudsat, at familierne i alle tilfælde bor i en lejet bolig. Størrelsen af boligudgiften/huslejen afhænger kun af familietyper, men er uafhængig af indkomstens størrelse. Boligudgiften omfatter selve huslejen og ved beregningen af typetilfælde om socialhjælp udgifter til varme.

Det har ikke været muligt at fastsætte størrelsen af huslejen for de enkelte familietyper på en ensartet måde for alle landene. I nogle lande er huslejen fastsat på grundlag af skøn over størrelsen af udgifterne til lejeboliger for den enkelte familietype og opgørelser af den gennemsnitlige husleje pr. kvadratmeter på landsplan, mens den i andre lande er baseret på surveydata over huslejer for forskellige familietyper inden for bestemte kommunegrupper.

Med undtagelse af typetilfælde, om socialhjælp er huslejen for de enkelte familietyper alene anvendt til at beregne størrelsen af en eventuel boligstøtte, mens selve huslejen ikke er medtaget ved beregningen af den disponible indkomst, med undtagelse af typetilfælde 0 (som et supplement) og typetilfælde om socialhjælp. For Islands og Norges vedkommende indgår der ikke beregninger over boligstøtten. Det skyldes dels at boligstøtten har et beskedent omfang, dels at den hovedsagelig bliver fastsat skønsmæssigt på grundlag af en behovsvurdering af den enkelte familie.

Oversigt over typetilfældene

De forskellige typetilfælde, der anvendes i publikationen, ses i nedenstående tabel.

	Enlig med et barn	Enlig uden børn	Par med 2 børn	Par uden børn
Typetilfælde 0 Indkomst og skat i typetilfælde for AW 2010	Enlig med 1 barn. AW 67 pct., AW 100 pct. og AW 150 pct.	Enlig uden børn. AW 67 pct., AW 100 pct. og AW 150 pct.	Par med 2 børn. AW 67/100 pct. og AW 100/100 pct.	Par uden børn. AW 67/100 pct. og AW 100/100 pct.
Typetilfælde I Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med fødsel 2010	Enlig på dagpenge med et nyfødt barn, set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 67 pct., AW 100 pct. og AW 150 pct.	.	Par med 2 børn (5 og 8 år) ud over den nyfødte, hvor den person der havde den <i>laveste</i> indkomst er på dagpenge, set i forhold til et par med 2 børn (5 og 8 år), hvor de voksne begge er i arbejde. AW 67/100 pct. og AW 100/100 pct.	Par med et nyfødt barn, hvor den person, der har den <i>laveste</i> indkomst er på dagpenge, set i forhold til et par uden børn, hvor de voksne begge er i arbejde. AW 67/100 pct. og AW 100/100 pct.
Typetilfælde II Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med arbejdsløshed for forsikrede 2010	Enlig på arbejdsløshedsdagpenge med et barn set i forhold til en enlig med et barn i arbejde. AW 67 pct. og AW 100 pct.	Enlig på arbejdsløshedsdagpenge uden børn set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 67 pct., AW 100 pct. og AW 150 pct.	Par med 2 børn (5 og 8 år), hvor den person der havde den <i>laveste</i> indkomst er på arbejdsløshedsdagpenge set i forhold til et par med 2 børn (5 og 8 år), hvor de voksne begge er i arbejde. AW 67/100 pct. og AW 100/100 pct.	Par uden børn, hvor den person, der har den <i>laveste</i> indkomst er på arbejdsløshedsdagpenge set i forhold til et par uden børn, hvor de voksne begge er i arbejde. AW 67/100 pct. og AW 100/100 pct.

Tabellen fortsættes på næste side

Tabel fortsat

	Enlig med et barn	Enlig uden børn	Par med 2 børn	Par uden børn
<p>Typetilfælde III</p> <p>Erstatnings-niveau i typetilfælde i forbindelse med arbejdsløshed for ikke-forsikrede 2010</p>	.	<p>Enlig på kontant-hjælp uden børn set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 67 pct., AW 100 pct., og AW 150 pct.</p> <p>Det er forudsat er vedkommende er fyldt 30 år.</p>	.	.
<p>Typetilfælde IV</p> <p>Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med sygdom 2010</p>	.	<p>Enlig på sygedagpenge uden børn set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 67 pct., AW 100 pct. og AW 150 pct.</p>	.	.
<p>Typetilfælde V</p> <p>Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med alderspension 2010</p>	.	<p>Enlig på alderspension uden børn set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 0 (forudsat at vedkommende aldrig har været på arbejdsmarkedet), AW 67 pct. og AW 100 pct. (forudsat at vedkommende har været på arbejdsmarkedet i 40 år)</p>	.	.

Tabellen fortsættes på næste side

Tabel fortsat

	Enlig med et barn	Enlig uden børn	Par med 2 børn	Par uden børn
Typetilfælde VI Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med førtidspension 2010	.	Enlig på førtids-pension uden børn (pensionsalder 50 år) set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 0 (forudsat at vedkommende aldrig har været på arbejdsmarkedet), AW 67 pct. og AW 100 pct. (forudsat at vedkommende har været på arbejdsmarkedet i mindst 25 år)	.	.
Typetilfælde VII Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med socialhjælp 2010	Enlig på socialhjælp med et barn set i forhold til en enlig med et barn i arbejde. AW 67 pct., AW 100 pct. og AW 150 pct.	Enlig på socialhjælp uden børn set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 67 pct., AW 100 pct. og AW 150 pct.	Par med 2 børn (5 og 8 år), hvor den person der havde den <i>laveste</i> indkomst er på socialhjælp set i forhold til et par med 2 børn (5 og 8 år), hvor de voksne begge er i arbejde. AW 67/100 pct. og AW 100/100 pct. Der er ydermere forudsat, at begge hverken modtager løn fra erhvervsarbejde eller andre indkomsterstøttende ydelser.	Par uden børn, hvor den person, der har den <i>laveste</i> indkomst er på socialhjælp set i forhold til et par uden børn, hvor de voksne begge er i arbejde. AW 67/100 pct. og AW 100/100 pct. Der er ydermere forudsat, at begge hverken modtager løn fra erhvervsarbejde eller andre indkomsterstøttende ydelser.

Beregninger over indkomstfordelingen

Beregningsgrundlaget for tabellerne om indkomstfordeling og relativ risiko for fattigdom er følgende:

EU-SILC's definitioner:

Den første EU-SILC survey kom i 2004 med indkomstdata for 2003 og der er nu tilgængelige data for 2004-2009 for indkomstårene 2003 til 2008.

Der indsamles data i surveys for personer 16 år og ældre, der lever i private husholdninger.

Personer med risiko for fattigdom² er defineret som den procentandel af befolkningen med en ækvivalent disponibel indkomst under 60 pct. af medianen.

For hver person er den ækvivalente disponible indkomst defineret som hans/hendes husholdnings disponible indkomst divideret med husholdningens ækvivalensvægt.

Husstandens samlede disponible indkomst er udregnet ved at sammenlægge al personlig indkomst fra husstandens medlemmer plus anden indkomst på husstandsniveau. Husstandens disponible indkomst divideres med deres ækvivalensvægt og dermed fås et mål på den økonomiske standard, som gør husstande med forskellige sammensætninger af voksne og børn mere sammenlignelige.

Den disponible indkomst er husstandens samlede indkomst efter beskatning inklusiv sociale overførselsindkomster og ifølge EUROSTAT's definitioner er kapitalafkast ikke inkluderet i den disponible indkomst.

Andre indkomster så som renter og dividender er inkl. Kapitalindkomster som følge af bl.a. salg af aktier og obligationer er ikke inkl. Sociale indkomstoverførsler dækker førtids-, alders- og efterlevende pension og andre familieydelse, børnefamilieydelse, dagpenge ved graviditet og fødsel, bidragsforskud, boligydelse og andre sociale ydelser. Beregnede renteindtægter på boliger er først medtaget fra 2007 for indkomståret 2006, for Danmarks vedkommende var de dog allerede medtaget tidligere.

² Somme tider anvendes begrebet relativ fattigdom, men EU anvender "risiko for fattigdom" for at understrege, at det ikke er sikkert, at personen er fattig. For eksempel kan en formue indebære, at personen har en god økonomisk standard.

Husstande

En husstand består af personer, som lever sammen og er fælles om husstandsøkonomien. EU-SILC medtager ikke personer, der bor på institutioner/plejehjem, fængsler m.v. En husstand kan også bestå af andre familietyper (for eksempel husstande med flere voksne end to eller et par med børn + bedsteforældre).

Enlige

Enlige husstande består af en voksen (over 17 år) samt evt. børn som bor på samme adresse uanset barnets alder.

Samboende

Samboende består af 2 voksne (over 17 år) og evt. børn, som bor på samme adresse, uanset barnets alder. Husstande med mere end 2 voksne er også medtaget i denne gruppe.

Børn

Aldersgrænsen for afhængige børn er fastsat til personer under 16 år (0-16). Personer i alderen 17-24 år, som er økonomisk inaktive og som bor i samme husstand som mindst en forælder, tælles også som et afhængigt barn.

Købekraftspariteter

Købekraftspariteter (KKP) defineres som den valutaomregningsfaktor, der svarer til købekraften i de enkelte valutaer. Det betyder, at et vist beløb, når det omregnes fra forskellige valutaer ved hjælp af KKP-faktorer, vil kunne købe den samme mængde ("kurv") varer og tjenesteydelser i alle landene.

KKP-beregningerne er dels anvendt ved sammenligning af de sociale udgifter og dels ved sammenligninger af kompensationsgraderne for forskellige sociale begivenheder.

Købekraftspariteter (KKP) for de nordiske lande 2009 og 2010

	KKP 2009	KKP 2010
Danmark	10,79	10,62
Færøerne	10,79	10,62
Finland	1,25	1,23
Island	170,11	179,73
Norge	11,85	11,79
Sverige	11,43	11,43

KKP-beregningerne i denne publikation er i KKP-Euro (EU 27=1) for det private konsum. Der er anvendt 2010-estimer. Man udarbejder ikke et selvstændigt KKP for Færøerne, derfor anvendes det danske KKP i publikationen.

Mulighederne for at sammenligne Norden med andre

I indledningen til de enkelte kapitler er der en tabel over de sociale udgifter på de respektive områder, set i relation til BNP.

Når de sociale udgifter i Norden sammenlignes med andre EU-lande skal man være klar over, at de sociale kontantydelse for det meste er skattepligtige i de nordiske lande, mens en del af disse ydelser i de øvrige EU-lande er skattefrie. Desuden findes der i flere lande skattelettelse (fradrag) for børnefamilier, men disse beløb medregnes ikke som sociale udgifter.

Det skal desuden bemærkes at grænserne mellem social- og uddannelses-sektoren varierer mellem landene. Således er der en meget tidligere skolestart i flere europæiske lande, hvorfor udgifterne til pasning af førskolebørn er vanskeligt at sammenligne.

OECD og EUROSTAT arbejder på at få udviklet modeller til beregning af de sociale netto udgifter (efter skat), jf. Figur 9.2.

Det skal bemærkes at OECD's opgørelser over udgifter til sundhedsvæsenet afviger væsentligt fra de opgørelser som findes i ESSPROS systemet og i denne publikation. Mens der i ESSPROS gøres bestræbelser på at få så nøjagtige oplysninger om udgifterne til den sociale service til ældre og funktionshæmmede som muligt, er størsteparten af dette i OECD's opgørelser i *A System of Health Accounts* medregnet som sundhedsudgifter. Dertil kommer at udgifterne i ESSPROS opgøres netto, mens OECD's opgørelser er bruttoudgifter (det vil sige inkl. investeringer, egenbetaling m.v.).

Øvrigt

Norge og Island er fra og med henholdsvis 2002 og 2007 gået over til at anvende nationalregnskabet som grundlag for beregningerne af de sociale udgifter. Dette har medført, at de sociale udgifter fra 2001/2006 og tidligere ikke er helt sammenlignelige med tallene for 2002 /2007 og senere. I 2004-udgaven var der en nærmere beskrivelse af dette for Norge.

Bilag 2

Grundlaget for reguleringen af de sociale ydelser

DANMARK: Alle overførselsindkomster og visse andre satser reguleres årligt pr. 1. januar med en satsreguleringsprocent, som afspejler årslønsudviklingen på arbejdsmarkedet, dog med en reduktion hvis lønudviklingen overstiger 2 pct. Den årlige regulering med satsreguleringsprocenten omfatter således satserne for bl.a. sociale pensioner, syge-, barsels- og arbejdsløshedsdagpenge, efterløn, kontanthjælp, revalidering, børnefamilieydelse og børnetilskud og boligydelse. De forskellige beløb, der indgår i grundlaget for beregningerne af de forskellige ydelser og støtte reguleres ligeledes med satsreguleringsprocenten. Boligsikring reguleres med stigningen i forbrugerprisindekset.

Arbejdsløshedsdagpengenes maksimale beløb reguleres med satsreguleringsprocenten. For personer, der får individuelle dagpenge under maksimumsbeløbet, reguleres beregningsgrundlaget for de individuelle dagpenge (dvs. den tidligere løn) med satsreguleringsprocenten. Dagpengene udgør herefter 90 pct. af det nye beregningsgrundlag. Modtagere af individuelle dagpenge under maksimumsbeløbet får således også reguleret deres ydelse pr. 1. januar.

Syge- og barselsdagpengenes maksimale beløb bliver ligeledes reguleret med satsreguleringsprocenten. For personer, der får mindre end det maksimale beløb og hvor dagpengene således udgør 100 pct. af deres tidligere løn, sker der en regulering af dagpengene, i det omfang lønnen hos de pågældendes arbejdsgivere reguleres typisk i henhold til overenskomsten.

Reguleringen er fastsat dels i en lov om en satsreguleringsprocent dels i de enkelte love om de forskellige kontantydelse m.v. Reguleringsprocenten beregnes på grundlag af ændringen i årslønnen for arbejdere og funktionærer i året to år forud for det år, reguleringsprocenten vedrører, set i forhold til året tre år forud. Reguleringsprocenten for 2010 er således fastsat på grundlag af ændringen i årslønnen fra 2007 til 2008. Såfremt ændringen i årslønnen er højere end 2,3 pct., reduceres satsreguleringsprocenten med 0,3 pct. Hvis ændringen i årslønnen er højere end 2 pct. men mindre end 2,3 pct.,

reduceres satsreguleringsprocenten med den del, der ligger ud over 2 pct. (dvs. med mellem 0 og 0,3 pct.). Et beløb svarende til reduktionen overføres til satsreguleringspuljen, som anvendes til foranstaltninger på social-, sundheds- og arbejdsmarkedsområderne med henblik på at forbedre vilkårene for modtagere af overførselsindkomster og svage grupper.

FÆRØERNE: Reguleringen af de sociale ydelser har baggrund i en særskilt lov, som fastsætter den årlige regulering til 1 pct. Reguleringen sker pr. 1. januar i året. Loven omfatter pensioner, pensionstillæg, særlige tillæg til pensionister og børnebidrag. Undtaget er dog alderspensionens grundbeløb, som ikke reguleres.

Enkelte forsorgsydelser reguleres afledt af dette, da ydelsesniveauet svarer til hel- eller delvis alderspension.

Arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge, dagpenge ved graviditet m.v. reguleres i forhold til lønudviklingen på det private arbejdsmarked.

FINLAND: De sociale ydelser reguleres på følgende måde:

Arbejdsløshedsdagpenge, socialhjælp og grund/mindstepensionen reguleres en gang årligt efter det forrige års konsumprisindex.

Arbejdspensionen forhøjes årligt. For 20 pct.'s vedkommende i forhold til lønudviklingen og for 80 pct.'s vedkommende i forhold til konsumpriserne.

Sygedagpenge og forældredagpenge reguleres ikke ved årsskiftet for de der allerede modtager ydelsen (hvis man eksempelvis bliver syg i december er udbetalingen uændret i januar).

Derimod forhøjes indkomstgrænserne årligt i forhold til APL-indexet med 50 pct. i forhold til lønudviklingen i det foregående år og for 50 pct. vedkommende i forhold til det forrige års konsumprisindex.

Børnetilskuddet reguleres efter beslutning i parlamentet.

Fra og med den 1. marts 2011 knyttede man minimumsydelserne (sygedagpenge, moderskabs-, faderskabs- og forældreydelserne og revalideringsydelsen,) børnetilskud og støtte til privat pasning af børn til folkepensionsinddekset.

ISLAND: Alle sociale ydelser reguleres årligt pr 1. januar i forhold til løn- og prisudviklingen i reguleringsprocenten. De ydelser, der er omfattet er grundpensionen til alders og førtidspensionister, arbejdsløshedsdagpenge, de offentlige sygedagpenge og fødselsdagpenge for de personer, der er udenfor erhverv. Desuden reguleres indkomstgrænsen for grund- og førtidspensionen i forhold til lønudviklingen fra 1. september hvert år.

Arbejdspensionen bliver reguleret efter konsumprisindekset.

NORGE: Alderspensionen fra folketrygden beregnes med udgangspunkt i folketrygdens grundbeløb. Som et led i pensionsreformen er der fra 2011 indført nye reguleringsbestemmelser for folketrygdens grundbeløb og pensioner. Grundbeløbet fastsættes af Kongen og reguleres årligt fra 1. maj i overensstemmelse med væksten i indtægt for de erhvervsaktive. Til grund for bestemmelsen lægges forventet lønudvikling i reguleringsåret, justeret for eventuelle afvigelser mellem forventet og faktisk lønudvikling sidste år. Der gennemføres forhandlinger mellem regeringen og pensionisternes organisationer om grundlaget for reguleringen. Alderspensioner reguleres først med indtægtsudviklingen (grundbeløbet) og fra denne sum fratrækkes 0,75 pct. Satsene for mindste pensionsniveau reguleres i overensstemmelse med indkomstudviklingen og justeres derefter for effekten af levealdersjusteringen for 67-årige i reguleringsåret.

Uførepension (førtidspensionen) beregnes med udgangspunkt i tidligere pensionsgivende indtægt og folketrygdens grundbeløb.

Den midlertidige folketrygdydelse arbejdsavklaringspenger beregnes ud fra modtagernes tidligere pensionsgivende indtægt. Ydelsen reguleres årligt i tråd med ændringerne i folketrygdens grundbeløb.

Udbetaling af sygedagpenge reguleres ikke i løbet af sygdomsperioden. Sygedagpengene reguleres dermed ikke, hvis der sker ændringer i den sygemeldtes lønniveau eller grundbeløb i sygedagpengeperioden.

Indtægtsgrundlaget for fastsættelse af dagpenge ved arbejdsløshed fastsættes for hele perioden ved overgangen til dagpenge ved arbejdsløshed, og ændres ikke ved ændringer i det generelle indtægtsniveau i samfundet.

De statslige vejledende retningslinjer for udmåling til støtte til livsophold (økonomisk socialhjælp) bliver vurderet og revideret årligt af departementet. Der er ingen regler for en årlig regulering af børnetilskuddet. Det er Stortinget der fastlægger de årlige satser ved de årlige budgetforhandlinger. Satsene er ikke blevet prisjusteret siden 1995. Senere satsændringer skyldtes andre forhold som sammenhængen mellem skattesystemet samt at der siden 2000 udbetales børnetilskud til barnet fylder 18 år (tidligere 16 år).

SVERIGE: De ydelser, der er et supplement til arbejdsindkomster eller en forlængelse af disse (så som pensioner) er oftest automatisk reguleret i forhold til prisudviklingen. Det er prisbasisbeløbet, der anvendes for reguleringen for mindstepensionen. Niveaue på pensionerne og loftet på syge- og forældreforsikringerne (syge- og forældredagpenge) er vigtige eksempler på ydelser som reguleres af prisbasisbeløbet.

Ydelser, der er behovsprøvet reguleres ofte på en anden måde.

Når det gælder rigsnormen for Socialbidraget (socialhjælpen) bliver der af regeringen årligt taget beslutning om regulering med udgangspunkt i prisændringer og Konsumentverkets (Forbrugerstyrelsen) beregning over hvad forskellige familietyper behøver til forsørgelse. I systemet er der indarbejdet muligheder for at tage hensyn til forandrede forbrugsmønstre m.v.

Boligydelserne er fastsat i faste beløb og ydes i relation til givne indkomster. De ændres kun efter politisk beslutning. Det samme gælder bidragsforskuddet.

Børnetilskuddet er et generelt tilskud, der til trods for dette ikke reguleres i forhold til prisudviklingen, men reguleres kun i forhold til en politisk beslutning.

Bilag 3

Den nordiske socialpolitik

Den nordiske velfærdsmodel

Den nordiske velfærdsmodel kan karakteriseres på følgende måde:

1. Den offentlige velfærds politik er omfattende. Velfærds politikken omfatter social sikring, social service, sundhed, uddannelse, bolig, beskæftigelse mv. med det formål at sikre de mest basale behov.
2. Statens involvering har været stærk på alle politikområder. De politiske foranstaltninger for at opnå fuld beskæftigelse har været baseret på både makroøkonomisk politik, socialpolitik og en aktiv arbejdsmarkedspolitik, hvor arbejdsmarkedets parter spiller en betydelig rolle.
3. De nordiske velfærdssystemer er baseret på en høj grad af universalisme forstået på den måde, at alle borgere har ret til basal social tryghed og service uafhængigt af deres position på arbejdsmarkedet. Universalismen har bidraget til en bred folkelig støtte til velfærds politikken.
4. Indkomstsikringen er baseret på to elementer: I de fleste ordninger er der en indkomstuafhængig grundsikring og en indkomstafhængig ydelse for dem, der har været på arbejdsmarkedet. Sammenlignet med andre industrialiserede lande spiller de offentlige indkomstoverførsler en betydelig rolle, hvorfor de sociale udgifters andel af BNP har været høj. Offentlig finansiering af overførselsindkomster har været betydelig og skatteniveauet har derfor været højt.
5. De nordiske lande kan endvidere karakteriseres som servicestater, hvor betydning af det lokale demokrati er stor. Social- og sundhedsservicen er finansieret gennem skatter uden høj brugerbetaling, hvor målsætningen er, at alle borgere får opfyldt deres behov. Servicen bliver ydet af de lokale og regionale myndigheder (kommuner og regioner/amter) og bliver for det meste også produceret af disse.

6. Indkomstfordelingen er relativt lige. Både i form af lønspredning og disponible indkomster har de nordiske lande en lav indkomstmulighed sammenlignet med andre lande. Der er ingen dybe kløfter mellem forskellige indkomstgrupper og som følge heraf har fattigdom og forskelle i levestandard været relativt begrænset.
7. Ligestilling mellem kønnene er et grundlæggende princip i de nordiske velfærdsstater. I de nordiske lande har kvinder en høj beskæftigelsesfrekvens og i de fleste familier er der to forsørgere. Socialpolitiske foranstaltninger er baseret på individuelle rettigheder, således at kvinder ikke er økonomisk afhængige af deres ægtefælle.³

Selvom de grundlæggende principper for de nordiske velfærdsstater stadigvæk er gældende er der i nogle lande stigende tendens hen imod anvendelse af brugerbetaling, i stedet for at finansiere alle velfærdsydelser gennem skatter. Fondsdannelser til finansiering af pensioner får ligeledes en større og større betydning.

Organiseringen af den nordiske socialpolitik

DANMARK: Der er et tredelt administrationssystem i Danmark (stat, regioner og kommuner). Skattesystemet er todelt, idet det kun er staten og kommunerne, der kan opkræve skatter.

Folketinget og regeringen har det overordnede ansvar for lovgivningen og tilrettelæggelsen af socialpolitikken, mens kommunerne og regionerne administrerer og udbetaler langt hovedparten af de sociale ydelser.

Det er de kommunale myndigheder, som har ansvaret for den største del af de sociale kontantydelse så som pensioner, sygedagpenge, revalidering, boligydelse, ydelser til flygtninge samt socialhjælpen. Kommunerne afholder udgifterne i første omgang, mens de efterfølgende bliver helt eller delvist refunderet af staten.

Administration og udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge foretages af de frivillige arbejdsløsheds-kasser.

Kommunerne er også ansvarlige for og administrerer den største del af den sociale service så som dagtilbud, døgninstitutionerne og forebyggende

³ Punkterne 1-7 efter *Nordic Social Policy, Changing Welfare States*. Edited by Mikko Kautto, Matti Heikkilä, Björn Hvinden, Staffan Marklund and Niels Ploug.

foranstaltninger for børn og unge, botilbud til funktionshæmmede og socialt udsatte grupper samt pleje og omsorg for ældre og funktionshæmmede (hjemmesygepleje, hjemmehjælp, plejehjem mv.). Udgifterne finansieres af den kommunale beskatning og bloktilskud fra staten.

Regionerne har det daglige ansvar for sundhedsvæsenet, hvilket omfatter driften af hospitalerne samt administration af ydelser fra sygesikringen, herunder udbetaling af ydelser til de praktiserende læger og tandlæger, samt tilskud til medicin. Regionernes udgifter finansieres af bloktilskud fra staten og kommunale bidrag på sundhedsområdet.

Kommunerne er ansvarlige for beskæftigelsesindsatsen i forhold til virksomhederne, de forsikrede ledige og de øvrige målgrupper (modtagere af kontanthjælp, revalidering, sygedagpenge mv.).

FÆRØERNE: Der er et todelt skatte- og administrativt system på Færøerne (hjemmestyret og kommuner). Hjemmestyret har det overordnede ansvar for lovgivningen og har også ansvaret for administration og udbetaling af hovedparten af de sociale ydelser samt hovedparten af den sociale service. Kommunerne har ansvaret for dagtilbud til børn samt visse forsorgsydelser. Endvidere betaler kommunerne en mindre del af udgifterne til kommunelæger, skolelæger, sundhedsplejersker, hjemmesygeplejersker m.v.

Arbejdsløshedsforsikringen finansieres af arbejdsmarkedets parter og administreres af en bestyrelse sammensat af repræsentanter for arbejdsmarkedet.

I 1995 trådte en rammelov i kraft, der betød at sociale ydelser skulle administreres af de færøske myndigheder. Sociale ydelser blev herefter knyttet til bloktilskuddet, hvor det tidligere havde været baseret på refusionsordninger. Den efterfølgende færøske sociallovgivning kunne dermed tilpasses særlige færøske forhold, og danske myndigheders tilsynspligt på området kunne ophøre.

Bloktilskuddet har siden 2001 været øremærket, primært til finansiering af udgifter på social- og sundhedsområdet, hvilket følger af aftaler, jf. rammeloven.

En mindre del af alderspensionerne administreres og finansieres også af parterne på arbejdsmarkedet. Der er tale om en solidarisk arbejdsmarkedspension, der tildeler alle et fast månedligt beløb fra det fyldte 67. år, og udbetales til alderspensionister med bopæl registreret på Færøerne. Udlændinge kan søge om ydelsen. Retten til ydelsen følger af registreret bopæl og ophold på Færøerne gennem arbejdslivet.

FINLAND: Det er regeringen, der har det overordnede ansvar for lovgivningen i Finland. Beskatningssystemet er kun todelt (stat og kommuner) mens der er et tredelt administrativt system (stat, regioner og kommuner).

Pensionssystemet består af to dele. En arbejdspension og en folkepension. Arbejdspensionen er arbejds- og forsikringsbaseret, mens folkepensionen gives til alle borgere i landet, der enten kun har en lille eller ingen arbejdspension. Den private sektors arbejdspensioner administreres af de private pensionselskaber.

Kommunerne har ansvaret for såvel sundheden som den sociale service, som ydes til alle borgere i kommunerne. Det offentlige sundhedsvæsen bliver suppleret med private udbydere af sundhedsydelser, hvor udgifterne til dette delvist er dækket af den offentlige sygesikring.

Kontantydelse i forbindelse med arbejdsløshed består dels af en optjeningsrelateret ydelse og dels af et basisbeløb. De fleste lønmodtagere er dækket af arbejdsløshedsforsikringen og disse er berettiget til den optjeningsbaserede ydelse.

ISLAND: Der er kun et todelt skatte og administrativt system i Island (stat og kommuner). Staten har det overordnede ansvar for lovgivningen og herunder beslutninger og ansvar for socialpolitikken. Staten har også ansvaret for den største del af den sociale service, så som hospitaler, sundhedscentre (det primære sundhedsvæsen) samt hjemmesygeplejen.

Kommunerne har ansvaret for hjemmehjælpen og institutioner og omsorg for børn og unge. I et samarbejde med staten har kommunerne også ansvaret for service til de ældre og funktionshæmmede.

Når det gælder indkomstoverførsler (sociale kontantydelse og pensioner) deler staten ansvaret delvist med arbejdsmarkedets parter. Pensionerne er delvist administreret af den statslige socialstyrelse (grundydelse) og delvist af en uafhængig pensionsfond (arbejdsmarkedspensionerne), der er administreret af bidragsyderne (de ansatte og arbejdsgiverne).

Arbejdsløshedsforsikringen er administreret af staten, mens størstedelen af ydelserne ved sygdom kommer fra løn under sygdom.

Det er kommunerne, der har ansvaret for socialhjælpen.

NORGE: Der er et tredelt administrativt og politisk system i Norge (stat, amter og kommuner) og det samme gælder for det sociale område.

Størstedelen af de sociale indkomstoverførsler (kontantydelse ved arbejdsløshed, sygedagpenge, revalideringsydelse (arbejdsavklaringspenge) og pensioner) varetages af staten gennem folketrygden.

Folketrygden er finansieret gennem bidrag fra arbejdstagere, arbejdsgivere og staten. Arbejdsgivernes bidrag er afhængig af, hvilken regional zone virksomheden befinder sig i (i alt er der 5 zoner).

Kommunerne administrerer og har ansvaret for socialhjælpen, det primære sundhedsvæsen, hjemmehjælpen og hjemmesygeplejen samt institutionerne for såvel børn og unge som ældre og funktionshæmmede.

Staten har overtaget ansvaret for hospitalsvæsenet, hvilket har medført, at der kun er et mindre ansvarsområde tilbage i amterne.

SVERIGE: Der findes et tredelt administrativt system i Sverige (stat, amter og kommuner). Staten har ansvaret for de fleste indkomstoverførsler, så som sygedagpenge, forældreydelse, arbejdsløshedsdagpenge samt arbejdsskade-forsikringen, der administreres af Arbetsløshetskassan Sverige. Størsteparten af pensionerne kommer fra pensionsfondene og er administreret af bidrags-yderne. Amterne har ansvaret for hospitalerne og det meste af det primære sundhedsvæsen (sundhedscentre). Kommunerne har ansvaret for hjem-mehjælpen, hjemmesygeplejen, socialhjælpen samt institutioner og omsorg til såvel børn og unge som ældre og funktionshæmmede.

Bilag 4

Yderligere information

Yderligere statistiske oplysninger om de nordiske landes sociale tryghedssystemer kan fås fra de enkelte statistikproducenter i de respektive lande.

Nedenfor gives oplysninger om, hvor man kan henvende sig, med henblik på at få mere information.

DANMARK

Danmarks Statistik
Sejrøgade 11
DK-100 København Ø
Tlf. +45 39 17 39 17
Fax +45 39 17 39 99
Web: www.dst.dk

Arbejdsmarkedsstyrelsen
Holmens Kanal 20
Postboks 2150
DK-1061 København K
Tlf. +45 35 28 81 00
Fax +45 35 36 24 11
Web: www.ams.dk

Sundhedsstyrelsen
Islands Brygge 67
DK-2300 København S
Tlf. +45 72 22 74 00
Fax +45 72 22 74 11
Web: www.sst.dk

Arbejdsmarkedets Tillægspension
Kongens Vænge 8
DK-3400 Hillerød
Tlf. +45 48 20 48 20
Fax +45 48 20 48 00
Web: www.atp.dk

SFI - Det Nationale
Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Tlf. +45 33 48 08 00
Fax +45 33 48 08 33
Web: www.sfi.dk

Social- og integrationsministeriet
Holmens Kanal 22
DK-1060 København K
Tlf. +45 33 92 93 00
Fax +45 33 93 25 18
Web: www.sm.dk

Beskæftigelsesministeriet
Ved Stranden 8
DK-1061 København K
Tlf. +45 33 92 59 00
Fax. + 45 33 12 13 78
Web: www.bm.dk

Ankestyrelsen
Amaliegade 25
Postboks 9080
DK-1022 København K
Tlf. + 45 33 41 12 00
Fax. + 45 33 41 14 00
Web: www.ast.dk

Pensionsstyrelsen
Njalsgade 72 C
DK-2300 København S
Tlf. +45 33 95 50 00
Fax +45 33 91 56 54
Web: www.penst.dk

FÆRØERNE

Almannamálaráðið
(Socialministeriet)
Eirargarður 2
FO-100 Torshavn
Tlf: +298 304000
Fax: +298 354046
Web: www.amr.fo

Hagstova Føroya
(Færøernes Statistik)
Kviggjartun 1
Postbox 2068
FO-165 Argir
Tlf. +298 352800
Fax +298 352801
Web: www.hagstova.fo

FINLAND

Folkpensionsanstalten
Postbox 450
FI-00101 Helsingfors
Tlf. +358 20 43411
Fax +358 20 4341 530
Web: www.kela.fi

Social och hälsovårdsministeriet
Postbox 33
FI-00023 Statsrådet
Tlf. +358 9 16001
Fax +358 9 1607 38 24
Web: www.stm.fi

YDERLIGERE INFORMATION

(THL)Institutet for helse og velfærd
Postbox 30
FI- 00 271 Helsingfors
Tlf. +358 20 601 6000
Web: www.thl.fi

Statistikcentralen
FI-00022 Statistikcentralen
Tlf. +358 9 17341
Fax +358 9 1734 3522
Web: www.stat.fi

Pensionsskyddscentralen
FI-00065 Pensionsskyddscentralen
Tlf. +358 1 07511
Fax +358 9 1481 172
Web: www.etk.fi

ISLAND

Hagstofa Íslands (Islands Statistik)
Borgartun 21a
IS-150 Reykjavík
Tlf: +354 528 1060
Fax: +354 528 1199
Web: www.static.is

Vinnumálastofnun
(Arbejdsdirektoratet)
Hafnarhúsinu Tryggvagötu
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 511 2500
Fax +354 511 2520
Web: www.vinnumalastofnun.is

Landssamtök Lífeyrissjóða
(De faglige pensionsfondsforbund)
Suðurlandsbraut 30
IS-108 Reykjavík
Tlf. +354 581 4977
Fax +354 581 4332
Web: www.ll.is

Tryggingastofnun Ríkisins
(Direktoratet for socialforsikring)
Laugavegi 114
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 560 4400
Fax +354 562 4535
Web: www.tr.is

Velferðarráðuneytið
Hafnarhúsinu við Tryggvagötu
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 545 8100
Fax +354 551 9165
Web: www.velferdarraduneyti.is

Velferdsministeriet
Hafnarhúsinu við Tryggvagötu
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 545 8100
Fax +354 551 9165
Web: www.velferdarraduneyti.is

NORGE

Statistisk sentralbyrå
Kongens gate 6
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo
Tlf. +47 21 09 00 00
Fax +47 21 09 49 88
Web: www.ssb.no

Arbejdsdepartementet
Einar Gerhardsens plass 3
Postboks 8019 Dep
N-0030 Oslo
Tlf. + 47 22 24 90 90
Fax + 47 22 24 87 11
Web: www.regjeringen.no/aid

Arbeids- og velferdsdirektoratet
C.J. Hambros plass 2
Postboks 5 St. Olavs plass
N-01310 Oslo
Tlf. +47 21 0700 00
Fax +47 21 07 00 01
Web: www.nav.no

SVERIGE

Socialdepartementet
S-103 33 Stockholm
Tlf. + 46 8 405 10 00
Fax + 46 8 723 11 91
Web: www.regeringen.se

Socialstyrelsen
S-106 30 Stockholm
Tlf. +46 8 555 530 00
Fax +46 8 555 532 52
Web: www.sos.se

Försäkringskassan
S 103 51 Stockholm
Tlf. +46 8 786 90 00
Web: www.forsakringskassan.se

Statistiska centralbyrån
Box 24300
S-104 51 Stockholm
Tlf. +46 8 506 940 00
Fax +46 8 661 52 61
Web: www.scb.se

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF
Box 210
S 641 22 Katrineholm
Tlf. +46 150 48 70 00
Web: www.iaf.se

Skolverket
S 106 20 Stockholm
Tlf. +46 8 527 332 00
Web: www.skolverket.se

YDERLIGERE INFORMATION

Pensionsmyndigheten
Box 38190
S-100 64 Stockholm
Tlf. +46 771 776 776
Web: www.pensionsmyndigheten.se

Publikationer udgivet af NOSOSKO efter 1995

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1994.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 3:96. København 1996.

Nordisk socialstatistik 1946-1996. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 4:96.
København 1996.

Social Security in the Nordic Countries. Scope, expenditure and financing 1994.
Nordic Social-Statistical Committee no. 5:96. Copenhagen 1996.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1995.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 6:97. København 1997.

Social Protection in the Nordic Countries 1995. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 7:97. Copenhagen 1997.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1996.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 8:98. København 1998.

Social Protection in the Nordic Countries 1996. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 9:98. Copenhagen 1998.

Förtida utträde från arbetslivet 1987-1996. En jämförelse mellan de nordiska länderna. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 10:99. København 1999.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1997.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 11:99. København 1999.

Social Protection in the Nordic Countries 1997. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 12:99. Copenhagen 1999.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1998.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 13:00. København 2000.

Social Protection in the Nordic Countries 1998. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 14:00. Copenhagen 2000.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1999.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 15:01. København 2001.

Social Protection in the Nordic Countries 1999. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 16:01. Copenhagen 2001.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2000.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 17:02. København 2002.

Social Protection in the Nordic Countries 2000. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 18:02. Copenhagen 2002.

Nordic/Baltic Social Protection Statistics 2000.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 19:03. København 2003.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2001.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 20:03. København 2003.

Social Protection in the Nordic Countries 2001. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 21:03. Copenhagen 2003.

*Sustainable Social and Health Development in the Nordic Countries. Seminar
27th May 2003, Stockholm.* Nordic Social-Statistical Committee no. 22:03.
Copenhagen 2003.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2002.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 23:04. København 2004.

Social Protection in the Nordic Countries 2002. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 24:04. Copenhagen 2004.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2003.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 25:05. København 2005.

Social Protection in the Nordic Countries 2003. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 26:05. Copenhagen 2005.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2004.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 27:06. København 2006.

Social Protection in the Nordic Countries 2004. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 28:06. Copenhagen 2006.

*Sustainable Social and Health Development in the Nordic Countries. Seminar
6th April 2006, Oslo.* Nordic Social-Statistical Committee no. 29:06.
Copenhagen 2006.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2005.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 30:07. København 2007.

Social Protection in the Nordic Countries 2005. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 31:07. Copenhagen 2007.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2006/07.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 32:08. København 2008.

Social Protection in the Nordic Countries 2006/07. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 33:07. Copenhagen 2008

Ålderspensionssystem i Norden. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 34:08.
København 2008.

Old-age Pension Systems in the Nordic Countries. Nordic Social- Statistical
Committee no. 35:09. Copenhagen 2009

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2007/08.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 36:09. København 2009

Social Protection in the Nordic Countries 2007/08. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 37:09. Copenhagen 2009

Opmuntrer de nordiske systemer 60-74-årige til at arbejde? Nordisk Socialstati-
stisk Komité nr. 38:09. København 2009

Do the Nordic Welfare Systems Encourage the 60-74-Year-Olds to Work? Nor-
dic Social-Statistical Committee no. 39:10. Copenhagen 2010

Social Protection in the Nordic Countries 2007/08. Scope, expenditure and financing (booklet). Nordic Social-Statistical Committee no. 40:09. Copenhagen 2009

Udfordringer for den nordiske velferdsstaten. Sammenlignbare indikatorer
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 41:10. Copenhagen 2009

Challenges to the Nordic Welfare State. Comparable Indicators.
Nordic Social-Statistical Committee no. 42:10. Copenhagen 2010

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2008/09
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 43:10. København 2010

Social Protection in the Nordic Countries 2008/09. Scope, expenditure and financing (booklet). Nordic Social-Statistical Committee no. 44:10. Copenhagen 2010

Social Protection in the Nordic Countries 2008/09. Scope, expenditure and financing. Nordic Social-Statistical Committee no. 45:10. Copenhagen 2010

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2009/10
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 46:11. København 2011